

150134

- 2339 GAJA, R., KAZAZI, M.J. & NIKOUBAKHT, N. La poesia d'Omar Khayam i els tòpics literaris occidentals. *Aula Orientalis*, 26 ii (2008) pp.213-229. (Some Western literary sayings show great similarities to the thoughts of this poet.) [With abstract in English.]

Omar Khayyam
30

Ömer Hayyam

SAEBAH ('Abd al-Hamid)

14544. d. 53

رسالة
في شرح ما أشكل من مصادق
كتاب أقليدس

Risālah fi sharh mā ashkal min musādarāt
kitāb Uklīdis. (Explanation of the
difficulties in Euclid's postulates.
Edited by A.I. Sabra.)
pp. viii, 82; pl. 7.

Alexandria, 1961.

15 EKIM 1999

8°

Ömer Hayyam

al-KHAYYĀM ('Umar ibn Ibrāhīm) 14561. aa. 47

عمر الخيام
الحكيم الرياضي الفلكي

'Umar al-Khayyām al-hakīm al-riyādī al-falākī al-Nisābūrī. (Omar Khayyam, the
Philosopher, Astronomer of Naisapur.
His Life, Works and Rubaiyats. [Third
edition, revised and enlarged.])
pp. 384.

Maktabat al-Muthanna: Baghdad, 1961.

8°

15 EKIM 1999

14544. d. 53

Ömer Hayyam

رسالة
في شرح ما أشكل من مصادق
كتاب أقليدس

Risālah fi sharh mā ashkal min musādarāt
kitāb Uklīdis. (Explanation of the
difficulties in Euclid's postulates.
Edited by A.I. Sabra.)
pp. viii, 82; pl. 7.

Alexandria, 1961.

8°

15 EKIM 1999

54

Ömer Hayyam

SARRAF (Ahmad Hamid al-)

عمر الخيام الحكيم الرياضي الفلكي النيسابوري . حياته و سيرته . عصره .
السياسي . عصره العلمي . علماء عصره . آراءه و فلسفته . مصادر فلسفته .
نظراته . رباعياته و رسائله . تاليف و ترجمة الحامي احمد حامد الصراف
بغداد . مطبعة المعارف . الطبعة الثالثة . 1960 . (in-8°)
٢٨٤ P., pl.

"Umar al-Khayyām...". La couv. porte : "Omar Khayyam, the
philosopher, astronomer of Naisabur. His life, work and ru-
baiyats, by Ahmad Hamid as-Sarraf, ... Third edition revised
and enlarged... 1961". En arabe.

15 OCAK 1999

1805 [KHAYYĀM, 'Umar]. *Les robāiyāt: miniatures
persanes* / Omar Khayyām. Geneva: Liber, 1995.
122pp. [Tr. of Rubā'iyāt.]

21 OCAK 1999

1373 YOGANANDA, Paramahansa. *Die spirituelle Lehre
der Rubaiyat von Omar Chajjam*. Tr. Herzog, S. Ed.
Walters, J.D. Basle: Sphinx, 1995. 249pp. [Tr. of The
Rubaiyat of Omar Khayyam explained.]

21 OCAK 1999

Ömer Hayyam

20 KASIM 1992

İzmirli İsmail Hakki

İlâhiyat Fak. Mec.

c.4, sl6, sf.21-26, İst: 1930

4635. 'Umar Ḥayyām: Rubayāt / Omar Khayyam. Trad. d'Ar-
mand Robin. - [Paris]: Gallimard, 1994. - 107 S. - (Collection
poésie; 285).
Einheitssacht.: Rubā'iyāt (franz.). - Aus dem Pers. übers.
ISBN 2-07-032785-0f 11 E 3367

24 HAZİRAN 1996

1710 KHAYYĀM, ['U]mar. *Rubāiyāt*. Tr. Hodson-
Hirst, G. Vimercate: La Spiga, 1993. 47pp.
[Translated from English into Italian.]

22 EYLÜL 2009

خيام، عمر بن ابراهيم (٤١٧ يا ٤٤٠ -
٥١٥ يا ٥٢٥ هـ)

٧٢١٣-متن و ترجمه دو رساله فلسفی.

ترجمه قاسم انصاری (١٣١٧-)؛ صمد موحد تهران:
گلاب، چاپ اول، ١٣٨٢ / ١١٠٠ نسخه، ٧١ ص، فارسی،
رقعی (شمیز)، سند: ٣٣-٣١.

مقدمه: پیشگفتار، رحیم رضازاده ملک، ص ٣-٣٢.

شابک: ٩٦٤-٩٣٥٨-٤-٤

کنگره: BBR٦٠١/A٣

دیوین: ٨٩/١

کد پارسا: S٦٦٥٨٩

مقالات این مجموعه: پاسخ به سه مسئله، ٣٣-٥٦؛

پرتوی عقلانی بر موضوع علم کلی، ٥٧-٧١

عنوان متن ترجمه شده:

الضیاء العقلي في موضوع العلم الكلي

عنوان متن ترجمه شده:

جوابا لثلاث مسائل

رسائل و مقالات فلسفی

MADDE YAYIMLANDIKTAN

ONRA GELMEK İÇİN

27 Aralık 2015

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

526 MOHSENI, Mohammad Reza. Méditation sur les
mystères de la création: Paul Valéry et Omar al
Khayyâm. *Annales du Patrimoine / Majallat*
Hawliyyât al-Turâth, 12 (2012) pp. 63-79. *ômer Hayyam*
150134

KHAYYAM

Aristotle and Baghdadî's notion of time, he attempted to develop his own philosophy of time drawing on Sufism. He also defended the concept of the love of God against the criticism of jurists (*fuqaha*) who considered such a notion inappropriate. The concept of unity of God (*tawhid*) played an important role in his philosophy. This unity has three aspects, religious, rational, and ontological. The unity of God is achieved through following the teachings of religions and the prophets and this can be called religious unity. To reach the existence of God through rational analysis can be considered rational unity. To experience nature through the consciousness that God is everywhere can be seen as ontological unity.

The most significant writing of Dawud al-Kayseri is his commentary on *Fusus al-hikam* of Ibn al-'Arabi. This book, which was called *Matla'u fusus al-kilem fi ma'ani fususi al-hikem*, contains his philosophical Sufism. The introduction of this book is quite original and therefore sometimes studied and copied independently from the rest of the book. It was first published in Bombay in 1299/1882. Another important book, which mainly contains some issues of Sufism, is *Sharhu qasida al-ta'iyya*. This is a commentary of a poem (*qasida*) composed by Ibn Farid. *Sharhu al-qasida al-mimiyya* is another commentary of a poem (*qasida*) written by Ibn Farid. He also wrote a number of treatises. One, which is on time, was called as *Nihayat al-bayan fi dirayat al-zaman*. Another, which was named as *Tabkik ma al-hayat wa kashfu asrar al-zulumat*, is on al-Khadir. His *Kashf al-hijab 'an kalami Rab al-Arbab* is on Islamic theology. His treatises are mainly in manuscript form and have not been published yet.

Dawud al-Kayseri was a typical Ottoman thinker in combining theology and philosophy on the one hand, and Sufism on the other. His influence on Ottoman and central Asian Turkish scholars has been significant.

Omar Hayyam (150134)

Through the works of Khaydar AL-AMULI he has also been influential on some Iranian thinkers.

Further Reading

Bayraktar, M., *Kayseri Davud (Dawud al-Kayseri)*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.

Koç, T., (ed.), *Uluslararası Davud el-Kayseri Sempozyumu (The Proceedings of International Symposium on Dawud al-Kayseri)*, Ankara: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 1998.

20 Temmuz 2016

ADNAN ASLAN

HADE YAYIMLANDIKTAN
NRA GELEN DOKÜMAN

KHAYYAM, Omar (c. 1048–c. 1122)

Abu'l Fath Omar ibn Ibrahim Khayyam, known as Omar Khayyam (or Khayyami), was a Persian philosopher, astronomer, and mathematician of the twelfth century. Known for his quatrains (*Ruba'iyyat*), he was born around 1048 and died around 1122. He was born in the district of Shadyakh of the old city of Nayshabur in the province of Khurasan in the eastern part of today's Iran. Khayyam, meaning the "tent maker," may have been the profession of his father, Ibrahim.

Omar Khayyam studied first with Imam Qadi Muhammad, who taught the young Omar Arabic grammar, literature, and Qur'anic studies. He next became a pupil of Khawjah Abu'l-Hasan al-Anbari with whom he studied branches of mathematics, astronomy, and traditional cosmological doctrines, in particular, the major work of Ptolemy, the *Almagest (Mujasta)*. Khayyam pursued his advanced studies with Imam Muwaffaq Nayshaburi, who taught him Qur'anic sciences and jurisprudence; he never showed any interest in the latter subject. Finally, he pursued his interest in philosophy under the

274-276

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

FELSEFE, AHLÂK VE KELÂMİN SENTEZİ

(150134)

ÖMER HAYYÂM VE FELSEFESİ

Metin Yasa*

20 Temmuz 2016

6. Cilt

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	242385
Tas. No:	109 DOĞ.8

Proje Editörü

PROF. DR. BAYRAM ALİ ÇETİNKAYA

6. Cilt Editörü

Prof. Dr. İsmail ÇALIŞKAN

insan

istanbul 2015

ÖMER HAYYÂM'IN KISA BİYOGRAFİSİ

adı Ömer, babasının adı İbrahim, lakabı Gıyâseddîn, künyesi ise Ebu-feth'tir.¹ Selçuklular döneminde yaşadığı bilinmekle² birlikte, doğum ve ölüm tarihi tam olarak belli değildir.³

Hayyâm, kendini, *el-Cebr* isimli eserinde, "Ebu'l-Feth Ömer b. İbrahim el-Hayyâmî", *Silsiletü't-Tertîb* isimli eserinde ise "Ebu'l-Feth Ömer b. İbrahim el-Hayyâm" diye tanıtır.⁴ Ancak, "pek çok tezkirelerde, kendisinden; Ebu Hafs Ömar İbn Ebrahim Gıyâs ed-Din Hayyâmî diye söz edilir."⁵

Öte yandan, Hayyâm nisbesi ve bu nisbenin doğru şeklinin Hayyâm mı yoksa Hayyâmî mi olduğu çokça tartışılmıştır. Ancak, bu farklılığın Arap ve Fars dillerinin özelliklerinden kaynaklandığı, zira Hayyâm'a Arapların Hayyâmî, Farsların ise Hayyâm dedikleri bilinmektedir.⁶

Bununla birlikte, Hayyâm'dan söz eden ilk eserin *Çehar Makale* olduğu genellikle kabul edilir. Eserin yazarı, Nizâmî-yi Arûzî'dir. Kaynaklarda, Nizâmî-

- * Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Felsefesi Anabilim Dalı.
1. Muhammed Ali Furûğî, Kâsım-ı Ganî, Ali Asgar Halebî, *Hayyâm: Hayatı, Felsefesi ve Gerçek Rubâileri*, çev.: Hasan Çiftçi, Orhan Başaran, Babil Yayınları, Erzurum 2002, s. 16.
 2. Furûğî ve diğerleri., *a.g.e.* s. 17.
 3. Furûğî ve diğerleri., *a.g.e.* s. 15.
 4. Bkz.: Adûlbaki Gölpınarlı, *Hayyâm ve Rubâileri*, İnkılap Kitabevi, İstanbul trsz., s. 7-8.
 5. Rüşü Şardağ, *Bütün Yönleriyle Hayyâm Rubâileri*, Özgür Yayınları, İstanbul 1999, s. 9.
 6. Furûğî ve diğerleri *Hayyâm: Hayatı, Felsefesi ve Gerçek Rubâileri*, s. 16.

715-728

- Al-Ṭūsī, Naṣīr al-Dīn, *Majmū' al-rasā'il*, Hyderabad 1358 [/1939].
- Al-Ṭūsī, Naṣīr al-Dīn, *Tahrīr-e mutawassiṭāt*, Tehran 1383/2005 (Facsimile edition of MS 3484 in the Public Library of Tabriz).
- Verdonk: J. J. Verdonk, "Dasypodius, Cunradus", *Dictionary of Scientific Biography* III (1971) 585a–b.
- K. Ziegler, "Theodosios [5]", *Paulys Real-Encyclopädie der klassischen Altertumswissenschaften*, 2. Reihe (R–Z), vol. V.A.2 (Stuttgart 1934), col. 1930–1935.

Omar Khayyam
150134

26 August 2015

Al-Khayyām's Scientific Revision of Algebra

Jeffrey A. Oaks¹

Key words: Arabic algebra, al-Khayyām, geometry, problem solving, concept of number, continuous magnitude.

Abstract

Geometers in medieval Islam found algebra to be a useful tool in solving problems, but the Greek restriction of "number" to positive integers, adhered to by al-Khayyām (and presumably others), is at odds with the more liberal inclusion of fractions and irrational roots in traditional numerical Arabic algebra. By regarding the known and unknown numbers of traditional algebra as the homogeneous measures of continuous magnitudes (and not as magnitudes themselves), al-Khayyām was able to give a rigorous foundation for the art. This revision helps us understand al-Khayyām's main work on algebra in the context of geometrical and numerical problem solving, and it leads us to a reassessment of his generalized notion of "number" explained in his commentary on Euclid.

¹ University of Indianapolis, oaks@uindy.edu. Note: The Diagram from Abū Kāmil's *Algebra* was generated using DRaFT (<http://www.hs.osakafu-u.ac.jp/~ken.saito>) from the reproduction of the Istanbul MS in [Abū Kāmil 1986]. The diagrams from al-Khayyām's works are adapted from [Rashed & Djebbar 1981], and their lettering is taken from [Rashed & Vahabzadeh 1999]. Translations from al-Khayyām's works are sometimes taken from [Rashed & Vahabzadeh, 2000], sometimes adapted from that translation, and sometimes they are mine. I indicate which in footnotes. Other translations from Arabic are mine. I thank Marco Panza for his many comments on an earlier version of this paper.

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

IRCIKA K+P

3034 NAKJAVANI, Erik. FitzGerald's *Rubáiyát of Omar Khayyám*: critical celebrations of a beloved poem. *Iranian Studies*, 47 iv (2014) pp. 627-648. Review article on *Fitzgerald's Rubaiyat of Omar Khayyám: popularity and neglect*, ed. Adrian Poole et al. (London & New York, 2011), and *Edward Fitzgerald's Rubáiyát of Omar Khayyám: a famous poem and its influence*, ed. William H. Martin and Sandra Mason (London & New York, 2011).

Omar Khayyam
150134

MADDE YAYIMI ANDIKTAN
SONRA GELEN ... MAN

04 Eylül 2015

3016 DREW, John. The second (1862 pirate) edition of
the *Rubáiyát of Omar Khayyám*. *FitzGerald's*
Rubáiyát of Omar Khayyám: popularity and neglect.
Ed. Adrian Poole ... [et al.]. London: Anthem, 2011,
pp. 93-107.

Omar Khayyám
150124

MADDE YAYIMI ANDIKTAN
SONRA GELECEK KÜMAN

04 Eylül 2015

3001 *Edward FitzGerald's Rubāiyāt of Omar Khayyām: a famous poem and its influence.* Ed. William H. Martin and Sandra Mason. London: Anthem, 2011. 170 pp.

Omar Khayyam
150134

3002 *FitzGerald's Ruba'iyāt of Omar Khayyām: popularity and neglect.* Ed. Adrian Poole ... [et al.]. London: Anthem, 2011. 269 pp.

MADDE YAYIMLANDIKTAN!
SONRA GELEN DOKÜMANTASYON

04 Eylül 2015

3021 GRAY, Erik. Common and queer: syntax and
sexuality in the *Rubáiyát*. *FitzGerald's Rubaáiyát
of Omar Khayyám: popularity and neglect*. Ed.
Adrian Poole ... [et al.]. London: Anthem, 2011,
pp. 27-43.

Ömer Khayyám
150134

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

04 Eylül 2015

3014 DAVIS, Dick. Edward FitzGerald, Omar Khayyám
and the tradition of verse translation into English.

Ömer Hayyam
150134

*FitzGerald's Ruba'iyát of Omar Khayyám:
popularity and neglect.* Ed. Adrian Poole ... [et al.].
London: Anthem, 2011, pp. 1-14.

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

04 Eylül 2015

3025 KARLIN, Daniel. Much ado about nothing in the
Rubāiyāt. FitzGerald's Rubāiyāt of Omar
Khayyām: popularity and neglect. Ed. Adrian Poole
... [et al.]. London: Anthem, 2011, pp. 15-26.

Ömer Hayyân
150134

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

04 Eylül 2015

07 Ağustos 2015

29 KAISERLIAN, Michelle. The imagined elites of the
Omar Khayyám Club. *FitzGerald's Rubā'iyāt of
Omar Khayyám: popularity and neglect*. Ed. Adrian
Poole ... [et al.]. London: Anthem, 2011,
pp. 147-174. UK & US, 1890s.

Omar Khayyám
150134

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

150134

ÖMER HAYYÂM

1 İŞİL UÇAŞ, Rubaiyat-ı Ömer Hayyam, Trakya Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2012

TARANDI
ERJ

208351

Ömer Hayyam
150134

39

SUFISM

Critical Concepts in Islamic Studies

KHAYYAM AND SUFISM

Mehdi Aminrazavi

Source: Mehdi Aminrazavi, *The Wine of Wisdom*, Oxford: Oneworld, 2005, pp. 134–56.

Edited by
Lloyd Ridgeon

22. Subat 2014

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Volume III
Ritual, Authority and Word

O pure Sufi! that saunter in His quest
He has no place, would you go East or West?
If thou knowest Him, why thou seekest Him?
If not, at whose feet would you like to rest?¹

Most contemporary Iranians see Khayyam as a *rind*, a spiritual cynic, and wise poet whose *Ruba'iyat* are to be understood as the esoteric utterances of a spiritual master. To think otherwise would be a cultural oxymoron: an agnostic poet has become the cultural hero of Persians! Seeing some of the *Ruba'iyat* as examples of Sufi poetry, however, is not entirely unfounded, and a large number of them do lend themselves, with a bit of stretch, to Sufi interpretation. After all, Khayyam employs much of the same Sufi symbolism and poetic imagery of the Sufi poets before and after him, such as Ḥāfiẓ and Rūmī. There is no reason why Khayyam could not have used this symbolism within the Sufi context.

The view that Khayyam was the master of esoteric Islam, an accomplished Sufi and a gnostic (*ārif*), is supported by a number of Persian and Western scholars of Khayyam. An esoteric interpretation of the *Ruba'iyat* puts him well within the Sufi tradition and regards him as a major figure in the tradition of Persian Sufi poetry. Aḥmad Ghazzālī² was among the major contemporaries of Khayyam, who saw him as a Sufi; he mentions some of Khayyam's *Ruba'iyat* and comments on them. This point is particularly significant since it reveals that as early as Khayyam's own time, there must have been a tradition of understanding his *Ruba'iyat* within a Sufi context. Also, Aḥmad Ghazzālī is a renowned Sufi master whose more famous brother, Abū Ḥāmid Ghazzālī knew Khayyam and engaged him in intellectual debates. Whether Aḥmad Ghazzālī had met Khayyam or knew of him, the fact that Ghazzālī quoted Khayyam and offered an esoteric interpretation of several of his *Ruba'iyat* is a strong and clear indication of Khayyam's reputation as a Sufi.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	208351
Tan. No:	208351

 Routledge
Taylor & Francis Group
LONDON AND NEW YORK

2008

233 -252

آفاق الحضارة الاسلامية

تصدر عن معهد العلوم الانسانية والدراسات الثقافية - وزارة التعليم العالي
عددان في السنة (نصف سنوية)

العدد السادس عشر، السنة الثامنة السبت ١٩ شعبان ١٤٢٦هـ ق
٢ / مهر / ١٣٨٤ هـ. ش / ٢٤ / ٩ / ٢٠٠٥ م

03836

Ömer Hayyam
(150134)

الحكيم عمر الخيام، فيلسوف مجهول

بقلم الدكتور جعفر آقاياي جاوزي

باحث في التاريخ وفلسفة الرياضيات

وعضو الهيئة العلمية بجامعة الشريف الصناعية*

نقدم هذه المقالة الى معالي الدكتور مهدي گلشنی

المقدمه

اشتهر عمر الخيام في أرجاء العالم بربايعاته وآثاره الشعرية كما حظت آثاره الرياضية
ورسائله الفلسفية باهتمام العلماء والباحثين .

ورغم الشهرة والصيت والمقام الذي ساد عالم الأدب والعلم مدة قرن و نصف لا تزال
شخصيته الحقيقية مجهولة ، حيث سطعت أنوار شاعريته في الأجواء و حتى طغت على
اعتباره العلمي .

نعم إنَّ عمر الخيام لم يعتبر شاعراً من شعراء الطبقة الممتازة في ايران لكنه الشاعر
الايراني الأوحده من حيث المعجبين وقراء القريض في ارجاء وأقطار المعمورة والشعوب

*. دون الدكتور جعفر جاوزي هذه المقالة باللغة الفرنسية وترجمها الى الفارسية الاستاذ محمد مهدي
فولادوند الاستاذ بجامعة طهران سابقاً ونشرها في مجلة «فرهنگ» العدد ١٤ الخاص بعمر الخيام، وقام
الدكتور قيس آل قيس استاذ الأدب العربي بمعهد العلوم الانسانية والدراسات الثقافية بترجمتها الى اللغة
العربية.

رقم المنشور القياسي الدولي ٦٨٢٢-١٥٦٢

□ المدير المسؤول: الدكتور مهدي گلشنی (رئيس معهد العلوم الإنسانية والدراسات الثقافية)

□ تحت اشراف هيئة استشارية

□ رئيس التحرير: الدكتور صادق آئينهوند

□ مدير التحرير: قيس آل قيس

□ مدير النشر: رحمت الله رحمت پور

□ المطبوع: ١٠٠٠٠ نسخة

□ المشرف الفني على الطباعة: سيد ابراهيم سيد علي

□ المطبعة: شركة طباعة بهمن

□ الثمن: ٣٥٠٠ ريال

□ الاشتراك السنوي: ٧٠٠٠ ريال

□ العنوان: الجمهورية الاسلامية الايرانية

طهران، شارع كردستان، رقم ٦٤، الرقم البريدي ١٤٣٧٤

□ الهاتف: طهران: ٨٨٠٥٣٩٣٤ و ٣-٨٨٠٤٦٨٩١، الفاكس: طهران: ٨٨٠٣٦٣١٧-

تلفاكس ٨٨٠٥٣٩٣٤

Email afaq @ ihcs.ac.ir

Email AL Kaiss @ ihcs.ac.ir

Osman Bakar, *Gelenek ve Bilim*, trc. Ercümet Asil,
İstanbul 1991, s.121-132

İSAM 121387

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

VIII
Ömer Hayyam'ın Öklid'in
Paraleller Teorisini Eleştirisi

150134

03 Mayıs 2014

Giriş

Ömer Hayyam'ın tam adı Arapça kaynaklarda geçtiği şekliyle Gıyaseddin Ebul Feth Ömer ibn-i İbrahim el-Nişaburî el-Hayyamî'dir. Hayyam'ı şahsen tanıyan ve *Tarih hukema ul-Islam* adlı eseri onunla ilgili en erken bilgileri sunan onikinci yüzyıl tarihçisi el-Beyhaki'ye ve diğer kaynakların¹ çoğuna göre bu Müslüman -şair ve matematikçi- hayatının büyük bir bölümünü geçirdiği ve öldüğü Nişapur yakınlarında doğmuştur. Hayyam'ın hakkında o kadar az şey bilinmektedir ki hem doğum hem de ölüm tarihi araştırmacılar arasında tartışma konusudur.

Hayyam'ın doğum günü -15 Mayıs 1048- ile ilgili son bulgu (Hint araştırmacı Govinda Tirtha ve Sovyet araştırmacılar A.P. Youshkevitch ve B.A. Rosenfeld tarafından el-Beyhaki'nin sağladığı bazı delillere dayanarak yapılan incelemeler sayesinde, artık bu sorunu tamamen çözebilir.² 15. yy. yazarı Yar Ahmed Raşid-i Tebrizi'nin *Tarab-hane*'sindeki delile dayanarak yukarıdaki iki

1. Hayyam'ın doğum yeriyle ilgili farklı bilgi veren kaynaklar 16. yy. Ahmed Tatavi'nin *Tarih-i elfi'si* ve Ahmed Tebrizi'nin (15. yy.) *Tarabhane*'sidir. Bunlar Hayyam'ın doğum yeri olarak Hazar'ın kuzey-doğu köşesindeki Astarabad civarını zikrederler. Bkz. R. N. Frye (ed.), *Cambridge History of Iran*, cilt 4 (1975), "Umar Khayyam: Astronomer, Mathematician and Poet" makalesi, sh. 658.

2. Bkz. Swami Govinda Tirtha, *The Nectar of Grace, Omar Khayyam's Life and Works* (Allahabad, 1941), sh. 70-71; B.A. Rosenfeld ve A.P. Youshkevitch, *Omar Khayyam* (Moscow, 1965).

Ömer Hayyam
150134

- 3229 SHARMA, Sunil. Wandering quatrains and women poets in the 'Khulāsāt al-ash'ār fī al-rubā'iyāt'. *Safina revealed: a compendium of Persian literature in 14th-century Tabriz*. A.A.Seyed-Gohrab and S.McGlinn (eds.). Leiden: Leiden University Press, 2011, pp.153-169.

27 Nisan 2014

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Ömer Hayyam
150134

- 1795 *An anthology of philosophy in Persia. Vol. 1: From Zoroaster to 'Umar Khayyām*. [Ed.] Seyyed Hossein Nasr with Mehdi Aminrazavi; with the assistance of M.R.Jozi. London: Tauris, in association with The Institute of Ismaili Studies, 2008. 506pp. [Previously published by Oxford University Press, 1999.]

27 Nisan 2014

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Ömer Hayyam
150134

- 580 *An anthology of philosophy in Persia. Vol. 1: From Zoroaster to 'Umar Khayyām*. [Ed.] Seyyed Hossein Nasr with Mehdi Aminrazavi; with the assistance of M.R.Jozi. London: Tauris, in association with The Institute of Ismaili Studies, 2008. 506pp. [Previously published by Oxford University Press, 1999.]

03 Mayıs 2014

27 Nisan 2014

Ömer Hayyam
150134

- 1992 ESCRIBANO RÓDENAS, Mª Carmen. 'Omar Jayyām: científico, astrónomo y matemático. *Mundo Iranio*, 1 (2012) pp.53-64.

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

150134

- 464 STEWART, Ian. *Why beauty is truth: a history of symmetry*. New York: Basic Books, 2007. 290pp. (3: The Persian poet (Omar Khayyām's ... solution of cubic equations), pp.33-44.) [Reprinted 2008.]

Ōmar Hayyām

150134 Ōmar Hayyām
ESCRIBANO RÓDENAS, Mª Carmen. "Ōmar
Jayyām: científico, astrónomo y matemático. *Mundo
Iranio*, 1 (2012) pp.53-64.

150134 Omar Khayyam
60. ۱۵۱۳۴

Les Roubaïates / Omar Khayyam ; traduit du
persan par J.-B. Nicolas ; adaptation par J.-P.
Vibert et Pierre Seghers. - Paris : Seghers,
1967. - 190 p. : il. ; 18 cm

1. Literatura persa.

I. Nicolas, Jean Bautiste, trad.

II. Vibert, J. P., ed. lit.

III. Seghers, Pierre, ed. lit.

821.222.1

CREI GIL-54 -- R.I 73333.

13 ARALIK 1995

2031. Hifnî, 'Abd-al-Mun'im al-: Şahsiyât qaliqa fi 'l-islâm, al-imâm wa'l-hakîm, huġġat al-haqq, al-failasûf, al-'âlim 'Umar al-Hayyâm wa'r-Rubâ'iyât : dirâsa mustaw'iba li-kull tarġamât ar-Rubâ'iyât bi'l-'arabîya wa-ġairihâ wa-arba' Rasâ'il falsafiya tunşar lahû li-auwal marra ... / ta'lîf 'Abd-al-Mun'im al-Hifnî. - Ṭab'a 1. - Al-Qâhira : Dâr ar-Raşâd, 1992 = 1412 h. - 223 S.
In arab. Schrift, arab. 32 A 11613

Ömer Hayyam

R434 Quatrains d'Omar Khayyâm. Tr. C.Grolleau. Paris, 1994.
Nicolas, M. *Hommes & Migrations*, 1172-1173 (1994). pp.102-103 (F)

Ömer Hayyam

15 EKIM 1995

21 OCAK 1998

- 10921 [KHAYYÂM, 'Umar]. *Les Quatrains / Omar Khayyâm*. Nouvelle trad. du persan de Mahdy Fouladvind. Prés. par Hamid Fouladvind. Monaco: Rocher, 1996. 215pp. [Tr. of *Rubâ'iyât*.]
- 10922 [KHAYYÂM, 'Umar]. *Les robâ'iyât: miniatures persanes / Omar Khayyâm*. Geneva: Liber, 1995. 122pp. [Tr. of *Rubâ'iyât*.]
- 10923 [KHAYYÂM, 'Umar]. *Quatrains / Khayyâm*. Tr. Grolleau, C. Paris: Mille et une Nuits, 1994 (Mille et une Nuits, 51). 79pp. [Tr. of *Rubâ'iyât*.]

Ömer Hayyam

15 EKIM 1999

Ömer Hayyam

14561. cc. 64

al-SHANTANAWI (Ahmad) عمر الخيام

حياته وفلسفته ورياضياته

'Umar al-Khayyâm: hayâtu-hu wa-falsafatu-hu wa-rubâ'iyâtu-hu. [A study of the life, teachings and poetry of 'Umar al-Khayyâm.] pp. 117.

Dâr al-Ma'rifah: Cairo, 1962.

8°.

- 1372 [KHAYYÂM, 'Umar]. *Rubaiyyat / Omar Khayyâm*. Tr. Ali-Shah, Omar., Göpel, M. & Göpel, K. Berlin: Das Arabische Buch, 1995. 63pp.

Ömer Hayyam

21 OCAK 1998

15 EKIM 1999

Ömer Hayyam

14561. aa. 47

al-SARRUF (Ahmad Hamid) عمر الخيام

الحكيم الرياضي والفلكي

'Umar al-Khayyâm al-hakîm al-riyâdî al-falaki al-Nisaburî. (Omar Khayyam, the Philosopher, Astronomer of Naisapur. His Life, Works and Rubaiyats. [Third edition, revised and enlarged.]) pp. 384.

Maktabat al-Muthanna: Baghdad, 1961.

8°.

- 1817 SCHAEDEER, H.H. Der geschichtliche und der mythische Omar Chajjam. Ed. Kanus-Credé, H. *Iranistische Mitteilungen*, 27 i (1997) pp.92-96 [His literary, philosophical & scientific works.]

Ömer Hayyam

21 OCAK 1998

- 1456 [KHAYYÂM, 'Umar]. *Rubaiyyat: texto bilingüe / Omar Jayyam*. Ed. & introd. de Zara Behnam y Munárriz. Madrid: Hiperión. 1993 (Poesía Hiperión. 217). 175pp.

Ömer Hayyam

10 ARALIK 1999

14544. d. 53

Ömer Hayyam

EUCLID

al-KHAYYÂM ('Umar ibn Ibrâhîm) رسالة

في شرح ما أشكل من مصادرات

كتاب أقليدس

Risâlah fi sharh mâ ashkal min musâdarât kitâb Uklîdis. (Explanation of the difficulties in Euclid's postulates. Edited by A.I. Sabra.) pp. viii, 82; pl. 7.

Alexandria, 1961.

8°.

21 OCAK 1998

15 EKIM 1999

Ömer Hayyam

7683 BAUSANI, ALLESANDRO. "Due antichi manoscritti delle quartine di Omar Khayyām scoperti da A. J. Arberry." *O. Mod.* 34 (Apr '54) 190-5. Several observations on Arberry's work; in general, Bausani accepts his conclusions but differs on a number of details.

25.11.1994

R1900 *Quatrains* d'Omar Khayyām. Tr. C. Grolleau. Paris, 1994.
Ömer Hayyam Nicolas, M. *Hommes & Migrations*, 1172-1173 (1994), pp.102-103 (F)

17 ARALIK 1995

374. Potter, Ambrose G.. A bibliography of the Rubāiyāt of Omar Khayyām: together with kindred matter in prose and verse pertaining thereto / collected and arranged by Ambrose George Potter. - Nachdr. der Ausg. London 1929. - Hildesheim [u. a.] : Olms, 1994.
ISBN 3-487-09854-7 34 A 18566

04 HAZIRAN 1996

4634. 'Umar Haiyām: Rubāiyāt: Texto bilingüe / Omar Jayyam. Ed. e introd. de Sadeq Hedayat. Version española de Zara Behnam ... - 2. ed. - Madrid : Hiperión, 1994. - 173 S. : Ill. - (Poesía Hiperión ; 217)
Einheitssacht.: Rubā'iyāt. - Text pers. in pers. Schr. u. span. ISBN 84-7517-377-2 11 E 3355

04 HAZIRAN 1996

R1901 *Quatrains du sage Omar Khayyām. Rubāiyāt*. Tr. Hassan Rezvaniyan. Paris, 1992.

Ömer Hayyam Nicolas, M. *Hommes & Migrations*, 1172-1173 (1994), pp.102-103 (F)

17 ARALIK 1995

375. 'Umar Haiyām: Rubāiyāt / de Omar Khayyām de Nisapur. Trad. par Edmond Dulac d'après la version de Edward Fitzgerald. - [S.l.] : Corentin, 1993. - 103 S. : Ill.
Einheitssacht.: Rubā'iyāt (franz.) ISBN 2-909771-04-0 34 A 10771

04 HAZIRAN 1996

1806 [KHAYYĀM, 'Umar]. *Quatrains / Khayyām*. Tr. Grolleau, C. Paris: Mille et une Nuits, 1994 (Mille et une Nuits, 51). 79pp. [Tr. of Rubā'iyāt.]

21 OCAK 1996

2285 [KHAYYĀM, 'Umar]. *Rubāiyāt* van Omar Khayyām, naar de laatste door Fitzgerald geautoriseerde editie, waaraan toegevoegd de kwatrijnen die daarin niet zijn opgenomen. Vertaald en van aantekeningen voorzien door W. Blok. Baarn: Ambo, 1997. 105pp. [English text with facing Dutch translation.]

15 OCAK 1999

4403- Ridkin, G.F. and Yushkevich, A.P., "Matematicheskie traktati Omara Khayyama", *Istoriko - matematicheskie issledovaniya*, 1953, 6: 11-172.

13 ARALIK 1995

4406- Rozenfeld, B.A., "O matematicheskikh rabetakh Omara Khayyama", *Uchenye zapiski Azerbaidzanskogo gosudarstvennogo universiteta*, 1957, (9): 3-22.

13 ARALIK 1995

2096 [KHAYYĀM, 'Umar] *The Rubā'iyat of Omar Khayyam*. Tr. Avery, P. & Heath-Stubbs, J. 2nd ed. Harmondsworth: Penguin, 1981, pp. 1986. 116pp.

1 AGUSTOS 1995

UMAR KHAYYĀM. *Les quatrains*; trad. du persan sur le ms. de la Bodleian Library d'Oxford, introd. et notes de Charles Grolleau. Paris: Champ libre, 1978.

1 AGUSTOS 1995

KHAYYĀM, 'Umar. *Die Rubā'iyat: begleitet von persischen Miniaturen*. Dt. Übertr.: A.F. Graf von Schack. Stuttgart: Parkland, 1979.

4626- Jaouiche, K., "De la fécondité mathématique d'Omar Khayyam à G. Saccheri", *Diogene*, 1967, 57: 97-113.

A similar demonstration of Euclid's fifth postulate by Khayyam and Saccheri (d. 1733) poses the possibility of a relationship between the two.

درباره، بحث مسأله، خیام و ساکری از اصل موضوع پنجم اقلیدس و امکان ارتباط

بین آنها
13 *RALIK 1995

4625- Jacob, G. und Wiedemann, E., "Zu 'Omer-i-Chajjām", *Islam*, 1912, 3: 42-62.

Biographical information derived from various Oriental sources; translation of Omar's introduction to his treatise on the postulates (*Mus-ādarāt*) of Euclid.

شرح حال خیام که از منابع مختلف شرقی جمع آوری شده با ترجمه، مقدمه، خیام بر رساله، او درباره، مصادرات اقلیدس.

13 *RALIK 1995

4631- Khayyam, "Commentary on the difficulties in the postulates of Euclid" (in Russian), *Istoriko-matematicheskie issledovaniia*, 1953, 6: 67-107.

13 *RALIK 1995

Boyle, J.A., "Omar Khayyam: astronomer, mathematician and poet", *Bull. of the J. Rylands Library*, 1969, 52: 30-45.

Amir-Mo'ez, A.R., "A paper of Omar Khayyam", *Scripta math.*, 1963, 26: 323-37.

13 *RALIK 1995

13 *RALIK 1995

4632- Khayyam, *Traktate*, per B.A. Rozenfelda. Vctupit. statya B.A. Rozenfelda i A.P. Yushkevicha, Moscow, 1961, 338 + 117 pp.

Text, translation and commentary of several treatises by Khayyam, including *Fī sharḥ mā ashkala min musādarāt Kitāb Uqlīdus*, his algebra and the *Nawrūz-nāmah*.

متن و ترجمه و شرح چند رساله از خیام من جمله فی شرح ما اشکل من مصادرات کتاب اقلیدس و جبر و مقابله و نوروزنامه.

13 *RALIK 1995

Boyle, J.A., "Omar Khayyam: astronomer, mathematician and poet", *Bull. of the J. Rylands Library*, 1969, 52: 30-45.

13 *RALIK 1995

Wittstein, A., "Historische Miscellen II", *Z. für Math. und Physik, Hist.-literische Abteilung*, 1895, 40: 1-6 (Includes material on Carra de Vaux's "L'Almageste...", and the lifetime of Khayyam).

Yushkevich, A.P., "Omar Khayyam and his 'Algebra'" (in Russian), *Trudy Inst. istorii estestvoznaniia i tekhniki*, 1948, 2: 499-534.

13 *RALIK 1995

13 *RALIK 1995

-Ömer Hayyam
4681- Smith, D.E., "Euclid, Omar Khayyām, and Saccheri", *Scripta math.*, 1935, 3: 5-10.

13 ARALIK 1995

-Ömer Hayyam
4408- Rozenfeld, B.A. and Yushkevich, A.P., *Omar Khayyam*, Moscow, 1965, 191 pp.

13 ARALIK 1995

-Ömer Hayyam
4456- Amir-Moéz, A.R., "Khayyam and irrational magnitudes", *Scripta math.*, 1968, 28: 205-8.

13 ARALIK 1995

-Ömer Hayyam
1409- Rozenfeld, B.A. and Yushkevich, A.P., "Primechaniia k matematicheskim traktatam Omara Khaiiama" ("Notes to the mathematical treatises of Omar Khayyam"), *Istoriko-matematicheskie issledovania*, 1953, 6: 113-72.

13 ARALIK 1995

-Ömer Hayyam
4446- Wittstein, A., "Historische Miscellen II", *Z. für Math. und Physik, hist.-literarische Abteilung*, 1895, 40: 1-6. (part I in vol. 33; II concerns the previous entry, Carra de Vaux's "L'Almageste...", (no.4359), and the lifetime of Khayyām).

13 ARALIK 1995

-Ömer Hayyam
74- Jaouiche, K., "On the fecundity of mathematics from Omar Khayyam to G. Saccheri", *Diogenese*, 1967, 57: 83-100.

13 ARALIK 1995

-Ömer Hayyam
4808- Winter, H.J.J. and Arafat, W., "The algebra of Omar Khayyam", *JASB*, 1950, 16: 27-78.

The translation of Khayyām's *Algebra* with useful mathematical commentary.

ترجمه جبر خیام با حواشی که شامل تحلیل ریاضی متن است.

13 ARALIK 1995

۹۹۳ ظ الظاهري ، ابو عبد الرحمن بن عقيل
الفناء الباقى في رباعيات الخيام و غرامه ، او ،
فلسفة الكوز / تأليف ابي عبد الرحمن بن عقيل
الظاهري ، وشارك في التأليف عبد الله الماجد - ط ۳ ،
منقحة و مختصرة - الرياض : الجمعية العربية السعودية
للثقافة والفنون ، ۱۳۹۸ هـ ، ۱۹۷۸ م .
۷۱ ص ۲۴۴ سم
۱ . الشعر الفارسي - نقد - ايران - العصر
العباسي . أ . الماجد ، عبد الله ، م . مشارك ب . العنوان
ج . عنوان : رباعيات الخيام د . عنوان : فلسفة الكوز

15 OCAK 1999

1807 [KHAYYĀM, 'Umar & HĀFĪZ, Shams al-Dīn Muhammad]. *Quatrains / Omar Khayyām; Ballades / Hāfēz*. Tr. Monteil, V-M. Arles: Actes Sud; Paris: Sindbad, 1996. 171pp. [Ballades = ghazals.]

22 OCAK 1999

2167 TRIVEDI, H. *Colonial transactions: English literature and India*. New ed. Manchester: Manchester University Press, 1995. 225pp. (2. Orientalism translated: Omar Khayyam through Persian, English and Hindi, pp.29-52.)

15 OCAK 1999

5211 MASSÉ, H. La "Naurouz-nâmè" de Omar Khayyām. ("Le livre du nouvel an.") *AIEO* 3 (1937), pp. 238-265

Ömer Hayyam

29 OCAK 1993

20 KASIM 1992

Ömer Hayyam

Specimens of Persian poetry: (Borunduk, Khodja Messud, Mir Alishir, Bediol-Seman Mirza, Kemal Khodjindi, Omar Chiam, Iraki.) Fraser's magazine 21 (1840), 414-425.

24644 JACOB, G., and WIEDEMANN, E. Zu 'Omer-i-Chajjäm. *Islam* 3 (1912), pp. 42-62

Ömer Hayyam

29 OCAK 1993

ROSS, E. D., and GIBB, H. A. R. The earliest account of 'Umar Khayyäm. *BSOAS* 5 (1928-30), pp. 467-473

Ömer Hayyam

29 OCAK 1993

1478 AMIR-MOÉZ, A. R. A paper of Omar Khayyam. *Scripta Mathematica* 26 (1963), pp. 323-337

Ömer Hayyamın bir denemesi

Ömer Hayyam

5704 AL-KHATİB, AHMAD MUŞTAFÁ. "Omar Khayyam" (in Arabic). *Risalah* (Cairo) 20 (Mr 12, 24 '52) 296-7; 328-331

20 KASIM 1992

Ömer Hayyam (PET)

BOYLE, J. A. Omar Khayyam: astronomer, mathematician and poet. Bull. J. R. Lib. 52 (1969), pp. 30-45

Ömer Hayyam: astronom, matematikçi ve şair

ÖMER HAYYAM

7 B 3076

Aqā'ibni Čavušī, Ča'far: Sairf dar afkār-i-'ilmī va falsaf-i-ḥakīm 'Umar Ḥajjām Nišābūrī. ([Engl. Nebent.:] Ja'afar Aghāyāni Čāvūshī: A study on the scientific and philosophical views of Ḥakīm Umar Khayyām Naysābūrī.) Tih-rān 1358 h.š. (=1979). 4, 101 S. [Pers.] (Intiṣārāt-i-Anḡuman-i-Falsafa-i-İrān. 48.)

29 TEMMUZ 1992

4379- Khayyam, Traktate, per. B.A. Rozenfelda. Vctupit. statya B.A. Rozenfelda i A.P. Yushkevicha, Moscow, 1961, 338 + 117 pp.

Text, translation and commentary of several treatises by Khayyām, including *Fī sharḥ mā ashkala min musādarāt Kitāb Uqlīdus*, his algebra and the *Nawrūs-nāmah*.

متن وترجمه و شرح چند رساله از خیام من جمله فی شرح ما اشکل من مصادرات کتاب اقلیدس و جبر و مقابله و نوروزنامه.

13 ARALIK 1995

1780 ÖZDURAL, Alpay. Omar Khayyam, mathematicians, and conversazioni with artisans. *Journal of the Society of Architectural Historians*, 54 i (1995) pp.54-71

15 EKİM 1999

2725 ÖZDURAL, Alpay. Omar Khayyam, mathematicians, and conversazioni with artisans. *Journal of the Society of Architectural Historians*, 54 i (1995) pp.54-71 (Geometric patterns that decorate the monuments of the Islamic world.)

15 EKİM 1999

18 TEM 2010

Ömer Hayyām

0332 'Umar Hayyām. [Rubā'iyāt. Español. Antología] Rubaiyat : (selección) / Omar Khayyam ; según la traducción francesa de Franz Toussaint ; versión castellana de Esteve Serra. - Palma de Mallorca : José J. de Olañeta, cop. 2008. - 121 p. : il. col. ; 25 cm. - (El barquero) : ISBN 978-84-9716-548-8
 1. Sufismo - Textos I. Serra, Esteve II. Título. III. Título: Rubā'iyāt IV. Serie. 821.222.1-1"10"
 ICMA 4-56556 R.63413

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

3012 HURÉ, Jacques. 'Umar Khayyām au miroir de quelques interprétations modernes, de Fitzgerald à Hedāyat. *Luqmān*, 17 i / 33 (2000-2001) pp.7-15

3016 [KHURRAMSHĀHĪ, Bahā' al-Dīn]. Goethe and Hāfez: common hearts are better than common tongues / Bahā' oddin Khorramshāhi. Tr. Alexand[ir] Mānāvāz]. *Anthology of Iranian Studies / Majmū'ah-i Maqālāt-i Muṭāla'āt-i Irānī*, 5 (2001) pp.1-28

3014 PHILONENKO, S.B. Les Robai d'Omar Khayyam et leurs traductions russes. *Luqmān*, 18 i / 35 (2001-2002) pp.39-46

3015 PHUKAN, Shantanu. 'Through throats where many rivers meet': the ecology of Hindi in the world of Persian. *Indian Economic and Social History Review*, 38 i (2001) pp.33-58 (Co-presence of Hindi & Persian in Mughal literature.)

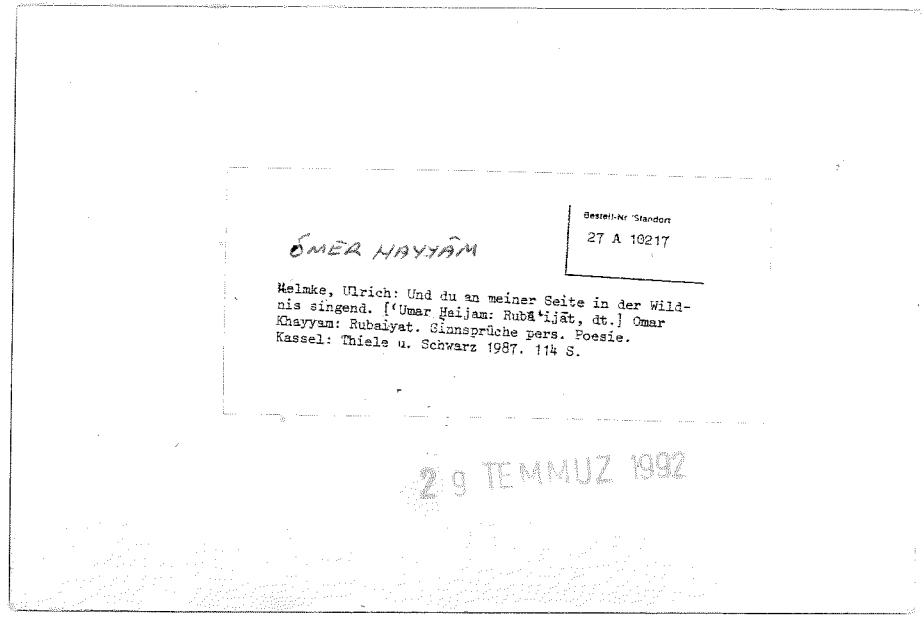
3016 SHARĪAT KĀSHĀNĪ, 'Alī. La prééternité et la pérennité de l'amour et de la beauté en littérature mystique persane de Rūzbahān à Hāfez. *Luqmān*, 17 ii / 34 (2001) pp.25-54

Ömer Hayyām

29 ULAK 1993

Browne
 L. H. Persia
 II. 190, 246-258.

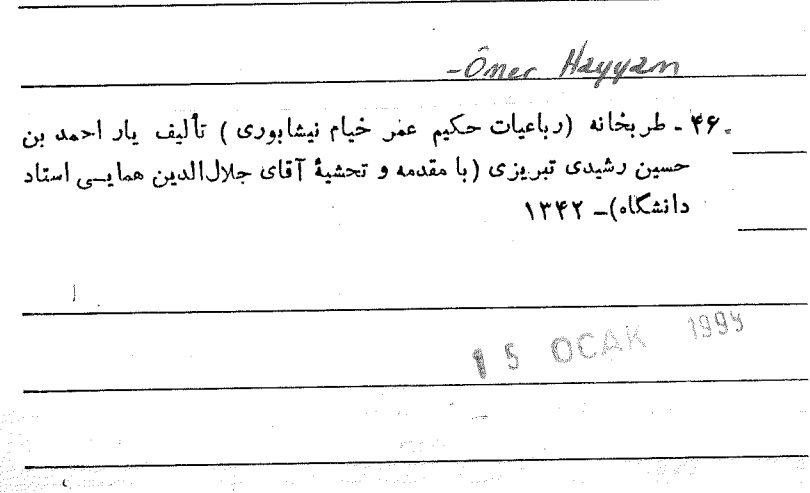
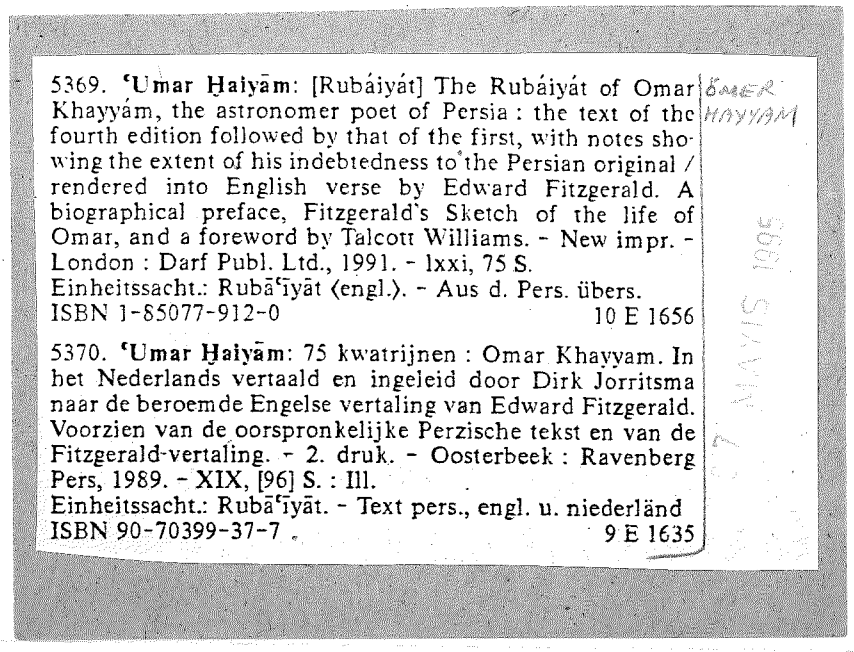
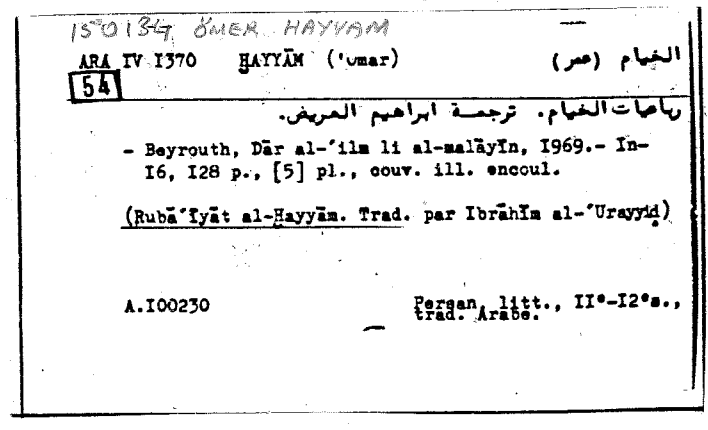
891.59

07 MAYIS 1995

ÖMER HAYYAM

2537. Bakkar, Yūsuf Husain: At Tarḡamāt al-'arabiya li-Rubā'iyāt al-Hayyām : dirāsa naqdīya / Yūsuf Husain Bakkar. - Ad-Dauḡa : Mansūrāt Markaz al-Watā'iḡ wa'd-Dirāsāt al-Insāniya, Gāmi'at Qaṭar, 1988 = 1408 h. - 389 S. Inhalt: D. arab. Übersetzungen d. »Rubā'iyāt von 'Umar Hayyām (1048 - 1131). - In arab. Schrift, arab. 28 A 12099

R404 Chants d'Omar Khayam. Ed. Sadegh Hedayat. Tr. M.F.Farzaneh. Paris, 1993.
 Nicolas, M. *Hommes & Migrations*, 1172-1173 (1994), pp.102-103 (F)

14561. cc. 64
 al-KHAYYĀM ('Umar ibn Ibrāhīm)
 Ömer Hayyām
 حیات و فلسفته و رباعیات
 'Umar al-Khayyām: hayātu-hu wa-falsafatu-hu wa-rubā'iyātu-hu. [A study of the life, teachings and poetry of 'Umar al-Khayyam.]
 pp. 117.
 Dār al-Ma'rifah: Cairo, 1962. 8°.

17 NISAN 2001

15 EKIM 1999

21 JUL 2008

نیکوهمت، احمد (۱۳۰۳ -)
 ۷۸۳ - «تائیر اندیشه‌های خیام در
 شعر حافظ». نامواره امین، چهل گفتار
 در ایران‌شناسی و اسلام‌شناسی (شماره
 ۱۲۸۴)، ص ۳۰۹-۳۱۶. Omar Hayyam
 کد پارسا: G۲۶۷۸۹
 تائیر و تائیر حافظ: تائیر و تائیر خیام (فلسفه و منطق)

عفت‌پناه، اسماعیل
 بررسی تطبیقی معاد جسمانی از
 دیدگاه ابن‌سینا، شیخ اشراق و
 ملاصدرا. (شماره ۷۶۴۳)
 اندیشه‌های فلسفی ملاصدرا

ibn Sina
 Omar Hayyam
 Shaykh al-Israq

22 EKİM 2008

پورنامداریان، تقی (۱۳۲۰ -)

۶۷۴۵ - «خیام از نگاهی دیگر»
 مطالعات و تحقیقات ادبی، پیاپی ۱ و ۲، ص ۷-۲۳، فارسی.
 کد پارسا: A۴۵۳۷۶ Omar Hayyam
 متن سخنرانی دکتر تقی پورنامداریان در جمع
 استادان، محققان و دانشجویان زبان و ادبیات فارسی
 است که به مناسبت بزرگداشت خیام به همت رایزنی
 فرهنگی ایران در آنکارا ترتیب یافته است.
 خیام - اندیشه خیام

09 TEM 2008

2310 KHAYYĀM, 'Umar. *Robaiyat* / Omar Jayyam; ed. y
 trad. Nazanin Amirian. 2a ed. Barcelona: DVD Eds,
 2007 (DVD Poesia, 44). 203pp. [Persian text with
 Spanish trans. Previous ed. 2002.]
 Omar Hayyam

MADDE YAYIMLANDIRTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

1023. 'Umar Hayyām. [Rubā'iyāt. Español. Antología]. *Rubaiyat : (selección) / según la traducción francesa de Franz Toussaint ; versión castellana de Esteve Serra*. - Palma de Mallorca : José J. de Olaneta, Editor, D.L. 2008. - 121, [3] p. : il. ; 25 cm. - (El barquero) Omar Hayyam
1024. 'Umar Hayyām. [Rubā'iyāt. Persa-Español]. *Robaiyat / edición y traducción de Nazanin Amirian*. - 2ª ed. - Barcelona : DVD Ediciones, 2007. - 203 p. ; 21 cm. - (DVD poesía ; 44)
1025. *El viaje interior entre oriente y occidente : la actualidad del pensamiento de Ibn 'Arabi* / Pablo Beneito y Pilar Garrido (eds.). - Madrid : Mandala, D.L. 2008. - 278 p. ; 23 cm. - (Alquitara)
1026. Zayas, Rodrigo de. *Ibn 'Arabi de Murcia : maestro de amor, santo humanista y hereje*. - 1ª ed. - [Córdoba] : Almuzara, 2007. - 199 p. ; 25 cm. - (Sufismo y clásicos del sufismo)

MADDE YAYIMLANDIRTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

21 MART 2011

SONRA GELEN DOKÜMAN

507 MORENO, Ricardo. Sobre el poeta y matemático Omar Jayyam. *Hesperia: Culturas del Mediterráneo*, 5 (2006) pp.51-69. [Omar Khayyam as a mathematician.]
 Omar Hayyam

MADDE YAYIMLANDIRTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

1192 GARULO, Teresa. *Las Rubaiyyat de Omar Jayyam y la poesía de Al-Andalus. Iranología: historia, religión, literatura*. Seyed Ahmad Reza Khezri (ed.), Juan Martos Quesada (ed.). Madrid: Centro de Lingüística Aplicada Atenea, 2008, pp.179-189.
 Omar Hayyam

24 MART 2008

19 JUL 2008

0291 Martin, William H. The art of Omar Khayyam : illustrating Fitzgerald's "Rubaiyat" / William H. Martin & Sandra Mason. - London : I.B. Tauris, 2007. - [VIII], 184 p. : il. ; 29 cm Bibliografía: p. [179]-180. - Índice ISBN 978-1-84511-282-0
 1. 'Umar Hayyām. 2. FitzGerald, Edward I. Mason, Sandra II. Título. III. Título: Rubā'iyāt
 75.056
 ICMA 4-56801 R. 63581
 Omar Hayyam

MADDE YAYIMLANDIRTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

0406 Teimourian, Hazhir Omar Jayyam : poeta, rebelde, astrónomo / Hazhir Teimourian ; traducción de Laura Herrero Felipe. - 1ª ed. - [Córdoba] : Berenice, 2010. - 501 p. ; 23 cm Traducción de: Omar Khayyām. Poet, rebel, astronomer. - Bibliografía: p. 487-491. - Índice. - Incluye (p. 479-485) cronología ISBN 978-84-96756-75-5
 1. 'Umar Hayyām I. Título. II. Título: Omar Khayyām, poet, rebel, astronomer
 929'Umar Hayyām
 ICMA 4-32634 R. 70081
 Omar Hayyam

MADDE YAYIMLANDIRTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

11 9 JUL 2008

اذکائی، پرویز

۶۷۳۷- «طبیعیات عمر خیام»، آینه میراث
پیاپی ۲۶، ص ۷-۲۷، فارسی، کتابنامه: ۲۶-۲۷،
کد پارسا: A۵۹۴۳۱ Omer Hayyam

22 EKIM 2008
MADDE YAYIMLANIQTAN
SONRA GELEN DOKUMAN

خیام - اندیشه خیام

ترسیمی از معنای دهری و طبیعی بودن عمر خیام و اصول معرفت‌شناسی او بر اساس رسائل برجای مانده از وی است. نویسنده در سه بخش: ریاضیات، الهیات و طبیعیات دیدگاههای این حکیم را در دانش حساب و هندسه و جبر و حکمت الهی و علوم طبیعی بیان کرده است. در بخش اول برخی از نوآوریهای خیام در ریاضیات به ویژه هندسه را ذکر کرده و او را اهل هندسه معرفی می‌کند به طوری که جبر او را نیز هندسی می‌داند. در بخش دوم با اشاره به رساله وجود وی مفهوم وجود را از دیدگاه خیام اعتباری می‌داند و اصلاتی برای آن قائل نمی‌شود و آن را بر دو قسم عینی و ذهنی تقسیم کرده و تضاد را فقط در عالم ذهن می‌داند و هیچ تضادی در عالم عین قائل نمی‌شود. نویسنده سپس به بحث مکان و زمان و حرکت پرداخته و مفهوم جوهر ازلی زمان را بر واجب‌الوجود تطبیق می‌کند. در پایان به تبیین دهری بودن اندیشه خیام پرداخته و آن را حقیقت واحد لم یزلی معنا می‌کنند.

MADDE YAYIMLANIQTAN
SONRA GELEN DOKUMAN

سپینتا، ساسان

۳۳۸۶- «تأملی در آراء موسیقی خیام»،
فرهنگ، پیاپی ۲۹ و ۳۰ و ۳۱ و ۳۲، ص ۷۵-۸۴، فارسی،
کتابنامه: ۸۲-۸۳
کد پارسا: A۱۶۷۶۶ Omer Hayyam

خیام؛ نظریه‌های موسیقی

تحلیلی است از اندیشه‌های خیام در باب موسیقی. نویسنده نخست به ذکر برخی از آثار علمی و مقام و موقعیت علمی خیام اشاره کرده، سپس رساله نسبت تألیفیه موسیقی را معرفی و به تحلیل محتوایی آن پرداخته است. خیام این رساله را به شیوه کتاب جامع موسیقی کبیر فارابی تألیف کرده است. این رساله بر مبنای اقسام جنس نوشته شده و نغمه‌های موسیقی، ردیف‌ها، فواصل ذوالاربع‌ها و نسبت‌ها معرفی شده‌اند. مؤلف معمولاً بین شیوه تألیفی خیام و فارابی در هر یک از این بخش‌ها مقایسه می‌کند.

MAYIS 2008

MADDE YAYIMLANIQTAN
SONRA GELEN DOKUMAN

523 VAHABZADEH, Bijan. 'Umar al-Khayyām and the concept of irrational number. De Zénon d'Élée à Poincaré: recueil d'études en hommages à Roshdi Rashed. Éd. Régis Morelin et Ahmad Hasnawi. Louvain - Paris: Peeters, 2004, (Les Cahiers du Mideo, 1), pp.55-63.

Omer Hayyam

24 MART 2008

0401 'Umar Hayyām.
[Rubā'iyāt. Persa-Español]
Robaiyyat / Omar Jayyam ; edición e introducción de Sadeq Hedayat ; versión española de Zara Behnam y Jesús Munárriz ; ilustraciones de Darvish Naggash. - 2ª ed.. - Madrid : Hiperion, 1994. - 175 p. ; 20 cm.. - (Poesía Hiperión ; 217)
Texto bilingüe español-persa en p. contrapuestas
ISBN 84-7517-377-2
1. Sufismo - Textos 2. Obra bilingüe l.
Título. II. Serie.
821.222.1-14"10"
ICMA 4-32887 R. 69665

Omer Hayyam
MADDE YAYIMLANIQTAN
SONRA GELEN DOKUMAN

خیام، عمر بن ابراهیم (۴۱۷ یا ۴۴۰-۵۱۵ یا ۵۲۵ ق)

۴۹۳- خروش خم‌ها: تقدی بر رباعیات خیام، ترجمه جواد رویانی؛ شرح و حاشیه پاراما ماهانسا یوگاندا، تهران: روزگار، چاپ اول / ۳۳۰۰ نسخه، ۲۳۷ ص، فارسی و انگلیسی، رقعی (شمیز)، بهاء: ۱۰۰۰۰ ریال. شابک: ۹۶۴-۶۶۷۵-۲۲-۰

کنگره: PIR۴۶۲۶/۷۹
کد پارسا: B۱۷۰۹۰
عنوان متن ترجمه شده:

the rubaiyat of omar khayyam explained

رباعیات خیام - شرح‌ها

این کتاب مجموعه رباعیات خیام است. مؤلف ضمن گزینش رباعیات اصلی خیام و حذف اشعار منسوب به وی، به توضیح و نقد آن پرداخته است. در این کتاب اصطلاحات عرفانی توضیح داده شده است. مؤلف با این توضیحات سعی در ارائه چهره حقیقی خیام دارد. بعد از هر رباعی، مطالب توضیحی حداکثر در قالب چهار عنوان تنظیم شده است. ابتدا خلاصه رباعی و سپس به ترتیب، نقد رباعی، رموز معنایی و گاهی نیز نظرات منتقد آورده شده است.

MADDE YAYIMLANIQTAN
SONRA GELEN DOKUMAN

کیوان قزوینی، عباسعلی (۱۲۴۰-۱۳۱۷)
۵۴۰- شرح رباعیات خیام یا ۴۰۰
رباعی معتبر از خیام، به کوشش مسعود رضا ملرسی چهاردهی (۱۳۴۴-)، تهران: آفرینش، چاپ اول / ۳۰۰۰ نسخه، ۳۴۲ ص، فارسی، رقعی (شمیز)، بهاء: ۱۳۵۰۰ ریال. شابک: ۹۶۴-۶۲۸۷-۱۹-۰
کنگره: PIR۴۶۲۶K۹
کد پارسا: B۱۶۳۸۸
عنوان به لاتین:

Description of Khayyām's Rubā'iyāt

رباعیات خیام - شرح‌ها

۱۳ MAYIS 2008

MADDE YAYIMLANIQTAN
SONRA GELEN DOKUMAN

۱۵ MAYIS 2008

آقایانی چاوشی، جعفر

۳۰۷۹۶- «عمر الخیام و الموسیقی النظریة»، ترجمه محمد محمود عبدالجلیل، فرهنگ، پیاپی ۲۹ و ۳۰ و ۳۱ و ۳۲، ص ۲۰۳-۲۱۰، عربی، کد پارسا: A۱۶۶۲۵ Omer Hayyam
این مقاله، متن سخنرانی دکتر جعفر آقایانی چاوشی در همایش بین‌المللی خیام است. این همایش از سوی یونسکو در ۲۲ سپتامبر سال ۱۹۹۹ در پاریس برگزار شد. نظریه‌های موسیقی

MADDE YAYIMLANIQTAN
SONRA GELEN DOKUMAN

07 NISAN 1992

WOEPCKE, F. Notice sur un manuscrit arabe d'un traité d'algèbre, par Aboul Fath Omar ben Ibrâhîm Alkhayâmî [Umar Khayyâm, GAS V, 49-50,] contenant la construction géométrique des équations cubiques. Journal für die reine und angewandte Mathematik 40 (1850), pp. 160-172. Omar Khayyâm

02 NISAN 1992

2868. 'Umar Hayyâm: [The Rubâ'iyât] The Rubâ'iyât of 'Umar-i-Khayyâm: Persian text edited from a manuscript dated 911 A.H. (1605 A.D.) in the collection of Professor S. Najib Ashraf Nadvi with a facsimile of the manuscript / by M. Mahfuz-ul-Haq. - Repr. [d. Ausg.]: 1939. - Calcutta: Asiatic Soc., 1986. - VIII, 91, [60] S. : Ill. Einheitssacht.: Rubâ'iyât. - Einl. u. Erl. engl., Text pers. in pers. Schr. 28 A 21442

02 NISAN 1992

2867. Sultanov, Samil' Z.: Omar Chajjam / S. Sultanov, K. Sultanov. - Moskva: Mol. Gvardija, 1987. - 316 S. : Ill. - (Zin' zamcatel'nykh ljudej; 679. Ser. biogr.: Vyp. 9) Übers. d. Hauptsacht.: Biographic. - In kyrill. Schr., russ. 27 A 18870

02 NISAN 1992

ÖMER HAYYÂM 89-931979
Omar Khayyâm.
Rubâ'iyât-i Hakîm 'Umar Khayyâm bih 30 zabân / bi-Küşîsh, Muhsin Remazânî. -- Tihân: Inti-shârât-i Pedîdah, 1366 [1987].
709 p., [24] leaves of plates: col. ill. : 25 cm.
Polyglot; introd. in English; romanized record.
Title on added t.p.: Rubaiyat of Omar Khayyâm in 30 languages.
10,000,001R (\$99.35 U.S.)
For requesting libraries only.

* ROZENFEL'D, B. A.; A. P. IUSHKEVICH. Notes to the mathematical treatises of Omar Khayyâm. Istoriko-matematicheskie issledovaniia, 1953, 6: 113-172.

* BIRUNI, ABU-REIKHAN (973-1048); OMAR KHAYYAM (1040-1123); NASSIREDDIN TUSI (1201-1274). Zvezdnyi katalog al-Biruni s prilozheniem katalogov Khayyama i al-Tusi (Stellar catalogue by Biruni with supplemental catalogues by Khayyam and al-Tusi). Ist.-astron. Issled., 1962, Vypusk 8: 83-192.
Russian translations of the catalogues, with an introduction by B. A. Rosenfeld.

891.551
PE.M

Pestonji, Rustam

Maulana Shibli and Umar Khayyam / by Rustam Pestonji. - Repr. - Lahore: AP - Biruni, 1979. xliii, 118 p.; 21,5 cm.
Includes bibliographical references and index

6757

1. Literature, Persian - Poetry I. Title

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

Ebula'id-r-El-c-El-layr
-Firdaws
-Umar Khayyam
-Ruz' Goshay
-Mawlana Shukrullah

0213 Iluminaciones persas, siglos XI-XVI: compendio de miniaturas persas con una selección de poemas de Abuljeir, Ferdosi, Jayyam, Nizami, Attar, Rumi, Saadi y Hafez / prólogo de Clara Janés; selección y traducción de Clara Janés y Ahmad Taherí. - Madrid: Editorial Casariego, D.L. 2008. - 192 p., [1] p. de lám., [1] p., [1] h.: il.; 30 cm
ISBN 978-84-86760-83-0

1. Iluminación de libros y manuscritos - Persia - S.XI-XVI 2. Miniaturas I. Janés, Clara (1940-) II. Taherí, Ahmad III. Título. 096(55)"10/15"
ICMA 4B-1867 R. 65654

07 TEM 2009

11 EYLUL 2008

0466 'Umar Hayyâm. [Rubâ'iyât. Español. Antología] Rubaiyat: (selección) / Omar Khayyâm; según la traducción francesa de Franz Toussaint; versión castellana de Esteve Serra. - Palma de Mallorca: José J. de Olañeta, Editor, D.L. 2008. - 121, [3] p.: il.; 25 cm. - (El barquero) ISBN 978-84-9716-548-8

1. Sufismo - Textos I. Toussaint, Franz II. Serra, Esteve III. Título. IV. Título: Rubâ'iyât V. Serie. 821.222.1-1"10"
ICMA 4-56556 R. 63413

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

25 OCAK 2009

565 VAHABZADEH, Bijan. Sur un écrit d'Umar Hayyâm. La science dans le monde iranien à l'époque islamique. Études réunies et prés. Z. Vesel, H. Beikbaghaban et B. Thierry de Crussol des Epesse. Actes du colloque ... Strasbourg ... 1995. Tehran: Institut Français de Recherche en Iran, 2004, (Bibliothèque Iranienne, 50), pp.117-118. [Mathematics.]

Omar Khayyam

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

Ömer Hayyâm L'F 1204

Abdullah Ceydet
Rubâiyât-ı Hayyâm
ve Türkçe Tercemesi

1st 1928 OCAK 1993

-Ömer Hayyam

Rosenfeld, Boris A.,

Umar Khayyam, Moscow, 1965, with A. P. Youschkevitch, with translations and Commentaries in Russian.

24637 ARBERRY, A. J. Omar again.
BSOAS 14 (1952), pp. 413-419

Ömer Hayyam

29 OCAK 1993

24645 KRAMERS, J. H. Nouvelles
recherches sur les quatrains d'Omar
Khayyam. [On books by Christensen
and Saler.] Act. Or. 7 (1929), pp. 312-318

Ömer Hayyam

29 OCAK 1993

24638 BAUSANI, A. Due antichi manoscritti delle Quartine di 'Omar Khayyâm scoperti da A. J. Arberry. OM 34 (1954), pp. 191-195

Ömer Hayyam

29 OCAK 1993

24639 BEVERIDGE, H. Omar Khayyam.
JRAS, 1909, pp. 1124-1125

Ömer Hayyam

29 OCAK 1993

24642 INOSTRANTSEV, C. A cryptogram of Khayyam. J.K.R. Cama Or. Inst. 27 (1933), pp. 61-74

Ömer Hayyam

29 OCAK 1993

24636 ALIKHAN, Hosain. Omar Khayyam and some of his English translators. IC 22 (1948), pp. 18-41

Ömer Hayyam

29 OCAK 1993

4233 FERRIER, R.W. Edward Fitzgerald, a reader of taste, and Umar Khayyâm, 1809-1883. Iran. 24 (1986) pp.161-187

Ömer Hayyam

29 OCAK 1993

03 MAYIS 1997

2383. 'Umar Haiyâm: [Rubâiyât] Rubâiyât of Omar Khayyam / transl. by Edward Fitzgerald. Ed. with an introd. by Dick Davis. - 1. publ. - London [u. a.]: Penguin Books, 1989. - 100 S. - (The Penguin poetry library) Einheitssacht.: Rubâiyât (engl.). - Aus d. Pers. übers. ISBN 0-14-058606-7 8 E 3447

ÖMER
HAYYÂM

5210 JACOB, G., and WIEDEMANN, E.
Zu 'Omer-i-Chajjâm. *Islam* 3 (1912),
pp. 42-62

ÖMER
KHAYYAM

07613 KASRA, Parichehr, transl. *The Rubâ'iyât of 'Umar Khayyâm*. Transl. and with an introduction. Delmar, N.Y.: Scholars' facsimilies and reprints, 1977.

Ömer Hayyam in rubai'leri

Ömer Hayyam hakkında

Ömer Hayyam

6696 SARTON, G. The tomb of Omar Khayyâm. *Isis* 29 (1938), pp. 15-19

ÖMER
KHAYYAM

5264 ARBERRY, A. J. *The Rubâ'iyât of Omar Khayyâm*. *Oriens* 4, no. 1 (1951) 127-30. (C. Rempis). Discussion of the interrelation of the known manuscripts.

29 İLMMUZ 1992

Ömer Hayyamın mesarî

Ömer Hayyam -
۳۹ - جبر عمر الخيام

نشره: الألماني فيكه، ۱۸۵۱ م (مع)
ترجمة بالفرنسية، ومستخرجات من
مخطوطات غير منشورة.

ÖMER KHAYYAM

13 EKİM 1995

07653 'UMAR KHAYYAM. *Rubâ'iyât of Omar Khayyâm*; [ed.] Mohsen Ramezani. Tehran: Padideh, 2535 [1976.]

Ömer Hayyamın Rubaiyatı

ÖMER KHAYYAM

87-931023

Humâyūnfar, Fath Allāh.
Sīmā-yi Khayyām / Fath Allāh Humâyūnfar. -- Chāp-i
1. -- [Tehran] : Kitābfürūshī-i Furūghī, 2535 [1977]
183 p. ; 24 cm.
In Persian; romanized record.
Bibliography: p. [180]-183.
(On the life and works of Omar Khayyām, 1048-1123)

2 NİSAN 1992

917 [KHAYYAM, 'Umar.] *The Ruba'iyat of Omar Khayyam*. Tr. P. Avery & J. Heath-Stubbs. (New Ed.) Harmondsworth: Penguin Books, 1981. 116pp.

5820. Yogananda (Paramahansa): Die spirituelle Lehre der Rubaiyat von Omar Chajjam / Paramahansa Yogananda. Hrsg. und kommentiert von J. Donald Walters. [Aus dem Amerikan. von Sibylle Herzog]. - Basel/Switzerland: Sphinx, 1995. - 249 S.
Einheitssacht.: The Rubaiyat of Omar Khayyam explained (dt.). - Einheitssacht. des komm. Werkes: Rubâ'iyât (dt.)
ISBN 3-85914-007-8 35 A 12392

04 HAZİRAN 1996

Ömer Hayyam

2570 DE POLNAY, PETER. "New facts on FitzGerald and his Rubâ'iyât." *Tomorrow* (New York) 8 (Ja '49) 30-5. An entertaining article expounding the theory that the inhibited and repressed FitzGerald found his sublimation in Omar Khayyam. This article will form part of the author's forthcoming book, *Into an Old Room: A Memoir of Edward FitzGerald*.

29 İLMMUZ 1992

13 OCAK 1992

ÖMER KHAYYAM

794. Potter, Ambrose George: *A Bibliography of the Rubâ'iyât of Omar Khayyâm together with kindred matter in prose and verse pertaining thereto*. Coll. and arranged. - London: Ingpen & Grant 1929. XIII, 313 S.

891.551
UM.R

Umar Khayyam

(Rubaiyyat-ı Hayyam ve Türkçeye tercüme-leri)

رباعیات خیام و تورکجهیه ترجمه لری / عمر خیام : مترجم عبدالله جودت (کارلیداغ) - ط ۲ - استانبول : انبال کتبخانه سی ۱۹۲۶

453, [1] p., 22 p. of plates; 17 cm. - (Kütüphane-i İçtihad; 36)
Text in Ottoman Turkish

1. Literature, Persian - Poetry I. [Karlıdağ], Abdullah Cevdet (tr.) II. Author (Arabic) III. Title IV. Title (Arabic) V. (Series)

7376 TRITTON, A. S. 'Umar Khayyam as an Arabic poet. BSOAS 27 (1964), pp. 431-433

Ömer Hayyam
bir Arap şairidir.

ÖMER HAYYAM

13344 ISANI, Mukhtar Ali. The vogue of Omar Khayyam in America. *Comp. lit. stud.* 14 (1977) pp. 256-273.

Amerika'da Ömer Hayyam modası

ÖMER HAYYAM

The Rubaiyat of Omar Khayyam ... and Edward Fitzgerald ... and Ernst Ludwig Gabrielson ... Caernarfon: Rainbow Publications [1977].

Ömer Hayyam'ın
Rubayyatı ve Edward
Fitzgerald ve Ernst
Ludwig Gabrielson

ÖMER HAYYAM

07650 'UMAR KHAYYAM. *Les quatrains*; trad. du persan sur le ms. de la Bodleian Library d'Oxford, introd. et notes de Charles Grolleau. Paris: Champ libre, 1978.

Rubayitler

ARCHIBALD, R. C. Notes on Omar Khayyam (1050-1122) and recent discoveries. *Pi Mu Epsilon J.*, 1953, 1: 351-358.

AL-KHAYYAMI, OMAR IBN ABRAHIM (OMAR KHAYYAM). Discussion of difficulties in Euclid. Translated by Ali R. Amir-Moez. *Scr. math.*, N. Y., 1959, 24: 275-303. An effort on the part of Omar Khayyam to prove Euclid's fifth postulate; two further sections are devoted to ratios and proportions.

584. [ČAVUŠI, J. A. *Hakim 'Omar Xayyâm-e Neyšâburi*. Teh., Acad. Iran. Philos., n. 48, 1358 š/1979, 101 p. *Écrits scientifiques de Xayyâm.*]

585. [(ČAVUŠI, J. A. =) CHAVOOSHI, J. A. «Umar Khayyam on Specific Weights of Silver and Gold», *Hamdard Islamicus*, 2, 1 (1979), pp. 47-49.]

ÖMER HAYYAM

609. *Omar Khayyâm: Quatrains, Hâfez: Ballades*. Introd. et choix de poèmes traduits par Vincent Monteil, Sindbad, Paris, 1983, 171 p. Coll. «La Bibliothèque Persane», calligraphies de Blandine Furet, éd. bilingue.

Une traduction de 172 quatrains de Xayyâm et de 9 ghazal de Hâfez qui a l'avantage d'offrir, en regard du texte français, une belle calligraphie de l'original persan. La forme rimée, et le choix de l'alexandrin destiné à rendre le rythme des hémistiches dans les quatrains, sont d'une lecture attrayante. Le traducteur rappelle les adaptations qui ont fait la popularité de ces poètes en Europe au siècle dernier, les difficultés rencontrées dans le choix des poèmes, leurs qualités d'écriture et les discussions relatives à leur interprétation. Bien que probablement agnostique, Xayyâm, dans son approche philosophique, ne saurait être compris indépendamment du contexte musulman dans lequel il évolue. S'il fut préoccupé des affaires de son époque, il n'en reste pas moins que les questions qu'il crie vers Dieu, sans ménagement, sont de celles qui préoccupent les êtres de tous temps.

La lecture des ghazal de Hâfez proposée ici laisse au second plan la question des rivalités et des influences indissociables du statut du poète à la cour pour retenir son art à nous entraîner dans l'universelle complexité des sentiments, réconciliant les partisans du «mystique» et ceux du «matérialiste» sur une écriture qui laisse à chacun le libre choix de son interprétation et renvoie au lecteur l'écho de sa propre recherche.

M. Gd.

BIRUNI, ABU-REIKHAN (973-1048); OMAR KHAYYAM (1040-1123); NASSIREDDIN TUSI (1201-1274). *Zvezdnyi katalog al-Biruni s prilozheniem katalogov Khayyama i al-Tusi* (Stellar catalogue by Biruni with supplemental catalogues by Khayyam and al-Tusi). *Ist.-astron. Issled.*, 1962, Vypusk 8: 85-192.

Russian translations of the catalogues, with an introduction by B. A. Rosenfeld.

07655 'UMAR KHAYYAM. *Rubâyât of Omar Khayyam*. Transl. by E. FitzGerald, introduced and illustrated by L. Hemmant. Tadworth, Surrey: World's Work, 1979.

Ömer Hayyam'ın Rubayyatı

ÖMER HAYYAM

ÖMER HAYYAM

07648 'UMAR KHAYYAM. *Omar Khayyam*:
[transl. by] E. Fitzgerald; illustrated by K. Belsey.
Bognor Regis: New Horizon, 1978.

Ömer Hayyam.

XAMIR-MOËZ, A. A paper of Omar Khayyam.
Scr. math., N. Y., 1961 (pub. 1963), 26: 323-337.

This is the English translation of an Omar Khayyam paper without special title and written to answer a question. The author mentions that "the Persian translation of the paper by G. H. Mossaheb, Teheran, 1960, was most helpful." C. EISELE

MONTELL, V.

Quatrains d'Omar Khayyam.
REI 38 (1970), pp. 129-160

ÖMER HAYYAM
Ebül-feth Güçreseddin
Ömer b. İbrahim el-
Hayyâmî en-Nisabürî
(v. 505/1123, 517/1123)

Ömer Hayyam rubaileri.

X ARCHIBALD, R. C. Omar Khayyam
(1044?-1132). *Mary Mellish Archibald Memorial Library, Notes*, no. 10. 6 pp. Mimeographed.

ÖMER HAYYAM

JAOUICHE, Kalil

On the fecundity of mathematics from Omar Khayyam to G. Saccheri.
Diogenes 57 (1967), pp. 83-100

Ömer Hayyam'ın G. Saccheri'ye
matematik'in velidyeti

OMAR KHAYYAM. O priamom kustace. (Sur le
qustas droit.) Pervod I. S. Levinovoi, pod redak-
tsiei B. A. Rozenfelda, primechaniia I. S. Levinovoi.
Istor.-Mat. Issled., 1974, 19: 274-277.

ÖMER HAYYAM

7375 TRATTNER, E. 'Umar Khayyam—
poet. *MW* 52 (1962), pp. 308-314; 53
(1963), pp. 19-32, 120-126

Sair Ömer Hayyam

X ROZENFELD, B. A.; A. P. JUSKEVIC. Omar
Chayyam. 189 pp. Moscow: Izdatel'stvo Nauka,
1965.
Rev. by L. N. in *Čslký Čas. Hist.*, 1966, 14:635.

ÖMER HAYYAM

07591 AVERY, Peter and HEATH-STUBBS, J.
The Ruba'iyat of Omar Khayyam. Translated.
London: Allen Lane, 1979.

Ömer Hayyam'da rubaiyat

BASSIM, Tamara Omar Les Rubayats d'Omar
Khayyam. *Ann. Fac. Arts Ain Shams* 8
(1963), pp. 237-239.

Ömer Hayyam'ın
Rubaileri

ÖMER HAYYAM

MINORSKY, V. The earliest collections of O.
Khayyam. *Yadriame-ye Jan Rypka* 1967, pp.
107-118.

En esle
D. Hayyam'ın en
esh kolleksiyonları

ÖMER KHAYYAM

572. SORAVIA, G., «Alcuni problemi teorici della traduzione, esemplificati nella traduzione delle *rubā'iyāt* di 'Omar Khayyām». *Sicilorum Gymnasium*, Rassegna della Facoltà di Lettere e Filosofia dell'Università di Catania, n.s. XXXIII (1980), pp. 847-892.

Abst. N. 8

...connait depuis
...a bien réussi son coup. L'affirmation que la langue des

Ömer Hayyām

5476 ARBERRY, A., ed. *The Rubā'iyāt of Omar Khayyām*. B.S.O.S. no. 1 (1952). (G. M. Wickens).

29 11 1992

Ömer Hayyām

١٤٣ - الخيام ، عمر بن ابراهيم (٥١٧ - ١١٢٣ م)

(كحالة ٧ - ٢٦٩)

رسالة في شرح ما أشكل من مصادر كتاب اقليدس

نشره : عبد الحميد صبره

الطبعة الاولى ، ٨٦ ص

(منشأة المعارف ، الاسكندرية ، ١٩٦١)

5216 WINTER, H. J. J., and ARAFAT, W. The algebra of 'Umar Khayyām. *JASB*, Science ser. iii, 16 (1950), pp. 27-78. See also 4957, 5034 and section xxxix, b

Cebir (RT)
Ömer Hayyām (FED)

Ömer Hayyām'ın Cebri

5215 SMITH, D. E. Euclid, Omar Khayyām, and Saccheri. *Scripta mathematica* 3 (1935), pp. 5-10

ÖKLID (RT)
ÖMER HAYYAM (FED)

Öklid, Ömer Hayyām ve Saccheri

Ömer Hayyām
- öklid

711. [BAKAR, O., «Umar Khayyam's Criticism of Euclid's Theory of Parallels». *MAAS Journal of Isl. Science*, 1,2 (1985), 9-18.]

Ömer Hayyām

30 A 20284

5819. 'Umar Haiyām: Rubaiyyat / von Omar Khayyām. Übers. von Omar Ali-Shah. Aus dem Engl. von Marieliese Göpel und Kathleen Göpel. - Berlin : Das Arabische Buch, 1995. - 63 S. : Ill. Einheitssacht.: Rubā'iyāt (dt.) ISBN 3-86093-068-0

04 HAZIRAN 1996

OMAR KHAYYAM. Treatise of the venerable scientist Abū-l-Fath 'Umar ibn Ibrahim al-Khayyāmi on the art of determining quantities of gold and silver in a body composed of them. *Istoriko-matematicheskie issledovaniia*, 1953, 6: 108-112.

OMAR KHAYYAM. The treatise of the venerable scientist Abū-l-Fath 'Umar ibn Ibrahim al-Khayyāmi on the proof of algebraic problems. *Istoriko-matematicheskie issledovaniia*, 1953, 6: 15-66.

OMAR KHAYYAM. Commentary on the difficulties in the postulates of Euclid. *Istoriko-matematicheskie issledovaniia*, 1953, 6: 67-107.

20 EKIM 1993

2980 NEVRUZNAME شاکر، علیرضا. "نوروزنامه". کیهان (٢٦ اسفند ١٣٤٤) : ص ٧٠٤ ویژه نامه.

22 KASIM 1991

Christensen, Arthur: *Critical Studies in the Rubā'iyāt of 'Umar-i-Khayyām*. A revised text with English translation (Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab. Histor.-filol. Meddelelser. XIV, 1). Kobenhaven 1927 8 VO pp. 180.

ÖMER HAYYAM

K. V. ZETTERSTEEN MO XXII (1928) 510/511. L. MASSIGNON REI II (1928) A 65. J. H. KRAMER, AO VII, 1929, 312-318.

02 NISAN 1992

704. *Umar Hayyām: Rubā'iyāt / 'Umar al-Hayyām. Wadī' al-Bustāni mu'arraba nazman.* - Misr, 1912. [Nachdr.] - Al-Qāhira : Dār al-'Arab li'l-Bustāni, [um 1983]. - 142 S. Einheitssacht.: Rubā'iyāt <arab>. Inhaltsang.: Nachdichtung d. pers. Vierzeiler 'Umar Hayyāms in arab. Siebenzeiler. - Arab. in arab. Schr. - Verf.: 1048 - 1131 n.Chr.; Übers. 1886 - 1954 n.Chr. 24 A 19510

02 NISAN 1992

BRANSON, J.H.A. On two manuscripts of 'Umar Khayyām's Quatrains. *Madras journal of literature*, 3rd series, 1 (1864), 97-105.

OMAR KHAYYAM. Rech' o rodakh, kotorye obrazuiutsia kvartoi. (Discours sur les genres formés par la quarte.) Pervod i primechaniia B. A. Rozenfelda i N. G. Khairtdinovi. *Istor.-Mat. Issled.*, 1974, 19: 279-284.

88-931969

Qazvinī, Kayvān. Sharḥ-i Rubā'iyāt-i Khayyām, az rū-yi nuskhah-i khaṭṭī-i shāriḥ / asar, Kayvān Qazvinī; bā taqriz-i Iqbāl Aṣṭiyānī; bā muqaddamah va havāshī, Nūr al-Dīn Chahārdāhī. - Tih-rān : Sāzmān-i Chāp va Intishārāt-i Fārsī, 1363 (1984 or 1985) 160 p.; 24 cm. -- (Shī'r va adabīyāt-i Fārsī; 1) In Persian; romanized record. Includes index. 330.00IR (\$3.54 U.S.) For requesting libraries only. (Commentary on the quatrains of Omar Khayyām; includes an introduction and explanatory notes by Nūr al-Dīn Chahārdāhī)

12 AGUSTOS 1992

13 OCAK 1992

ÖMER HAYYAM

799. Ritter, H.: *Zur Frage der Echtheit der Vierzeiler 'Umar Chayyāms.* OLZ 32, 1929, 156-63. - Besprechung von CHRISTENSEN: *Critical Studies in the Rubā'iyāt of 'Umar-i-Khayyām* (s. Isl. 18, S. 374 Nr. 534).

YOHANNAN, J.D. One hundred years of Fitzgerald's *Rubā'iyāt of Omar Khayyām.* *Literature East & West*, 5 (1959) pp.22-24.

12 AGUSTOS 1992

13 OCAK 1992

ÖMER HAYYAM

Beschriftung: 27 A 9998

['Umar Hayyām: Rubā'iyāt, dt.] Omar-i Chayyām: Ein Wirtshaus im Jenseits. Hrg. v. Franz Gschwandtner. 12 Ill. v. Rudolf Matkovits. Wien: Schöndel (1986). 83 S.

4413 [KHAYYAM, Umar] *The rubā'iyāt of Omar Khayyām.* Tr. Avery, P. & Heath-Stubbs, J. [New ed.] Harmondsworth: Penguin, 1981, rp. 1983. 128pp.

12 AGUSTOS 1992

13 OCAK 1992

Micro- fiche 88/59888

88-932204

ÖMER HAYYAM

Micro- Omar Khayyām. [Works] 88/59888 Khayyām : shāmil-i rubā'iyāt az rū-yi qadīm-tarīn nuskhah-i mawjūḍ dar dūnyā ... ; bi-ḡamimah-i Nawrūz-nāmah, silsilatal-tartīb, tarjamah-i khūṭbah-i Ibn Sīnā, va Risālah-i shīnākht-i sīm va zar / bi-tahqiq va ihtimām-i Muḥammad 'Abbāsī. - Tih-rān : Intishārāt-i Kitāb-furūshī-i Bārānī, 1338 (1959 or 1960) 34, 423 p.; 24 cm. In Persian; romanized record. Running title: Rubā'iyāt-i Ḥakīm 'Umar al-Khayyāmī. Includes bibliographical references. (Quatrains; includes extensive explanatory notes by Muḥammad 'Abbāsī)

Ömer Hayyām

6191 ENVER, ISHRAT HASAN. "Omar Khayyām's contribution to ethics." *Islamic Rev.* (Woking) 41 (Mr '53) 16-8. His metaphysical reflections, stoicism or epicureanism, Divine love, and a comparison of Khayyām and Kant.

ÖMER HAYYAM

709. ĀKĀYĀNĪ TĪHĀVOSHĪ, Dja'far. «Khayyām et le théorème du binôme», *Lugman* 2.1 (1985-86), pp. 61-70.

Sur les origines orientales du triangle arithmétique dit «de Pascal». L'A. résume les apports de quelques mathématiciens de l'Iran médiéval au calcul des coefficients binomiaux: d'abord al-Karaji (l'A. cite la traduction d'un passage d'al-Samaw'al, qui expose la méthode de calcul d'après une œuvre perdue de son maître al-Karaji), et O. Xayyām (indépendamment du précédent); ensuite Zangani, Tusi, Kāsi, ainsi que Md Bāqer Yazdi (XVIIe s.). M. G.

5214 ROSEN, Fr. Ein wissenschaftlicher Aufsatz 'Umar-i Khayyāms. ZDMG N.F. 4 (79, 1925), pp. 133-135

Omer Hayyam

07645 SUNDARESA IYER, K.V. *Dust and soul of Fitzgerald's Omar Khayyam*. Madras: Kalakshetra Publications, 1977.

Omer Hayyam

6611 YOHANNAN, J. D. 100 years of Fitzgerald's Rubaiyat of Omar Khayyam. *Epistemonike epeteris tes Philosophikes Skholes tou Panepistemiou Athenon 2nd period*, 10 (1959-60), pp. 259-274

ÖMER HAYYAM
FITZGERALD

Fitzgerald'in Ömer Hayyamin
Rubaiyatının 100 yılı

07664 Edward Fitzgerald, *Omar Khayyam*. Illustrated by Karen Belsey. Bognor Regis: New Horizon, 1978.

Ömer Hayyam

6608 ARBERRY, A. J. Omar Khayyam and FitzGerald. *Asian R.* 55 (1959), pp. 121-139

ÖMER HAYYAM
FITZGERALD

Ömer Hayyam
ve Fitzgerald

6610 OSILLIK, B. 'Omar Khayyām miscellanea. *Acta Or. Hung.* 11 (1960), pp. 57-68

ÖMER HAYYAM

Omer Hayyam
kolleçli

07668 *The Rubaiyat of Omar Khayyam ... and Edward Fitzgerald ... and Ernst Ludwig Gabrielson ...* Caernarfon: Rainbow Publications [1977].

Omer Hayyam

6801 ZAMMIT, George. Edward Fitzgerald, *Ir-Rubajjat ta' Omar Khajjam*. Translated into Maltese. *J. Maltese studies* 2 (1964), pp. 205-216

Ömer Hayyam

07654 'UMAR KHAYYAM. *The Rubā'iyāt of 'Umar Khayyām*. translated and with an introduction by Parichehr Kasra. 2nd printing. Delmar, N.Y. Scholars' Facsimiles and Reprints. 1977.

Omer Hayyam

ÖMER HAYYAM

5209 GABRIELI, F. II "Nawrüz-nâme"
e 'Omar Hayyâm. *ATON* 8III (1936),
pp. 83-86

Ömer Hayyâm "Nawruz"
Nâmesi

-Ömer Hayyam

Youschkevitch Adolf-Andrei Pavlovich,

07649 'UMAR KHAYYAM. *Quartine*
(*Robâ'iyyât*); a cura di Alessandro Bausani.
Torino: Einaudi, 1979.

Ömer Hayyam

Edition with commentary on Omar Khayyam's algebra, in Russian, Moscow, 1961 (with B. Rosenfeld), in 191 pp.

-Ömer Hayyam

Halil Caviş,

07594 BOWEN, John Charles Edward. *A new selection from the Rubaiyat of Omar Khayyam rendered into English verse.* Warminster: Aris & Phillips, 1976.

Ömer Hayyam

De la fécondité mathématique: d'Omar Khayyam à G. Saccheri, in "Diogenes", no. 57, 1967, pp. 97-113, UNESCO, Paris. The English translation of this paper is in "Diogenes", 57, pp. 83-100.

02 NISAN 1992

WOEPCKE, F. Notice sur un manuscrit arabe d'un traité d'algèbre, par Aboul Fath Omar ben Ibrâhîm Alkayâmî [Omar Khayyâm, GAS V, 49-50,] contenant la construction géométrique des équations cubiques. *Journal für die reine und angewandte Mathematik* 40 (1850), pp. 160-172. Ömer Hayyam

07647 'UMAR KHAYYAM. *Nuevas Rubaiyat de Omar al Jaiyam.* Ed.: José E. Guráieb. 2. ed. Buenos Aires: Ed. Kier (1979).

Ömer Hayyam

609. *Omar Khayyâm: Quatrains, Hâfêz: Ballades.* Introd. et choix de poèmes traduits par Vincent Monteil, Sindbad, Paris, 1983. 171 p. Coll. «La Bibliothèque Persane», calligraphies de Blandine Furet, éd. bilingue.

Une traduction de 172 quatrains de Xayyâm et de 9 ghazal de Hâfêz qui a l'avantage d'offrir, en regard du texte français, une belle calligraphie de l'original persan. La forme rimée, et le choix de l'alexandrin destiné à rendre le rythme des hémistiches dans les quatrains, sont d'une lecture attrayante. Le traducteur rappelle les adaptations qui ont fait la popularité de ces poètes en Europe au siècle dernier, les difficultés rencontrées dans le choix des poèmes, leurs qualités d'écriture et les discussions relatives à leur interprétation. Bien que probablement agnostique, Xayyâm, dans son approche philosophique, ne saurait être compris indépendamment du contexte musulman dans lequel il évolue. S'il fut préoccupé des affaires de son époque, il n'en reste pas moins que les questions qu'il crie vers Dieu, sans ménagement, sont de celles qui préoccupent les êtres de tous temps.

La lecture des ghazal de Hâfêz proposée ici laisse au second plan la question des rivalités et des influences indissociables du statut du poète à la cour pour retenir son art à nous entraîner dans l'universelle complexité des sentiments, réconciliant les partisans du «mystique» et ceux du «matérialiste» sur une écriture qui laisse à chacun le libre choix de son interprétation et renvoie au lecteur l'écho de sa propre recherche. M. Gd.

Abst, 2e, 21, 175, 1984 Leiden

Ömer Hayyam
fikke

05282 CHAVOOSHI, Ja'far Aghâyâni. 'Umar Khayyâm on specific weights of silver and gold. *Hamdard Islamicus* 2 ii (1979) pp. 47-49.

22 EKIM 1996

OMAR KHAYYAM. Rech' o rodakh, kotorye obrazuiutsia kvartoi. (Discours sur les genres formés par la quarte.) Pervod i primechaniia B. A. Rozenfelda i N. G. Khairtdinovi. *Istor.-Mat. Issled.*, 1974, 19: 279-284.
992

ARCHIBALD, R. C. Notes on Omar Khayyām (1050-1122) and recent discoveries. *Pi Mu Epsilon J.*, 1953, 1: 351-358.

ROZENFEL'D, B. A.; A. P. JUŠKEVIČ. Omar Chajjam. 189 pp. Moscow: Izdatel'stvo Nauka, 1965.
Rev. by L. N. in *Čslký Čas. Hist.*, 1966, 14:635.

AMIR-MOÉZ, A. A paper of Omar Khayyam. *Scr. math.*, N.Y., 1961 (pub. 1963), 26: 323-327

24651 ROSEN, F. Zur Textfrage der Vierzeiler Omar's des Zeltmachers (Rubā'iat-i-Umar-Khayyām). *ZDMG* N.F. 5 (80, 1926), pp. 285-313

Omar Khayyam
- Rubaiyyat

5034 REMPIS, C. H. Avicenna als Vorläufer Omar Chajjāms. *Orient. Stud. E. Littman* . . . überreicht, 1935. pp. 149-156

Ibn Sina
Omer Hayyam

11 HAZIRAN 1992

24643 IQBAL, Mohammad. The genuine collections of the Rubā'iyat of Khayyam. *Proc. 7th All-India Or. Conf.*, 1933. pp. 903-914

Rubaiyyat
- Omer Hayyam

11 HAZIRAN 1993

AZARMI, Ahmad. The Rubaiyat Omar Khayyam: translation or transfiguration. *Indo Iranica* 29 i-iv (1976) pp. 20-24.

Rubaiyyat Omer Hayyam
Terciume ve şerh deşri me

OMER KHAYYAM

٤٥ - في شرح ما أشكل من مصادرات كتاب أقليدس لعمر

الخيام
ÖMER KHAYYAM

45. 'OMAR al-KHAYYAM, *Fī sharḥ mā ashkala min moṣādarāt Kitāb Oqlīdes*, édité avec une introduction par 'Abd al-Ḥamīd Šabra, Alexandrie, al-Ma'āref, 1961, 17 × 24 cm., 82 pages + 7 reproductions photographiques de pages de manuscrits.

M. Šabra est maître de conférences à l'Université d'Alexandrie où il enseigne l'histoire des sciences. Il s'est spécialisé en Angleterre pendant plusieurs années après avoir obtenu en Egypte sa licence de philosophie. Il poursuit actuellement ses recherches à Londres.

La présente *risāla* a été éditée sur les deux manuscrits existants: celui de Leyde qui a été généralement pris comme base et celui de la Bibliothèque Nationale de Paris.

En 1912, G. Jacob et E. Wiedemann avaient publié dans *Der Islam* (v. III, pp. 42-62; *Zu 'Omar -i-Chajjām*) une étude sur l'auteur de la *Risāla* avec une traduction en allemand de l'Introduction de cette *Risāla*, en utilisant le manuscrit de Leyde. En 1959, M. Ali R. Amir-Moez publia dans la Revue *Scripta Mathematica* (New York, XXXIV (1959), pp. 275-303), une traduction anglaise du manuscrit de Leyde (sans mentionner celui-ci), traduction, au jugement de M. Šabra, inutilisable car elle comporte des manques et des contresens. 'Omar al-Khayyām s'est proposé dans cette *risāla* d'expliquer certaines difficultés que soulèvent les postulats d'Euclide.

Edition excellente : texte bien imprimé, très aéré, variantes indiquées (certaines à notre avis inutilement, quand il s'agit des points diacritiques), index des noms propres et des titres des livres mentionnés dans le texte.

11 HAZIRAN 1992

Omar Khayyam

1820 YOGANANDA, Paramhansa, *The Rubaiyat of Omar Khayyam Explained*. London: Deep Books, 1995, 376pp.

30 EKIM 1995

OMAR KHAYYAM. Treatise of the venerable scientist Abū-l-Fath 'Umar ibn Ibrahim al-Khayyāmi on the art of determining quantities of gold and silver in a body composed of them. *Istoriko-matematicheskie issledovaniia*. 1953, 6: 108-112.

ROZENFEL'D, B. A.; A. P. IUSHKEVICH. Notes to the mathematical treatises of Omar Khayyam. *Istoriko-matematicheskie issledovaniia*, 1953, 6: 113-172.

This is the English translation of an Omar Khayyam paper without special title and written to answer a question. The author mentions that "the Persian translation of the paper by G. H. Mossaheb, Teheran, 1960. was most helpful." C. EISELE

AL-KHAYYAMI, OMAR IBN ABRAHIM (OMAR KHAYYAM). Discussion of difficulties in Euclid. Translated by Ali R. Amir-Móez. *Scr. math.*, N. Y., 1959, 24: 275-303. An effort on the part of Omar Khayyam to prove Euclid's fifth postulate; two further sections are devoted to ratios and proportions.

A[RCHIBALD], R. C. Omar Khayyám (1044?-1132). *Mary Mellish Archibald Memorial Library, Notes*, no. 10. 6 pp. Mimeographed.

Suwaysi, Muhammad

(Adab al-'ulama' fi nihayat al-qarn al-rabi wa bidayat al-qarn al-khamis al-hidiri: al-Biruni wa 'umar al-Khayyam)

ادب العلماء في نهاية القرن الرابع وبداية القرن الخامس الهجري: البيروني و عمر الخيام / تأليف محمد سويس - ليبيا : تونس : الدار العربية، ١٣٩٧هـ

164 p.; 21 cm.

Includes bibliographical references

1. Science, Biography 2. Al-Biruni, Abu al-Rayhan Muhammad b. Ahmad, 973 - 1051 3. Umar Khayyam, 1123 - 1136 I. Author (Arabic) II. Title III. Title (Arabic)

13322 AZARMI Ahmad. The Rubaiyat Omar Khayyam: translation or transfiguration. *Indo Iranica* 29 i-iv (1976) pp. 20-24.

Omar Khayyam Rubaiyyat
Tercime yahut amamen dehisteme

891.551
UM.R 'Umar Khayyam

The Ruba'iyat of 'Umar Khayyam / by 'Umar Khayyam; translated by Parichehr Kasra.- New York: Scholars' facsimiles and Reprints, 1975. LXXIX, 181 p.; 20 cm.- (UNESCO Collection of Representatine Works. Persian Series). Translated from Persian Text in English and Persian

1. Literature, Persian - Poetry I. Kasra, Parichehr (tr.) II. Title III. (Series)

891.551
UM.R 'Umar Khayyam

Rubaiyat of Omar Khayyam / by Umar Khayyam; translated by Edward Fitzgerald.- Tehran: A.G. Tahuri, 1959.

1 vol. (various pagings); 17,5 cm. Persian text, parallel English translation Title on p. [4] of cover:

رباعيات حكيم عمر خيام نيشابوري

1. Literature, Persian-Poetry I. Fitzgerald, Edward (tr.) II. Title III. Title: Ruba'iyat Hakim 'Umar Khayyam Nishaburi IV. Title (Arabic)

891.551
UM.R 'Umar Khayyam

(Ruba'iyat hakim Khayyam Nishaburi)

رباعيات حكيم خيام نيشابوري / تأليف عمر خيام : تقديم و تحشية محمد علي فروغى ، قاسم غنى - تهران : كتاب فرزان ، ١٣٦٢ هـ

6, 148 p.; 24,5 cm.

1. Literature, Persian - Poetry I. Dhaka'l al-Mulk, Muhammad 'Ali Farrughi (ed.) II. Ghani, Qasim (ed.) III. Author (Arabic) IV. Title V. Title (Arabic)

ÖMER KHAYYAM

20 EKIM 1993
90-961593

Uasah, 'Abd al-Hafiz Muhammad.
(Rubā'iyāt al-Khayyām bayna al-aṣl
al-Fārisī wa-al-tarjamah al-'Arabīyah)
رباعيات الخيام بين الأصل الفارسي
والترجمة العربية / تأليف عبد الحفيظ
محمد حسن. -- الطبعة 1. -- دار السلام،
القاهرة: دار الحقيقة للإعلام الدولي،
.1989

351 p. ; 24 cm.

Thesis (doctoral)--Jāmi'at
al-Qāhirah, 1988.
Includes bibliographical
references (p. 337-349).
£E8.00
Omar Khayyam. Rubā'iyāt.
Egy-Lang.

Ömer Khayyam
UMAR AL-KHAYYAM. *Quartine (Rubā'iyāt);
a cura di Alessandro Bausani.* Torino:
Einaudi, 1979.

22 HAZIRAN 1993

1737 KHAYYAM, [U]mar. *Rubāyātele lui Omar*
Ömer Khayyam Khayyām. Tr. Popa, G. Iași: Timpul, 1995. 125pp.

10 HAZIRAN 1997

OMAR KHAYYAM. O priamom kustace. (Sur le
qustas droit.) Pervod I. S. Levinovoi, pod redak-
tsiei B. A. Rozenfelda, primechaniia I. S. Levinovoi.
Istor.-Mat. Issled., 1974, 19: 274-277.
991

ÖMER KHAYYAM

ÖMER KHAYYAM

1505 FADIL, 'Abd al-Haqq. The fame
of Omar Khayyam. (Between science
and literature.) *MW* 50 (1960), pp.
259-268

Ömer Hayyam'ın şöhreti

PIEMONTESE, A.M. 'Omar Khayyām in Italia.
OM 54 (1974), pp. 275-297.

Ömer Hayyam italyda

5213 MITRA, P. N. Omar Khayyam
the mathematician. *Indo-Iranica* iiiii
(1946-47), pp. 13-20

Ömer Hayyam
Matematik

11 HAZIRAN 1993

68476 RIZVI, Y. "Umar Khayyām as geometri-
cian: A survey." *Islamic Stud.* 24, no. 2 (1985)
193-204.

891.551
UM.U 'Umar Khayyam

RUCA
'Umar-i Khajjam Rubaiyatjanak nagy keziratai
a Parisi Bibliothéque Nationale-Ban / edited by
Csillik Bertalan = The principal manuscripts of
the Ruba'iyat of 'Umar-i-Khayyam... / edited
by Barthelemy Csillik = Les manuscrits mineurs
des Rubāyāt de 'Omar Khayyām... / edited by
Barthelemy Csillik. - London: Luzac es Turca;
Szeged: Szeged Varasi Nyomda es Könyukiado
Ltd., 1933-1934.

2 vol (various pagings); 24,5 cm. - (Travaux
de la Bibliothéque Universitaire de Szeged A
Szeged eggetemi konyvtar Dolgozatai no. 2, 4)
Text in Hungarian, French, English, Serboca-
tion

Includes Persian text
Published vol. 1. in 1934, vol. 2. 1933

1. Literature, Persian - Poetry I. Bertalan,
Csillik (ed.) II. Csillik, Bartholomew (ed.)
III. Csillik, Bartholomew (ed.) IV. Title V.
Title: The principal manuscripts of the Ru-
bā'iyat... VI. Title: Les manuscrits mineurs
des Rubā'iyāt... VII. (Series)

891.551092

DA.I Dashti, Ali

RUCA
In search of Omar Khayyam / by Ali Dashti;
translated by L.P. Elwell-Sutton. - [New York]:
Columbia University Press; [London]: George
Allen and Unwin Ltd., 1971.

276 p.; 22 cm. - (Persian studies monographs;
no. 1)

Translated from Persian into English
Bibliography: p. 267 - 270
Includes bibliographical references and
index

ISBN 0-231-03188-2
LCCN 77-168669

1. 'Umar Khayyam-1123 2. Literature, Persian
- Biography I. Elwell-Sutton, L.P. (tr.) II.
Title III. (Series)

891.551
UM.R

'Umar Khayyam

RUCA
Rubaiyat of Omar Khayyam / by 'Umar Khayyam;
translated by Edward Fitzgerald. - London:
J.M. Dent and Sonst, 1935.

xiv, 329, 4, 15 p.; 17,5 cm. - (Everyman's
library; no. 819)
Bound together with: Six plays of Calderon

1. Literature, Persian - Poetry I. Fitzge-
rald Edward (tr.) II. Title III. (Series)

9850

9737

5202

"ÖMİR HAÇYAM"

925
DİL. Ö

Büyük Matematikçi Ömer Hayyam

ÖMİR HAÇYAM

1444

925
DİL. Ö

Sair Matematikçi ÖMİR HAÇYAM

Ömer Hayyam
Gabrieli, F., "Il Nawrūz nāneh e 'Omar Hayyām", *Annali Istituto orientale di Napoli*, 1936, 8(3): 83-6.

06 ARALIK 1995

27 ARALIK 2006

3774 BADINI CONFALONIERI, Luca. Le Khayyām d'un poète italien: A Omar Kayyām de Cardarelli. *Luqmān*. 18 i / 35 (2001-2002) pp.47-55

Ömer Hayyam

3774

27 ARALIK 2006

3150 [KHAYYĀM, 'Umar]. *Rubāi* / Омар Хайям. (Составитель Шанслам Шамухамедов.). Moscow: Русский Раритет, 2001. 239pp. Ömer Hayyam

24 MAYIS 2004

357 ĀGHĀYĀNĪ CHĀVOSHĪ, Ja'far. Omar Khayyām et la musique théorique. *Luqmān*, 16 i / 31 (1999-2000) pp.93-108 Ömer hayyam

27 ARALIK 2006

538 RASHED, Roshdi. 'Umar Khayyām, mathématicien et philosophe. *Luqmān*. 17 i / 33 (2000-2001) pp.17-54

27 MAYIS 2004

243 [KHAYYĀM, 'Umar]. 'Umar Khayyām. *An anthology of philosophy in Persia*. Vol. 1. [By] Seyyed Hossein Nasr with Mehdi Aminrazavi. New York: Oxford University Press, 1999, pp.401-411 [Intro. & excerpts.]

447. ČAVOŠI (ĀQĀYĀNĪ), J. *Seyri dar afkār-e 'elmi va falsafi-e hakim 'Omar xayyām-e Nišāburi*. Tehēran. 1358, iv-104 p. Entesārāt-e Anjoman-e Falsafe-ye Iran, 48.

ÖMİR HAÇYAM

Après un exposé sur la philosophie de Xayyām (dont l'incroyance et le scepticisme seraient d'ordre politique), vue à travers les quatrains mis sous son autorité, l'auteur présente les grandes conclusions scientifiques de Xayyām dans les domaines des mathématiques, du calendrier, de la physique et de la météorologie. Bibliographie utile. Ž. V.

20 EKIM 1993

ÖMİR HAÇYAM 2024 "گريوتصويربهنري ازخيام به غرب داد." آدينه، ش 2 (12 دی 1364): 9 ص

ÖMİR HAÇYAM.

88-963493

Bakkār, Yūsuf Ḥusayn. ('Umar al-Khayyām wa-al-Rubā'iyāt fī āthār al-dārisīn al-'Arab) عمر الخيام والرباعيات في آثار الدارسين العرب / بونف حين بخار. -- الطبعة 1. -- بيروت، لبنان: دار المناهل، 1988. 127 p. ; 17 cm. Title page partially vocalized. Bibliography: p. 105-108. Includes index. (U.S.)

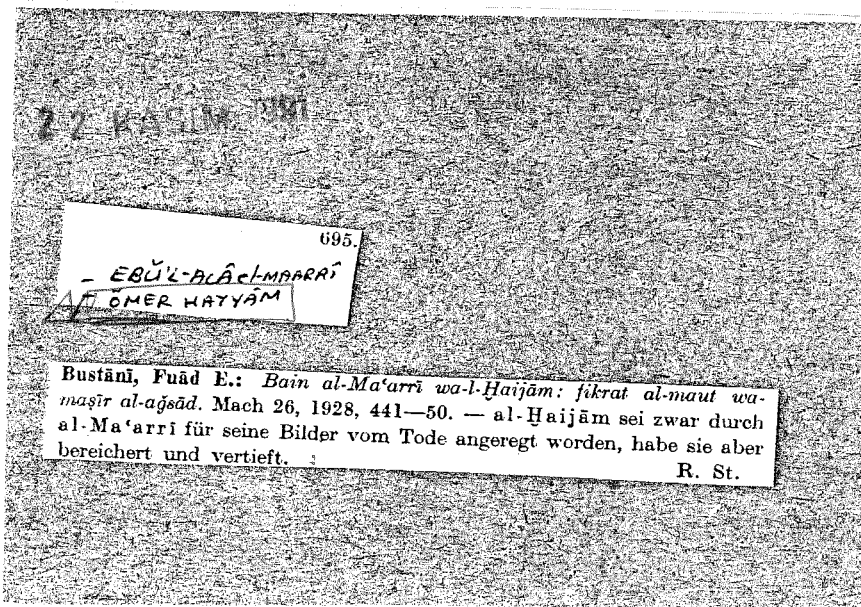
02 KASIM 1993

ÖMİR HAÇYAM

92-961374

Hifnī, 'Abd al-Ḥun'im. ['Umar al-Khayyām wa-al-Rubā'iyāt] (Imām wa-al-Hakīm, Ḥujjat al-Ḥaqq, al-Faylasūf, al-'Alim 'Umar al-Khayyām wa-al-Rubā'iyāt) الامام والحكيم، حجة الحق، الفيلسوف، العالم عمر الخيام والرباعيات: دراسة متعمقة لكل ترجمات الرباعيات ... / تأليف عبد المنعم الحفني. -- الطبعة 1. -- القاهرة: دار الرشاد، 1992. 223 p. ; 24 cm. -- (شخصيات تليق في الإسلام) £7.00 Omar Khayyām, Rubā'iyāt Egy-Islamic Hist. & Lang.

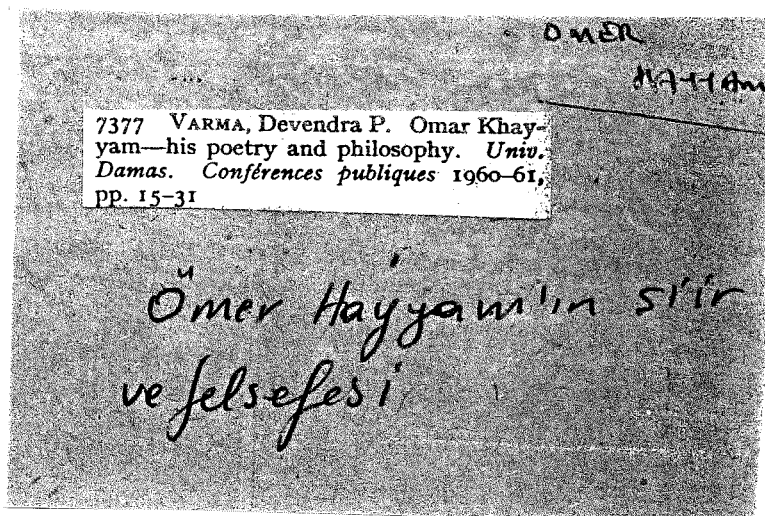
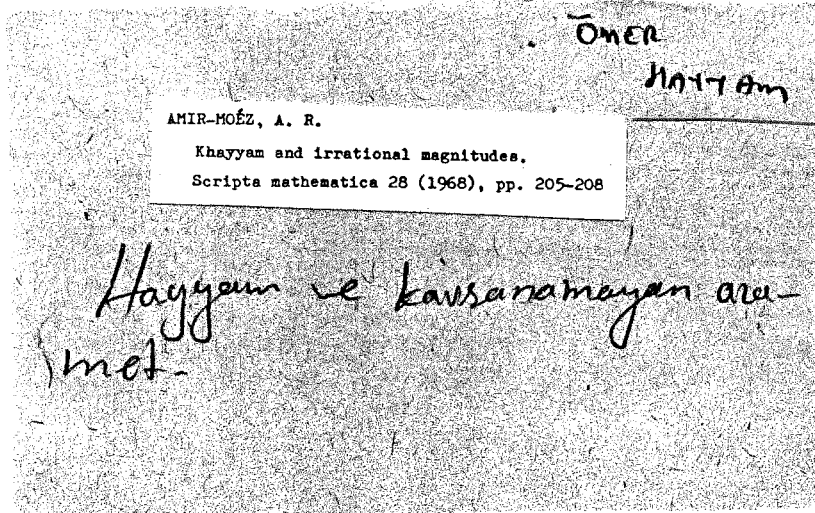
22 TEMUZ 1993

ÖMER HAYYÂM

84-960462

Jawhari, 'Abd al-Latif.
(Umar al-Khayyâm, wa-mas'alat rubā'iyātihi fī daw' al-Islām)
عمر الخيام، ومسألة رباعياته في ضوء الاسلام / بقلم عد اللطيف الجوهري؛ [تقديم عبده الراجحي] - الاسكندرية: دار الدعوة، [1982]، 62 p. ; 20 cm. -- (من أعلام الحضارة الاسلامية)
At head of title: Min a'lām al-Muslimīn.
Includes bibliographical references.
£EO.50
Lecture on Omar Khayyam and his Rubā'iyāt.
Egy-Iang.

ÖMER HAYYAM

20 EYLÜL 1997

5208 CHRISTENSEN, A. Un traité de métaphysique de 'Omar Hayyâm. MO 1 (1906), pp. 1-16

55 SCHAEDEER, H.H. Der geschichtliche und der mythische Omar Chajjam. Ed. Kanus-Credé, H. Iranistische Mitteilungen, 27 i (1997) pp.92-96 [His literary, philosophical & scientific works.]

Ömer Hayyamın bir metafizik kitabı

060535 FITZGERALD, Edward
150134 FERRIER, R.W., 'Edward Fitzgerald, a Reader "of taste" and Umar Khayyam 1809-1883'. Iran (Journal of the British Institute of Persian Studies), Vol. 24 (1986), pp.161-87.

443. 'Umar Hayyâm: Omar Khayyam rediscovered: the Rubā'iyat / transl. from the original with a pref. by Sunil B. Ray.

Ray. - Calcutta, 1988. - 55 S. - (A Writers Workshop red-bird book)
Einheitssacht.: Rubā'iyāt (engl.). - Aus d. Pers. übers.
29 A 18769

444. 'Umar Hayyâm: [Rubā'iyāt] Rubā'iyāt-i Haiyâm : bar asâs-i sair-i tafakkur-i Haiyâm dar adwâr-i muhtalif-i haiyât wa insân wa gahân dar rubā'iyât-i hakîm-i 'Umar Haiyâm Nişâbüri / niwîsta wa tanzîm: Sahrâm Sâhrûhtâs. - Câp 1. - Tihân : Intişârât-i Quqnûs, [1989] = 1368 h.s. - 240 S. Inhaltsang.: Vierzeiler. - Pers., in arab. Schr. 29 A 16483

16 ARALIK 1993

05 OCAK 2002

HAYYAM

- Ebu'l Feth Ömer b. İbrahim el-Hayyam en-Nisâbûri -

509
DER.4

et ulumu'l Beste - 220 vd.

Ömer Hayyam,
Les Penseurs de l'Islam,
e-IV, s. 263 vd.

181.2.

VAK-P.

19 HAZIRAN 1993

3230 WILLIAMS, J.G. Omar [Khayyam]. Denbigh: Gwasg Gee, 1981. 237pp.

ÖMER HAYYAM

27 KASIM 1997

ÖMER HAYYAM

4300. *Le vin de Nishapour* : promenades photographiques dans les Rubāiyāt du poète Omar Khayyām / Shahrokh Golestan. Calligraphies orig. de Nasrollah Afjēi. Nouvelle trad. de Fuad Rouhani. - Paris : Souffles, 1988. - [120 S.] : überwiegend Ill. Text franz. u. pers. ISBN 2-87658-027-6

29 D 11

19 HAZIRAN 1993

918 [KHAYYAM, 'Umar.] Omar Jayyam: *Rubaiyyat*. Introd. y versión C.Arcén. Madrid: Visor, 1981. 91pp.

ÖMER HAYYAM

150134 ÖMER HAYYAM 89-931979

Omar Khayyam. Rubā'iyāt-i Ḥakīm 'Umar Khayyām bih 30 zabān / bi-kūshish, Muhsin Ramazāni. -- Tih-rān : Intishārāt-i Padīdān, 1366 [1987] 709 p., [24] leaves of plates : col. ill. ; 25 cm. Polyglot ; introd. in English ; romanized record. Title on added t.p.: Rubaiyat of Omar Khayyam in 30 languages. 10,000.00IR (\$99.35 U.S.) For requesting libraries only.

02 ARALIK 1993

27 ARALIK 2004

566 RASHED, Roshdi. 'Umar Khayyām, mathématicien et philosophe. *Luqmān*, 17 i / 33 (2000-2001) pp.17-54

Ömer Hayyam

ÖMER HAYYAM

91-933736

Tabāḥabāt, Muḥammad Muḥīṭ. Khayyāmī, yā, Khayyām / Muḥammad Muḥīṭ. Tabāḥabāt. -- Chāp-i 1. -- Tih-rān : Intishārāt-i Quqnūs, 1370 [1991] 218 p. ; 25 cm. In Persian; romanized record. 2300.00IR (\$18.69 U.S.) (Critical appreciation of the works of Omar Khayyam)

15 HAZIRAN 1993

5212 MAZAHARI, Aly. La théorie atomique d'Omar Khayyam. *Arch. int. hist. sci.* 28 (1949), pp. 614-618

ÖMER HAYYAM

Ebu'l Fethan

(p. 515/1121, 517/1123)

Ömer Hayyam in atom theory

19 HAZIRAN 1993

ÖMER HAYYAM

89-960883

Omar Khayyam. [Rubā'iyāt. Arabic] (Rubā'iyāt al-Khayyām) رباعيات الخيام : مع الترجمة الانجليزية الأخيرة للشاعر ادوارد فيتزجرالد / ترجمة وتقديم بدر توفيق. -- الطبعة 1. -- (Cairo) : اخبار اليوم، 1989. 153 p. : ill. ; 20 cm. Title on added t.p.: The Rubaiyat of Omar Khayyam. Arabic and English. EE3.50 EGY-Lang.

07 MAYIS 1995

ÖMER HAYYAM

91-933834

15 HAZIRAN 1993

Shirvāni, Fardīn Muḥājir. Nigāhi bih Khayyām : hamrah bā rubā'iyāt / Fardīn Muḥājir Shirvāni ; Hasan Shāyghān. -- Chāp-i 1. -- [Tehran] : Intishārāt-i Pūyish, 1370 [1991] 281, [1] p. ; 24 cm. In Persian; romanized record. 2700.00IR (\$21.95 U.S.) (Critical appreciation of the works of Khayyam; includes specimens of his quatrains)

ÖMER HAYYAM

R418 Rubā'iyāt of Omar Khayyam. Tr. Ahmad Saidi. Berkeley, 1991.

Ernst, C.W. *Middle East Studies Association Bulletin*, 27 i (1993), pp.98-99 (E)

19 HAZIRAN 1993

2059 URSEKAR, H.S. *Essays on Indology*. Aurangabad: Parimal Prakashan, 1981. 248pp. (8: Bhartṛihari and Omar Khayyam.)

Ömer Hayyam

2464 MAHFUZ-UL HAQ, M. Some new quatrains of 'Umar-i-Khayyam. *IC 3* (1929), pp. 369-374

Ömer Hayyam

29 ULAK 1993

۲۶۴۷ "خیام ، اعتبار نیشابور" . جوانان امروز ، ش ۸۷۷ (۵ دی ۱۳۶۲) : ص ۴۰ - ۴۱ .
درباره شخصیت علمی و فلسفی خیام .
ÖMER HAYYAM

Ömer Hayyam

Browne 29 OCAK 1993
L.H. Persia
II. 109-110.

10924 [KHAYYĀM, 'Umar & HĀFĪZ, Shams al-Dīn Muḥammad]. *Quatrains / Omar Khayyām; Ballades / Hāfez*. Tr. Monteil, V-M. Arles: Actes Sud; Paris: Sindbad, 1996. 171pp. [Ballades = ghazals.]
10925 [KHAYYĀM, 'Umar]. *Rubā'iyyat / Omar Khayyām*. Tr. Ali-Shah, Omar, Göpel, M. & Göpel, K. Berlin: Das Arabische Buch, 1995. 63pp.

17 NISAN 2001

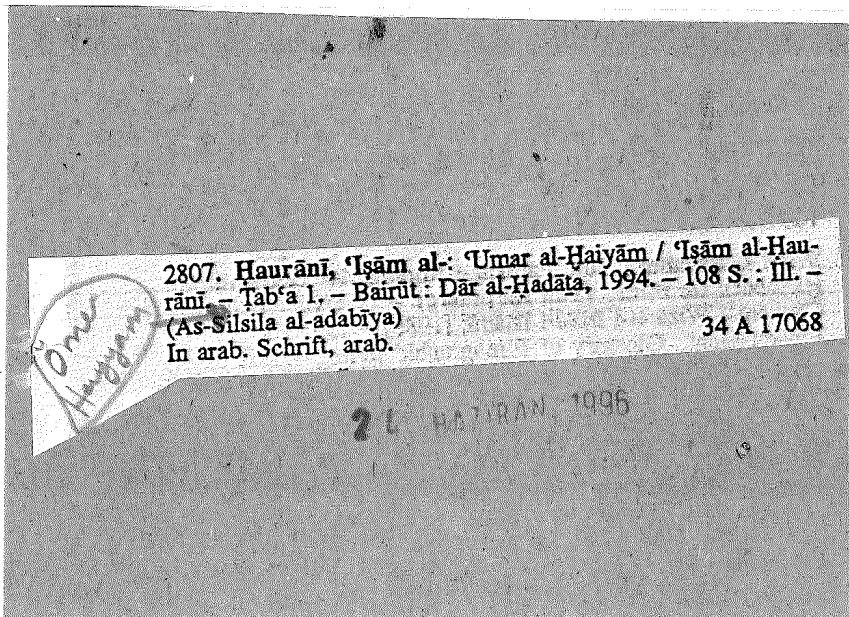
Ömer Hayyam, Gıyasuddin
Ebu'l-Feth Ömer b. İbrahim Hayyami
Nişaburi (öl: 526)

4453/926.

10941 FOLTZ, R. Love and wine in Khayyam and Hafez. *Persian studies in North America: studies in honor of Mohammad Ali Jazayeri. Tahqiqāt-i Irānshināsī dar Amrikā*. Ed. Mehdi Marashi. Bethesda (USA): Iranbooks, 1994, pp.417-421

17 NISAN 2001

Ebu'l-Kasim Kurbani
Zindeginome 325-335.

احمد شاکر شلال
«خیام - عصره و رباعیته»
کلیه الآداب جامعة القاهرة ۱۹۵۵ (دکتوراه)
el-Hiyam
ve Rubā'iileri

26 HAZİRAN 1996

19 6 HAZİRAN 1993

2063 SCHENKER, D. Fugitive articulation: an introduction to [Fitzgerald's] *The Rubā'iyyāt of Omar Khayyām*. *Victorian Poetry*, 19 (1981) pp.49-64.

5917. Muhāğir Širwānī, Fardīn: Niğāhī ba-Ḥayyām / Fardīn Muhāğir Širwānī; Hasan Šayagān. hamrah bā Rubā'iyāt. - Čap 1. - Tih-rān: Intišārāt-i Pūpak, [1990] = 1369 h. š. - 281 S. Inhalt: Hayyam-Studien und Rubā'iyāt (Gedichte) von 'Umar Ḥayyām. - In arab. Schr., pers. 32 A 16618

26 EYLÜL 1995

[۴۴۴] رسال خیام (نوروز نامه، رساله وجود) : باهتمام اوستا - جلد نخست (پارسی) - [زوار] - رقمی - ب + ۱۶۷ ص - ۸۰ ریال (۱۳۳۸)

مطالب این مجموعه عبارت است از: مقدمه کوتاه آقای اوستا، سرگذشت خیام از آقای اوستا، متن رساله وجود بفارسی، مقدمه ای که صادق هدایت بر «ترانه های خیام» نوشته، قسمتی از نوشته مرحوم بهار در سبک شناسی راجع به نوروز نامه، مقدمه آقای مجتبی مینوی بر چاپ قدیم نوروز نامه، متن نوروز نامه، حواشی و ملاحظات آقای مجتبی مینوی، فرهنگ لغات و اصطلاحات نوروز نامه، چند تصحیح و استدرک از آقای دکتر محمد معین، برخی فایده ها از محمد علی ناصح، فهرست اسامی و اعلام.

Rahmumayy Kitab. 411 E/31. 1533 Tehran
Ömer Hayyam

154 150134 ÖMER HAYYAM

FADIL ('Abd al-Ḥaqq)

عبد الحق فاضل ثوره خیام.
القاهرة، مطبعة لجنة التأليف والترجمة والنشر
ص ۳۶۴، ۸°-In (1951). 1901

"Tawrat al-Hayyām: La Révolte de al-Hayyām", étude sur le célèbre poète persan avec une nouvelle traduction de ses quatrains. En arabe.

18 SUBAT 1995

- Nizāmīl-Mulk
- Hasan Sabbah
- Ömer Hayyam

RIZVI, S. Rizwan Ali. Houtama and the story of the three school-fellows: Nizām al-Mulk, Hasan b. Sabbah and 'Umar Khayyām. J. Pak. Hist. Soc. 28 (1980) pp. 229-234.

- Nizāmīl-Mulk
- Hasan Sabbah
- Ömer Hayyam

28 EYLÜL 1995

2910. 'Umar Haiyām: 100 ruboj = 100 rubai / [Umari Chajëm]. Murattib Abdurahmon Abdumannonov. - Dušanbe: Ifon, 1984. - 221, 113 S. : Ill. Text russ., tadschik., pers. - In kyrill. u. arab. Schrift 28 A 3046

150134
ÖMER
HAYYAM

Ömer Hayyam

Christensen, A. Recherches sur les Rubā'iyāt de 'Omar Hayyām. Heidelberg: 1905.

01 OKT 1995

Ömer Hayyam

حکیم عمر خیام بعنوان عالم جبر تالیف آقای دکتر غلامحسین مصاحب - ۱۳۳۹

15 OKT 1995

- Ömer Hayyam

۲۷ - نادره ایام، حکیم عمر خیام و رباعیات او بقلم آقای اسماعیل یگانی ۱۳۴۲

15 OKT 1995

2166 TRIVEDI, H. Colonial transactions: English literature and India. Calcutta: Papyrus, 1993. 259pp. (2. Orientalism translated: Omar Khayyam through Persian, English and Hindi.)

Ömer
Hayyam

15 OKT 1995

88-931637
Micro-fiche 88/59686 Chāvushī, Jāfar Āqāyānī. Sayrī dar afkār-i 'ilmī va falsafī-i Ḥakīm 'Umar Khayyām Nīshābūrī / ta'līf-i Jāfar Āqāyānī Chāvushī. - Tīhrān : Anjuman-i Falsafah-i Irān, 1979. 4, 101 p. : ill. ; 25 cm. - (Intishārāt-i Anjuman-i Falsafah-i Irān ; shumārāh 48) In Persian; introd. in English and Persian; romanized record. Title on added t.p.: A study on the scientific and philosophical views of Ḥakīm Umar Khayyām Nīshābūrī. Bibliography: p. [93]-97. Includes index.

ÖMER HAYYAM

29 TEMMUZ 1992

- Ömer Hayyam

5946 ARBERRY, A. J. "Omar again." B.S.O.S. 14, no. 3 (1952) 413-9. About a MS. of Omar Khayyam, dated 1216 A.D., in the United States.

29 TEMMUZ 1992

ÖMER HAYYAM

Omar Khayyam. 92-968242 [Rubā'iyāt. Armenien] K'aryakner / Ömer Khayyam ; [nerka hratarakut'yan t'argmanich'ē, Arshak At'ayanē]. - Erevan : Haypethrat, 1959. 241 p. : 18 cm. Title on t.p. verso: Chetverostishūā.

01 SUBAT 1994

1952. Bakkār, Yūsuf Ḥasan: Al- Auhām fī kitābāt al-'arab 'an al-Ḥaiyām / Yūsuf Ḥusain Bakkār. - Tab'a 1. - Bairūt : Dār al-Manāhil, 1988 = 1408 h. - 159 S. Inhalt: Kritik an den arabischen Rubā'iyāt: Übertragungen und Ḥaiyām-Studien. - In arab. Schrift, arab. 28 A 16463
1953. Bakkār, Yūsuf Ḥasan: 'Umar al-Ḥaiyām wa'r-Rubā'iyāt fī āṭār ad-dārisin al-'arab / Yūsuf Ḥusain Bakkār. - Tab'a 1. - Bairūt : Dār al-Manāhil, 1988 = 1408 h. - 127 S. Inhalt: Bibliographie der arabischen Rubā'iyāt: Übertragungen und Ḥaiyām-Studien. - In arab. Schrift, arab. 28 A 16464

ÖMER HAYYAM

05 OKT 1994

ÖMER HAYYAM

1800. Bakkār, Yūsuf Ḥasan: Al- Auhām fī kitābāt al-'arab 'an al-Ḥaiyām / Yūsuf Ḥusain Bakkār. - Tab'a 1. - Bairūt : Dār al-Manāhil, 1988 = 1408 h. - 159 S. Inhalt: Kritik an den arabischen Rubā'iyāt: Übertragungen und Ḥaiyām-Studien. - In arab. Schrift, arab. 28 A 16463
1801. Bakkār, Yūsuf Ḥasan: 'Umar al-Ḥaiyām wa'r-Rubā'iyāt fī āṭār ad-dārisin al-'arab / Yūsuf Ḥusain Bakkār. - Tab'a 1. - Bairūt : Dār al-Manāhil, 1988 = 1408 h. - 127 S. Inhalt: Bibliographie der arabischen Rubā'iyāt: Übertragungen und Ḥaiyām-Studien. - In arab. Schrift, arab. 28 A 16464

05 OKT 1994

"ÖMER HAYYAM" (Giyāseddin Ebül-Feth Ömer...)

Rycka, "History...", S. 189 - 193

2960 ROBINSON, B.B., 'Khayyam and Existentialism' (12th-Century Persian Poet). *The American Rationalist* (St. Louis, MO), 37:1, 1992, pp.4-7

22 EKIM 1996

"ÖMER HAYYAM" ebül-feth Giyāseddin Ömer b. İbrahim el-Hezzāmī en-Nisābūrī (v. 501/1111)

FED/IOA/ILT

385. 'Umar Hayyām: [Rubajjat] Rubajjat Omar Chajjam / [tuzuvči Soislom Somuhamedov. Russ. per. Nikolaja Strižkova]. - Taškent: Raduga, 1985. - 455 S. Einheitssacht.: Rubā'iyāt. - Inhalt: Der Vierzeiler. - Parallelsacht.: Ruboijlar. - Text russ., pers., usbek. - In kyrill. u. arab. Schrift. - Aus d. Pers. übers. 31 A 2780

09 MART 1991

02 MART 1994

2594. 'Umar Hayyām: Rubagylar / Omar Hajjam. Persça dan tergime edenler: Rahman Regebov ... - Aşgabat: Türkmenistan, 1977. - 111 S.: III. Einheitssacht.: Rubā'iyat (turkmen.). - Inhalt: Gedichte. - Parallelsacht.: Ruban. - In kyrill. Schr. - Aus d. Pers. übers. 1 E 8757

Levy, "Persian...", S. 38-42

قدیمترین اطلاع از زندگی خیام (سخنرانی): فروزانفر.

نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی

بدیع الزمان

ش: ۹ و ۸، س: ۱، آبان، آذر ۱۳۲۷، ص: ۱-۲۹

ÖMER HAYYAM
BEDİÜZZAMÂN
FIRUZANFER

FED
(ILT)

Ömer el-Hayyām, Ebül-feth Ömer b. İbrahim, (v. 526/1131?)

Murcemi sayadyyati Lmusa 135.

"ÖMER EL-HAYYAM"

FED
(IOA/ILT)

P.K. Hitti, "History...", S. 377-378

06 ARALIK 1993

5958- Ömer Hayyām, Khayyam, Traktate, per. B.A. Rozenfelda. Vctupit. statya B.A. Rozenfelda i A.P. Iushkevicha, Moscow, 1961, 338 pp.

Text, translation and commentary of several treatises by Khayyām, including *Fī sharh mā ashkala min muṣādarāt Kitāb Uqlīdūs*, his algebra and the *Nawrūz-nāmah*.

متن وترجمه و شرح چند رساله از خیام من جمله فی شرح ما اشکل من مصادر کتاب اقلیدس و جبر و مقابله و نوروزنامه.

Massé, H., "La 'Naurouz-nāme' de Omar Khayyām ('Le livre du nouvel an')". Avec un note de J.M. Faddegon sur sa date," *Annales de l'Inst. des études orientales*, 1937, 3: 238-65.

06 ARALIK 1993

20 EKIM 1993

شاهرخشاش، شهرام. "انسان و جهان در رباعیات حکیم عمر خیام نیشابوری." کیهان (۳۰ دی ۱۳۶۴): ص ۵۰۴ و ویژه نامه (۷ بهمن ۱۳۶۴): ص ۷۰۳ و ویژه نامه. ÖMER HAYYAM

24641 GAI, B. M. Omar Khayyam—
poet and philosopher. *Indo-Iranica* 8iii
(1955), pp. 37-48

Omer Hayyam

29 OCAK 1993

24648 PHILLOTT, D. C. Note on a
quatrain of 'Umar-i-Khayyam. *JASB*
N.S. 2 (1906), pp. 331-332

Omer Hayyam

29 JUNE 1993

Kitap

Dilgan, Hamit

Boyle Matematikci ÖMER

HAYYAM

2260 [KHAYYAM, 'Umar] *Rubāiyāt of Omar*
Khayyam. Presented by Willy Pogány.
Tr. (Fitzgerald, E.) [New ed.] London: Harrap,
1984. 112pp.

12 AGUSTOS 1992

Kitap

Dilgan, Hamit

Sair Matematikci

ÖMER HAYYAM

888 ZAITSEV, V.N. Omar Khayyam i Edvard
Fittsdzheral'd. *Vostok-Zapad*. Moscow: Nauka,
1982. pp.113-173

12 AGUSTOS 1992

4957 AKHTAR, Ahmedmian. A tract of
Avicenna translated by 'Umar Khayyam.
IC 9 (1935), pp. 218-233

Ibn Sina
Omer Hayyam

11 HAZIRAN 1992

ÖMER HAYYAM Y6-96071:
Bayātī, 'Abd al-Wahhāb.
Alladhī ya'tī wa-lā ya'tī : (sīrah
dhātīyah li-hayāt 'Umar al-Khayyām al-
tāṭīniyah alladhī 'āsha fī kull al-'usū:
muntaziran alladhī ya'tī wa-lā ya'tī). -
al-ṭab'ah 4. — al-Qāhīrah :
Dār al-Shurūq, 1985.
61 p. ; 20 cm. — (al-A'māl al-kāmīla:
lil-shā'ir 'Abd al-Wahhāb al-Bayātī)
ISBN 977-148-027-8 ; 4El.25
Limited distribution.
Egy-Lang.

6609 CSILLIK, B. The real 'Omar
Khayyam. *Act. Or. Hung.* 10 (1960), pp.
59-77

ÖMER HAYYAM

Gençle Ömer Hayyam

تونس 1977

د. محمد سويبي

- أدب العلماء في القرن
الرابع وبداية القرن الخامس
(البيروني والحيام)

Hayyam

24649 RITTER, H. Zur Frage der Echtheit der Vierzeiler 'Omar Chajjams. OLZ 32 (1929), col. 156-163

Ömer Hayyam

29 OCAK 1993

24650 ROSEN, F. Altpersische Legende über die Herkunft des Weines. Aus einer neuentdeckten Schrift Omar-i Khajjams. *Oppenheim Festschrift*, 1933. pp. 89-92

Ömer Hayyam

29 OCAK 1993

24654 SAKLATWALLA, J. E. Omar Khayyam as a thinker and philosopher. *Proc. 8th All-India Or. Conf.*, 1935. pp. 236-244

Ömer Hayyam

29 OCAK 1993

24647 SHAFI, Muhammad. The author of the oldest biographical notice of 'Umar Khayyam and the notice in question. *IC 6* (1932), pp. 586-623

Ömer hayya

29 OCAK 1993

3470 [KHAYYÄM, 'Umar] *The mirror & the eye: rubaiyat of Omar Khayyam.* Tr. Azmi, Iftikhar. Andoversford: Whittington Press, 1984. [61]pp.

Ömer Hayyam

12 AGUSTOS 1992

[KHAYYÄM, 'Umar. *Nuevas Rubaiyat de Omar al Jayyam.* Ed.: José E. Guráieb. 2. ed. Buenos Aires: Ed. Kier (1979).

Ömer Hayyam

12 AGUSTOS 1992

3693 [KHAYYÄM, 'Umar] *The Rubaiyat of Omar Khayyam. Fitzgerald's interpretation, rearranged to include new quatrains embodying an adaptation of further thoughts from Omar by E.E.Laws.* Shaftesbury: Element, 1983 rp., 1984. [61]pp.

Ömer Hayyam

12 AGUSTOS 1992

محمد اريزبي
Ömer Hayyam
ماسة عمر الخيام / محمد اريزبي
الدار البيضاء: مطبعة الاندلس،
١٩٨٢ - ٩٥ ص

15 OCAK 1995

24653 Ross, E. D. 'Omar Khayyam. *BSOAS 4* (1926-28), pp. 433-439

Ömer Hayyam

29 OCAK 1993

أخبار التراث العربي، 1992/4، ص 117

ÖMER KHAYYAM

صدور كتاب «الجبر والمقابلة» للخيام

عن معهد التراث العلمي العربي في جامعة حلب، صدر كتاب «الجبر والمقابلة» لعمر الخيام، وهو من تحقيق الأستاذ الدكتور رشدي راشد، الباحث بالمركز القومي للبحوث، بالاشتراك مع الأستاذ أحمد جبار. اشتمل الكتاب الذي اعتمد على سبع مخطوطات، على مقدمة عربية قصيرة، وترجمة فرنسية جديدة للنص بالإضافة إلى تحليل رياضي.

100 MAYIS 1993

454. Moreno Castillo, Ricardo. "El lugar de Omar Jayyam en la historia del álgebra". En: *Iranología : historia, religión, literatura* / Seyed Ahmad Reza Khezri (ed.), Juan Martos Quesada (ed.). - 1ª ed. - Madrid : Centro de Lingüística Aplicada Atenea, 2008. - ISBN 978-84-95855-86-2. - P. 61-73 *Omar Khayyam*

تصنيف ودراسة

الدكتور

محمد أبو الينج

ببليوجرافيا الرسائل العلمية في الجامعات المصرية منذ إنشائها حتى نهاية القرن العشرين
الأدب العربي والبلد الأخرى

21 MAR 2008

MADE PAPER AMERICAN

١٢٣- رباعيات الخيام بين الأصل الفارسي والترجمة العربية / عبد الحفيظ محمد حسن / *Omar Khayyam* ج ١٩٨٧م . القاهرة ، ك . دار العلوم [. رجاء عبد المنعم جبر]

م	ماجستير	د	دكتوراه	ج	جامعة
ك	كلية	ق	قسم	ش	شعبة
ا	إشراف	س	ملاحظة	ح	محررة

القاهرة ت
الطبعة الأولى
١٤٢٢ هـ - ٢٠٠١ م

20 MAR 2011

426. *Iluminaciones persas, siglos XI-XVI : compendio de miniaturas persas con una selección de poemas de Abulfeir, Ferdosi, Jayyam, Nizami, Attar, Rumi, Saadi y Hafez* / prólogo de Clara Janés ; selección y traducción de Clara Janés y Ahmad Taheri. - Madrid : Editorial Casariego, D.L. 2008. - 192 p., [1] p. de lám., [1] p., [1] h. f. *Abulfeir, Ferdosi, Jayyam, Nizami, Attar, Rumi, Saadi y Hafez*

1. Ebu Sa'ad Ebū'l-Hayr
2. Firdavsi
3. *Omar Khayyam*
4. Nizami Gencevi
5. Attar Ferdavsi
6. Mevlana Celaleddin Rumi
7. Saadi Shirazi
8. Hafiz Shirazi

MADE PAPER AMERICAN

20 MAR 2011

19 KASIM 1993

RIZZI, S. Rizwan Ali. Houtsma and the story of the three school-fellows: Nizām al-Mulk, Hasan b. Sabbāh and 'Umar Khayyām. *J. Pak. Hist. Soc.* 28 (1980) pp. 229-234.

39b

OMAR KHAYYAM. A fragment of Omar Khiam, [edited and translated] by H. G. Keene. *Fundgruben des Orients* 5 (1816), 137.

OMAR KHAYYAM. Metrical translations of the quatrains of 'Umar Khayyām [Rypka, 189]; by Paul Whalley, [with the Persian text.] *JAS Bengal* 46 i (1877), 158-160.

OMAR KHAYYAM. Persische Geistesblitze. *Der Orient* 4 (1901/1902), p. 133.

OMAR KHAYYAM. Quatrains de Khayam, par J.-B. Nicolas. *Revue de l'Orient*, n.s., 15 (1863), 38-63.

OMAR KHAYYAM. The Rubāiyāt; translation by Edward Fitzgerald. *Persian literature* 1 (1900), 339-361.

PIZZI, I. Di un poeta scettico orientale Omar Khayyām. *Minerva*, Roma, 21 (1901), 879-880.

PIZZI, I. Un poeta scettico orientale. *Nuova antologia di lettere, arti e scienze* 178 (lug.-ago. 1901), 500-505.

ROSS, E. D. Al-Muzaffariyē: containing a recent contribution to the study of 'Omar Khayyām. *JRAS*, 1898, pp. 349-366, 865.

ROZEN, V. Merakhiya = Omar Kheifām. *Zapiski V.O.I.R.A.O., St.-Petersburg* 2 (1887/88) 138-139.

WILSON, H. S. The Rubaiyat of Omar Khayyam, the astronomer-poet of Persia. *Contemporary review* 27 (1875/76), 559-570.

Omar Khayyam

BEVERIDGE, H. More light on Omar Khayyam. *JRAS*, 1899, pp. 135-139.

BEVERIDGE, H. Omar Khayyam. *Journal of the Royal Asiatic Society*, 1905, pp. 521-526.

BOSIS, A. de. Note su Omar Khayyam e su Elihu Vedder. *Il convito* 6 (giugno 1895), 397-415.

BROWNE, E. G. Yet more light on 'Umar-i-Khayyām. *JRAS*, 1899, pp. 409-420.

EWART, S. T. Was Omar Khayyam a librarian? *The library world* 7 (1904/1905), pp. 207-209.

GARCIN DE TASSY, J.H. Note sur les Rubā'iyāt de 'Omar Khayyām. *JA* 5e sér., 9 (1857), 548-554.

HAY, J. Omar Khayyām. *Persian literature* 1 (1900), 345-347.

LABAN, F. Libri che non si leggono considerati come un segno dei tempi. *Minerva*, Roma, 22 (1902), 632-633.

LABAN, F. Ungelesene Bücher als Zeichen der Zeit: (Omar Chajjam.) *Deutsche Rundschau* 111 (1902), 433-439.

ZHUKOVSKI, V. Omar Khaifām i "stranstvo iushchifa" chetverostishifa. *Sbornik statei uchenikov professora barona Viktora Romanovicha Rozena*, pp. 325-363.

Omar Khayyam, the astronomer-poet of Persia. *Fraser's magazine*, n.s., 1 (1870), pp. 777-784.

The true Omar Khayyam, by J. E. C. Fraser's *magazine*, n.s., 19 (1879), pp. 650-659.

2007 09 20

Omar Hayyam

0441 'Umar Hayyām.
 [Rubā'iyāt. Persa-Español]
 Robaiyat / Omar Jayyam ; edición y traducción de Nazanín Amirian. - 2ª ed. - Barcelona : DVD Ediciones, 2007. - 203 p. ; 21 cm. - (DVD poesía ; 44)
 Texto en persa con transliteración y traducción al español
 ISBN 978-84-95007-63-6
 I. Amirian, Nazanín II. Título.
 821.222.1-14"10"
 ICMA 4-53732 R. 59709

540 MORENO, Ricardo. El lugar de Omar Jayyam en la historia del álgebra. *Iranología: historia, religión, literatura*. Seyed Ahmad Reza Khezri (ed.), Juan Martos Quesada (ed.). Madrid: Centro de Lingüística Aplicada Atenea, 2008, pp.61-73.

Omar Hayyam

15 ARA 2010

05 ARA 2010

2285 [KHAYYĀM, 'Umar]. *Rubāiyāt of Omar Khayyām*. Ed. Karlin, Daniel. Tr. Fitzgerald, Edward. Oxford: Oxford University Press, 2009. 167pp. [Edward Fitzgerald's famous English version of the Persian quatrains.]

Omar Hayyam

2288 GARULO, Teresa. *Las Rubaiyyat de Omar Jayyam y la poesía de Al-Andalus. Iranología: historia, religión, literatura*. Seyed Ahmad Reza Khezri (ed.), Juan Martos Quesada (ed.). Madrid: Centro de Lingüística Aplicada Atenea, 2008, pp.179-189.

Omar Hayyam

2289 LOHRASBI, Mohsen. *En el nombre del señor de la vida y de la razón. Vida, personalidad y época de Omar Jayyam de Neyshabur. Iranología: historia, religión, literatura*. Seyed Ahmad Reza Khezri (ed.), Juan Martos Quesada (ed.). Madrid: Centro de Lingüística Aplicada Atenea, 2008, pp.191-199.

MADDE YAYINLANDIRILAN
 SONRA GELEN DOKÜMAN
 SONRA GELEN DOKÜMAN

MADDE YAYINLANDIRILAN
 SONRA GELEN DOKÜMAN

MADDE YAYINLANDIRILAN
 SONRA GELEN DOKÜMAN

تصنيف ودراسة
 الدكتور
 محمد أبو العبد محمد البسيوني

ببليوجرافيا الرسائل العلمية
 في الجامعات المصرية منذ إنشائها
 حتى نهاية القرن العشرين
 الأديب العربي والباحث والفرد الأديب

21 NISAN 2009

۱۳- اثر أبي العلاء المعري وعمر الخيام علي شعر اليوت / عبد الكريم بن حسن كامارا /
 ۱۹۸۱م ج . الأزهر ، ك . اللغات والترجمة ۱۹۸۱م

29 HAZ 2010

R208 Khayyām mathématicien / Rashed, R[oshdi] & Vahabzadeh, Bijan. Paris, 1999
 Dold-Samplonius, Yvonne. *Archives Internationales d'Histoire des Sciences*, 50 / 145 (2000), pp.418-419 (E)
 Saliba, George. *Iranian Studies*, 35 i-iii (2002), pp.220-225 (E)

Omar Hayyam

MADDE YAYINLANDIRILAN
 SONRA GELEN DOKÜMAN

MADDE YAYINLANDIRILAN
 SONRA GELEN DOKÜMAN

10 EYLÜL 2008

2899 DAVIDSON, Olga Merck. Genre and occasion in the *Rubā'iyāt of 'Umar Khayyām: the Rubā'ī, literary history, and courtly literature. Writers and rulers: perspectives on their relationship from Abbasid to Safavid times*. Beatrice Gruendler and Louise Marlow (eds.). Wiesbaden: Reichert, 2004, (Literaturen im Kontext: Arabisch, Persisch, Türkisch, 16), pp.133-147.

Omar Hayyam

م	ماجستير	د	دكتوراه	ج	جامعة
ك	كلية	ق	قسم	ش	شعبة
ا	إشراك	س	سنة	ح	حجرة

التقارير
 الطبعة الأولى

وبإبعده، بسام علي

٥٥٦٣-خييام در ادبيات معاصر اردن

با تكيه بر اشعار شاعر بزرگ اردن

«عروار»، مقطع دكتري، دانشگاه تهران، دانشكده

ادبيات و علوم انسانی، ۴۳۸ص، فارسی، منابع: ۴۲۵-

۴۳۸ و در پایان هر فصل، استاد راهنما: علی محمد

مؤذنی؛ استاد مشاور: محمدعلی آذرشب؛ جلیل تجلیل.

کد پارسا: P1۳۵۷۶

شاعران اردنی؛ تأثیر رباعیات خیام

نگاهی به تأثیر اشعار خیام بر جهان عرب

به ویژه شاعر اردنی مصطفی وهبی التل متخلص به

عروار است. نگارنده در این پژوهش سعی کرده است

تأثیر مستقیم و غیر مستقیم اشعار خیام و مشرب

عرفانی وی را در ادبیات معاصر عرب و شیفتگی شاعر

بزرگ اردن به رباعیات خیام را به تصویر بکشد.

نگارنده معتقد است که اشعار خیام در زندگی و رفتار

این شاعر اردنی هم تأثیر زیادی گذاشته و در مجموع

ادبیات اخلاقی - عرفانی خیام نیز در تفکر و ادبیات

معاصر عرب تأثیر به سزایی داشته است به طوری

که بسیاری از ادبای عرب بر آن شدند تا ادبیات فارسی

را بیاموزند بلکه بتوانند رباعیات خیام را فراتر از زبان

مادری خویش درک کنند. وی تبادل فرهنگی بین

ادبیات فارسی و عربی را بیشتر مدیون اشعار خیام

می داند. او در ادامه به ترجمه عروار از رباعیات خیام

اشاره دارد و نقدهایی نیز بر این ترجمه وارد می کند.

MADDE YAYINLANDIRILAN
 SONRA GELEN DOKÜMAN

22 TEM 2008

02 KASIM 1993

150134 ÖMER KHAYYAM 88-963432

Bakkār, Yūsuf Ḥusayn.
(Aḥḥān fī kitābāt al-'Arab 'an al-Khayyām)
الأوهام في كتابات العرب عن الخيام /
بيروت: دار المناهل، 1988. -- الطبعة 1. -- بيروت،
159 p. ; 22 cm.
Title page partially vocalized.
"Hadhā al-kitāb huwa al-ḥalqah al-thālithah fī silsilat ḥalqāt 'an 'Umar al-Khayyām ... 'asāhā tushakkilu ... "al-Maktabah al-Khayyāmiyah al-'Arabīyah"--P. 7.
Bibliography: p. 141-157.
\$3.50 (U.S.)
Omar Khayyam.
L&S-Lang.

742. FERRIER, R. W. "Edward Fitzgerald, a reader "of taste", and 'Umar Khayyām, 1809-1883". *Iran* 24 (1986) pp. 161-187.

ÖMER KHAYYAM

De l'enfance à l'apprentissage du persan, la première partie de l'article retrace la vie d'E. Fitzgerald et nous familiarise avec les traits dominants de sa personnalité, son humanité et son goût pour la poésie; ces traits, que l'on retrouvera avec constance jusqu'à la fin de sa vie, éclairent la tournure prise par son activité littéraire. L'amitié, l'une de ses deux passions avec la lecture, est déterminante dans son existence: c'est Edward Cowell — étudiant en sanscrit — avec lequel il était très lié, qui le poussa à apprendre le persan. Son itinéraire dans l'étude du persan, qui se fait par le biais de la poésie, sa rencontre avec les grands poètes classiques et les problèmes de traduction qui l'occupèrent, sont ensuite évoqués à travers la correspondance qu'il échangea avec Edward et Elizabeth Cowell. Ce sont en effet ses traductions qui établirent sa réputation, plus que ses propres compositions poétiques. Traducteur du grec et de l'espagnol, il est aussi celui de *Salamān va Absāl* de Jāmi, du *Manteq al-Teyr* de 'Aṭṭār et des *Robā'iyyāt* de Xayyām. Son but, en effectuant ces traductions non littérales, était d'attirer l'attention d'un large public sur une littérature étrangère avec laquelle celui-ci n'était pas familier, de la lui faire apprécier et de la lui rendre accessible en l'adaptant à son goût. Aussi prit-il des libertés avec les textes, non par ignorance mais délibérément, sachant à l'avance qu'il en serait un jour blâmé. C'est l'un des intérêts de l'article que de retracer la genèse de ces traductions et de nous faire connaître, par l'auteur lui-même, les raisons intimes qui le guidèrent dans le choix de leur forme.

M. Gd.

—Ömer Hayyām

Elwell-Sutton, L.P.,

Translation of Ali Dashti, *In Search of Omar Khayyam*, London, George Allen Unwin, 1971.

Micro- Dashti, 'Alī, 1895- 88-931905
fiche Damī bā Khayyām / 'Alī Dashti. — Chāp-i
88/ -- Tīhrān : Intishārāt-i Asāṭīr, 1364 [1986]
59815 or 19861
379 p. ; 22 cm.
In Persian; romanized record.
"Intishārāt-i Asāṭīr, 39."
(On the life and works of Omar Khayyām,
eminent Persian poet)

ÖMER KHAYYAM

12 AGUSTOS 1992

02 NISAN 1992

802. Rosen, Friedrich: *The Quatrains of 'Omar-i Khayyām*. Persian text taken from the 2 newly discovered oldest mss with an English prose version by — London: Luzac (1928). Getr. Pag. 8°.

A. CRISTENSEN OLZ 34, 1931, 57/58.

803. — — *The Quatrains of 'Omar Khayyām*, newly translated by with an Introduction. With 8 Illustrations. London 1930 (106 S.) 8°.

ÖMER KHAYYAM

[KHAYYĀM, 'Umar]. *Rubaiyat (fjyrradingar)* / Omar Khayyam. [Ny uppl.]. Ed. [Holst, Erik]. Tr. Gofrang, Akbar & Swahn, Sven Christer. Lund: Berättarförlaget, 2005. 168pp. [Parallel Persian & Swedish text. Title also in Persian. Previously published 1994.]

Ömer Khayyam

16 AGU 2007

Persian poet and scientist; b. Nishapur?, d. 526/1132.

The famous poet Omar Khayyām, whose quatrains have been translated into many languages, was also a brilliant scholar, excelling in philosophy, history, physics, mathematics and algebra; the sources are unanimous in considering him as the greatest mathematician of his time. In 467/1074–5, he was invited by Malik-Shāh (with abū'l-Maẓaffar Asfizārī and Maymūn b. Nadjīb Wāsiṭī) to collaborate in the reform of the Persian calendar. Omar Khayyām was a follower of Ibn Sīnā in various sciences.

القول على اجناس الذي بالاربعة
al-Qawl 'alā adjnās al-ladhī bi'l-araba^a
On the genres of the fourth.

This short tract deals with the definition of the genres and their respective species. In accordance with Greek theory we find here a general description of the three genres: *ḵawīyy* or *ṭanīmī* (diatonic); *mulawwan* (chromatic); *rakhw* or *ta'ṭifi* (enharmonic). The author then proceeds to describe eight species of the diatonic genre, all of them included in a similar passage in al-Fārābī's "Grand book of music" (see Erl. I, p. 109–112); he then rejects one species mentioned by al-Fārābī and another given by Ibn Sīnā. Three of the seven chromatic species and one of the four enharmonic genres appear in the same passage from al-Fārābī. Omar Khayyām claims that two of the enharmonic genres he describes do not occur in any of the books of the Ancients.

Hayyam

Emel Hayyam

RUBAÎLER

ve

Silsilat-al-Tartîb, İbn-i Sînâ'nın Tamcîdî ve Tercemesi

*Emel Hayyam
camaatın*

*Hayyam
sergilerinde*

Hazırlayan ve Türkçeye çeviren :

Abdülbâki GÖLPINARLI

12. IV . 1954

Abdülbâki Gölpinarlı

İSTANBUL
REMZİ KİTÂBEVİ

93, Ankara Caddesi, 93

559/1164 to 564/1169).¹ 'Aufī has also poems dedicated to one Qādī Isfarā'inī and to a personage whom the poet addresses as Malik al-sādah Niẓām al-dīn Shāh.

'Aufī II p. 367-71; Rāzī III p. 361-2 (no. 1430; follows 'Aufī); Hidāyat, *Majma'* I p. 481-2 (has one poem not in 'Aufī); Khaiyām-pūr p. 485.

220. Abū l-Ḥafṣ 'Umar b. Ibrāhīm al-Khaiyā-mī,² also (and perhaps wrongly) called Khaiyām,³

¹Identification proposed by C.E. Bosworth, *in litteris*.

²The name is cited thus on three occasions by his contemporary al-Khāzinī and is probably correct, although the *kunyah* Abū l-Ḥafṣ is not mentioned by any other source (in the manuscripts of some of his treatises the *kunyah* appears rather as Abū l-Faṭḥ). His father's name (Ibrāhīm) is mentioned also by Ibn Funduq and Ibn al-Athīr. Both Ibn Funduq and 'Arūdī give him the *laqab* Ḥujjat al-ḥaqq.

³Is it (al-)Khaiyāmī or (al-)Khaiyām? The former is used in most of the early sources both in Arabic (al-Khāzinī, al-Zamakhsharī, Ibn al-Athīr) and in Persian ('Arūdī); compare also the verse by Khāqānī (*Dīwān*, ed. Sajjādī p. 58) mentioning 'Ummar i Khaiyāmī'. But 'Umar al-Khaiyām' is found often enough to make it difficult (though not, perhaps, impossible) to dismiss it as a mere graphic error, thus in Mss. of al-Kātib, Fakhr al-dīn al-Rāzī, Ibn al-Qiftī, Zakarīyā' al-Qazwīnī; in the Mss. of Ibn Funduq (and those dependent on him) 'al-Khaiyām' and 'al-Khaiyāmī' both occur (see p. 97 l. 2; p. 110 l. 10; p. 112 l. 1; p. 117 l. 6; p. 119 l. 6; p. 126 l. 10; 163 l. 3 of the Arabic section, with the critical apparatus; according to my collation London Or. 9033 always has 'al-Khaiyāmī' except in the passage corresponding to p. 117 of the edition, where it too has 'al-Khaiyām'). It is tempting to speculate that 'Khaiyām' ('tent-maker') was the nick-name of a more or less remote ancestor and that his progeny consequently bore the *nisbah* al-Khaiyāmī; the usual Persian form 'Umar i Khaiyām would then mean not 'Umar the tent-maker' but 'Umar the son (i.e. descendant) of the tent-maker', while the Arabic 'Umar al-Khaiyām' would represent a misunderstanding of the ambiguous Persian form. M.M. Ṭabāṭabā'ī has argued that we should distinguish between the scientist Khaiyāmī and the (Persian and Arabic) poet Khaiyām, but the sources do not bear this out. Even more untenable is Ṭabāṭabā'ī's attempt to identify the author of the *rubā'īyāt* with one 'Alā' al-dīn 'Alī b. Muḥammad b. Aḥmad b. Khalaf al-Khurāsānī *al-ma'rūf bi l-Khaiyām* of whom Ibn al-Fuwaṭī (*Majma' al-ādāb li*

the celebrated astronomer and mathematician, and reputed author of a large number of Persian *rubā'īyāt*. The facts of his life and scientific achievement are well attested through his own writings (in Arabic) and the testimony of his contemporaries (al-Khāzinī, al-Zamakhsharī, Ibn Funduq, 'Arūdī)¹ and of other early historical and biographical sources. Ibn Funduq, who, still a child, was presented by his father to Khaiyāmī in 507/1113-4, tells us, among other things, that 'Umar, his father and his ancestors were natives of Naisābūr and quotes his horoscope, from which it has been calculated that 'Umar was born on 18 May 1048 (which would correspond to a date in Dhū l-qa'dah or Dhū l-ḥijjah 439). 'Arūdī, who met Khaiyāmī in 506/1112-3 in Balkh, states that he made a pilgrimage to the master's grave in Naisābūr in 530/1135-6, 'four years' (thus in the best manuscript; the others have 'some years') after his death; if the former reading is accepted it can be concluded that 'Umar died in 526/1131-2.

Ibn Funduq tells us further that 'Umar enjoyed the intimacy of the Qarakhanid Shams al-mulūk

mu'jam al-alqāb, ed. M. Jawād, Damascus 1962-7, no. 1571) says that 'he wrote a *dīwān* in Persian and his poems are many and famous in Khurāsān and Azerbaijan. Of the verses which I have translated [*naqaltu* can hardly mean anything else] from his handwriting are these' (there follow two verses in Arabic). (In his foot-note the Arab editor also expresses the opinion that 'Alī, and not the scientist 'Umar, is the 'famous poet'.) This 'Alī b. Muḥammad appears to be otherwise unknown. The verses quoted are of the usual sort of homoerotic *taghazzul* and have no affinity either with the 'Khaiyamic' quatrains or with the (in my judgement) authentic Arabic poems of Khaiyāmī.

¹For the supposed letter from Sanā'ī to 'Umar see de Bruijn, *Of piety and poetry*, Leyden 1983, p. 77-8, with further literature. Even if the letter were to be accepted at face value it would still add nothing to what we know about Khaiyāmī.

28 ARALIK 1996

C.A. STOREY
PERSIAN LITERATURE
Vol: V/2, London - 1994, s. 356-380
ON: 29348

016.8915 / 870.P

Ömer Hayyam

1677

T. C.

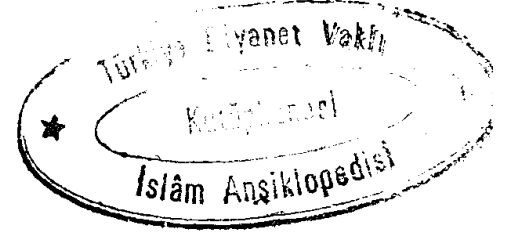
Istanbul Teknik Üniversitesi
Kütüphanesi

Sayı: 604

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Kütüphanesi	
Kayıt No. :	1677
Tasnif No. :	925 DİL-Ö

Şair Matematikçi

ÖMER HAYYÂM

Yazan

Hâmit DİLGAN

İ. T. Ü. Mimarlık Fakültesi Yüksek Matematik Kürsü-Profesörü

ŞİRKETİ MORETTİBİYE BASIMEVİ

İSTANBUL

1964

that it oscillated between $23^{\circ} 33'$ and $23^{\circ} 53'$, thus reënforcing the erroneous belief in the "trepidation" of the equinoxes. He edited the so-called Toledan Tables, planetary tables based upon the observations made by him and probably other Muslim and Jewish astronomers in Toledo (notably Ibn Šā'id). These tables were translated into Latin by Gherardo Cremonese and enjoyed much popularity." The trigonometrical introduction (*Canones sive regulae tabularum astronomiae*) was al-Zarqālī's own work; it explains the construction of the trigonometrical tables.

Texts and Translations—The Toledan Tables, or even their Introduction, are still unpublished. *Sapheae recentis res doctrinae patris Abrysakh Azarchelis summi astronomi a Joanne Schonero, etc.* (Nürnberg, 1534). Spanish edition in volume 3 of the *Libros del Saber* (for which see Alfonso X, second half of thirteenth century). There are also early Hebrew and Italian translations.

Criticism—Steinschneider: *Etudes sur Zarkali* (*Bull. di bibliografia e di storia delle sci mat.*, vol. 14, 171–182, 1881; vol. 16, 493–513, 1883; vol. 17, 765–794, 1884; vol. 18, 343–360, 1885; vol. 20, 1–36, 575–604, 1887. Chiefly devoted to the manuscripts and bibliography); *Über eine lateinische Bearbeitung von Zarkali's saphaea* (*Bibliotheca mathematica*, 11–2, 1890). C. Brockelmann: *Geschichte der arabischen Litteratur* (vol. 1, 472, 1898). A. Wittstein: *Über die Wasseruhr und das Astrolabium des Arzachel* (*Z. f. Math.*, vol. 39, hist. Abt., 41–55, 81–94, 1894. See Suter, *op. cit.*, 216, 1900). A. von Braunmühl: *Geschichte der Trigonometrie* (vol. 1, 1900). H. Suter: *Die Mathematiker und Astronomen der Araber* (109–111, 1900; *Nachträge*, 173, 1902). Dreyer: *Planetary Systems* (1906). Duhem: *Système du monde* (vol. 2, 246–259, 1914). R. T. Gunther: *Early Science in Oxford* (vol. 2, 200, 1923. *Apropos of the saphaea*).

YŪSUF AL-MUTAMIN

Of the tribe of the Banū Hūd; king of Saragossa from 1081 to 1085. His father, Aḥmad al-Muqtadir billāh, king from 1046 to 1081, was also a student and a patron of students. Hispano-Muslim mathematician and patron of science. He wrote a mathematical treatise, *Istikmāl* (Bringing to perfection), of which it was said* that it should be studied together with Euclid, the *Almagest*, and the "middle books."[†]

No copy of Yūsuf's treatise is known; it is strange that a work believed to be so important and written by a king should be lost.

Stanley Lane-Poole: *Mohammedan Dynasties* (26, 1893). H. Suter: *Mathematiker* (108, 1900).

OMAR KHAYYAM

Abū-l-Fath 'Umar ibn Ibrāhīm al-Khayyāmī—the tentmaker—Ghiyāth al-dīn. Born in or near Nīshābūr c. 1038 to 1048, died there in 1123–24. Persian mathematician, astronomer, and poet. One of the greatest mathematicians of mediaeval times. His *Algebra* contains geometric and algebraic solutions of equations of the second degree; an admirable classification of equations, including the cubic; a systematic attempt to solve them all, and partial geometric solutions of most of them (he did not consider negative roots and his failure to use both branches or halves of a conic caused him to miss sometimes one of the positive

* Steinschneider has enumerated not less than 48 manuscripts, Arabic or Latin.

† By Joseph ben Judah ibn 'Aqnin, q. v., second half of twelfth century.

‡ About which see my note on Nāṣir al-dīn al-Ṭūsī (second half of thirteenth century).

SARTON, I, 759-761, 1975 (New York)

يقدمان له العون على تحقيق طموحاته العلمية إثر اغتيال الوزير نظام الملك بيد الإسماعيلية ثم وفاة السلطان ملكشاه في ظروف غامضة (485هـ/1092م). لكن الخيام ظل يعمل مستشاراً لمن أتى بعد ملكشاه من سلاطين السلاجقة، وقد أدى فريضة الحج ثم عاد إلى نيسابور حيث قضى بقية حياته.

أشار معاصرو الخيام إلى مكانته الرفيعة في علم الفلك بخاصة، وسائر العلوم الرياضية والطبيعية [نظامي عروضي، جهاز مقاله، بالفارسية، ص 60]. وبعد وفاة الخيام بقرابة نصف قرن وصفه الشهرزوري بأنه كان صنو ابن سينا في أجزاء الحكمة، أي الفلسفة بمستوياتها الثلاثة من الأدنى إلى الأعلى: الطبيعي، الرياضي، والإلهي... وكان عالماً بالفقه واللغة والتواريخ والقراءات... وله صلة بالتأليف والتعليم، ويشير الشهرزوري إلى أن الأمام أبا حامد الغزالي أحسن للخيام بكثير من البغض والكرهية بعد ما تباحث معه في مسألة من المسائل، وينقل الشهرزوري سبعة أبيات من أشعار الخيام العربية [نزهة الأرواح، 2/408].

ولم يمض قرن على وفاة الخيام حتى أشاد به القفطي [إخبار العلماء بأخبار الحكماء، 163]، باعتباره علامة الزمان، يعلم علم اليونان ويحث على طلب الواحد الديان بتطهير الحركات اليونانية لتنزيه النفس الإنسانية، حسب القواعد اليونانية. وبدا منذ ذلك الحين، في أوائل القرن السابع الهجري ومنتصفه الهجوم على شعر الخيام، أو بالأحرى رباعياته الفارسية، يقول القفطي: «وقد وقف متأخرو الصوفية على شيء من

الذي أخذ يكيده لنظام الملك بهدف الإطاحة به ثم اعتنق المذهب الإسماعيلي بعد ذلك، وقد تبين أن القصة لا يمكن أن تكون حقيقية بسبب التفاوت في السن بينهم

[Byle, J.A., The Sar-Gudhasht-i Sayyidna, The Tale of Three School Fellow, J.R.A.S., 1931, pp. 771-782].

وحين تولّى السلطان ملكشاه (465هـ/1072م) كانت الدولة السلجوقية قد بلغت أقصى اتساعها، وشملت «سمرقند» التي كان يعيش فيها الخيام، فما لبث أن حظي بمكانة رفيعة في بلاط ملكشاه حين أنقذ ابنه الأمير سنجر من موت محقق بعد علاجه من حمى الجدري. ووافق السلطان ووزيره نظام الملك على تنفيذ المشروع الذي تقدّم به الخيام لبناء مرصد كبير في إصفهان لإجراء القياسات الفلكية بهدف إصلاح التقويم الذي كان معمولاً به. وكلفت أعمال الرصد أموالاً طائلة، وشارك فيها عدد من أعيان المنجمين إلى جانب عمر [ابن الأثير، الكامل، 15/58]. وفي سنة 471هـ/1078م تمّ انجاز التقويم الذي عرف بـ «التقويم الجلالى» نسبة إلى السلطان جلال الدين ملكشاه.

كان الخيام قبل أن ينشغل بأعمال الرصد الفلكية في إصفهان قد أنجز كتابة رسالة «فيما أشكل من مضادات إقليدس»، وهو الكتاب الذي وضعه في مصاف كبار العقلليات الرياضية في تاريخ البشرية [ق. ب. سميلجا، بحثاً عن الجمال، طبع موسكو، 1954، 128 - 129]. غير أن نشاط الخيام العلمي ما لبث بعد فترة أن فقد من كانا

1957م، 2/187 - 188؛

- Brockelmann (Carl), Geschichte der Arabischen Litteratur, Leiden, Brill, II, 1944, p.; • art., in Encyclopédie de l'Islam, Ed. 2, Leiden/Paris, 19, t., p.;

د. مقنناد عرفة
الجامعة التونسية

1/121 - 122؛ • الشقائق النعمانية، 1/152؛ • حاجي خليفة، كشف الظنون، إستانبول 1941؛ • البغدادي، اسماعيل باشا، هدية العارفين، إستانبول، سنة 1951، 1/132؛ • الزركلي، الأعلام، ط 14، بيروت 1999، دار العلم للملايين، 1/262؛ • كحالة، معجم المؤلفين، دمشق 1376هـ/

10 HAZ 2007

الخيام، أبو الفتح، عمر بن إبراهيم

(439هـ/1048م - 526هـ/1131م)

حياته الأولى سوى أنه ولد في نيسابور - عاصمة خراسان آنذاك - ثم ارتحل وهو في ريعان الشباب إلى بخارى في بلاد ما وراء النهر، وألف حين بلغ الخامسة والعشرين كتابه الكبير «رسالة في الجبر والمقابلة» وقدمه هدية إلى قاضي سمرقند أبي طاهر السمرقندي الذي يبدو أن الخيام كان يعيش حينذاك في كنفه.

وكانت قد راجت بين الناس قصة عرفت بقصة الأصدقاء الثلاثة: عمر الخيام، ونظام الملك، والحسن بن الصباح، مفادها أن ثلاثهم كانوا من سنّ واحدة، وقد تلقوا تعليمهم الأولي سوياً، وتعاهدوا فيما بينهم على أن يساعد كلّ منهم صاحبه. وقد أبرز نظام الملك بوعده حين تولّى وزارة السلاجقة فساعد الخيام على تنفيذ مشروعاته العلمية وأسند وظيفة مهمة في الديوان إلى الحسن بن الصباح

عمر بن إبراهيم الخيام - أبو الفتح. رياضي، وفلكي، وفيلسوف وشاعر. لا نعرف عن حياته إلا النزر اليسير، بل بقي تاريخ مولده ووفاته من المسائل الشائكة التي ظلت موضع جدل كبير حتى استطاع أحد الباحثين الهنود، وهو «سوامي جوقندا تيرثا» تحديد تاريخ ميلاده بسنة 439هـ/1048م معتمداً على بعض المصادر التي طبعت مؤخراً مثل كتاب «تمّة صوان الحكمة» الذي ألفه أبو الحسن بن زيد البيهقي، أحد معاصري الخيام. ثم تمكن اثنان من الباحثين الروس وهما «روزنفيلد» و«يوشكفيتش» من تحديد تاريخ وفاته معتمدين على حسابات فلكية بينت أن الخيام توفي في الثاني عشر من المحرم سنة 526هـ/الرابع من ديسمبر 1131م.

أما ما تناثر عن الخيام في كتب تلاميذه ومعاصريه فلا يكاد يزودنا بشيء عن مراحل

220. Abū l-Ḥafṣ 'Umar b. Ibrāhīm al-Khaiyāmī,³ also (and perhaps wrongly) called Khaiyām,⁴ [357] the celebrated astronomer and

³The name is cited thus on two occasions by his contemporary al-Khāzinī and is probably correct, although the *kunya* Abū l-Ḥafṣ is not mentioned by any other source (in the manuscripts of some of his treatises the *kunya* appears rather as Abū l-Faḥ). His father's name (Ibrāhīm) is mentioned also by Ibn Funduq and Ibn al-Athīr. Both Ibn Funduq and 'Arūḍī give him the *laqab* Ḥujjat al-ḥaqq.

⁴Is it (al-)Khaiyāmī or (al-)Khaiyām? The former is used in most of the early sources both in Arabic (al-Khāzinī, al-Zamakhsharī, Ibn al-Athīr) and in Persian ('Arūḍī); compare also the verse by Khāqānī (*Dīwān*, ed. Sajjādī p. 58) mentioning 'Ummar i Khaiyāmī'. But 'Umar al-Khaiyām' is found often enough to make it difficult (though not, perhaps, impossible) to dismiss it as a mere graphic error, thus in Mss. of al-Kātib, Fakhr al-dīn al-Rāzī, Ibn al-Qifṭī, Zakariyā' al-Qazwīnī; in the Mss. of Ibn Funduq (and those dependent on him) 'al-Khaiyām' and 'al-Khaiyāmī' both occur (see p. 97 l. 2; p. 110 l. 10; p. 112 l. 1; p. 117 l. 6; p. 119 l. 6; p. 126 l. 10; p. 163 l. 3 of the Arabic section, with the critical apparatus; according to my collation London Or. 9033 always has 'al-Khaiyāmī' except in the passage corresponding to p. 117 of the edition, where it too has 'al-Khaiyām'). It is tempting to speculate that 'Khaiyām' ('tent-maker') was the nick-name of a more or less remote ancestor and that

Athīr says that 'Umar b. Ibrāhīm al-Khaiyāmī, Abū l-Muẓaffar al-Isfizārī¹ (who was with 'Umar when 'Arūḍī met him) and Maimūn b. al-Najīb al-Wāsiṭī were among the 'leading astronomers' whom Malik-shāh employed to set up an astronomical observatory (*raṣād*) in 467/1074-5.² 'Arūḍī tells an anecdote about 'Umar's services as an astrologer to 'the king' (i.e. evidently Muḥammad I b. Malik-shāh) in 508/1114-5.

Several of 'Umar's scientific and philosophical writings survive and have been published and translated into several European languages,³ the most important being his treatise on algebra (*Risālah fi l-barāhīn 'alā masā'il al-jabr wa l-muqābilah*) which the competent specialists regard as a major landmark in the history of mathematics. [359] But his interests ranged also over other fields. The famous grammarian al-Zamakhsharī reports on a discussion that he had with Khaiyāmī on a moot point of Arabic lexicography and Ibn Funduq tells an anecdote about 'Umar's intervention in a scholarly debate about variant readings of the Qur'ān.

Two treatises in Persian prose have been published as the work of Khaiyāmī, but both are of very questionable authenticity. One, the *Naurōz-nāmah*,⁴ was published by Mīnuwī on the basis of a single manuscript in Berlin. There is, however, a second, shorter, copy of the work in London⁵ and in this manuscript the introductory section, and with it

¹Evidently a scribal error for Abū <Ḥātim> al-Muẓaffar, for whom see *PL* II p. 446-7 (with further references).

²In his entry for that year Ibn al-Athīr refers to two events of astronomical interest: first the calendar reform which fixed Nau-rōz to the point where the sun enters Aries and second the establishment of the observatory; Khaiyāmī and the others are mentioned only in connection with the second of these. The fact that he mentions the two events in succession is evidently the sole basis for the claim by later authors that Khaiyāmī was involved in (or indeed the principal architect of) the reform of the calendar. But Ibn al-Athīr does not actually say this. Moreover, it is well known that the Jalālī era does not begin in 467/1075 but in 471/1079 (15 March); from the fact that the observatory was built in 467 Ibn al-Athīr has evidently wrongly extrapolated the conclusion that the calendar reform was effected in the same year.

³They are most conveniently accessible in the edition (facsimiles from Mss.) and Russian translation by B.A. Rozenfel'd and A.P. Yushkevich, 'Омар Хайям Трактаты, Moscow 1961.

⁴Edited from the Berlin Ms. by M. Mīnuwī, Tehran 1933, and reprinted several times. A facsimile of the Ms. and a Russian translation can be found in Rozenfel'd/Yushkevich. See also the remarks by T. Gandjei in *Der Islam* 42, 1966, p. 235-7.

⁵London Add. 23,568 fol. 86-101 (Rieu p. 853).

حسان انوشه، دانشنامه ادب فارسی: ادب فارسی در شبه قاره (هند، پاکستان، بنکلاش)، جلد چهارم، تهران ۱۳۸۰. ISAM ۱۳۷۵۹۹

خیالی لکنوی

خیام در شبه قاره

مژده می

خیالی لکنوی (xi.yā.li-ye.lak.nu.i)، خیالی رام فرزند شکر لعل سکسینه، — ۱۲۸۹ق، دبیر، نویسنده و شاعر فارسی‌گوی شبه قاره. شاگرد احسان‌الله ممتاز انامی کانپوری (— ۱۲۷۵ق) بود. همچنین از دبیران دربار واجدعلی شاه، فرمانروای اوده (۱۲۶۳ — ۱۲۷۲ق) و نیز ستاینده او بود. در نظم و نثر فارسی مهارت داشت. گویند دارای بیش از صد اثر و از آن میان شرحی به اردو بر اعجاز خسروی امیرخسرو دهلوی بوده است. گویا به اردو شعر می‌سرود و دور نیست که وی همان خیالی رام کابته، از هندوان دهلوی و شاگرد محمد نصیرالدین نصیر دهلوی، باشد که در شعر اردو عیاش تخلص می‌کرد. از سروده‌های فارسی وی، قصیده‌ای بیست و هفت بیت در مدح واجدعلی شاه و توصیف نورمنزل (کاخ شاهی) در صبح گلشن آمده است. از هفت اثر منشور فارسی وی نسخه‌هایی در انجمن آسیایی بنگاله نگه‌داری می‌شود. این هفت اثر عبارتند از ۱- گنج خیال؛ ۲- نشر نثر؛ ۳- شرح جواهرالمنائر که خود جواهرالمنائر نیز از خیالی رام و در نامه‌نگاری است و نسخه‌ای از آن در موزه ملی پاکستان کراچی (به شماره N.M.1965-207) نگه‌داری می‌شود؛ ۴- محاضرات؛ ۵- گنجینه خیال. نسخه‌های این پنج اثر در انجمن آسیایی بنگال با هم در یک مجموعه با عنوان تصانیف خیالی رام آمده‌اند؛ ۶- سلک مسلسل؛ ۷- موصول که فرهنگ واژه‌های تک‌هجایی فارسی و عربی است.

منابع: ادبیات فارسی در میان هندوان، ۱۹۲، ۲۱۹؛ حدیقه الشعراء، ۵۹۰، ۵۸۹/۱؛ صبح گلشن، ۱۵۷، ۱۸۷؛ فهرست مشترک نسخه‌های خطی فارسی پاکستان، ۴۳۸/۵؛ فهرست نسخه‌های خطی فارسی موزه ملی پاکستان کراچی، ۳۹۰؛ مجموعه نغز، ۲۳/۲؛

Dictionary of Indo-Persian Literature, 390; Mughals in India, 256.

رسولی

خیام در شبه قاره (xay.yām.dar.šeb.he.qār.re)، خیام که در روزگار خود به حکمت و دانش ریاضی، نجوم و پزشکی اش شناخته بود، شاید از آن‌رو که در آن‌هنگام شاعری را دوزن شأن دانشمندان می‌دانستند یا شاید چون افکار بازتاب یافته در اشعار خیام‌گونه در روزگار غلبه تعصب و ریاکاری سبب تکفیر و آزار سراینده بود، در تذکرها و دیگر آثار هم‌روزگار او از شاعری خیام و از

اشعارش سخنی نرفته است. اما با فاصله گرفتن از زمان او، به‌ویژه در سده اخیر، با رونق گرفتن افکار و اشعاری با درون‌مایه‌های مشابه، به خیام بیشتر برای رباعیاتش و فلسفه ارائه شده در آن‌ها توجه شده است. با وجود آثار و رسایل علمی و فلسفی بسیاری که خیام به زبان‌های عربی و فارسی نوشته و با این که در برخی آثار متقدم، از اشعار عربی او یاد شده است، در بیرون از ایران نیز بیشتر به اشعار فارسی اش شناخته است. اگر جهان غرب با ترجمه آزاد فیتزجرالد، به زبان انگلیسی، از شماری اشعار خیام، که در ۱۸۵۹م انجام گرفت، با فلسفه و شعر او آشنا شده‌اند، اهل شبه قاره از زمان راه یافتن زبان فارسی به سرزمینشان با آن آشنا بوده‌اند، چنان که مردم بنگال که در بهره‌گیری از فرهنگ و ادب فارسی پیشینه‌ای طولانی تر دارند، از دیرباز برای خواندن اشعار سعدی، مولوی، حافظ و خیام مجالسی ویژه برپا می‌کرده‌اند. با این‌همه، اشعار خیام در شبه قاره، شاید به سبب تعارض افکار نمود یافته در آن‌ها با عرفان‌گرایی مردم این سرزمین، کم‌تر از اشعار دیگر شاعران برجسته ادب فارسی نفوذ کرده است و هم از این‌رو، دست‌نویس‌ها و چاپ‌های رباعیات خیام در این سرزمین کم‌شمارند. از میان دست‌نویس‌های این رباعیات که در شبه قاره نگه‌داری می‌شوند، به نمونه‌های زیر می‌توان اشاره کرد: ۱- نسخه‌ای که در مجموعه شخصی گوری پراشاد ساکسنا نگه‌داری می‌شود و تاریخ ۸۲۶ق بر آن است. این دست‌نویس به سبب قدمتش اهمیتی ویژه دارد و به قلم قوام‌بن محمد بن مازندرانی در کرمان کتابت شده است. شمار رباعیات در این دست‌نویس دویست و شش است که بدون ترتیب الفبایی نقل شده‌اند؛ ۲- نسخه‌ای مورخ ۸۶۸ق، با صد و چهل و سه رباعی، به ترتیب الفبا، که در مجموعه خواجه محمد سلیم لاهوری نگه‌داری می‌شود؛ ۳- دست‌نویس مورخ ۹۱۱ق با دویست و شش رباعی، به قلم سلطان‌علی مشهدی، خوش‌نویس دربار سلطان حسین بایقرا (۸۱۱ — ۸۷۲ق) که گویا به بزرگان دربار سلطان حسین یا وزیرش امیرعلیشیر نوایی پیشکش شده است. اهمیت این نسخه در ارزش هنری آن، زیبایی خط و تابلوهایی از مینیاتور ایرانی است که به آن‌ها مزین است. برخی تابلوهای این نسخه اثر بهزاد، نقاش برجسته ایرانی، است. گویا این دست‌نویس کهن‌ترین نسخه مصور رباعیات خیام است که تاکنون شناخته شده است. محمد محفوظ‌الحق (— ۱۹۴۶م / ۱۳۶۶ق)، استاد زبان عربی و فارسی دانشگاه کلکته، آن‌را در

The eleventh century was a time of social and political upheavals, but things settled down again in the twelfth century under the Al-mohads, a military Islamic power centred on Spain, and scholars began again to be encouraged. Yet there was one notable Muslim astronomer and mathematician who had lived and worked for the most part in the eleventh century, and that was Ghiyath al-Khayyami, better known to the western world as the poet Omar Khayyam. Born in 1048 in Iran at a time when his country was overrun by the Seljuk Turks, he spent his boyhood and formative years at Balkh in Afghanistan and then moved on to Samarkand, where he not only took a great interest in astronomy but also began to write on mathematics and music. To be a scholar in those days meant either being rich or having a patron and in Samarkand al-Khayyami received support from the chief justice. Clearly news of his abilities spread, for in 1070, when he was still only 22 years of age, he was invited by the Seljuk sultan and his grand vizier to go back to Iran, to the capital at Isfahan, and take charge of the observatory there. Here he remained for the next eighteen years during which time he produced his own set of *zij*, the *Malikshah Tables*. Unfortunately most of this work is lost, and all that remain are some stellar positions and a list of magnitudes of the hundred brightest stars. Al-Khayyami also had a plan for calendar reform which advocated a system that would have been in error by no more than one day in 5,000 years.

While al-Khayyami was at Isfahan he had also to act as court astrologer, but this was not work in which he believed at all; he merely looked on it as one of the less desirable aspects of his duties. But al-Khayyami was not only a disbeliever in astrology; he was also something of a free-thinker in other matters, as some of the quatrains of his famous *Ruba'iyat* bear witness. Indeed, his apparent lack of religion angered orthodox Muslims and when, after the sultan's death in 1092, he fell into disfavour at court, funds for running the observatory dried up, and al-Khayyami had to take definite steps to free himself from charges of atheism. He went on a pilgrimage to Mecca, and it seems that the late philosophical writings he prepared were done with the same end in view. Finally al-Khayyami moved to

Iran, Colin A

The Cambridge World's Science

S.215-6 yed 1984

ذلك وذكر أيضاً أبو معشر في كتاب المذكريات لشاذان بن بجران ذا الرياستين الفضل ابن سهل وزير المأمون استدعى عمر بن الفرخان من بلده ووصله بالمأمون فترجم له كتباً كثيرة وحكم بأحكام موجودة إلى اليوم في خزائن الساطان وألف له كتباً كثيرة في النجوم وغير ذلك من فنون الفلسفة منها كتاب تفسير الأربعة مقالات لبطليموس من نقل ابن يحيى البطريق • كتاب المحاسن • كتاب اتفاق الفلاسفة واختلافهم في خطوط [عمر بن محمد بن خالد] بن عبد الجبار بن عبد الملك للمرو الروذي له زيج مختصر على المذهب الذي ظهر على يدي جده خالد بن عبد الملك المرو الروذي المتولي لرصد المأموني هو وسند بن علي ويحيى بن أبي منصور والعباس بن سعيد الجوهري وكان عمر هذا أيضاً يعد من أصحاب الأرصاء وله من الكتب • كتاب تعديل الكواكب • كتاب صناعة الاطرلاب المسطح

[عمر بن عبد الرحمن] بن أحمد بن علي الكرمانى القرطبي الأندلسي أبو الحكم أحد الراشدين في علم العدد والهندسة رحل إلى ديار المشرق وانتهى منها إلى حران من بلاد الجزيرة وعنى هنالك بطلب الهندسة والطب ثم رجع إلى الأندلس واستوطن مدينة سرقسطة من نقرها وجلب معه الرسائل المعروفة برسائل اخوان الصفا ولم يعلم ان أحداً أدخلها الأندلس قبله وله عناية بالطب وتجارب فاضلة فيه وتفوذ مشهور في الكي والتقطع والشق والبط وغير ذلك من أعمال الصناعة العلية وتوفي بسرقسطة سنة ثمان وخمسين وأربعمائة وقد بلغ تسعين سنة أو جاوزها بقليل

[عمر بن أحمد] بن خلدون أبو مسلم الحضرمي الأشبيلي الأندلسي من أشرف أهل اشبيلية كان متصرفاً في علوم الفلسفة مشهوراً بعلم الهندسة والنجوم والطب متشعباً بالفلاسفة في اصلاح أخلاقه وتعديل سيرته وتقويم سياسته وتوفي ببلده سنة تسع وأربعين وأربعمائة

[عمر الخيام] امام خراسان وعلامة الزمان يعلم علم يونان ويبحث على طلب الواحد الديان بتطهير الحركات البدنية لتنزيه النفس الانسانية ويأمر بالتزام السياسة المدنية حسب القواعد اليونانية وقد وقف متأخرو الصوفية على شيء من ظواهر شعره فذموا

عمارة الخيام

بين التصوف . والفلسفة . والحياة

للمكتوب محمد عبد الرهادي أبو ريرة

هي تسميته كشاعر . ولكن الخيام وجد من يراه حتى تعلم ونبغ . فعرف نظام الملك . بل يقال أنه كان زميلا له في الدراسة .

وقد استعان الوزير المصلح بسعة معارف الخيام في علم الفلك فكلفه هو وغيره من أعيان المنجمين باصلاح التقويم للسلطان ملكشاه السلجوقي . وكان علم الخيام سببا في أن عرفه الملوك واستعانوا بعلمه وأولوه من التعظيم مالا يكون إلا للعلماء . وقد التقى الخيام أيضا بالإمام أبي حامد الغزالي . فنظره الغزالي في مسائل من الفلسفة . ويرى أكثر من باحث أن بعض آراء الغزالي في نقد الفلسفة والفلاسفة موجه للخيام ، وأن بعض رباعيات الخيام موجه للغزالي .

تقع حياة الخيام ، أو « حكيم نيسابور » كما يسمى - في القرنين الخامس والسادس للهجرة . وكان القرن الخامس في إيران يموج بمختلف التيارات الفكرية المتعارضة . فهو عصر القشيري والجويني والغزالي من أئمة علوم الشرع ، وعصر الوزير نظام الملك من أئمة السياسة والإصلاح . وعصر الحسن الصباح وجماعات الباطنية والأباحية وأمثالهم من أهل التصادم . وعصر تلاميذ ابن سينا في الفلسفة . وهو أيضا عصر عمر الخيام الذي يقف إلى جانب أكبر الشخصيات .

ونحن لا نكاد نعرف عن حياته الخاصة شيئا ، وأغلب الظن أنه كان من أسرة مغمورة . ولا يخلو اسمه من دلالة على أصل أسرته وصناعتها . وإن كان البعض يزعم أن تسميته الخيام

واذن لم يكن الخيام شاعرا حسب بل كان فيلسوفا . وهو يعتبر من أكبر ممثلي العلم اليوناني وخليفة ابن سينا في فنون الحكمة . كما يعد فلوكيا ذائع الصيت . ورياضيا يشهد له مؤرخو العلم الأوروبيون بأنه من أعظم علماء الرياضة في العصور الوسطى . وقد نشر كتابه ، في علم الجبر والمقابلة في أوروبا منذ أكثر من قرن كما نشرت هناك بعض رسائله الفلسفية ولا يزال بعض كتبه في الهندسة والطبيعة وغيرهما محفوظا في نسخته الخطية في دور الكتب بأوروبا .

ولكن شخصية الخيام قد أحاط بها من الحكايات ما أحاط بعطاء المتكبرين . من ذلك ما يحكى من أمر الميثاق الذي كان بينه وبين الحسن الصباح ونظام الملك ، وهم ما يزالون في المكتب ، بأن من صار منهم ذا شأن يأخذ بناصر صاحبيه ، فأسعد نظام الملك حظه فصار وزيرا مصلحا ، وغلبت على الصباح شقاوته فصار سفاكا قاسيا ، وقدر للخيام أن يعيش عالما سعيدا بالحياة الهادئة المتواضعة !

أما الأهم من ذلك كله فهو هذه الرباعيات التي تنسب للخيام والتي جعلته معروفا في العالم كله ، وجعلت له مكانا كبيرا في الفكر الإنساني . ونسبة هذه الرباعيات للخيام مثار مشكلة

تاريخية لم يصل العلماء بعد إلى حلها . فبعض المؤرخين الأولين لا يعرفون من أمر الخيام إلا أنه كان فيلسوفا وعالما ، وهم لا يذكرون له شعرا فضلا عن الرباعيات بما فيها .

ويدل كلامه في كتبه على إيمان بأصول الدين ، يقوم على العلم والبرهان . بل يروى من أخبار وفاته ما يدل على الإيمان ، فقد حضرته الوفاة وهو يتأمل كتاب الشفاء لابن سينا ، فدعا الأوصياء وكتب وصيته وقام وصلي ولم يأكل ولم يشرب . حتى إذا صلى العشاء الآخرة سجد وكان يقول في سجوده : « اللهم تعلم أني عرفتك على مبلغ إمكاني ، فاغفر لي ، فإن معرفتي إياك وسيلتي إليك » ثم أسلم روجه . ولكن بعد أن توفي الخيام بأكثر من قرن بدأ بعض العلماء يهتمه بمخالفة الشرع ، فمنهم من يشير إلى رباعيات له في التصوف ، وقف عليها بعض الصوفية فنقلوها إلى طريقتهم وتحاضروا بها في مجالسهم ولكن باطنها مضاد للشرع . ومنهم من يذكر له رباعيات تنزع إلى الشك والإباحة ثم أخذت تظهر مجموعات من الرباعيات منسوبة له ولم يزل حجمها يتضخم حتى بلغت عددا كبيرا ، ومعظمها

Muhammad - Tasarruf

Senel III / saygı 3 (1380 / 1960) Keshire

ÖMER HAYYAM (239-244)

شعر، ودواوين

Dia için terandı
Muhürü

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Kütüphanesi	
Kayıt No :	2339
Tasnif No :	852.7 SAB.S

مكتبة دار الشرف
شارع سوريا، بيروت

٢٤٠

رباعيات الغيام : عمر بن إبراهيم (٥١٥) هـ .

وهذه ترجمة أخرى للرباعيات . جاء في مقدمة المترجم : « ... فأخذت أوالي السعي ، وأفرغ الجهد ثلاث سنوات كاملات ، لم يكن لي فيها شغل سوى إتمام هذا العمل حتى أكلتها : ثلاثمائة وإحدى وخمسين رباعية . وكان همي الوحيد - أثناء التعريب - متجهاً لأمرين ، الأول : الأمانة في النقل ، والاحتفاظ بالمعنى الأصلي ، حتى ظهر أكثر الرباعيات كأنه قد ترجم كلمة بكلمة . الثاني تقريب التعريب بقدر الطاقة من النون العربي ، وكان ذلك يُلجئني أحياناً إلى أن أفرغ الرباعية الواحدة في أكثر من عشرين سبكاً حتى أختار من بينها السبك الوافي بأداء المعنى والمطابق للذوق العربي ... هذا وقد طبعت الرباعيات مع أصلها الفارسي ، ليسهل على العارفين باللغتين المقايسة بين الأصل والتعريب ... » .

وجاء - بعد تلك المقدمة - كتاب باللغة الفارسية لـ « محمد خان القزويني »^(١) ، وفيه يشهد أن ترجمة « أحمد صافي النجفي » هذه ، هي أقرب الترجمات الشعرية في جميع لغات العالم إلى الأصل الفارسي .

وأدرج المترجم - بعد ذلك - كلمة عن « شعر الخيام وفلسفته » للسيد « أديب التقي » في (١٢) صفحة .

الرباعيات جزء واحد ، وقد طبعت في دمشق من غير تاريخ

تعريب « أحمد صافي النجفي » .

رباعيات الغيام « الصورة » - عزة علمدار .

جاء في كل صفحة منها رباعية كتبت بخمس لغات : الفارسية ، والإنكليزية ، فالفرنسية ، فالألمانية ، فالعربية . وجاء قبلها صورة رمزية جميلة ملونة تمثل هذه الرباعية . وجاء قبلها صورة

(١) هو عضو مؤتمر المستشرقين بأكسفورد .

٢٣٩

رباعيات عمر الخيام : عمر بن إبراهيم (٥١٥) هـ .

شاعر فارسي ، وعالم رياضي ، ملحد شديد الإلحاد ، فيلسوف منشائم ، حاول أن يداوي تشاؤمه بالدرس والحز .

جاء في مقدمة المترجم : « وقد ترجمت ما ترجمت منها في موشحين سباعين سميتها : النشيد الأول والثاني ... وذيلتها بشرح مختصر ، وبكلمة أتحفي بها حضرة صاحب (النظرات) الأستاذ السيد (مصطفى لطفي المنفلوطي) ... وقد ذكرت أيضاً أن ترجمة (فتزجيرالد)^(١) هي الفضلى ... ولذلك فقد اتبعتها في درس الرباعيات أولاً ، وفي نظمتها وتسيقها ثانياً وثالثاً ... وكنت أتوخي - في جميع ذلك - الحرص على تأدية المعنى الخيالي بعينه ... » .

وقد جعل النشيد الأول في (٤٠) سباعية ، والنشيد الثاني في (٤٠) أخرى . في صدر الديوان مقدمة في (٣٠) صفحة ، تحدث فيها المترجم عن الشاعر وأعماله وفلسفته وشعره ، وعن الرباعيات في اللغات الغربية والعربية .

ليس للكتاب فهرس ، ولكن جاء في آخره تعليقات وشروح وجيزة على بعض الرباعيات في نحو (٤) صفحات . وجاءت - في آخر الديوان - كلمة (المنفلوطي) . وفي الديوان بعض الصور .

الديوان جزء واحد ، وقد طبع في مصر ، ط . ثانية (١٩٣٢) م

والرباعيات معربة نظماً بقلم « وديع البستاني » .

(١) جاء في كتاب « الثقافة الإسلامية (٢٤١) » : « فتزجيرالد مترجم رباعيات الخيام إلى الذي جاءت ترجمته فارسية حقاً ، وإنكليزية حقاً . والواقع أنها لم تكن ترجمة ، ولكن خلقتاً فنياً مجدداً . وجاء في « قصة الحضارة (٣٤٤/١٣) » : « ثم ترجم إدورد فتزجيرالد Edward Fitzgerald في عام (١٨٥٩) خمسا وسبعين منها شعراً إنكليزياً رصيناً ممتازاً ، فبدأ في نوعه . » .

- 2172- Ahmad, Nazir, "Some less known writings of Umar Khayyam",
Oriental College Magazine, 1959, 35(3): 1-24.
- 2173- Archibald, R.C., "Notes on Omar Khayyam (1050-1122) and re-
cent discoveries", *Pt. Mu. Epsilon J.*, 1953, 1: 350-8.
- Raises different problems connected with the study of Khayyam while sur-
veying his works and their manuscripts.
- برخی از مسائل مربوط به خیام را در حین بررسی آثار او و نسخ خطی آن مطرح می سازد .
- 2174- Archibald, R.C., "Omar Khayyam (1044-1132)", *Mary Mellish Ar-
chibald memorial library notes*, 10: 6 pp.
- 2175- Beveridge, H., "Omar Khayyam", *JRAS*, 1909: 1124-5.
- 2176- Bolotnikov, A., "Omar Khayyam (filosof - poet matematik)",
Na rubezhe vostoka, 1930 (1): 97-108; (2): 93-111.
- 2177- Bowen, H., "Umar Khayyam and a relative of the Nizam al-Mulk",
BSOAS, 1930, 6: 274-5.
- 2178- Boyle, A., "Omar Khayyam: astronomer, mathematician and poet",
Bull. of the John Rylands Library, 1969, 52: 30-45.

Omar Khayyam, Ebn al-Feth (v. 515/1172) 329

(FED/IDA/ILT)

FA, IX, 472-73.

Zimble, v. 194-195

As in astronomy, so in mathematics, the eleventh century was a time of virtually no development, but things improved in the twelfth. The poet and astronomer al-Khayyami wrote a commentary on Euclid and on algebra, using some of the ideas of Abu'l-Hasan al-Nasawi, who had worked at least a century earlier and whose methods seem to have owed much to the Chinese. Al-Khayyami also discussed finding the roots of the fourth, fifth, sixth and higher powers by a method he had discovered that did not involve using geometry and

Ronan, Colin A.

"The Cambridge
World's Science"
S. 225-6, Vol. 1984

Ömer Hayyan, Abu'l-Fatih Ömer b. Ibrahim al-Khayyami²²⁵ en. Aljaburi
SANTON, 2, s. 759-761 (v. 515/1121, 517/1123)

ARABIAN SCIENCE

For Pascal's Triangle in China, see
page 153.

may have involved Pascal's Triangle. If so, then his discovery was contemporaneous with that in China, but since al-Khayyami's method is lost, it is not possible to be sure whether he made a parallel discovery or not. The astronomer al-Tusi wrote a large algebraic treatise and did so not long after al-Khayyami's death; this too dealt with finding the roots of equations and discussed changes of variables in them, something that proved to be unique in Arabian mathematics. Again it was in the twelfth century that the physician ibn Yahya al-Samaw'al showed his mathematical precocity by writing a book *The Dazzling* when only nineteen years old. In it he discussed the multiplication and division of powers (i.e. he dealt with the 'power series', $x^4, x^3, x^2 \dots \frac{1}{x}, \frac{1}{x^2}, \frac{1}{x^3}$ etc.), he adopted the convention that 1 can be expressed as power zero (i.e. as x^0) and in fact enunciated our present methods (although he did not use the same notation). Moreover he not only went one step further than al-Karaji by writing algebraic results in a rather more symbolic form, but he was also the first Arabian mathematician to display an understanding of negative numbers, choosing to treat them as separate identities. Thus al-Samaw'al was able to subtract numbers from zero, devising rules that only appeared in Europe 300 years later.

After al-Samaw'al little more development of Arabian mathematics occurred. In the mid-thirteenth century the Spanish Muslim Muhyi 'l-Din al-Maghribi recalculated pi (π) and values for sines, and gave new proofs of the sine theorem, but a hundred years later these calculations were surpassed by al-Kashi at Samarkand with his values correct to sixteen decimal places. It was al-Kashi, too, who introduced methodical ways of dealing with decimal fractions. And it is in the fifteenth century that we come not only to the last Spanish Muslim mathematician but also to the last development of Islamic mathematics; this occurs in the work of Abu'l Hasan al-Qalasadi who is known to us now for a book on algebra written in verse. However it is not the fact that algebraic rules became poetry in his hands that concerns us, but the fact that his text made many algebraic symbols more widely known. They were not his invention but rather the work of ibn Qunfudh and Ya'qub ibn Ayyub a century before: al-Qalasadi's importance was that he made them more familiar, so that they were later to stimulate Western mathematicians when they inherited the superb mathematical legacy of Arabia.

olan bir yazma nüshadan ve elde ettiği mâlûmattan faydalanarak, tab'etmiş ve kitabın sonuna eserin değerini belirten faydalı bâzı mâlûmât ile müellifin çok kısa bir hâl tercümesini eklemiştir (İstanbul, 1154 = 1741). Bunlardan açık olarak anlaşılıyor ki, Ömer Efendi 1736—1739 Osmanlı-Avusturya harpleri esnasında memleketi olan Bosna'da kadı bulunuyordu. Bosna eyâletinin müdâfaası ile meşhûr olan Hekim-oğlu Ali Paşa'nın maiyetinde bir çok muhârebe, muhâsara ve akınlara bizzat iştirâk eden Ömer Efendi, bu savaşlarda şahid olduğu vak'aları gerçeğe çok sâdik kalarak, duyarak ve belki de vazîfesi icâbı resmî evraktan faydalanarak, tasvir etmeğe ve bunları adı geçen eserinde çok câzibeli bir üslûp ile anlatmağa muvaffak olmuştur. Ömer Efendi ilmiye mesleğinde „rûtbe-i vâlâ-i sitte“ derecesine yükselmiştir. Ömrünün son günlerini doğduğu şehir olan Novi'de geçirmiş ve burada vefat etmiştir. Fakat ne zaman öldüğü bilinmemektedir.

Ömer Efendi'nin yegâne eseri olan *Ahvâl-i gazavât der diyâr-ı Bosna*, 1149 senesi muharrem ayı başlarından (mayıs 1839) 1152 senesi cemâziyelevveli sonlarına kadar (ağustos 1739) dört senelik Bosna vukuâtını ihtivâ etmektedir. Eserin ilk yazma nüshası Müteferrika tab'ı esnasında kaybolmuş ve daha sonra görülen yazmalar ise, matbû nüshadan istinsah edilmiştir. Yalnız eski bir yazma nüshasının Bosnasaray'daki Hünkâr câmii kütüphânesinde mevcûd olduğu ileri sürülmektedir (F. Babinger, *Istanbul Buchwesen im 18. Jahrhundert*, Leipzig, 1919, s. 17). Bu eser iki defa daha tab' olunmuştur. Birincisi *Tarih-i Bosna der zaman-ı Hekim-oğlu Ali Paşa* (İstanbul, 1294), ikincisi *Bosna gazavât-ı dâhilîgesi* (İstanbul, 1295) diye adlandırılmışlardır. Almanca (Yah. Nep. Dubsky, *Die Kriege in Bosnien in den Feldzügen 1737/1738 und 1739*, Wien, 1789) ve İngilizceye (Charles Fraser, *History of the War in Bosnia during the years 1737/1738 and 1739*, London, 1830) tercüme edilmiştir. Vak'ânüvis Mehmed Subhî, müverrih von Hamner, K. Zinkeisen ve daha sonraki bir çok tarihçiler Ömer Efendi'nin bu eserinden faydalanmışlardır.

Bibliyografya: F. Babinger, *Die Geschichtschreiber der Osmanen und ihre Werke* (Leipzig, 1929), s. 276 v. d.; Muhammed al-Bosnavî, *al-Cavâhir al-İsnâ fi tarâcim 'ulamâ' va şu'arâ' Bosna* (Kahira, 1349), s. 112; A. Handžić, *Bosanski Namjesnik Hekim-oğlu Ali Paşa (Prilozi, 1954/1955, Sarajevo, 1955)*, s. 136; Safvet beg Bašagić, *Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti* (Sarajevo, 1913); M. Handžić, *Književni rad Bosnako-hercegovačik muslimana* (Sarajevo, 1934). (A. CEVAT EREN.)

ÖMER HAYYÂM. 'OMAR HAYYÂM, Selçuk devrinin tanınmış İrân âlim ve şâiri olup, 517 — 526 (1123 — 1136) yılları arasında ölmüştür.

Hâl tercümesi. Hayyâm hakkında güvenilir mütalar az ise de, şimdi elde bulunan kaynakların ehemmiyetini küçük görmemize imkân yoktur.

al-Cabr adlı eserinde, kendisi adını Abu'l-Fath 'Omar b. İbrâhîm al-Hayyâmî olarak kaydeder. [Hayyâm'ın bir muâsir ve meslekdaşı olan 'Abd al-Rahmân al-Hâzinî tarafından, 515 (1121/1122)'te yazılmış bulunan *Küâb nizûn al-hikma* (Haydarâbâd, 1359, s. 8 ve 87)'de künyesi Abû Hafş şeklinde geçer]. Şiirlerinde, mahlas olarak, Hayyâm („çadırı“)ü kullanmış görünmektedir. Bu lekâbın cedlerinin san'atı ile ilgili olması muhtemeldir. W. Litten, *Was bedeudet Chajjâm? Warum hat O. Chajjâm ... gerade diesen Dichternamen gewählt?*, Berlin, 1930 (25 s.) adlı makalesinde, arüz istilâhlarının çadırın (*bayt* arapçada hem „ev > çadır“, hem de „beyt“ demektir) türlü kısımlarının adlarına tekabül ettiğine bakarak, *hayyâm* kelimesinin, bir tâbir olarak, „şâir, arüz mütehasısı“ (krş. Şams al-Dîn Muhammed b. Kays, *Mu'cam, GMS*, X, 13 — 16) şeklinde bir tefsir imkânını telkin etmiştir. Bununla beraber, *Hayyâm ki haymahâ-yi hikmat mîdâht* gibi meşhûr rubâilerinde, bu kelime, bedihî olarak, „şîir“ ile değil, „çadırlar“ ile ilgilidir.

Hayyâm horasanlı olup, Nişâbûr'dan veya civârlarından idi. Doğum tarihi bilinmemektedir. Daha Malîkşâh tarafından 467 (1074/1075)'de *İrân takvimi*'nin islâhında { bk. mad. CALÂLİ } Abu'l-Muzaffar İsfizârî ve Maymûn b. Nacîb al-Vâsiî ile işbirliğine davet edildiği zaman, riyâziyeci olarak meşhûr idi { bk. İbn al-Ağîr, nşr. Tornberg, X, 67 }. Bununla beraber Yâr Ahmed b. Husayn Raşîdî Tabrizî, 867 (1462/1463)'de Hayyâm'ın rubâilerinden meydana getirdiği *Tarabhâna* adlı derginin (29. bk.) hâtimesinde (Üniv. kütüp., nr. FY 593, 112*), sözde Nizâmî 'Arûzî'den naklen, Hayyâm'ın 12 muharrem 455 (16 kânûn II. 1063)'te doğduğunu söylemektedir. Bu kayıt bâzı müelliflerce gerçek olarak kabul edilmiş ise de (bk. msl. Calâl Humâ'î, 'Izz al-Dîn Mahmûd b. 'Alî Kâzanî, *Mişbâh al-hidâya*, Tahran, 1323 ş., giriş, s. 3 v. d., not), bizzat kendisinin verdiği diğer tarihlere uymamaktadır (krş; 'Ab-bâs İqbâl, *Yâdigâr*, yıl 3, sayı 4, s. 79 v. d.). Diğer taraftan Hayyâm'ın takvim islâh heyetine seçildiği zaman en az 30 yaşlarında olduğu kabul edilirse, doğum tarihinin 437 (1044) yıllarında olduğu oldukça muhtemel olarak ileri sürülebilir.

Muwashshah of al-Marzubānī, contain material in conformity with these titles, and it is likely that they are taken from collections which ‘Umar b. Shabba produced and used in his teaching. However, only the *Akhbār al-Madīna*, which al-Dhahabī himself had seen in part, has survived in a late and damaged manuscript (*Tārīkh al-Madīna al-munawwara*, ed. Fahīm Muḥammad Shaltūt, 4 vols. Beirut 1410/1990). It contains *akhbār*, quoted with full *isnāds* and without any comments, about the life of the Prophet, of ‘Umar b. al-Khaṭṭāb and of ‘Uthmān b. ‘Affān. The murder of the third caliph is not included; the title *Maḳāṭil ‘Uthmān* mentioned in the *Fihrist* could be a continuation of this book. Al-Ṭabarī and al-Balādhurī, who both extensively quote ‘Umar for other topics, do not seem to have used this particular collection. It comes as a surprise that only one of the titles given by Ibn al-Nadīm and in the above-mentioned lists is found quoted by a later author: al-Ṭabarī (ii, 168) refers to the *Akhbār ahl al-Basra*. Yāqūt also refers to this book in general terms, but does not quote from it (F.J. Heer, 32), and al-Sakhāwī knew of this book as well (Rosenthal, 462).

The huge amount of quotations from ‘Umar in the *Aghānī* proves Abu ‘l-Faraj’s substantial dependence on these materials. He does not mention any title of a book by ‘Umar, but received the material from different informants who had probably produced recensions of ‘Umar’s collections, *Ṭabaḳāt al-shu‘arā’* and the *Aghānī*. In a similar manner, materials pertaining to the *kitāb Muḥammad wa-Ibrāhīm ibnay ‘Abd Allāh b. Ḥasan* are preserved in the quotations of Abu ‘l-Faraj’s *Maḳāṭil al-Ṭālibiyyīn* (S. Günther) and al-Ṭabarī’s *Tārīkh* (T. Nagel). Al-Ṭabarī’s work also contains fragments, or materials, from ‘Umar’s *Umarā’ al-Kūfa* as well as from his *Kitāb al-Kuttāb*, which seems also to have been used by al-Djahshiyārī for his *Kitāb al-Wuzarā’* (S. Leder).

The fact that ‘Umar’s works are not directly quoted is in part due to the rules of *isnād* quotation. We may also infer that ‘Umar, who applied the methods of the transmission of *ḥadīth*, passed on to his disciples *akhbār* which he had gathered and arranged according to different topics throughout his entire life. He thus spread his materials in various collections by way of *riwāya* [q.v.], instead of bringing books into circulation which were “his” works in terms of elaborated structure, introduction, etc. The existence of a variety of collections comprising roughly the same materials must also be considered in order to explain parallels between al-Ṭabarī and al-Balādhurī, as well as Ibn Kūṭayba and Abu ‘l-Faraj. These have as their common source neither ‘Umar’s books nor the authorities he quotes, but arise from collections which are described as accessible to experts in these matters but which are not specified.

Bibliography: In addition to the literature quoted in the article, see Brockelman, S I, 209; Sezgin, i, 345-6; M. Fleischhammer, *Quellenstudien zum kitāb al-Aghānī*, Halle (Saale) 1965 (unpublished ms.); S. Günther, *Quellenuntersuchungen zu den “Maḳāṭil al-Ṭālibiyyīn” des Abū l-Faraj al-Isfahānī (st. 356/967)*, Hildesheim 1991, 220-5; F.J. Heer, *Die historischen und geographischen Quellen in Jāqūt’s Geographischem Wörterbuch*, Strassburg 1898, 32; Djāsīm Ḥamādī al-Mashhadānī, *Mawāriḍ al-Balādhurī ‘an al-usra al-umawiyya fī Ansāb al-ashraf*, Mecca 1406/1986, i, 306-13; S. Leder, *Das Korpus al-Haṭim ibn ‘Adī*, Frankfurt 1991, 125, 151-5, 209; idem, *Frühe Erzählungen zu Maḡnūn*, in *XXIV. Deutscher Orientalistentag. Ausgewählte Vorträge*, ed. W. Diem and Abdoldjawad

Falaturi, Wiesbaden 1990, 150-61; T. Nagel, *Früher Bericht über den Aufstand von Muḥammad ibn ‘Abdallāh*, in *Isl.*, xvi (1970), 227-63; F. Rosenthal, *A history of Arabic historiography*, Leiden 1952, 462, 473, 475, 480. (S. LEDER)

‘UMAR BĀ MAKHRAMA [see MAKHRAMA. 3].

‘UMAR KHAYYĀM, renowned Persian scholar and poet of the Saldjūk period (ca. 439-517/1048-1123).

1. Biography

Al-Imām Abū Ḥafṣ ‘Umar b. Ibrāhīm al-Khayyāmī is thus named in the *Mizān al-ḥikma* which ‘Abd al-Raḥmān al-Khāzinī composed in 515/1121, often mentioning Khayyām for his scientific works. Abū Ḥafṣ is a *kunya* customarily associated with the name ‘Umar, and al-Khayyāmī is the form which would be expected in an Arabic work; it would be pointless to speculate on the origin of this name, as to whether, for example, this was a man belonging to a family of tent-makers or not, just as someone with the surname al-‘Aṭṭār is not necessarily associated with the manufacture of perfume. In Persian, this name naturally becomes Khayyām. Al-Khāzinī (see Dihkhudā, *Lughat-nāma*, s.v.) definitely had personal links with Khayyām. In the indices of catalogues, his name will be found, according to the case, in entries beginning with ‘U, ‘O, Kh, X or H.

Thanks to two other contemporaries of Khayyām, Nizāmī-i ‘Arūḍī-i Samarkandī (*Madjma’ al-Nawādir* or *Čahār maḳāla*, written ca. 551/1156, ed. Kazwīnī, 100-4) and ‘Alī b. Zayd al-Bayhaḳī (*Tatimmat Šiwān al-ḥikma*, written after 548/1153, ed. Shaḳī, fasc. i, 112-4, 163), some dates and biographical elements are available regarding this scholar and the renown which he enjoyed in his time. ‘Alī Bayhaḳī, called Ibn Funduḳ (who is also the author of the important history of eminent families of Bayhaḳ), gives him the title of *al-Dustūr al-Faylasūf Hudūdīyat al-Haḳḳ*. The dates are as follows: in 506/1112 Nizāmī, who was then in the service of Khādja Imām ‘Umar Khayyāmī, heard his master predicting his death in circumstances which subsequently came about. According to Nizāmī again, at Marw, in 508/1114, the reputation of Khayyām exceeded that of all the astrologers and astronomers at the court of the sultan. In 530/1135, Nizāmī had occasion to visit the tomb of his former master, a clearly described and moving experience. According to one manuscript “it was four years” (longer according to another) since the death of Khayyām. The three appreciative accounts of Khayyām given by Nizāmī, in his chapter on astronomers/astrologers, are inspired by the admiration which he felt for his one-time master. For his part, ‘Alī Bayhaḳī (499-565/1105-69), appreciably younger than Khayyām, presents a first biography of the scholar. He remembers having accompanied his father in 507/1113 to a salon (*madjlis*) conducted by Khayyām, who questioned him (or more likely, his father, see M. Kazwīnī, introd. to *Tārīkh-i Bayhaḳī*; 19-22, regarding a quotation from Abarkūhī on this point) on a *bayt* relating to an astronomical topic. “This was a man expert in philosophy (*ḥikmat*), in mathematics in all its forms, and in medicine.” He was a native of Nīshāpūr, he writes, like his father and his grandfather. Skilled in teaching and in the composition of works, he was of strict character and valued his knowledge highly. Through the intermediary of a disciple of Ibn Sīnā, he was influenced by the latter’s doctrine, as will be shown below. He was a scholar who was frequently consulted. Among the examples given by ‘Alī Bayhaḳī, one is the response which he gave to a question put to him by the great

~~AL-KHAYYĀMĪ~~ (or KHAYYĀM), GHIYĀTH AL-
DĪN ABU'L-FATH 'UMAR IBN IBRĀHĪM AL-
NĪSĀBŪRĪ (or AL-NAYSĀBŪRĪ), also known as
Omar Khayyam (*b.* Nīshāpūr, Khurasan [now Iran],
15 May 1048 [?]; *d.* Nīshāpūr, 4 December 1131 [?]),
mathematics, astronomy, philosophy.

As his name states, he was the son of Ibrāhīm; the
epithet "al-Khayyāmī" would indicate that his father

DSB. VII. c., s. 323-334,
1981 (NEW YORK)

below "thought"; **prophecy** and **imamate** (monograph, Arabic) 6525; *Qawā'id al-'aqā'id* 6698 (edition); *Qiṣṣat Salāmān wa-Absāl* (ps.-Ḥunayn) 1944 (summary and interpretation by Tūsī; English translation and analysis) -**Qūnawī** → Ṣadr al-Dīn al-Qūnawī; *Rabṭ al-ḥādīth bi-l-qadīm* 6452 (pp. 179-181 - edition), 6698 (edition); *Radd 'alā munāqashāt al-Kātibī* [= Kātibī] 6699 (edition); *Rawḍat al-taslīm ya taṣawwūrāt* 5408 (remarks), 6691 (editions, translation); *al-Risāla al-Naṣīriyya* 6698 (edition); *Risāla andar qismat-i mawdjudāt* 6414/1 (edition, translation), 6692/1 (edition); *Risāla fī l-'ilal wa-l-ma'lūlāt* 6696 and 6698 (edition); *Risāla fī l-'ilm al-danī wa-l-kasbī* 6495 (edition); *Risāla fī l-'ilm bi-l-djuz' iyyāt* 6696 (edition); *Risāla fī taḥqīq baqā' al-nafs al-insānī ba'da kharāb al-badan* → *Risālat Baqā' al-nafs ba'd fanā' al-djasad*; *Risāla-i djabr wa-qadr* 6414/1 (edition, translation); *Risāla-i ithbāt-i wādjib* 6414/1 (edition, translation); cp. → *Burhān...*; *Risāla min qibali Hūlākū ilā ahl al-Shām wa-djawābuhā minhum* 887 (edition), 8526 (edition - authorship); *Risālat al-'ilal wa-l-ma'lūlāt* → *Risāla fī l-'ilal wa-l-ma'lūlāt*; *Risālat al-Imāma* - edition 6698; *Risālat al-Tūsī fī ithbāt al-djawhar al-mufāraq al-musammā bi-l-'aql al-kullī* → *Ithbāt al-djawhar al-mufāraq*; *Risālat Baqā' al-nafs ba'd fanā' al-djasad* 6694 (edition, with commentary by Abū 'Abd Allāh al-Zandjānī), 6698 (edition); **Ṣadr al-Dīn al-Qūnawī** → *al-Murāsālāt*; *Sayr wa-sulūk* - autobiography 1071 (edition, English translation), 6692/1 (edition); **sciences**, classification of (*Aqsām al-ḥikma*) 6698 (short note, text); *Sharḥ mas'alat al-'ilm* 6695 (edition); *Sharḥ Risālat Ibn Sīnā fī anna li-kull ḥayawān wa-nabāt aṣlan thābitan* 6698 (edition); *Ṣudūr al-kathra* → *Kayfiyyat ṣudūr al-kathra*; *Ta'arūf al-arwāḥ ba'd al-mufāraqa* 6698 (p. 525, 1-3 - edition); *al-Ṭabī'a* 6698 (edition); *Ta'dīl al-mi'yār fī naqd tanzīl al-afkār* (on logic) 6697 (edition); *Tadḥrīd al-'aqā'id/lal-kalām* 4217 (commentary by Lāhidjī, *Shawāriq al-ilhām* - remarks), 5394 (commentary by Lāhidjī, *Shawāriq al-ilhām fī sharḥ tadḥrīd al-kalām* - edition), 8440 (philosophical aspects); *Tafsīr sūrat al-'aṣr* 6455 (p. 131, 14-19 - edition), 6698 (p. 520, 18-24 - edition); *Tafsīr sūrat al-ikhḥāṣ* 6455 (p. 131, 4-10: edition); *Talfīq fil-nafy wa-l-ithbāt* [Persian] 2207/1 (edition); *Ta'liqā 'alā Risālat Ibn Maymūn fī radd Djālīnūs* 6698 (edition); *Ta'liqāt 'alā mabāḥīth Risālat al-Kātibī* [= *Nadīm al-Dīn al-Kātibī al-Qazwīnī*] 6699 (edition); *Talkhīṣ al-Muḥaṣṣal* 2740 (edition), 2741 (edi-

tion), 4224 (German translation), 6698 (edition); *Thanā' al-mawdjudāt bi-wudjudihim 'alā llāh ṣubḥānahū - Fā'ida* 6698 (p. 520, 1-6 - edition); **thought** 1121 (political thought and sources), 2355 (philosophy - monograph, Russian), 2983 (philosophical and theological doctrines), 5361 (God's knowledge - criticism of Ibn Sīnā), 8209 (metaphysics, political thought, psychology); → above ethics; → political philosophy; **works**, **Persian** 6474/1

two-truths-theory → truth - double truth

'Ubayd Allāh Ibn Djibrā'il Ibn Bakhtīshū' → Ibn Bakhtīshū', Abū Sa'īd 'Ubayd Allāh, Ibn Djibrā'il

'udjb "self-conceit" - Ibn Ḥazm - ethics 2762

Ulrich of Strasbourg - philosophy of time 4857; concept of place 4857/1

ulūhiyya 38, 7210 (Ibn 'Arabī)

'ulūm al-awā'il 3632

'ulūm 'aqliyya → Ibn Sīnā, *Risāla fī aqsām al-'ulūm al-'aqliyya*; → science/sciences

'Umar Khayyām 186 (~ as critic of Ghazzālī), 389 (bibliography - Tajikistan, 1940-1979), 1909 (survey), 2231 (thought), 2234 (biography - works), 2330 (survey), 2419 (philosophical views), 3274 (~ as philosopher and poet), 3773 (survey, Russian), 5401 (biography by Bayhaqī, *Tatimma* - edition, annotated French translation; rivalry Ghazzālī - 'Umar Khayyām), 6150 (theory of atoms), 6424 (monograph, Russian), 6797 (~ as philosopher, poet and scientist - survey), 7461 (poems - Ibn Sīnā's impact), 7580 (monograph, Russian), 7654 (survey), 7813 (thought - survey), 7821 (~ as scholar and philosopher - monograph); 7889 (life - thought - sources), 8178 (life), 8827 (works - edition), 9256 (biography), 9279 (~ and science in medieval Persia - survey); *al-Diyā' al-'aqlī fī mawdū' al-'ilm al-kullī* [= *al-Risāla al-ūlā fī l-wudjud* = *Risāla fī l-wudjud*] - edition 2234, 7749, 7889, 8827, 8828; *Djawāb 'an Kitāb Abī Naṣr Muḥammad Ibn 'Abd al-Raḥīm al-Nasawī tilmīdh al-shaykh al-ra'īs (Ibn Sīnā) yas'alahu fīhi 'an ḥikmat al-khāliq fī khalq al-'ālam khuṣūṣan al-insān wa-taklīf al-nās bi-l-'ibādāt* 7749 (edition); *Djawāb 'an thalāth mas'āl i'tiqādiyya: darūrāt al-taḍādd fī l-'ālam wa-l-djabr wa-l-baqā'* edition 2234 (with English translation), 7749, 7889, 8828; **Euclid**, *Muṣādarāt* 9256 (commentary by 'Umar Kh., extract - German translation); **Ibn Sīnā**, *Risālat al-*

10 MARCH 2009

Khayyam Omar (19th Century)

al-Kushayri, *al-Risala al-Kushayriyya*, ed. 'Abd al-Halim Mahmud and Mahmud Ibn al-Sharaf, Cairo 1385/1966, index, s.v. Abu Sa'id al-Kharraz.

Hudjwiri, *Kashf al mahdjub*, ed V. A. Zhukovskii, Leningrad 1926, 180f., 311-7, tr. R.A. Nicholson, *GMS*, xvii, 2nd ed., London.

Ansari Harawi, *Tabakat al-sufiyya*, ed. 'Abd al-Hayy Habibi Kandahari, Kabul 1962, 133-6.

Ta'rikh Dimashk, ed. Badran, i, 426-32.

Djami, *Nafahat al-uns*, ed. Mahdi Tawhidi-Pur, Tehran 1336/1957, 73-6.

al-Kharraz, *Rasa'il*, ed. Kasim al-Samarra'i, Baghdad 1387/1967.

EB

Khayyam Omar (19th Century)

The quatrains of Omar, son of Abraham the Tentmaker, have been translated into almost every language in the world. Nothing in his reputed life as schoolfellow of the great Assassin, friend of Nizam the Great Vizier, courtier and epicure, is as unlikely as the adventures which have befallen him in translation. It has become a commonplace that the *Rubaiyat* translated by Fitz Gerald more faithfully represents the Irish poet than the Persian. Yet, this itself a superficial assessment, because Omar represents not himself but a school of Sufi philosophy. It is necessary not only to know what Omar really said, but what he meant by it.

There is a further interest in the fact that in amalgamating ideas from several Sufi poets and putting them out in the name of Omar, Fitz Gerald unconsciously maintained a Sufic impact in English literature.

Let us start with Fitz Gerald's translating. In Quatrain 55, he makes Omar speak specifically against the Sufi:

The Vine had struck a Fibre; which about
If clings my Being—let the Sufi flout;
Of my Base Metal may be filed a Key,
That shall unlock the Door he howls without.

This seems to mean, if it means anything at all, that Omar is opposed to the Sufi. And that what the Sufi seeks may actually be found by Omar's method, not his own.

To any ordinary inquirer this poem would immediately dispose of the likelihood that Omar was a Sufi.

The Sufis believe that within mankind there is an element, activated by love, which provides the means of attaining to true reality, called mystical meaning.

If we turn to the original poem from which Quatrain 55 was translated, looking for flouting Sufis or not, this is the meaning which we find in Persian:

When the Original Cause determined my being
I was given the first lesson of love.
It was then that the fragment of my heart was made
The Key to the Treasury of Pearls of mystical meaning.
There is no Sufi, door, howl, flout, vine or fibber. But the words used are Sufi technical terms.

While it has been generally accepted that Khayyam was a poet without much honour in his own country until reintroduced by the esteem which Fitz Gerald's translation caused in the West, this again is not strictly accurate. Khayyam, it is true, was not as universally prized as Saadi, Hafiz, Rumi and other Sufi poets. The function of the collection of poems which passes under his name was slightly different. It is doubtful whether any Sufis were asked as to what they thought of Khayyam. And it must be admitted that even if they were asked,

- BOWEN, John Charles Edward : A new selection from the Rubaiyat of Omar Khayyam rendered into English verse. Warminster: Aris & Phillips, 1976.
-First ed. publ. London 1961.
- BOWEN, J.C.E. : The Rubaiyat of Omar Khayyam. A critical assessment of Robert Graves' and Omar Ali Shah's translation. *Iran* 11(1973), pp. 63-73.
- BOWEN, John Charles Edward : Translation or travesty? An enquiry into Robert Graves's version of some rubaiyat of Omar Khayyam. Abingdon, Berkshire: The Abbey Pr. (1973), XI, 43 S. (Freshet library. Nr 2.)
- BOWEN, H. : Umar Khayyam and a relative of the Nizam al-Mulk. *BSOAS*, 6, 1930 pp. 274-5.
- BOWRA, Sir M. : Edward Fitz-Gerald. *Iran I* (1963) pp. 1-10.
- KHAYYAM :
- AHMAD, Nazir : Some less known writings of Umar Khayyam. *Oriental College Magazine* 35(3), 1959 pp. 1-24.
- ALAOTTIN, Ibrahim : Omer Hayyam. (with a Turkish translation of the Rubaiyyat) Milli kütüphane, Edebiyat serisi, 4 1932.
- ANET, Claude : Omar Khayyam. *R. de Paris*, 1, 12, 1920.
- ARCHIBALD, R.C. : Notes on Omar Khayyam (1052-1122) and recent discoveries. *Pi Mu Epsilon J.* I, 1953, pp. 350-58.
- ARCHIBALD, R.C. : Omar Khayyam (1044-1132) Mary Mellish Archibald Memorial Library notes 10, 6 p.
- ARYANPUR, A. & ARYANPUR, M. : The Rubaiyat of Omar Khayyam. A new translation in verse. Tehran 1971. (Publication no 7. College of Translation).
- AUROUSSEAU, F. (trad.) : Les quatrains d'Omar Khayyam. Traduction de F. Arousseau, d'après la 4e édition

Kitapshasi-yi İron, c. VII (1366.H.S.)

Tehran, s. 940-955.

Mod.Pers.

941

anglaise d'Edward Fitzgerald. Foix, Editions du Domaine, 1925, 33p., fig.

AVERY, Peter and HEATH-STUBBS, J. : The Rubaiyat of Omar Khayyam. Translated. London: Allen Lane, 1979.
-Reprint. 1983, 128 p.

AZARMI, Ahmad : The Rubaiyat Omar Khayyam: translation or transfiguration. *Indo Iranica* 29 i-iv (1976) pp. 20-24.

BACHCHANA, Harivamsa-Rāya : Khayyam kimadhu-sālā. The English translation by Edward Fitzgerald of the Rubaiyat of Umar Khayyam, with a translation into Hindi verse by Harivamsa-Raya called Bachchana, and a comprehensive Hindi introduction 4th ed. 1952, 160 p. Allahabad 1952.

BAGLEY, F.R.C. : Omar Khayyam and Fitzgerald. *Durham Univ. J.* 59 (1967), pp. 81-93.

BARTH, Max : Omar Khayyam: Die Rubayat. Dt. V. Max Barth (Frankfurt a.M.) 1963, 107 p.

BASSIM, Tamara Omar : Les Rubayats d'Omar Khayyam. *Ann. Fac. Arts Ain Shams* 8 (1963), pp. 237-239.

BAUSANI, A. : Omar Khayyam, Quartine (Roba'iyat); a cura di Alessandro Bausani. Torino: Einaudi, 1979.

BERECKY, M. : Notiz (über Rempis) Beiträge zur Khayyam Forschung. *Ar. Or.* 12, pp. 260-61.

BETHGE, H. : Nachdichtungen seiner Sprüche. 2. Aufl. Stuttgart. 1962, 128 p. (see 2nd. vol.).

BOGDANOVIC, Djan : Omar Khayyam, sa vie, son oeuvre *Courrier des Messageries maritimes*, no. 89, Nov. dec. 1965, p. 30.

BOLOTINKOV, A. : Omar Khayyam (Filosof-Poet-Matematik). *Na rubezhe vostoka*. Tiflis 1930 no.1, pp. 97-108 & no 2. pp. 93-111.

Türkiye'ye geri dönüşleri artık imkânsız görünen Türk toplumunun Hollanda'ya, kendi kültürel değerlerini koruyarak uyum sağlaması önem arz etmektedir. Bunun için de özellikle üçüncü nesil Türk çocuklarının kültürel değerlerimizden ve mirasımızdan haberdar edilmesi ve şu üç konuya önem verilmesi gerekmektedir.

- 1.Kültürel miras ile ilişki kurabilmek için Türkçe eğitimi,
- 2.Dini kimliğin oluşması ve muhafazası için okullarda din dersleri,
- 3.Sosyal ve hukuki alanda eşitliğin sağlanabilmesi için iyi bir eğitim.

Fakat söz konusu alanlarda Türk çocuklarına yönelik uygulamalarda bazı sorunlar olduğu görülmektedir. Çalışmanın amacı, bu sorunları ortaya koyup, çözüm önerilerinde bulunmaktadır.

Araştırmada; literatür incelemesi, gözlem ve mülakat metotları kullanılmıştır. Giriş bölümünde problemlerin çerçevesi çizilmiş, araştırmanın amacı, metodu, temel kavramları, kapsam ve sınırlılıklarına yer verilmiştir. İkinci bölümde anadili ve kültürü eğitimi ve din dersleri ile ilgili sorunlar, Türk çocuklarının genel eğitim düzeyleri, eğitimde başarısızlığa neden olan etkenler; üçüncü bölümde ise eğitimde ve sosyal alanlarda olumsuzluklara yol açan yoğunlaşma okulları (Çok sayıda yabancı öğrencinin bulunduğu okullar) konu edilmiştir.

Sonuç kısmında da; mevcut sorunların çözümlenmesi ve Türk toplumunun ev sahibi topluma uyum sürecinin sağlıklı olabilmesi için Hollanda Devleti'nin daha tutarlı politikalar izlemesinin yanı sıra, Türk vatandaşları ve kuruluşlarının el birliği yapmalarının önemi ve Türkiye'den gönderilen resmi din görevlilerinin fonksiyonlarına işaret edilmiştir.

Tarakçı, Muhammet: "Yahudilik'te ve Hıristiyanlık'ta Vahiy Anlayışı Üzerine Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Prof. Dr. Abdurrahman Küçük), V-97.

Hinduizm, Yahudilik, Hıristiyanlık, Zerdüştilik ve İslam, vahiy düşüncesine yer veren dinlerdir. Yahudilik'te vahiy, "Tanrı'nın, kendisini ve irâdesini açıkladığı bir fiil" olarak tanımlanmıştır. Yahudi Kutsal Kitabı'nda vahyin terim anlamını karşılayan bir kavram olmamakla birlikte, İbranice gala (açmak, ortaya çıkarmak), yada (açıklamak, bildirmek), nir'ah (kendisini göstermek), noda (kendisini bildirmek) gibi kelimeler vahiyi ifade etmektedir.

Vahyin geliş şekillerindeki çeşitlilik, Tanah'ın vahiy anlayışında ilk göze çarpan hususlardan birisidir. Vahyin kaynağı olan Tanrı Yehova, kimi zaman

rüyelerle, kimi zaman da rüyalar aracılığıyla insanlarla iletişim kurmuştur. Tanah'ın ilk bölümlerinde Tanrı'nın, insanla doğrudan konuştuğu ve insana görüldüğü açıklansa da, sonraki bölümlerde Tanrı'nın, meleği vasıtasıyla insanlarla konuştuğu görülmektedir. Yahudi Kutsal Kitabı'nda Tanrının ruhu ve eli'nin de vahiy sürecindeki fonksiyonlarına değinilmiştir.

Yahudilik'te birtakım tabiat olaylarının ve tarihî hadiselerin de vahiy niteliği taşıdığı belirtilmiştir. Yahudi teolojisinde, konu ile ilgili uzun tartışmaların ardından, bu olayların, ancak anlamlarını ve dini önemlerini açıklayan nebevî yorumlarla birlikte vahiy olarak anlaşılabilceği kabul edilmiştir. Yahudilik'te Urim ve Thummim denilen kehânet usûlü de vahyin vasıtaları arasına dâhil edilmiştir. Urim ve Thummim, Tanrının irâdesini tespit etmek için kâhinlerin kullandığı kutsal kurallardır.

Tanah'ta, sadece peygamberlere değil, aynı zamanda krallara, dini liderlere ve sıradan insanlara da vahyin geldiği görülmektedir.

Hıristiyanlık'ta, Tanrının meleği, ruhu, rüya, rüyet, kura ve tabiat olayları vahyin vasıtaları olarak görülmekle birlikte, Yeni Ahit'in ve Hıristiyan teolojisinin asıl üzerinde durduğu konu, İsa aracılığıyla gerçekleşen vahiydir. Daha önce dilin sınırları içinde tam olarak açıklanamayan Tanrı, İsa'nın bedeninde apaçık ortaya çıkmış ve görülmüştür. Bu sebeple İsa'da gerçekleşen vahiy, en son ve en mükemmel vahiydir.

Uysal, A. Salih Nebi: "Ömer Hayyam ve Felsefi Risaleleri", Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Prof. Dr. Mehmet Bayraktar), VII-182 s.

Ömer Hayyam 1046-1127 yılları arasında Horasan'ın Nişabur şehrinde yaşamıştır. Eğitimini bu şehirde tamamlamış ve orada ölmüştür.

Hayyam'ın yaşadığı dönem Büyük Selçuklu Devletinin en parlak dönemidir. Melikşah ve Sultan Sancar'ın hizmetinde bulunmuştur. Vezir Nizamülmülk ile ilişkileri iyiydi. Nizamülmülk'ün Hayyam'a maaş bağlattığı söylenir. Ayrıca Ömer Hayyam, Nizamülmülk ve Hasan Sabbah arasında mektep arkadaşı olduğu olduğu ileri sürülmüştür. Fakat bu hikayede tarih güçlükleri vardır.

Hayyam, hayatta iken filozof olarak tanınmıştır. Matematik ve astronomi alanında çalışmaları ve eserleri vardır. Sultan Sancar'ı çocukken tedavi etmesi tıpla uğraştığını gösterir. Astronomi alanında Melikşah'ın görevlendirmesiyle bir grup astronomla birlikte rasat işlemlerine başlamıştır. Bu gözlemleri Zic el-Melikşahi adıyla rapor haline getirilmiştir. Ayrıca takvim ıslah çalışmalarında

a. Sa'īd as-Siğazī aufgestellt und a. Sahl al-Kūhī (S. 254) z. T. gelöst hatte, eb. 1015. — 4. über die Eigenschaften ungleichschenkliger rechtwinkliger Dreiecke, eb. 1016. — 5. *R. ilā a. M. 'Al. al-Ḥāsib fī tariqai a. Sahl al-Qūhī wašaiḥihī a. Ḥāmid aṣ-Ṣa'ānī* (so) *fī anna 'l-musabba' al-musāwiya 'l-adlā' fī 'd-dā'ira* Bodl. I, 940,8 (Photo Qu. u. St. VII, 9, I, 6). — 6. *K. fī 'Amal al-musabba' fī 'd-dā'ira* Kairo 'V, 204 (Photo Qu. u. St. VII, 13, I, 19). — 7. *Maqāla*, drei planimetrische Aufgaben des Mathematikers a. 'l-J. M. b. al-Lith (so), übers. v. C. Schoy, Isis 1925, 5/8.

3. Iṣḥāq b. Yū. b. Ya'qūb aṣ-Ṣarda fī al-Yamanī. gest. 500/1106.

1. *Muḥtaṣar al-Hindī*, Arithmetik, Berl. 5960/1. — 2. *al-Kāfī fī 'l-farā'id*, Erbteilung, eb. 4688 (s. Suppl.).

471 4. Abu 'l-Faṭḥ 'O. b. Ibr. al-Ḥaiyām (Ḥaiyāmī) aus Nisābūr oder Umgegend wurde 467/1074—5 zusammen mit a. 'l-Muẓaffar al-Asfīzārī und Maimūn b. Nağīb al-Wāsiṭī von Malikšāh aufgefordert, an der Reform des persischen Kalenders mitzuarbeiten, die als Ära Ğalāladdīns (d. i. Malikšāh) das Sonnenjahr genau bestimmen sollte, aber wohl nie praktische Bedeutung gewann. Seine Theorie der kubischen Gleichungen in seiner Algebra aber erhob diese zu einer Allgemeinheit, die erst im 17. Jahrh. wieder erreicht wurde. In der Philosophie galt er als Anhänger b. Sīnās. Sein Ruhm als Dichter beruht auf den unter seinem Namen gehenden persischen Vierzeilern, von denen keiner ihm wirklich gehören dürfte. Er starb wahrscheinlich 526/1132.

Sarton, Introduction to the Hist. of Science I, 759/61. Mieli, La Science Arabe 113, Cantor, Vorl. 666 ff, V. Minorski, EI III, 1064/8, W. E. Story, Omar as Mathematician, Boston 1918. 1. *Maqāla fī 'l-ğabr wal-muqābala*, Leid. 1020, Paris 2458,7, 2461, Ind. Off. 734,10. Woepcke, L'Algèbre d'Omar al-Khayyami, Paris 1851, Gulam Husain Muṣāḥib, *Ğabr wamuqābala i Ḥ.* Teheran 1317/1938. — 2. *R. fī šarḥ mā aškala min muṣādarāt k. Uqlīdis*, Leid. 967, anon. Paris

GAL, c. 1, s. 620, 1943 (LEIDEN-E. J. BRILL)

Suter 517. 1. *ar-R. al-Muhaddābiya fi'l-ḥisāb al-hawā'īya* „über das Luftrechnen“ AS 2738 (aus einer dem Sohne des Verf.s a. Ṭāhir 'Abdal-bāqī, der im Ṣafar 525/Jan. 1131 noch am Leben war, gehörigen Vorlage) Krause No. 284a. — 2. Suter, Über den Kmt. des M. b. 'A. zum 10. Buch des Euklid, *Bibl. Math.* (3) 7 (1906/7), S. 234ff.

3. Abū Ya'qūb ('Al.) Ishāq b. Ya'qūb b. 'Abdaṣ-ṣamad aṣ-Ṣardafī al-Yamanī, gest. 500/1106.

Suter No. 260. *Al-Kāfī bil-farā'id* Berl. 4688 (st. 569?), Ambr. H. 93, ii, Griffini 38, 2, Teil 2 besonders *K. Darb al-Hindī (al-Hindī, Muḥtaṣar al-Hindī)*, Berl. 5961, Ambr. D 371, ii, F 191, Landb.—Br. 460, Vat. 1115, 1139, 8. — Cmt. *Kifāyat al-muhtadī wa'igābat al-mahdī* v. a. 'Al. M. b. 'Al. b. 'Ar. b. Salm, Ambr. D 550.

3a. S. b. 'Oqba a. Dā'ūd um 500/1106, Zeitgenosse des a. Ġāfar al-Ḥāzin (S. u.494, Kap. 16, 1).

Suter 117. *Fī Da'wat al-ismain wal-munfaṣilāt*, die Binominalen und die Apotomeen im 10. Buch des Euklid, Leid. 974 (wo b. 'Oṣma, d. i. b. 'Iṣma?).

Zu S. 471

4. Abū 'l-Faṭḥ 'O. b. Ibr. *al-Haiyām* (Ḥaiyāmī), gest. 517/1123.

1. Al-Baihaqī, *Tatimma* 112/7, hsg. v. E. D. Ross u. H. A. Gibb, BSOS V, 467, aṣ-Ṣahrazūrī, ed. Shukovsky in *al-Muḥaffarīya* (Festschr. Rosen), Petersburg 1897, S. 325, gekürzt bei E. D. Ross, JRAS 1898, 349, b. al-Qiftī 243/4, alle 3 Berichte üb. v. G. Jacob u. E. Wiedemann, Isl. III, 42ff, Syed S. Nadwi, O. Kh. his Life, Works, Philosophy and Quatrains, including six of his ar. and pers. Treatises and a new edition of his Quatrains, Bombay 1924. Abū Ḥāmid aṣ-Ṣarrāf, 'O. al-Ḥ. 'Aṣruḥū wasīratuhū, *adabuhū, falsafatuh*, Bagdād 1350/1931. E. Wiedemann, Beitr. VIII, SBPMS 38, 170/3, Sarton, Intr. I, 759/61, P. Sallet, O. Kh. sa vie et sa philosophie, Paris 1928. — 1. *Maqāla fi'l-ḡabr wal-muqābala* noch Vat. V. Barb. 96, 2, 'O. Ḥ. The Algebra, transl. by Daoud S. Kasir, New York 1931. — 2. *R. fi' Ṣarḥ mā aškala min muṣadarāt k. Uqlīdis*, s. Wiedemann, Isl. III, 53ff. — 4. *R. fi'l-Wuḡūd* nach Aristoteles, Berl. Mf. 258 (nicht bei Ahlw.), Teh. II, 634, 22, gedr. in *Ġāmi' al-badā'ī*, K. 1335. — 5. Drei metaphysische Traktate, Nadvi 373/411, ein 4. As'ad 1933, f. 167a/171a. — 6. *Raudat al-'uqūl*, ein pers. Traktat über Metaphysik, dem Mu'aiyadalmulk, Sohn des Niḡāmalmulk, 492/1099 gewidmet, Paris, s. Christensen, MO I, 1/16. — 7. *R. al-Qāḍī* (M. b. 'Abdarrahīm) *an-Nasawī ilā 'O. b. al-Ḥ.* und dessen Antwort über theologische Fragen bei b. Taimiya, *Ṣarḥ ḥadīṯ a. Darr*, K.

Namen el-Elšî (aus Elche), in Granada wohnhaft, war ein vollendeter Kenner der Erbteilung und Rechenkunst und erteilte in beiden Disziplinen Unterricht. Einer seiner Schüler war Abû Abdallâh b. el-Faras (Farrâ?), der berichtet, el-Elšî habe ein hohes Alter erreicht. (B. VI. 464.)

262. El-Hasan b. Abdellâ el-Kelâfi el-Safâqisi, Abû 'Alî, hörte in seiner Vaterstadt Safâqis^{a)} bei Abul-Hasan el-Lachmî die Rechte, kam nach Spanien, hörte hier bei Abû Abdallâh b. Sâdûn u. a. und liefs sich zuletzt in Centa nieder. Er war ein bedeutender Rechtsgelehrter und besafs auch grofse Kenntnisse in der Rechenkunst und Geometrie. Er starb in Agmât im Muharrem d. J. 505 (1111) nach 'Ijâd el-Qâdî.⁵⁹ (B. V. 25.)

263. Muh. b. Muh. b. Muh., Abû Hâmid, el-Gazzâlî, der berühmte arabische Philosoph und orthodoxe Gelehrte, der Gegner der griechischen Philosophie und alles fremden (nicht muhammedan.) Wissens, der Verfasser der bekannten *Tahâfut el-falasifa* (= Vernichtung der Philosophen), geboren zu Tûs i. J. 450 (1058/59), mufs, trotzdem er ein Feind der alten Wissenschaften war, doch hier genannt werden als Verfasser zweier (?) Werke über Astronomie. Das eine, betitelt „Kompendium der Astronomie“ war früher in Paris (1217), ist aber jetzt verloren; das andere „über die Bewegung und Natur der Gestirne“ befindet sich, aber mangelhaft, im Escorial (937), es ist dieses vielleicht identisch mit dem vorhergehenden. Abû Hâmid el-Gazzâlî starb in Tûs im Gumâdâ II. 505 (1111). (Ibn Ch. I. 463, Übers. II. 621; Abulfid. III. 375; Ibn Š., 13.)

264. Hasdâj b. Jûsuf b. Hasdâj, Abû 'l-Fadl, aus Saragossa, von edler jüdischer Familie aus dem Stamme des Propheten Mosés, verwandte grofsen Fleifs auf die Systematisierung der Wissenschaften, befestigte die Grundlagen der Sprachwissenschaft, hatte auch Talent für die Poesie und Rhetorik und ragte in der Arithmetik, Geometrie und Astronomie hervor. Er verstand auch Musik und versuchte sich in der Ausübung derselben, er war auch ein eifriger Naturphilosoph und tiefblickender Arzt. Im Jahre 458 (1066) stand er im Jünglingsalter. (Ibn Abi U. II. 50.)

265. Taufîq b. Muh. b. el-Hosein, Abû Muh., aus Spanien oder Nord-Afrika stammend, in Damaskus lebend, war Geometer, Astrolog und Litteraturkenner. Er gab verschiedene wissenschaftliche Werke und Poesien heraus. Er starb in Damaskus im Šafar d. J. 516 (1122). (C. I. 441 u. Ibn el-Q. und Münchner Ms. 440, fol. 42^b.)

266. 'Omar b. Ibrâhîm el-Chaijâmî,^{b)} Gijât ed-dîn, Abû 'l-Fath, ein Perser, geb. ca. 430—440, war in seiner Jugend befreundet mit

^{a)} Das heutige Sfâkis oder Sfaks in Tunis.

^{b)} Pers. gewöhnlich nur 'Omar Chaijâm genannt, Chaijâm bedeutet „der Zeltmacher“.

Omer Hayyam

الشكل (٥) خيال من زمن لويس الثالث عشر

قول Kapi Kol السلطانية [ر. الانكشارية]، ومنها نوع أطلق عليه اسم «السباهية» Spahi مقتبس عن الهند، ويكلف مهام الضابطة، وقد استخدم الفرنسيون هذا المصطلح في الجزائر تعبيراً عن الخيالة المحلية (الشكل ٦) التي أنشئت عام ١٨٣٤، وبرز استخدام الخيالة العثمانية جلياً في الهجوم على مواقع الروس في القفقاس في مطلع الحرب العالمية الأولى. وفي روسيا اشتهرت خيالة القوزاق Cossacks المنتميين إلى تجمعات سكانية تستوطن المناطق الحدودية من البلاد، وغلبت عليهم التسمية التركية التي تعني المغامرين، والتي شاركت إلى

الشكل (٦) الخيالة المحلية الجزائرية «سباهي» على النمط العثماني

جانب أنواع أخرى من الخيالة في جميع المعارك التي خاضتها روسيا من القرن الثامن عشر حتى مطلع القرن العشرين. وقد تنبه البلاشفة بعد ثورة أكتوبر إلى أهمية الخيالة فأنشؤوا الجيش الأول خيالة في عام ١٩١٩ ثم الجيش الثاني خيالة في عام ١٩٢٠، واستخدمت الخيالة السوفييتية في مواجهة الألمان في معارك القفقاس إبان الحرب العالمية الثانية. وقد ظلت قوات الدرك وقوى الأمن الداخلي عموماً تعتمد على الخيول في الكثير من الدول، إلى جانب

تجهيزاتها من العتاد الميكانيكي. وجاءت نهاية قوات الخيالة النظامية في الجيوش المختلفة في مأساة الخيالة البولندية التي واجهت آلة الحرب الألمانية الحديثة، والدبابات المدعومة بالطيران والمدفعية في مطلع الحرب العالمية الثانية، فتخلت عن تقاليد ومهامها للسلاح المدرع وريثها الشرعي، ولوحدات الإنزال الجوي، وحوامات القتال، وإن ظلت تستخدم لدى قوى الأمن الداخلي وفي وحدات الحرس والاحتفالات الرسمية في الكثير من البلدان. هاني الصوفي

مراجع للاستزادة:

- تاريخ الشرق القديم الصادر بالروسية (دار غوسبوليت إدرات Gospolit Izdat، موسكو ١٩٤٨)
- سهيل زكار، حطين مسيرة التحرير من دمشق إلى القدس (دار الإحسان، دمشق ١٩٨٣).
- Histoire Mondiale des Guerres (Plon, Paris 1965).

الموضوعات ذات الصلة:
الحصان

■ الخيام (عمر -)

(٤٣٢ - ٥١٧هـ / ١٠٤٠ - ١١٢٣م)

عمر الخيام Omar Khayyam اسمه عمر بن إبراهيم، كنيته أبو الفتح، ولقبه غياث الدين، وأطلق عليه حجة الحق الإمام الفيلسوف، واشتهر بالخيام لقيام والده بهذه الصناعة. هو رياضي وفيلسوف وفلكي وشاعر فارسي

قوي الذاكرة سريع الحفظ، وذكر الشهرزوري في كتابه «نزهة الأرواح وروضة الأفراح» أن عمر الخيام تأمل كتاباً في أصفهان سبع مرات فحفظه ثم عاد إلى نيسابور فأملأه. يذهب معظم الباحثين إلى أنه ولد وتوفي في مدينة

مستعرب، وكان علامة عصره، فقد جمع الفلك إلى الفقه، والطب إلى قراءات القرآن الكريم، والفلسفة إلى علوم اللغة، والشعر إلى الكيمياء، واللاهوت إلى الرياضيات والتاريخ. أجمعت الروايات المختلفة على أنه كان

Muwashshah of al-Marzubānī, contain material in conformity with these titles, and it is likely that they are taken from collections which 'Umar b. Shabba produced and used in his teaching. However, only the *Akhbār al-Madīna*, which al-Dhahabī himself had seen in part, has survived in a late and damaged manuscript (*Ta'rikh al-Madīna al-munawwara*, ed. Fahīm Muḥammad Shaltūt, 4 vols. Beirut 1410/1990). It contains *akhbār*, quoted with full *isnāds* and without any comments, about the life of the Prophet, of 'Umar b. al-Khaṭṭāb and of 'Uthmān b. 'Affān. The murder of the third caliph is not included; the title *Maḳtāl 'Uthmān* mentioned in the *Fihrist* could be a continuation of this book. Al-Ṭabarī and al-Balādhurī, who both extensively quote 'Umar for other topics, do not seem to have used this particular collection. It comes as a surprise that only one of the titles given by Ibn al-Nadīm and in the above-mentioned lists is found quoted by a later author: al-Ṭabarī (ii, 168) refers to the *Akhbār ahl al-Baṣra*. Yāqūt also refers to this book in general terms, but does not quote from it (F.J. Heer, 32), and al-Sakhāwī knew of this book as well (Rosenthal, 462).

The huge amount of quotations from 'Umar in the *Aghānī* proves Abu 'l-Faraj's substantial dependence on these materials. He does not mention any title of a book by 'Umar, but received the material from different informants who had probably produced recensions of 'Umar's collections, *Ṭabaḳāt al-shu'arā'* and the *Aghānī*. In a similar manner, materials pertaining to the *kitāb Muḥammad wa-Ibrāhīm ibnay 'Abd Allāh b. Ḥasan* are preserved in the quotations of Abu 'l-Faraj's *Maḳātil al-Ṭālibiyyin* (S. Günther) and al-Ṭabarī's *Ta'rikh* (T. Nagel). Al-Ṭabarī's work also contains fragments, or materials, from 'Umar's *Umarā' al-Kūfa* as well as from his *Kitāb al-Kuttāb*, which seems also to have been used by al-Djahshiyārī for his *Kitāb al-Wuzarā'* (S. Leder).

The fact that 'Umar's works are not directly quoted is in part due to the rules of *isnād* quotation. We may also infer that 'Umar, who applied the methods of the transmission of *hadīth*, passed on to his disciples *akhbār* which he had gathered and arranged according to different topics throughout his entire life. He thus spread his materials in various collections by way of *riwāya* [q.v.], instead of bringing books into circulation which were "his" works in terms of elaborated structure, introduction, etc. The existence of a variety of collections comprising roughly the same materials must also be considered in order to explain parallels between al-Ṭabarī and al-Balādhurī, as well as Ibn Ḳutayba and Abu 'l-Faraj. These have as their common source neither 'Umar's books nor the authorities he quotes, but arise from collections which are described as accessible to experts in these matters but which are not specified.

Bibliography: In addition to the literature quoted in the article, see Brockelman, S I, 209; Sezgin, i, 345-6; M. Fleischhammer, *Quellenstudien zum kitāb al-Aghānī*, Halle (Saale) 1965 (unpublished ms.); S. Günther, *Quellenuntersuchungen zu den "Maḳātil at-Ṭālibiyyin" des Abū l-Faraj al-Isfahānī (st. 356/967)*, Hildesheim 1991, 220-5; F.J. Heer, *Die historischen und geographischen Quellen in Jāqūt's Geographischem Wörterbuch*, Strassburg 1898, 32; Djāsim Ḥamādī al-Mashhadānī, *Mawārid al-Balādhurī 'an al-usra al-umawiyya fī Ansāb al-ashraf*, Mecca 1406/1986, i, 306-13; S. Leder, *Das Korpus al-Haiṭam ibn 'Adī*, Frankfurt 1991, 125, 151-5, 209; idem, *Frühe Erzählungen zu Maḡnūn*, in *XXIV. Deutscher Orientalistentag. Ausgewählte Vorträge*, ed. W. Diem and Abdoldjawad

Falaturi, Wiesbaden 1990, 150-61; T. Nagel, *Früher Bericht über den Aufstand von Muhammad ibn 'Abdallāh*, in *Isl.*, xlvi (1970), 227-63; F. Rosenthal, *A history of Arabic historiography*, Leiden 1952, 462, 473, 475, 480. (S. LEDER)

'UMAR BĀ MAKHRAMA [see MAKHRAMA. 3].

'UMAR KHAYYĀM, renowned Persian scholar and poet of the Saljūq period (ca. 439-517/1048-1123).

1. Biography

Al-Imām Abū Ḥaṣṣ 'Umar b. Ibrāhīm al-Khayyāmī is thus named in the *Mizān al-hikma* which 'Abd al-Rahmān al-Khāzinī composed in 515/1121, often mentioning Khayyām for his scientific works. Abū Ḥaṣṣ is a *kunya* customarily associated with the name 'Umar, and al-Khayyāmī is the form which would be expected in an Arabic work; it would be pointless to speculate on the origin of this name, as to whether, for example, this was a man belonging to a family of tent-makers or not, just as someone with the surname al-'Aṭṭār is not necessarily associated with the manufacture of perfume. In Persian, this name naturally becomes Khayyām. Al-Khāzinī (see Dihkhudā, *Lughat-nāma*, s.v.) definitely had personal links with Khayyām. In the indices of catalogues, his name will be found, according to the case, in entries beginning with 'U, 'O, Kh, X or H.

Thanks to two other contemporaries of Khayyām, Nizāmī-i 'Arūḍī-i Samarḳandī (*Maḍjma' al-Nawādir* or *Čahār makāla*, written ca. 551/1156, ed. Ḳazwīnī, 100-4) and 'Alī b. Zayd al-Bayhaḳī (*Tatimmat Siwān al-hikma*, written after 548/1153, ed. Shāfi', fasc. i, 112-4, 163), some dates and biographical elements are available regarding this scholar and the renown which he enjoyed in his time. 'Alī Bayhaḳī, called Ibn Funduḳ (who is also the author of the important history of eminent families of Bayhaḳ), gives him the title of *al-Dustūr al-Faylasūf Hudūdīyat al-Ḥaḳḳ*. The dates are as follows: in 506/1112 Nizāmī, who was then in the service of Kh'ādja Imām 'Umar Khayyāmī, heard his master predicting his death in circumstances which subsequently came about. According to Nizāmī again, at Marw, in 508/1114, the reputation of Khayyām exceeded that of all the astrologers and astronomers at the court of the sultan. In 530/1135, Nizāmī had occasion to visit the tomb of his former master, a clearly described and moving experience. According to one manuscript "it was four years" (longer according to another) since the death of Khayyām. The three appreciative accounts of Khayyām given by Nizāmī, in his chapter on astronomers/astrologers, are inspired by the admiration which he felt for his one-time master. For his part, 'Alī Bayhaḳī (499-565/1105-69), appreciably younger than Khayyām, presents a first biography of the scholar. He remembers having accompanied his father in 507/1113 to a salon (*maḳlīs*) conducted by Khayyām, who questioned him (or more likely, his father, see M. Ḳazwīnī, introd. to *Tārikh-i Bayhaḳī*, 19-22, regarding a quotation from Abarkūhī on this point) on a *bayt* relating to an astronomical topic. "This was a man expert in philosophy (*hikmat*), in mathematics in all its forms, and in medicine." He was a native of Nishāpūr, he writes, like his father and his grandfather. Skilled in teaching and in the composition of works, he was of strict character and valued his knowledge highly. Through the intermediary of a disciple of Ibn Sīnā, he was influenced by the latter's doctrine, as will be shown below. He was a scholar who was frequently consulted. Among the examples given by 'Alī Bayhaḳī, one is the response which he gave to a question put to him by the great

ʿUMAR KHAYYĀM

claimed, resulted in the ruin of the land and the oppression of the peasants. He made land that was subject to the *kharāj* tax in Iraq the joint property of the Islamic community. He defined *jizya* as the tax that a farmer paid on his produce, an artisan on his earnings, and a merchant on his profit. Muslims were required to pay taxes on their own land. ʿUmar's fiscal reform allowed converts to pay the same taxes as Muslims in similar circumstances.

ʿUmar's policies are also associated with the emergence of dhimmi status for protected non-Muslims. Christian monks and clergy in Egypt were exempted from paying taxes, but *jizya* was imposed on others who refused to convert. Membership in dhimmi communities was officially disapproved, the payment of *jizya* was regarded as degrading, and non-Muslims were excluded from the administration and made subject to sumptuary laws.

The general effect of ʿUmar's fiscal reform was to decrease revenues and increase expenses. His governor of North Africa in 718 is said to have been so favorable to converts that all of the Berbers became Muslims, which ruined the finances of the province. To the objections of his *āmil* in Egypt that conversions would reduce revenues, ʿUmar made his famous retort that "God sent Muḥammad as a missionary, not as a tax collector." But, in fact, his fiscal reforms did not survive his death. He was succeeded by his cousin Yazīd ibn ʿAbd al-Malik.

BIBLIOGRAPHY

Josef van Ess, "ʿUmar II and His Epistle Against the Qadariya," in *Abr-nahrain*, 12 (1971-1972); H. A. R. Gibb, "The Fiscal Rescript of ʿUmar II," in *Arabica*, 2 (1955); Ibn ʿAbd al-Ḥakam, *Sīrat ʿUmar ibn ʿAbd al-ʿAzīz* (1927, repr. 1964); Ibn Saʿd, *Kitāb al-Ṭabaqāt*, V (1869), 242-302; Ismāʿīl ibn ʿUmar ibn Kathīr, *ʿUmar ibn ʿAbd al-ʿAzīz*, n.d. (196?).

MICHAEL MORONY

[See also Alms Tax, Islamic; Caliphate; Commander of the Faithful; Ḥajjāj ibn Yūsuf al-Thaqafī, al-; Hejaz; Islamic Administration; Koran; Marwān, ʿAbd al-Malik ibn; Medina; Poll Tax, Islamic; Sunna; Taxation, Islamic; ʿUmar I ibn al-Khaṭṭāb; Walīd I ibn ʿAbd al-Malik, al-; Zoroastrianism.]

ʿUMAR KHAYYĀM (Ghiyāth al-Dīn Abu'l-Fath ʿUmar ibn Ibrāhīm al-Khayyāmī, 18 May 1048-4 December 1131). In his own day, ʿUmar Khayyām was widely known and respected for his contribu-

ʿUMAR KHAYYĀM

tions to astronomy and mathematics, but to subsequent generations he has come to be known principally as the author of quatrains (*rubāʿī*; pl., *rubāʿiyāt*) imbued with a melancholy skepticism.

The place of ʿUmar's birth was probably Nishapur, and it is generally assumed that it was there that he grew to manhood and was educated, although nothing is known with certainty of his early life.

ʿUmar lived in turbulent and uncertain times; the scholar could pursue his studies only with royal patronage, and then only with difficulty. He was fortunate that he first attracted the favor of the Quarakhanid ruler of Transoxiana, Ṣhams al-Mulk Naṣr ibn Ibrāhīm, for whose chief qadi he composed his treatise on algebra, the *Risāla*, and then of his rival, the Seljuk sultan Jalāl al-Dīn Malikshāh (r. 1072-1092), who became both his patron and his friend. ʿUmar spent some eighteen years in Malikshāh's service, mostly in Isfahan. During this time he supervised the preparation of a set of astronomical tables, played a leading part in the preparation of a new solar calendar—called *Mālikī* or *Jalālī* in honor of his patron—drew up plans for a major new observatory to be located at Isfahan, and composed several commissioned works on philosophical and theological subjects. With Malikshāh's death, ʿUmar lost both a patron and the patronage of the court; the observatory was never completed.

The corpus of ʿUmar's scientific work is small but of a very high order, and he enjoyed a substantial reputation as a scholar and scientist in his own day. Remarkably, there is no contemporary evidence for his skill as a poet. The quatrains that survived him and have given him—largely through the agency of Edward FitzGerald's 1859 translation—a vast international reputation are not cited or mentioned by any source from his own day. In all likelihood they were the casual productions of a scientist with a literary bent. The *rubāʿī*, while employed by professional poets, was also, like the Japanese haiku, a form in which every literate person with poetic aspirations composed. Such poems by nonprofessional poets circulated by word of mouth, and were recorded only in private albums, not gathered into a *dīwān*, the collected poems of a professional poet.

The earliest citations of ʿUmar's poems are found in a manuscript dated 1161, and the first mention of him as a poet was in 1176/1177. The first complete *rubāʿī* dates from 1209. After this,

Ghiyāth al-Dīn Abū'l-Faṭḥ `Umar ibn Ibrāhīm al-Khayyāmī (Khayyām) al-Naysābūrī (Nīshāpūrī) (1048-1131) was born in Nishapur to a family of artisans (al-khayyām = tent master); he was a pupil in Balkh, worked in Samarkand (Bukhara); in 1074 he was invited to the capital city of Isfahan by Seljuk Sultan Jalāl al-Dawla Malik-shah (1072-1092) to organize an astronomical observatory and reform the Iranian Solar calendar. This reform was made in 1079 and the new calendar, with 8 leap years for 33 years, was called "Maliki era" or "Jalālī era" according to the names of the sultan. The observatory was closed in 1092. He also worked under subsequent Seljuk sultans, in particular under Sanjar (1118-1157) in Marw. He died in Nishapur. Khayyām was a mathematician, an astronomer, and a great Persian poet as well as the author of philosophical quatrains (rubā'ī).

See: GAL (I 620-621), GAL² (I 855-856), GAS (V 49-52), IHS (I 759-761), KZ (II 584, III 570, VI 273), MA (76, 84-89, 94-102, 117-122), MAA (112-113), MAMS (II 314-319), SSM (147), TH (243-244); Abū'l-Fida [1] (III 239), Ahadova [8], Amir Moez [6], Archibald [1], Ateş [6], Bayhaqi [5] (75-77), Berggren [10] (12-15, 118-124), Boyle [1], Browne [3] (II 246-258), Chavushi [2,6], Christensen [1], Dilgan [5], Dorofeyeva [1], A. Fadil [1], Fouchecour and Rosenfeld [1], F. Gabrieli [1] (SeT), Humai [3], `A. Iqbal [1], Jacob and Wiedemann [1], Kapp [1] (II 79-80), Mieli [2] (111-114), Minorsky [1] (EI), [4] (IA), Mitra [1], Morochnik [1], Morochnik and Rosenfeld [1], Morochnik and Rosenfeld [2] (FE), Mustawfi [1], S. Nadwi [1], Naficy [1], W. Rizvi [1], Rosenfeld [4], [57] (ENWC), Rosenfeld and Yushkevich [5, 7], Ross and Gibb [1], Salat [1], al-Sarraf [1], Sayılı [18] (160-166), Shamsiddinov [1-2], Shamuhamedov [1], Shirozi [1], Story [1], Struik [1], Swami Govinda [1], Tuqan [1] (359-365), Van der Waerden [3] (24-33), Yushkevich [1], Yushkevich and Rosenfeld [6] (DSB), Zhukovskiy [1-2].

Collection of Papers: "al-Khayyām" [1].

M1. Treatise on the Subdivision of the Quadrant of a Circle (Risāla fī taqṣīm rub` al-dā'ira) - Tehran (Univ. 1751/2). Facsimile edition of the manuscript and Persian translation: Musahib [2] (59-74, 251-291). Edition with French translation and research: Rashed and Djebbar [1] (73-91, 171-181, Arab. 80-99). English translation: Amir Moëz [3]. Russian translation by Krasnova and Rosenfeld: Khayyām [26]. Classification of cubic equation, solution of the equation $x^3+200x=20x^2+2000$ by intersection of a circle and an equilateral hyperbola and approximate numeric solution of this equation.

M2. Treatise on Proofs of Problems of Algebra and Almucabala (Risāla fī'l-barāhīn `alā masā'il al-jabr wa'l-muqābala) - Cairo (riyāda 898/3), Leiden (14/2), London (Ind. 734/10), Paris (2458/7, 2461), Rome (Barb. 96/2). Edition of the Paris and London manuscripts with French translation by Woepcke: Khayyām [1]. Edition of the same manuscripts with Persian translation: Musahib [2] (159-294), other Persian translation: Musahib [1]. Edition with French translation and research: Rashed and Djebbar [1] (11-72, 95-170, Arab. 1-

Ekmeleddin İhsanoğlu, Boris A. Rosenfeld, Mathematicians, astronomers and other scholars of Islamic civilization and their works (7th-19th c.), Istanbul 2003, pp. 168-170.

İSAM KTP.91191

methods of extraction of square and cube roots and the extension of these methods for bases of "quadrato-square", "quadrato-cube", "cubo-cube" and so on". Since these operations in works of later mathematicians, for instance (No 606, M17) of al-Tusi, were connected with the formula of "Newton binomial" $(a+b)^n$, this formula also appeared in this treatise. The anonymous treatise "Problems of the Science of Arithmetics" (Mushkilāt fī `ilm al-ḥisāb, Baku B 5545/14) probably is a fragment of this treatise.

A1. Book on New Year (Nawruz-nāma) P - Berlin (2450), London (Sup. 23568 - incomplete). Edition by Minuwi of the Berlin manuscript: Khayyām [7], edition by `Abbas: Khayyām [22] (303-391). Facsimile edition of the Berlin manuscript and Russian translation by Rosenfeld: Khayyām [25] (187-224). Research: Massé [2], Rosenfeld and Yushkevich: Khayyām [25] (317-329). Treatise on calendars and especially on calendar reforms on Iranian Solar calendar and on New Year feast ceremonies in pre-Islamic Iran. Undoubtedly this treatise was written after the destruction of Khayyām's astronomical observatory in Isfahan and its aim was to draw the attention to calendar reforms and to prompt the rulers to restore this observatory.

A2. Zīj of Malik-shah (al-Zīj Malik-shāhī) - is mentioned in KZ (III 570). Facsimile edition and Russian translation of the star catalogue of this Zīj from anonymous manuscript Paris 5968 by Rosenfeld: Khayyām [25] (225-235, Arab. 167-169), al-Bīrūnī [18] (159-173). Research: Rosenfeld: al-Bīrūnī [18] (186-190), Rosenfeld and Yushkevich: Khayyām [25] (330-333).

Me1. Balance of Wisdoms (Mīzān al-ḥikam) = On the Art of Defining Quantities of Gold and Silver in a Body Consisting of Both (Fī ikhtiyāl ma'rifat miqdāray al-dhabab wa'l-fidḍa fī jism murakkab minhumā) - Gotha (1158) - under the second title, is included in the "Book on Balance of Wisdom" (No 476, Me1) by al-Khāzīnī [1] (87-92) as chapter 5 of the Book IV. The first title was mentioned by historian Ahmad Nasrallah Tatawi in "History of Thousand [Years]" (Ta'rikh alfi), the history of the first 1000 years of Islam written in 998 H / 1589 (see Zhukovsky [1], 338). Edition: Nadwi [1] (427-432). Photo-reproduction of the treatise according the

Zu 'Omer-i-Chajjâm.

Von

G. Jacob und E. Wiedemann.

Mit zwei Abbildungen im Text.

Zu den Gestalten der islamischen Welt, deren Name weiteren Kreisen bekannt ist, gehört 'Omer-i-Chajjâm¹⁾. Seine Vierzeiler haben durch FIRZ GERALD's Übertragung in England großen Anklang gefunden, sein Werk über die Lösung von Gleichungen höheren Grades hat die Wertschätzung für seine Landsleute auf mathematischem Gebiet wesentlich gehoben und seine physikalischen Untersuchungen über das spezifische Gewicht und seine Konstruktion einer Schnellwage lassen in ihm einen tüchtigen Naturforscher erkennen. Dagegen enttäuscht die einzige uns erhaltene philosophische Schrift unsere Erwartungen zum Teil, vielleicht, weil sie nur eine schnell hingeworfene Skizze ist.

Über sein Leben ist uns ein Bericht von einem seiner Zeitgenossen al-Baihaqî erhalten; ihn hat asch-Schahrazûrî zum Teil ausgeschrieben und ein Paar Verse beigefügt. Im folgenden soll die Stelle aus al-Baihaqî bzw. asch-Schahrazûrî²⁾ in deut-

¹⁾ Eine sehr nützliche Arbeit über 'Omer-i-Chajjâm hat A. CHRISTENSEN, Recherches sur les Rubâ'iyât de 'Omar Hayyâm (Heidelberg 1905), geliefert. Vgl. ferner H. SUTER, Mathematiker usw., S. 112, Nr. 266 'Omer-i-Chajjâm wurde etwa 430 bis 440 d. H. (1038—1048 n. Chr.) geboren und starb nach den meisten Angaben 517 d. H. (1123/24 n. Chr.) in Nischâpûr; BROCKELMANN gibt 515 d. H. an. Mancherlei teilt über 'Omer-i-Chajjâm F. WÖPCKE in seinem Werk: L'Algèbre d'Omar Al Chajjâmî, Paris 1851, mit.

²⁾ Zu al-Baihaqî und asch-Schahrazûrî und deren Schriften vgl. E. WIEDEMANN Beiträge XX (Sitzungsberichte der Erlanger physikal.-med. Sozietät 1910/11).

Den Artikel von asch-Schahrazûrî über 'Omer-i-Chajjâm hat V. SHUKOWSKI in der russischen Festschrift für V. ROSEN *Muğaffarîja* (Petersburg 1897, S. 325) arabisch und in russischer Übersetzung veröffentlicht; eine gekürzte Übersetzung dieser Arbeit hat M. E. D. ROSS (Journ. Roy. Asiat. Soc. 1898, S. 349), aber unter Fortlassung der Verse gegeben. Einen der Vierzeiler hat F. ROSEN in seinem Buch: Die Sinnsprüche Omars des Zeltmachers S. 105 in freier Übersetzung mitgeteilt. V. SHUKOWSKI konnte nur die, wie uns scheint, weniger gute Handschrift Ms. Nr. 217 benutzen.

scher Übersetzung mitgeteilt werden, sowie einige andere Biographien dieser Verfasser, die Angaben über 'Omer enthalten; ihnen sind angeschlossenen Bemerkungen aus einer Schrift eines unbekanntenen Schriftstellers, der einen Auszug aus al-Baihaqî verfaßt und zu diesem Zusätze gemacht hat (Cod. Leidensis Nr. 133).

Anschließend ist die Übersetzung von 'Omer-i-Chajjâm's Leben bei Ibn al-Qiftî mitgeteilt, bei der sich mancherlei Änderungen gegenüber der früher von E. WÖPCKE veröffentlichten als nötig erwiesen.

Zum Schluß geben wir noch die Übersetzung der allgemein interessanten Einleitung von 'Omer-i-Chajjâm zu dessen Abhandlung über die Postulate von EUKLID. Auf die in ihr enthaltenen rein mathematischen Ausführungen hofft der eine von uns gelegentlich zurückkommen zu können. Daran schließen wir einige Bemerkungen über die entsprechenden Werke von Ibn al-Haiṭam.

Den Herren Direktor Dr. STERN in Berlin und Dr. JUYNBOLL in Leiden, die uns die verschiedenen Handschriften zugänglich gemacht haben, sei auch an dieser Stelle bestens gedankt.

I. 'Omer-i-Chajjâm's Leben usw.

A. Bericht von al-Baihaqî und asch-Schahrazûrî.

Über 'Omer-i-Chajjâm berichten al-Baihaqî (Berlin Pm 737 AHLWARDT Katalog Nr. 10052 Fol. 66 a—68 b und asch-Schahrazûrî Berlin Mo 217 AHLWARDT 10055 Fol. 159 a bis 160 a und Lbg 430 AHLWARDT 10056 Fol. 59 a—59 b) folgendes:

'Omar ben Ibrâhîm al-Chajjâm stammte aus Nischâpûr durch seine Geburt, seine Väter und seine Großväter. Er folgt Abû 'Alî (Ibn Sînâ) in den einzelnen Gebieten der philosophischen Wissenschaften; er war aber von schlechtem Naturell und mürrisch (ضيق العطن). In Iṣpahân studierte er ein Werk 7 mal eingehend und prägte es sich ein; als er nach Nischâpûr zurückkehrte, schrieb er es nieder; bei der Vergleichung mit der ursprünglichen Abschrift fanden sich zwischen ihnen nur wenige Unterschiede.

Wir folgen bei unserer Übersetzung dem Text von al-Baihaqî, dem Zeitgenossen von 'Omer-i-Chajjâm, soweit dieser reicht. Nur für die bei al-Baihaqî fehlenden Verse benutzen wir den Text von asch-Schahrazûrî.

Bei al-Baihaqî ist 'Omer der 66., bei asch-Schahrazûrî der 40. besprochene Gelehrte.

¹⁾ In derselben ungünstigen Weise charakterisiert al-Baihaqî den Charakter von 'Omar al-Chajjâm in seiner Biographie von Abû Hâtîm al-Muzaḥḥâr al-Aṣfuzârî (E. Wiedemann, Beiträge XX S. 71).

OMAR KHAYYAM: ASTRONOMER,
MATHEMATICIAN AND POET¹

By JOHN ANDREW BOYLE, B.A., Ph.D.

PROFESSOR OF PERSIAN STUDIES IN THE UNIVERSITY OF MANCHESTER

GHIYĀTH al-Dīn Abu'l-Faṭḥ 'Umar ibn Ibrāhīm al-Khayyāmī—such is the full name of Omar Khayyām as it appears in the Arabic sources. In Persian texts he is usually called simply 'Umar-i Khayyām, that is, Omar the son (or descendant) of the tent-maker (in Arabic *khayyām*) and it is reasonable to assume that his father or grandfather followed that trade. He was almost certainly born in Nishapur, where he passed the greater part of his life and where his grave is still to be seen.² Our earliest authority, the *Ta'riḫ Ḥuḳamā' al-Islām* ("History of the Muslim Philosophers") by Ḍahīr al-Dīn Baihaqī,³ written at some time before 549/1154-5, states quite categorically that Omar "was a Nishāpūrī by birth, as also were his father and his ancestors".⁴ On the other hand, a late work, the *Ta'riḫ-i Alfī* ("Millennial History") of Aḥmad Tatavī⁵ (1589) refers to another tradition according to which his family came from a village called Shamshād near Balkh in what is today Northern Afghanistan, though he himself was born in the vicinity of Astarābād (now re-named Gurgān) at the N.E. corner of the Caspian. So, too, the fifteenth-century writer, Yār Aḥmad Rashīdī Tabrīzī, in his *Ṭarab-Khāna* or "House of Mirth",⁶ says that Omar passed his early life in Balkh.

"The date of his birth", says Minorsky in his magisterial article in the *Encyclopaedia of Islam*,⁷ "is not known". Professor Rypka, in his recently published *History of Iranian Literature*,⁸ thinks he may have been born as early as 412/1021-2;

¹ A lecture delivered in the John Rylands Library on Wednesday, the 15th of January 1969. ² See below, pp. 36-37 and p. 37, n. 1.

³ E. D. Ross and H. A. R. Gibb, "The Earliest Account of 'Umar Khayyām", *B.S.O.S.*, v (1928-30), 467-73. ⁴ *Ibid.* p. 470.

⁵ Quoted by B. A. Rozenfel'd and A. P. Yushkevich, *'Umar Khayyām, Traktātī* (Moscow, 1961), p. 16.

⁶ Quoted by Rozenfel'd and Yushkevich, *op. cit.* p. 20. The edition of this work by Professor Jalāl al-Dīn Humā'ī (Tehran, 1963) was not accessible to me.

⁷ 1st ed., i. 1053-7.

⁸ (Dordrecht, 1968), p. 190.

OMAR KHAYYAM

Mr. Omar Ali-Shah, the co-author with Mr. Robert Graves of the new version of the *Rubā'iyāt*,¹ gives the even earlier date of 1015. Since it can be shown that Omar died in 1131,² even the later of these two dates is highly improbable; he would have lived to the remarkable age of 110 and such longevity could hardly have gone unmentioned in the sources. In point of fact, thanks to the researches of the Indian scholar Govinda³ and the Soviet scholars Rozenfel'd and Yushkevich, the editors of Omar's scientific works,⁴ it is possible to name, with almost absolute certainty, the actual date not only of his birth but also of his death. It so happens that Baihaqī, our oldest authority, gives the full details of his horoscope. The significance of this information seems to have escaped Sir Denison Ross and Professor H. A. R. Gibb, who had the merit of publishing and translating Baihaqī's account of Omar,⁵ for they abridged the passage in question, omitting a whole line of "supplementary astronomical data".⁶ Translated in full the passage reads: "His horoscope was Gemini; the Sun and Mercury were in the 3rd degree of Gemini, Mercury was in conjunction [with the Sun] and Jupiter was in trine to both of them."⁷ On the basis of these data Govinda⁸ was able to calculate the exact day of Omar's birth. At the request of Rozenfel'd and Yushkevich the Institute of Theoretical Astronomy of the Academy of Sciences of the U.S.S.R. checked Govinda's calculations and reached the conclusion that between the years 1015 and 1054 the astronomical conditions of the horoscope were satisfied on one day only, 18 May 1048—the very date that had been calculated by Govinda. That Khayyām was born in 1048 is confirmed by other evidence. Tabrīzī in his *Ṭarab-Khāna* gives the length of his life in solar years. The figures are, however, corrupt in the manuscript: the first could

¹ *The Rubaiyyat of Omar Khayyām* (London, 1967), p. 34.

² See below, p. 32.

³ Swami Govinda Tirtha, *The Nectar of Grace, 'Umar Khayyām's Life and Works* (Allahabad, 1941). This book is apparently not available in any British library, and I quote it at second hand from Rozenfel'd and Yushkevich. [Thanks to the generosity of Dr. Sohrab A. E. Hakim of Bombay I am now in possession of the rare and important work of Swami Govinda Tirtha, the former V.M. Datar of the Finance Department of the Nizam of Hyderabad].

⁴ See above, p. 30, n. 5.

⁵ See above, p. 30, n. 3.

⁶ *Op. cit.* p. 471, n. 1.

⁷ *Op. cit.* p. 467.

⁸ Rozenfel'd and Yushkevich, *op. cit.* pp. 17-18.

OMER CHAJJÄM

CHRISTENSEN, ARTHUR. *Omar Khajjāms Rubāijāt*. En Litterærhistorisk Undersøgelse. København — 1903. Siegfried Michaelsens Efterfølger Einar Møller. 152 S. und 2 S. in Lithographie. gr. 8°.

Verfasser will in dieser Arbeit, mit der er Sommer 1903 an der Universität Kopenhagen promovierte, aus den kritischen Untersuchungen der letzten Jahre auf dem Gebiete der Omar Chajjām-Forschung die Konsequenzen ziehen und die vielbesprochenen Rubā'ijāt im Zusammenhange mit den literarischen und kulturellen Verhältnissen ihres Ursprungskreises darstellen.

Von den drei Abschnitten: 'Übersicht über das Omar Chajjām-Studium in Europa', 'Volkscharakter und Geistesleben vor Omar Chajjām' und 'Die sogenannten Rubā'ijāt Omar Chajjāms' ist der zweite eine ausgezeichnete Darstellung der Zusammenhänge zwischen dem Islam, wie er sich in Persien entwickelte, und dem persischen Volkscharakter im allgemeinen wie den auf ihm beruhenden religiösen Strömungen der vorislamischen Zeit im besonderen. Verfasser ist wohlvertraut mit der hier in Betracht kommenden Literatur. Die Probleme sind scharf formuliert und nach dem heutigen Stande der Wissenschaft behandelt. Die systematische und geschmackvolle Darstellung bietet kein Moment, das über die bisher gewonnenen Ergebnisse hinausführt.

Anders Abschnitt 1, der mehr bietet als eine bloße Übersicht. An diese, die mit peinlicher Sorgfalt das gesamte Material zusammenstellt, schließt Verfasser seine eigene, auf den ersten Blick verblüffende Antwort auf die Frage nach dem einen Verfasser der so zahlreiche, verschiedenartige Stimmungen und Anschauungen wiedergebenden epigrammartigen Vierzeiler. Seine Antwort lautet S. 52 so: 'Wir kennen einen Teil von Omar Chajjāms äußerem Leben, aber unser Wissen ist in diesem Punkte doch nur fragmentarisch. Die Mitteilungen über seine seelischen Eigenschaften sind so unbestimmt wie möglich, zum Teil auch stark parteiisch. Was sein Dichten angeht, können wir mit Grund vermuten, daß er sich auf allen den Gebieten bewegt hat, die wir in den unter seinem

Namen umgehenden Rubā'ī-Sammlungen vertreten finden; aber wir können mit Sicherheit sagen, daß sie schon früh und in stets steigendem Grade auf verschiedene Arten entstellt worden sind, und daß unter den mehr als 5000 Rubā'īs, die ihm zugeschrieben werden, höchstens 14 sind, für deren Echtheit man eine schwache Bürgschaft hat; was die übrigen betrifft, so haben wir gar keine Mittel, die echten von den unechten zu unterscheiden.' Die 14 vielleicht echten sind die 12, in denen der Dichter seinen Namen nennt, und die 2, welche nach dem unsere älteste Handschrift der Rubā'ijāt um 130 Jahre übertreffenden Manuskript des *miršad al'ibād* von Nağm-eddin Rāzī (gestorben 1256) als Beweis für die gotteslästerliche Gesinnung des Dichters angeführt werden.

Dieses Resultat ist freilich recht verschieden von dem, zu welchem SHUKOVSKI gelangte¹: daß sich aus dem Prozentsatze gewisser Gruppen der 'Wandergedichte', die als sicheres Material anzusehen seien, ein Schluß auf die Persönlichkeit des Dichters ziehen lasse, und daß man darnach Omar Chajjām als einen Mann betrachten müsse, der auf der Basis des sufischen Mystizismus sich eine regelrechte Weltanschauung ausarbeitete, moralische Freiheit und ein beschauliches Leben predigte und in Gottesliebe auf Beherrschung des Ewigen, Guten und Schönen hinarbeitete. Das sei sehr sympathisch, meint Verfasser, beruhe aber auf einer ganz unberechtigten Unterscheidung zwischen dem Werte der verschiedenen Gedichtgruppen als Grundlage zur Beurteilung der Person Omars (S. 28). Diese Meinungsverschiedenheit hindert natürlich CHRISTENSEN nicht, die hohe Bedeutung der Arbeit SHUKOVSKIS anzuerkennen, der zum erstenmale eine Menge neuer Quellen heranzog und 82 'Wandergedichte' nachwies, denen Verfasser 17 neue (15 von ihm gefunden) hinzufügen kann (S. 46 f.).

Die wenigen sicheren Nachrichten über Omar Chajjāms äußeres Leben sind S. 36 ff. zusammengestellt. Sie sind ausreichend, um in

¹ CHRISTENSEN kennt seine Arbeit in *Almuzaffarije* (Festschrift für V. ROSEN, Petersburg 1898) nur aus der Bearbeitung, die ROSS in *Journal of the Royal Asiatic Society*, April 1898 gab.

tise), devoted to arithmetic, and *al-Risala al-maghribiyya* (The North African Treatise), on the "calculus of dirham and dinar".

BORIS ROSENFELD

REFERENCES

- Matvievskaya, Galina P. and B.A. Rosenfeld. *Mathematicians and Astronomers of Medieval Islam and Their Works* (8th–17th c.). Moscow: Nauka, 1983, pp. 325–326. (in Russian)
- Sarton, George. *Introduction to the History of Science*, Vol. 2. Baltimore: Williams & Wilkins, 1927, pp. 204–205.
- Wiedemann, Eilhard, and K. Kohl. "Einleitung zu Werken von al-Charaḡi." In *Aufsätze zur arabischen Wissenschaftsgeschichte*, vol. 2. Ed. E. Wiedemann. Hildesheim, New York: Olms, 1970, pp. 628–643.

See also: Ibn al-Haytham – *Almagest* – *Hay'a*

UMAR AL-KHAYYĀM ʿUmar al-Khayyām (Ghiyāth al-Dīn Abū'l-Faḡh ʿUmar ibn Ibrāhīm Khayyām (al-Khayyāmī) al-Naysābūrī (Nīshāpūrī), 1048–1131) was a Persian mathematician, astronomer, philosopher, and poet. His scientific treatises were written primarily in Arabic; his poems were mostly written in Persian. The name Khayyām means "the tentmaker" — probably it was the profession of his father or grandfather. He was born and died in Nīshāpūr. Khayyām was a student in Balkh (now in Afghanistan), and worked at first in Bukhārā and Samarqand (now in Uzbekistan). In 1074 he was invited by Saljūq Sultan Mālikshāh Jalāl al-Dīn to the capital Iṣfahān to participate in the reform of the solar Persian calendar and to organize an astronomical observatory. The calendar reform was completed in 1079; the new calendar era was named according to the names of the sultan Mālikī or Jalālī. In 1092, after Mālikshāh's death Khayyām fell into disgrace, and his observatory was closed. This was because of suspicions that some of his verses were anti-Islamic. To allay these suspicions, he made a pilgrimage to Mecca. Later he worked in Marw (now Mary in Turkmenistan) which was the new capital of the Saljūq sultans.

Two of Khayyām's treatises are very important for the history of mathematics. One is the *Risāla fī'l-barāhīn ʿala masā'il al-jabr wa'l-muqābala* (Treatise of Demonstrations of Problems of Algebra), written in Samarqand and dedicated to the judge Abū Ṭāhir who had given him the opportunity to devote himself to the science. The topic of this work was the theory of cubic equations. Here the complete classification of cubic equations with positive roots was given, and for every type of equation the solution by means of the

intersection of circumferences, equilateral hyperbolas, and parabolas was also given.

The second work is the *Sharḡ mā ashkala min muṣādarāt kitāb Uqlīdis* (Commentaries on Difficulties in Introductions of Euclid's book). It was written in Iṣfahān in 1077 and contains the commentaries to Euclid's *Elements*. The treatise consists of three *maqālas*: (1) on the theory of parallels, (2) on the theory of ratios, and (3) on the theory of compound ratios. The ideas of this work were developed further by Naṣīr al-Dīn al-Ṭūsī (1201–1274), John Wallis (1616–1703), and Girolamo Saccheri (1667–1733) (Khayyām's quadrangle is also called Saccheri's quadrangle).

Before the *Risāla fī'l-barāhīn* Khayyām wrote the *Risāla fī taqṣīm rub' al-dā'ira* (Treatise on Division of a Quarter of a Circle) and *Mushkilāt al-ḡisāb* (Problems of Arithmetic). In the first, a geometric problem is considered. It is reduced to a cubic equation whose solution by means of the intersection of the circumference and equilateral hyperbola and an approximate numerical solution are found. Here the problem of classifications of cubic equations is formulated. The second work is not extant, but is mentioned in the former as "the treatise on the demonstration of methods of Indians of extraction of square and cube roots and on generalization of these methods for determination of bases of square-squares, square-cubes, cube-cubes and so on as many as you like, what was not earlier". These words show that this work was devoted to the extraction of roots of n th degree, which was explained later in the arithmetic treatise of Naṣīr al-Dīn al-Ṭūsī. Probably in this work, as in al-Ṭūsī's treatise, "Newton's binomial formula" for $(a + b)^n$ for an arbitrary natural n was explained.

Khayyām also made many contributions to the study of astronomy and the calendar. His *al-Zīj Mālikshāhī* (Malikshah Astronomical Tables) is not extant, except for the catalog of fixed stars from this work. In Khayyām's calendar there were eight intercalary days in 33 years. The error is one day in five thousand years (in the Gregorian calendar the error is one day in 3330 years). After the closing of his observatory Khayyām wrote the Persian historical treatise *Nowrūz-nāmeḡ* (Book on the New Year) on reforms of the solar Persian calendar and on the Persian New Year holiday Nowrūz in pre-Islamic Iran.

In the field of physics, Khayyām wrote *Fī ikhtiyāl ma'rifa miqdāray al-dhahab wa'l-ḡidḡa fī jism murakkab minhumā* (On the Art of Determination of Quantities of Gold and Silver in a Body Consisting of Them) and *Fī'l-ḡustāṣ al-mustaḡim* (On the Right Balance). Both of these works are included in the *Kitāb mizān al-ḡikma* (Book of the Balance of Wisdom) of Khayyām's student ʿAbd al-Raḡmān al-Khazīnī, who worked in Marw. In this he explains a method to determine specific gravity.

بالعربية، تأليف المحامي احمد الصراف - دراسة مع ترجمة رباعياته نثراً - ٣٨٤ صفحة من القطع المتوسط - منشورات مكتبة المثنى ببغداد - الطبعة الثالثة ١٩٦١ ..

هذا فيما نعتقد اوفى ما كتب في العربية او سواها عن عمر الخيام ...
والكتاب ليس جديداً ، ولكن نفاسته وطلاوة موضوعاته هي التي جعلت
طبعااته تتكرر وجعلت حجمه يكبر ايضاً في كل طبعة جديدة .

وقد عرف عن الاديب اللامع الاستاذ احمد حامد الصراف انه ترجم رباعيات
الخيام عن الفارسية ، ولكن كتابه - الذي وصلتنا حديثاً طبعته الثالثة - ليس
في الرباعيات وحدها ، بل ان الرباعيات جزء منه ، فهو يتناول كل ما يتعلق
بالخيام من شعر ودراسة وتاريخ .

Ed-Dirasat-ul-Edebiyje , c. 3/3, s. 324-326, 1961
Beirut

324

بل انه احياناً يضطر لترجمة المعنى ، وسبب توفقه في الترجمة وتادية المعنى الاصلي
يعود الى انه تحرر من قيود الوزن والقافية او عدد الاشطر التي التزم بها المترجمون
الآخرون ومثال ذلك :

از آمدنم نبود كز دون را بود وز رفتن من جمال وجاهش نفزود
وز هيچ كسي نيز دو گوشم نشنود كايں آمدن ورفتم از هر چه بود

وترجمته لها :

ما كان للكون نفع من مجيبي
ولم يزد من ذهابي جماله وجاهه
ولم تسمع اذناي ايضاً من احد
ما القاية من مجيبي وذهابي

بعد الرباعيات التي تستغرق مائة صفحة من مجموع الكتاب يعرض الاستاذ
الصراف الى مقام الخيام في الآداب الحديثة فيعدد ترجمات الرباعيات الى اللغات
الاجنبية وتواريخها واسماء المترجمين ثم ترجماتها الى اللغة العربية فيذكر ترجمات

Omer Hayyam

Ruba'iyat of Omar Khayyam

Authorship of the *Ruba'iyat* (commonly spelled *Rubaiyat*) is attributed to the Persian scientist and poet Omar Khayyam. Khayyam (c. 1048-1122) was born Ghiyas al-Din Abulfath Omar bin Ibrahim Khayyam in Nishapur (also spelled Naishapur, Naishabur, or Nayshabur), a city located in Khurasan, the northeastern province of Persia. His family had lived there for several generations, engaged perhaps in the trade of "tent-making," as the surname *Khayyam* suggests. Khayyam attained his early education in Nishapur and Balkh, another Khurasan city, studying mathematics, geometry, and astronomy, subjects that would preoccupy him throughout life. Legend tells of a pact of life-long friendship he formed in childhood with two renowned personages: Nizam al-Mulk, who later became a powerful vizier, and Hasan Sabbah, the leader of the Isma'ili Muslims, a variant of the Shi'ite branch of Islam and later of the radical groups known as the Assassins. After completing his education, Khayyam traveled to Samarqand, where he wrote a treatise on algebra and worked for the chief magistrate, Abu Tahir, and Tahir's master, Shams al-Mulk Nasr, the ruler of Bukhara. Later, Khayyam entered the service of the Seljuk sultan Malikshah (r. 1072-1092) and his famous vizier Nizam al-Mulk (possibly Khayyam's childhood friend) as one of several distinguished astronomers. In that capacity he was appointed in 1074 to a team of mathematicians, astronomers, and other scholars commissioned to reform the inexact solar calendar that Iran had relied upon since the early centuries of

THE LITERARY WORK

Quatrains set in Persia (Iran) at an unspecified time; written in the eleventh century; found in Persian manuscripts dating from 1207-08; published in English in 1859.

SYNOPSIS

A philosopher-poet contemplates such issues as the beauties of nature, the essence of love, the mysteries of existence, the limits of private life, the joys of wine, and the necessity of seizing the day.

Islam. The reformed calendar, one of the most precise in the world, is still used in Iran today. Khayyam's contribution to this scientific endeavor earned him the respect of his patron and spread his fame through the vast empire. After Malikshah's death and Nizam al-Mulk's murder at the hands of the Assassins in 1092, Khayyam may have fallen from favor, for he retired from the royal court, returning to his hometown, Nishapur. There he lived the rest of his life in relative obscurity, restricting his circle of acquaintances.

Khayyam probably composed the *ruba'is*, or quatrains, upon which his poetic reputation rests throughout his adult life. None of the verses attributed to him appear to have been set down or collected in manuscript until after his death, leading some scholars to reject him as the

07 OCT 2007

3 MAYIS 1991

3 MAYIS 1991

رشيد يوسف عطا الله
(ساروفيم فيكتور)

Ömer Hayyam (118-121)

تاريخ

الآداب العربية

المجلد الثاني

تحقيق
دكتور علي نجيب عطوي

Beirut-1985

عزاز الدين
للطباعة والنشر

(1121 م 510 هـ)

عمر الخيام

والتبحر في الفلسفة والرياضيات والنجوم حتى أصبح فيها قريع وحده وسماه
إبن القفطي في تاريخه «إمام خراسان وعلامة الزمان».

ألا أن عمر الخيام كان واهي العقيدة دهري⁽¹⁾ المذهب مرمياً بالاحاد
والتعطيل يستر زندقته تحت براقع التمويه من القول بتطهير الحركات البدنية
لتنزيه النفس الإنسانية. فراجت أشعاره عند الصوفية أيما رواج لما علم من
تهافت هؤلاء القوم على كل ما يجزر النفس من الشرائع ويرقيها في غريب
زعمهم الى عالم الروحانية حيث تسقط عنها المحظورات فلا إثم يأتون من
المنكرات. وتحدث بكفر الرجل بين الناس وفساد آرائه وكادت تهتك أستار
دهائه ورثائه فخشي على دمه وأمسك من عنان لسانه وقلمه وحجّ تضليلاً
للمقول وتبديداً لما تجمع فوق رأسه من غيوم الأحقاد ملؤها الزوابع والصواعق
ولما عاد من حجة أظهر التدنّ ولزم جانب الحذر واليقظة.

وكان عمر الخيام شاعراً فصيحاً وأكثر شعره في الفارسية وكان يؤثر النظم
مرتبعت مرتبعت يودعها آراءه في الفلسفة والمذاهب. وهي عند الفرس بمنزلة
أبي العلاء المعري عند العرب فإن فيها صدى التهكم والهزء بالدين الذي
امتازت به اللزوميات المعرية. وله في العربي شعر قليل منه:

إذا رضيت نفسي بميسور بلغة⁽²⁾ يحصلها بالكّد كفي وساعدي
أمنت تصاريف الحوادث كلها فكن يا زماني موعدي ومواعدي⁽³⁾
أليس قضا الأفلاك في دورها بأن تعيد الى نحس جميع المساعد
فيا نفس صبراً في مقيلك إنما تحرّ ذراه بانقضاض القواعد⁽⁴⁾

(1) الدهري من ينكر الخالق ويقول بقدوم العالم.

(2) ما يتبلغ به من العيش أي يكتفي.

(3) أوعده بالشر هدهد به وواعد الرجل صاحبه وعد كل منها الآخر.

(4) المقييل موضع القيلولة أراد به الجسم موضع إقامة النفس في هذه الحياة والذري جمع
ذروة وهي أعلى الشيء والإنقضاض السقوط.

وهو أبو الفتح عمر بن إبراهيم الخيام الشاعر الفارسي المشهور بمرتبعاته
على مذهب الصوفية كان من أئمة عصره في الفلسفة والهيئة والرياضيات
وتلقى العلوم في مدرسة نيسابور وهناك عرف طالبين أعتد⁽¹⁾ لها ذكر طبق
الخافقين⁽²⁾ وكتبت لها شهرة ملأت الأسماع وتحدثت بها الركبان وإن اختلفت
وجهتها في كل منها. أحدهما نظام الملك وزير السلطان ملك شاه السلجوقي
وقد مرّ بك شيء عن فضله وحسن سياسته والآخر هو اللص حسن بن صباح
زعيم الفرقة الإسماعيلية الباطنية الملاحدة الحشاشين أصحاب قلعة الموت ولهم
في التاريخ ذكر مشؤوم بما اجترحوا من المنكرات والفظائع... فأخى عمر
الخيام هذين الشابين وتوثقت بينهم عرى الولاء واحتاطوا لأنفسهم من
المستقبل فتعاهدوا أن من خدمه الدهر منهم وأقبلت عليه الدنيا يذكر رفيقيه
القديمين ويمدّ لها يد المساعدة. وإفترقوا على هذه المواعيد.

ودار الزمان دورانه وعانى الثلاثة غيره وحدثانه فرفعت أيدي الأقدار نظام
الملك على مناكب السعد وبوأنه ميّراً العزة والمجد فقصد عمر ويتقاضاه الوعد
فاحتفى به الوزير وعرض عليه رتبة في الدولة فأبى إلا التفرغ للعلم فأزاح له
صديقه عله⁽³⁾ وأجرى عليه رزقاً واسعاً كفاه مؤونة السعي وتجرّد للإشتغال

(1) المشرق والمغرب.

(2) هيء.

(3) أي أنه كان يمدّه ويزيل كل ما لعله يمنعه عن التفرغ لمهمته.

Publications of the
Institute for the History of
Arabic-Islamic Science

Edited by
Fuat Sezgin

ISLAMIC
MATHEMATICS
AND
ASTRONOMY

Volume
46

'Umar al-Khayyām
Abu l-Fath 'Umar ibn Ibrāhīm
(d. c. 526/1131)

Texts and Studies
Collected and Reprinted

II

1998

Institute for the History of Arabic-Islamic Science
at the Johann Wolfgang Goethe University
Frankfurt am Main

100 copies printed

© 1998

Institut für Geschichte der Arabisch-Islamischen Wissenschaften
Beethovenstrasse 32, D-60325 Frankfurt am Main
Federal Republic of Germany

Printed in Germany by
Strauss Offsetdruck, D-69509 Mörlenbach

ISLAMIC MATHEMATICS AND ASTRONOMY

Volume
46

'UMAR AL-KHAYYĀM
ABU L-FATH 'UMAR IBN IBRĀHĪM
(d. c. 526/1131)

TEXTS AND STUDIES

II

25 MART 2003

Collected and reprinted
by
Fuat Sezgin

in collaboration with
Mazen Amawi, Carl Ehrig-Eggert,
Eckhard Neubauer

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphane	
Den. No:	63611
Tas. No:	509.297
	ISLM

1998

Institute for the History of Arabic-Islamic Science
at the Johann Wolfgang Goethe University
Frankfurt am Main

TABLE OF CONTENTS

Omar Khayyām ['Umar Khayyām]: <i>Nowrūz Nāmāh</i> [<i>Nawrūz-nāmeh</i>]. A treatise on the origin, history, & the ceremonies of the Persian New-Year festival. Persian text. Based on the unique Berlin manuscript. Edited with preface, notes, & glossary by Mojtabā Minovi [Mujtabā Mīnuwī]. Teheran 1933. 32, 148 pp. ...	1
Gabrieli, Francesco: <i>Il "Nawrūz-nāmeh" e 'Omar Ḥayyām</i> . <i>Annali. Reale Istituto Superiore Orientale di Napoli</i> 8. 1936. pp. 83-86.	181
Massé, Henri: <i>Le "Naurouz-nâmè" de Omar Khayyām</i> (" <i>Le livre du nouvel an</i> "). With an appendix by Johan-Melchior Faddegon on <i>La date du "naurouz"</i> . <i>Annales de l'Institut d'Études Orientales. Faculté des Lettres de l'Université d'Alger (Paris)</i> 3. 1937. pp. 238-265.	186
Mieli, Aldo: <i>Equations du troisième degré et solution d'un des cas particuliers par 'Umar al-Ḥayyāmī</i> . <i>Archeion (Santa Fé)</i> 22. 1940. pp. 180-186.	214
Barani, Syed Hasan: <i>The Jalālī calender (Tārīkh-i-Jalālī or Malikī)</i> . <i>Islamic Culture (Hyderabad)</i> 17. 1943. pp. 166-75.	222
Mitra, P.N.: <i>Omar Khayyam, the mathematician</i> . <i>Indo-Iranica (Calcutta)</i> 1. 1947. pp. 13-20.	233
Winter, Henry James Jacques and W. 'Arafat: <i>The algebra of 'Umar Khayyām</i> . <i>Journal of the Royal Asiatic Society of Bengal. Science</i> 16. 1950 (1952) pp. 27-78.	241
Amir-Móez, Ali R.: <i>Discussion of difficulties in Euclid by Omar ibn Abraham [sic] al-Khayyāmī (Omar Khayyam)</i> . Translated by ... <i>Scripta Mathematica (New York)</i> 24. 1959. pp. 275-303.	293

-Ömer Hayyam

25 TEMMUZ 1982

REZA BARAHENİ

HAYYAM AND FITZGERALD WITHIN
THE FRAMEWORK OF THE
VICTORIAN ERA

(HAYYAM VE FITZGERALD VICTORIA DEVRİ İÇİNDE)

III, IV. KISIMLAR

FAKÜLTELER MATBAASI — İSTANBUL 1960

DOKTORA TEZİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ

1. RAPORTÖR Prof. V. TURHAN
 2. RAPORTÖR Prof. A. ATEŞ
- TEZE NEZARET EDEN Doç. Dr. MİNA URGAN

İmtihan Tarihi : 23 HAZİRAN 1960

ACTA ORIENTALIA

ACADEMIAE SCIENTIARUM
HUNGARICAE
(ACTA ORIENT. HUNG.)

ADIUVANTIBUS

K. CZEGLÉDY, A. DOBROVITS, L. FEKETE, J. NÉMETH, S. TELEGDI

REDIGIT
L. LIGETI

TOMUS XI

1960

‘OMAR KHAYYĀM MISCELLANEA

BY

B. CSILLIK

It was in 1859 that Edward FitzGerald published at his own cost a small booklet of translations which since has, with the passing of many years, earned world fame for the name of ‘Omar Khayyām — known until then in Europe only as an astronomer, geometrician and mathematician — and also for the name of the translator. It is to this centenary occasion that I wish to contribute the following minor notes and observations.

I

A Forgotten ‘Omar Khayyām rubā‘ī

Ḥāgī Mirzā Ḥusainḥān, who worked about 1298, A. H. = 1880—1881, A. D., at Trapezunt, as the First Secretary of the Persian Foreign Ministry and Chargé d'affaires, and devoted his free time to the study of foreign languages, was led to the conviction that, before undertaking the study of foreign languages, one must first become familiar with the basic conceptions of Persian grammar and the technical terms of the Persian language. As the result of this approach, he published a small textbook for the use of his compatriots, especially the youth (تنبیه الصبيان), with the sub-title صرف و نحو فارسی on the pinkish cover, printed by the Aḥtar Press, 1298, A. H., 2 + 138 + 3 pp.).

To illustrate his *theses* he culls examples from the entire body of modern Persian literature. On page 19, to show the meaning of the future tense (mustaqbil), he quotes an example from ‘Omar Khayyām. The rubā‘ī thus cited is missing from all the copies of MSS, lithographs and printed editions, about 1800 quatrains in all, that I have at my disposal. It must exist in some MS or lithographed edition to which I have had so far no access. Since the work in question came out in a rather small edition, it seems to me necessary to publish the rubā‘ī here. Somebody might identify the MS from which it was taken, and this alone might be a significant contribution to the ‘Omar Khayyām research.

Omar Haggan

مجله

دانشکده ادبیات

شماره سوم سال دهم

۱۳۴۲

(شماره مسلسل ۳۹)

فروردین ماه

یادبود لوئی ماسینین

در ۱۲ آبان ماه ۱۳۴۱ (سوم نوامبر ۱۹۶۲) یکی از بزرگترین شرق شناسان فرانسوی، پروفیسور لوئی ماسینین Louis Massignon استاد دانشگاه پاریس و کلدو فرانس در گذشت. مرگ این دانشمند بزرگ که به روح و معنای فکر و اندیشه شرقی و اسلامی بخوبی پی برده بود و عارفی و اصل بشمار میرفت برای عالم شرق خصوصاً ایران ضایعه ای بس اسف انگیز است. دانشکده ادبیات تهران به مناسبت در گذشت آن مرحوم به دعوت جناب آقای دکتر علمی اکبر سیاسی رئیس دانشکده در تاریخ روز سه شنبه ۱۳ آذر ماه ۱۳۴۱ (چهارم دسامبر ۱۹۶۲) مجلس یادبودی فراهم نمود که در آن مجلس جمع کثیری از آقایان استادان دانشگاه و فرهنگیان و معارف و علاقه مندان به فرهنگ فرانسه و دانشجویان و فرانسویان مقیم تهران حضور یافتند. درین مجلس، نخست آقای رئیس دانشکده ادبیات و سپس آقایان هانری کرفن مستشرق معروف و سعید نفیسی و دکتر محمد مهین استادان دانشکده ادبیات و جناب آقای سیوان سفیر کبیر فرانسه بیاناتی ایراد کردند که بترتیب درج میشود:

خیام

ریاضی دان شاعر، یا شاعر ریاضی دان

بقلم آقای دکتر محسن هشترودی

خیام مانند هر کس دیگر روزی دیده به دنیا گشود و روزی دیگر چهره در نقاب خاک نهان کرد. وقایع نگار تاریخ ولادت و وفات او را ثبت و احیاناً سوانح ایام و پیشامدهای روزگار او را در دفتر یادها ضبط کرده است. از نظر آنچه مورد بحث ماست، دانستن این نکات چندان مهم نیست. کامیابیها و ناکامیهای خیام، شادیها و غمها، نشاطها و سوکهای او همه با او به دیار نیستی رهسپر شدند. از او نامی و چند رباعی و بعضی آثار علمی در ریاضیات و طبیعیات باقی مانده است. اگر ملاک اعتبار و ارزش اشخاص شهرت آنان باشد از این نظر نیز خیام سر سلسله و پیشرو قافله نامداران است. چه با ترجمه رباعیات او تقریباً به تمام زبانهای دنیا، پس از کسار فیتزجرالد Fitz-Gerald در همه کشورهای گیتی نام او زبانزد خاص و عام است. شهرت خیام به نام شاعر چنان بوده که خیام ریاضی دان و دانشمند تحت الشعاع خیام هنرمند قرار گرفته است و از این نظر در باره رباعیات خیام و اندیشه فلسفی و صیغه هنری او چند کلمه عنوان میشود که ارزش ادبی او نیز گفته آید. گرچه ادای چنین وظیفه ای بس دشوار است. خیام دنیای گذران را با نیک بینی نمینگرد. پایان هر چیز را مرگ بی بازگشت و بی امان میداند. آرزو میکند که کاش از پی هزاران سال «چون سبزه امید بردهیدن بودی» و دیده نگران بار دیگر بجهان راه میگشود.

شماره سوم

مجله دانشکده ادبیات

۳۰۲

بکت جدر المستنصرية ندبة
نوائب دهر لیتنی مت قبلها
علی العلماء الراسخین ذوی الحجر
ولم ارعدوان السفیه علی الحجر

و این قصیده ۹۲ بیت است.

آقایان محترم، اگر بخواهم از تمام شعراء ایران که در باره بغداد سخن گفته اند یاد کنم بی شک اگرچه حدیثی دلکش است ولی مجال را بر دیگر دانشمندان که باید خطابه ایراد کنند تنگ خواهد ساخت، از اینرو محاضرة خود را به همین جا خاتمه می دهم و از حضار محترم که بدین گفتار گوش فرادادند و هم از هیأت رئیسه کنگره که اجازه دادند تا خطابه خود را ایراد کنم بی حدسپاسگزارم. والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

Publications of the
Institute for the History of
Arabic-Islamic Science

Edited by
Fuat Sezgin

ISLAMIC
MATHEMATICS
AND
ASTRONOMY

Volume
45

ʿUmar al-Khayyām
Abu l-Faḥḥ ʿUmar ibn Ibrāhīm
(d. c. 526/1131)

Texts and Studies
Collected and Reprinted

I

1998

Institute for the History of Arabic-Islamic Science
at the Johann Wolfgang Goethe University
Frankfurt am Main

ISLAMIC MATHEMATICS AND ASTRONOMY

Volume
45

ʿUMAR AL-KHAYYĀM
ABU L-FATH ʿUMAR IBN IBRĀHĪM
(d. c. 526/1131)

TEXTS AND STUDIES

I

Collected and reprinted

by
Fuat Sezgin

in collaboration with
Mazen Amawi, Carl Ehrig-Eggert,
Eckhard Neubauer

1998

Institute for the History of Arabic-Islamic Science
at the Johann Wolfgang Goethe University
Frankfurt am Main

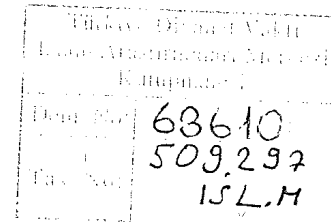

TABLE OF CONTENTS

Woepcke, Franz: <i>L'algèbre d'Omar Alkhayyâmî, publiée, traduite et accompagnée d'extraits de manuscrits inédits.</i> Paris 1851. XX, 128, 52 pp.; 5 pls.	1
Anonymous: Review of: Woepcke, Franz: <i>L'algèbre d'Omar Alkhayyâmî, publiée, traduite et accompagnée d'extraits de manuscrits inédits.</i> Paris 1851. <i>Nouvelles Annales de Mathématiques</i> (Paris) 13. 1854. pp. 148-157.	208
Woepcke, Franz: <i>Notice sur un manuscrit arabe d'un traité d'algèbre par Aboul Fath Omar Ben Ibrahim Alkhayyâmî, contenant la construction géométrique des équations cubiques.</i> <i>Journal für die reine und angewandte Mathematik</i> (Berlin) 40. 1850. pp. 160-172.....	218
Anonymous: <i>Théorème de Fermat et manuscrit arabe.</i> <i>Nouvelles Annales de Mathématiques</i> (Paris) 9. 1850. pp. 386-392.	231
Taylor, W.B.: <i>A calendar proposed by a Persian astronomer in 1079.</i> <i>Bulletin of the Philosophical Society of Washington</i> 2. 1875-1880. pp. 38-39.....	238
Jacob, Georg and Eilhard Wiedemann: <i>Zu 'Omer-i-Chajjâm.</i> <i>Der Islam</i> (Straßburg) 3. 1912. pp. 42-62.	240
Kasir, Daoud S.: <i>The Algebra of Omar Khayyam.</i> New York: 1931. VI, 126 pp. (<i>Contributions to Education</i> . 385).	261

100 copies printed

© 1998

Institut für Geschichte der Arabisch-Islamischen Wissenschaften
Beethovenstrasse 32, D-60325 Frankfurt am Main
Federal Republic of Germany

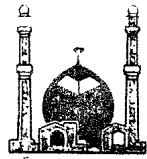
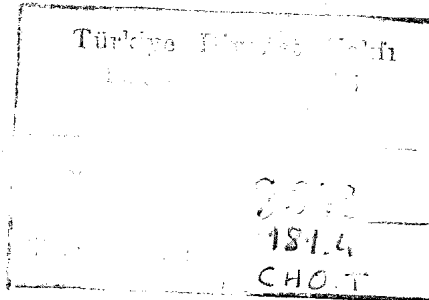
Printed in Germany by
Strauss Offsetdruck, D-69509 Mörlenbach

25 MAR 2003

Traces of
Indian Philosophy
in
Persian Poetry

Umar Khayyam
165-190

By
Dr. O.B.S. Choubey
(Swami Ananda Yogi)

IDARAH-I ADABIYAT-I DELLI
2009 QASIMJAN STREET
DELHI-6

6

UMAR KHAYYAM, THE EPICUREANS AND CHARVAKS

In the realm of Indian philosophy some of the systems e.g., Buddhism, Jainism and Charvaks are known for their atheistic attitude but they vary among themselves so far as the precepts are concerned. Buddhism and Jainism, although atheistic religions, attach utmost importance to discipline, virtues and to all the recognized human values but Charvaks seek salvation only in pleasure at the cost of all spiritual goodness.

Over stress on austerities of religion, hardened traditions and morality stiffened into routine often give way to reaction and gaining momentum, the reaction sometimes emerges as a distinct school of thought and, in absence of provisions to thwart such a move by castigation or otherwise, it continues to stay as a permanent feature in the society. Charvaks in India and Epicureans in Greece had hedonistic philosophy of their own which, though no more in vogue in modern times, held its ground for centuries in the past. Both of these schools consider pleasure to be the chief good in human life but while the Charvaks give recognition to all sorts of pleasures whether sensuous or lascivious, the Epicureans inhibit themselves from the pleasures of the debauched man or those that lie in sensual enjoyment. Thus while the Charvaks lay stress on pleasures without restraint the Epicureans aim at negative pleasure, that is, freedom of the body from pain and the soul from disturbance.

As we have to concentrate ourselves on Umar Khayyam's poetry we shall be viewing up these side-issues along with the principal study.

Umar Khayyam is mainly considered to be a bacchanalian poet and none of the Persian poets writing on wine and love could excel him. Wine, if not for all at least for the users, is a sure means of pleasure and hence Umar Khayyam comes very close to the Greek and Indian hedonists although no philosopher belonging to these schools even tried to express his thoughts in poetry.

R
013091761
IL BI

- Ilyas Farnini, 1959
- A Bibliography of scholars in medieval Islam :
150-1000 A. H. (750-1600 A.D)/ Ilias Fernini.
Abu Dhabi: Cultural Foundation, 1998.
xxx, 507p.; 30 cm.
- Includes bibliography references, appendices and index.
1. scholars, Muslim - Biography.
2. Civilization, Islamic - Bio-bibliography.
3. Bibliography, Critical.
4. Civilization, Islamic - Bibliography. Title.

A BIBLIOGRAPHY

OF

SCHOLARS

IN MEDIEVAL ISLAM

150 - 1000 A.H
(750 - 1600 A.D)

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	89853
Tas. No:	

Ilias Fernini, Ph.D.
Faculty of Science
United Arab Emirates University

All rights are reserved to the Cultural Foundation. Abu Dhabi

حقوق الطبع والنشر محفوظة للمجمع الثقافي
الطبعة الأولى ١٩٩٨م

* الآراء الواردة في هذا الكتاب لا تعبر بالضرورة عن رأي الناشر *

(15) "*Al-Yūsufi fi šana'at al-ṭibb*". This is a large treatise on medicine.

There are also other medical works ascribed to him, dealing with the making of the theriaca, embryology, and the veterinary art.

Omar Khayyam

KHAYYĀMĪ (al-Khayyāmī)

Ghiyāth al-Dīn Abū'l Fath 'Umar Ibn Ibrāhīm al-Nisābūrī al-Khayyāmī

b. in Nishāpūr (Iran) in 1048 A.D; d. in Nishāpūr in 1131 A.D

Mathematician, astronomer, philosopher - Al-Khayyāmī^{333,334,335}

was born soon after Khurāsān was overrun by the Seljuks, who also conquered Khorezm, Iran, and Azerbaijan, over which they established a great but unstable military empire. Most sources agree that he came from Nishāpūr, where, according to the thirteenth/fourteenth-century historian Fadhallāh Rashid al-Dīn, he received his education. Tabrīzī, on the other hand, stated that al-Khayyāmī spent his boyhood and youth in Balkh (now in Afghanistan), and added that by the time he was seventeen he was well versed in all areas of philosophy.

Al-Khayyāmī is also known as Omar Khayyam. He wrote on various subjects such as mathematics, astronomy, philosophy, music and religion. The algebra of al-Khayyāmī^{336,337,338} can be considered as one of the outstanding achievements of Muslim mathematicians.

³³³ Rosenfeld & Youschkevitch, pp. 323-334

³³⁴ Sarton, pp. 759-761

³³⁵ Boyle, pp. 658-665

³³⁶ Kasir, New York (1972)

³³⁷ Winter & Arafat, pp. 27-78

³³⁸ Woepcke, Paris (1851)

His mathematical works can be listed as follows:

(1) an untitled algebraic treatise on solving cubic equations. Al-Khayyāmī's method of solving cubic equations by geometrical means is considered as a big accomplishment in the history of mathematics. In this work, he reduced a particular geometrical problem to an equation, $x^3 + 200x = 20x^2 + 2000$, and had solved it by an intersection of a circumference $y^2 = (x - 10)(20 - x)$ and an equilateral hyperbola $xy = 10\sqrt{2}(x - 10)$. He also noted that he had found an approximated numerical solution with an error of less than one percent, and he remarked that it is impossible to solve this equation by elementary means, since it requires the use of conic sections. This is perhaps the first statement in surviving mathematical literature that equations of the third degree cannot be generally solved with compass and ruler - that is, in quadratic radicals- and al-Khayyāmī repeated this assertion³³⁹.

(2) "*Risāla fi'l barāhīn 'alā masā'il al-ğabr wa'l muqābala*" (Treatise on Demonstration of Problem of Algebra and Al-muqābala). In the introduction of this treatise, al-Khayyāmī presented one of the first definition of algebra, saying of it that, "the art of al-ğabr and al-muqābala is a scientific art whose subject is pure number (natural) and measurable quantities (surfaces, lines, bodies, and time) in so far as they are unknown, added to a known thing with the help of which they may be found; and that known thing is either a quantity or a ratio."

After this, al-Khayyāmī repeated his earlier supposition that cubic equations that cannot be reduced to quadratic equations must be solved by the application of conic equations and that their arithmetical solution is still unknown (such solutions in radicals were, indeed, not discovered until the 16th century). He did not, however, despair of such an arithmetical solution, adding, "perhaps someone else who comes after us may find it out in the case, when there are not only the first three classes of known powers, namely the number, the thing, and the square."

³³⁹ Dold-Samplonius, pp. 71-88

Omair Hayyam
Ghazali

① به تشریح و تحلیل شخصیت علمی و فلسفی و نیز، اوضاع و احوال زندگانی و زمانه حکیم عمر خیام می‌پردازد. نویسنده ضمن بیان حوادث اجتماعی و سیاسی دوران غزنویان و سلجوقیان و تعصبات مذهبی و فرقه‌ای این دوره، به تلاشهای اشعری و غزالی که می‌کوشیدند فلسفه و حکمت را به خدمت شریعت و دین بگمارند، اشاره کرده و درباره جو سنگین تقیث عقاید و جنگ و جدالهای فرقه‌ای و دینی و قومی سخن رانده است. مؤلف آراء و نظریات برخی از ادیبان و مورخان و متفکران را در خصوص شخصیت حکیم عمر خیام، اوضاع و احوال سیاسی و اجتماعی، گرایشهای مذهبی و دینی، اندیشه‌ها و ارزشهای صوفیانه و عارفانه، رباعی و جایگاه آن در شعر فارسی و دیدگاههای شاعران و عالمان معاصر در این زمینه، به تفصیل مورد پژوهش قرار می‌دهد. حکیم عمر خیام و رباعیهای او، جهان بینی‌اش، نقش وی در اصلاح تاریخ و تقویم، شهرت جهانی او، اثرگذاری حکیم عمر خیام بر آیندگان، تأثیرپذیری حکیم از پیشینیان و معاصران از دیگر مباحث مهم این کتاب است.

شیخ شعاعی، عباس

«مروری بر نظریه مثل افلاطونی و

دیدگاه ملاصدرا درباره آن». (شماره ۷۳۵۸)

اندیشه‌های فلسفی ملاصدرا

صادق زاده قمصری، فاطمه

«همراهی شهود و برهان در

ایمان و اعتقادات دینی از دیدگاه

صدرالمتألهین». (شماره ۸۸۶۶)

اندیشه‌های کلامی ملاصدرا

صالح، محسن

«روش صدرالمتألهین در تفسیر قرآن

کریم». (شماره ۷۸۷۶)

اندیشه‌های تفسیری ملاصدرا

صانعی دره بیدی، منوچهر

«از فعالیت نفس در نظر صدرا تا

خلاقیت عقل در نظر کانت». (شماره ۷۵۰۹)

اندیشه‌های فلسفی ملاصدرا

صدرا، علی رضا

«روش‌شناسی فارابی در علم مدنی».

(شماره ۳۳۷۵)

طارمی، عباس
«ادله ریاضی ابو یعقوب کندی بر
نقشی جهان نامتناهی». (شماره ۸۳۳۴)
فلسفی

عبد، عبداللطیف محمد
«مفهوم خیال در حکمت متعالیه».
(شماره ۷۳۶۳)
اندیشه‌های فلسفی ملاصدرا

MADDE YAYINLANDIRILAN
SONRA GÖLEN OKUMAN

EKİM 2008

Edited by Ehsan Yarshater

Number 3

Türkiye İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	149665
Tas. No:	891.5 PER.L

Persian Literature

edited by
Ehsan Yarshater
Columbia University

Bibliotheca Persica

New York 1988

8. 'Omar Khayyām

L. P. Stewart - Sutton

If there is one Persian poet whose name is almost universally known in the West, it is 'Omar Khayyām. For many, indeed, he is the only Persian poet they have ever heard of. Yet the irony here is that, in the great world of Persian literature, Khayyām is a relatively minor figure; if he wrote poetry at all, it was only as the diversion of an amateur, and in any case the popular image of him in the West as a self-indulgent pleasure-lover is probably wholly false.

The main reason for this misconception is that the "Omar Khayyam" whose fame has spread throughout the Western world is not a Persian poet at all, but a mid-nineteenth-century English clergyman whose real name was Edward FitzGerald. It is FitzGerald's poem, entitled the *Rubāiyāt of Omar Khayyām*, that has achieved an established and deserved place in English literature and has been translated into most European and many other languages. The poem sets out to describe a day in the life of the largely imaginary figure of 'Omar Khayyām, in tones and colors designed to appeal to a mid-Victorian audience inclined to rebel against the restricting puritanism of the Victorian ethic—though it was not until after FitzGerald's death a quarter of a century later that his poem began to catch the public imagination, whose loyalty it has not lost up to the present day:

Here with a Loaf of Bread beneath the Bough,
A Flask of Wine, a Book of Verse—and Thou
Beside me singing in the Wilderness—
And Wilderness is Paradise enow.

"How sweet is mortal Sovranty!"—think some:
Others—"How blest the Paradise to come!"
Ah, take the Cash in hand and waive the Rest;
Oh, the brave Music of a *distant* Drum!

And much as Wine has play'd the Infidel,
And robb'd me of my Robe of Honour—well,
I often wonder what the Vintners buy
One half so precious as the Goods they sell.

ارزشهای عالی اخلاق در رباعیات عمر خیام

Dr. Hayyan

چکیده:

عمر خیام شاعر نامی ایران، ریاضی دان، فیلسوف و منجم هم بوده. وی در رباعیاتش ارزشهای اخلاقی را هم مطرح کرده است. در فلسفه خیام قدرت ایزد متعال، ارزش وقت، بی فایده‌گی هستی، کوتاه بودن عمر، مشیت الهی، احتراز از جور و ستم، بیچارگی افراد بشر و سایر موضوعات مورد توجه بوده است. او می‌کوشد که مردم بیهوده نگران آینده‌نا معلوم نگردند،

غم چند خوری به کار ناآمده پیش
رنج است نصیب مردم دور اندیش
خوش باش و جهان تنگ مکن بر دل خویش
کز خوردن غم قضا نگردد کم و بیش

طی قرون متمادی روحهای افسرده برای دل‌داری و آسودگی بنه رباعی‌های خیام ملتفت بودند. او نصیحت می‌کند، موقعیکه با زحمتهای گوناگون بر می‌خویرد برای نعانیت به طرف خداوند بزرگ متوجه می‌شوید همین امر به طمانینت قلبی منتج می‌شود در یکی از رباعی‌های زیبا چنین گفته است:

این قافله عمر عجب می‌گذرد
دریاب دمی که با طرب می‌گذرد
ساقی غم فردای حریفان چه خوری
پیش آر پیاله که شب می‌گذرد

۱- رئیس بخش زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه ممبئی (هند)

فردوسی از نکوترین گوهرهای مردمی در قالب یک مرد تجسم یافته است. گویا، همانست یک انسان کامل! کویا، همانست یک انسان کامل! کویا، همانست یک انسان کامل! کویا، همانست یک انسان کامل! کویا، همانست یک انسان کامل!

چو چیره شود بر دل مرد شک
یکی درد مندی بود بی پزشک
و نیز غرور و خود خواهی را به دل راه نمی‌دهد.

مشو غره زاب هنرهای خویش
نگهدار بر جایگه، پای خویش

منابع و مراجع

- ۱- الشاهنامه، ترجمه عربی شاهنامه، ۷ هـ. ق به تصحیح عبدالوهاب عزام، قاهره، دارالکتب المصریه ۱۹۳۲ م / ۱۳۵۰ هـ.
- ۲- چهار مقاله، عروضی، سمرقندی، به کوشش محمد معین، چاپخانه زوار، تهران ۱۳۳۷ هـ. ش.
- ۳- سفرنامه ناصر خسرو، به کوشش دبیر سیاقی، محمد، انجمن آثار ملی، تهران ۱۳۵۴ هـ. ش.
- ۴- شعرالعجم، یا تاریخ شعراء و ادبیات ایران، شبلی نعمانی، ج اول، ج دوم، ایران ۱۳۳۵ هـ. ش.
- ۵- لغت نامه دهخدا، علی اکبر دهخدا، ج اول ذیل دهقان.
- ۶- مقالات حافظ محمود شیرانی، ج چهارم، مجلس ترقی ادب، لاهور ۱۹۶۸ م.
- ۷- تاریخ ادبیات در ایران، ذبیح الله صفا، ج اول، ابن سینا، تهران ۱۳۳۸ هـ. ش.
- ۸- هزاره فردوسی، جمعی از دانشمندان، ج اول، تهران ۱۳۶۲ هـ. ش.
- ۹- کتاب حکیم ابوالقاسم فردوسی، ج اول، شاهنامه، از دستنویس موزه فلورانس به قلم دکتر عزیز الله جوینی، انتشارات دانشگاه تهران، ج اول ۱۳۷۵ هـ. ش.
- ۱۰- همان، ج دوم، ۱۳۷۷ تهران.

09 AGU 2007

0322

Ömer Hayyâm

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ • MİMARLIK FAKÜLTESİ

BÜYÜK MATEMATİKÇİ
ÖMER HAYYÂM

Yazan :

Hâmit DİLGAN

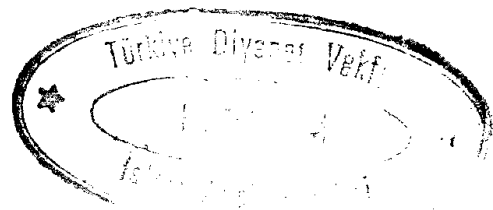
Mimarlık Fakültesi Yüksek Matematik
ve
Matematik Tarihi Profesörü.

- I. Sekizinci ilâ onbirinci yüzyıl fâsılasında İslam Matematiği.
- II. Ömer Hayyâm ve zamanının Matematiği.

L.T.Ü. Mim. Fak.
Demirbas No.

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Füruhuvesi	
Kayıt No. :	1676
Tasnif No. :	925 Dil.Ö

ŞİRKETİ MORETTİBİYE BASIMEVİ
İSTANBUL-1959

سید هاشم

MANI 2002

دانشنامهٔ خیّامی

مجموعهٔ رسائل علمی، فلسفی و ادبی

عمر بن ابراهیم خیّامی

به اهتمام

رحیم رضازادهٔ ملک

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	70965
Tas. No:	928 ÖME

تهران - ۱۳۷۷

● عبدالله نیک سیرت

دیدگاه خیام در این زمینه می‌شود و از طرف دیگر، پاره‌ای از افکار و دیدگاهها و حتی اشعار خیام در تأیید و تقویت و یا حداقل تفهیم و تفسیر دیدگاه اشاعر بعنوان یکی از مهمترین مکاتب کلامی ناظر به موضوع جبر و اختیار مورد استناد و استشهاد قرار می‌گیرد.

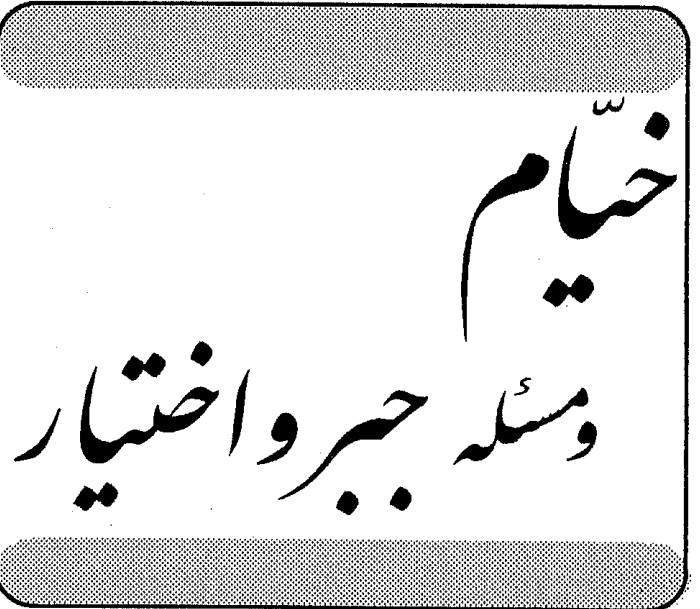
دیر زمانی است که آدمی نه با اختیار و اراده خویش، که بتقدیر ازلی و ابدی باین دنیای دنی و دیار فانی ناخواسته و نامراد هبوط نموده است. از آن زمان تاکنون انسان همواره خود را با سئوالات و معضلات بیشماری - چه در عرصه عمل و چه در حیطه نظر - مواجه و روبرو می‌دیده و می‌بیند. یکی از قدیمیترین و جدیدترین و در عین جنجال‌یترین این مسائل که نسل و عصر خاصی را نمی‌شناسد و ذهن و فکر همه آدمیان در تمامی ازمنه و امکانه و در همه مراتب و سطوح از عارف و عامی را بخود مشغول داشته و هیچگاه دامن او را رها نکرده و نخواهد کرد، موضوع مهم و حیاتی «جبر و اختیار» و یا «قضاء و قدر» است.

این موضوع از آنجهت که به انسان مربوط است «جبر و اختیار» و از آنجهت که به خدا مربوط است «قضا و قدر» است ظاهراً اولین مسئله‌ای است که در میان مسلمین مورد بحث و قیل و قال واقع شده است.^۱

معضل «جبر و اختیار» مسئله دیروز و امروز و فردای ماست که در میان فلاسفه، متکلمین، متشرعین، ادبا و اهل فرهنگ و ادب مطرح بوده و هست. رباعی منسوب به

۱- شایان ذکر است - همانگونه که در متن مقاله بدان اشاره خواهد شد، بعضی از خیام شناسان معتقدند که حداقل دو شخص به نامهای خیام و خیامی در تاریخ وجود داشته و آن خیامی که ریاضیدان و منجم بوده بنام «حکیم ابو الفتح عمر بن ابراهیم خیامی» و تنها پاره‌ای اندک از رباعیات موجود سروده وی می‌باشد با شاعر دیگری که نام خیام داشته و بیشتر رباعیات موجود توسط وی سرانیده شده، تفاوت دارند. بهمین خاطر تذکر این نکته لازم است که در این نوشتار هرگاه نام خیام آورده شده منظور و مراد ما همان حکیم ابو الفتح عمر بن ابراهیم خیامی، ریاضیدان و حکیم مشهور و مورد بحث ماست و نه خیام شاعر.

۲- مطهری، مرتضی، آشنایی با علوم اسلامی، ج دوم، انتشارات صدر، ص ۱۹.

پیشگفتار

من می‌خورم و هر که چو من اهل بود

می‌خوردن من بنزد او سهل بود

می‌خوردن من، حق ز ازل می‌دانست

گر می‌نخورم علم خدا جهل بود

از رباعیات منسوب به خیام

بدون تردید حکیم ابو الفتح عمر بن ابراهیم خیامی^۱ یکی از بزرگترین و شاید مشهورترین حکما و ریاضیدانان و منجمان و شاعران پارسیگوی این مرز و بوم است. بهمین علت شناخت آراء و افکار و عقاید و زندگی وی بر ما فرض و محتوم است. نگارنده این سطور بسائقه علاقه و مطالعات خویش، سعی در بررسی اجمالی و مختصر یکی از زوایای مهم و تا حدودی مبهم فکری و عقلانی خیام داشته است.

هدف اصلی از این مقاله بیان اجمالی آراء و عقاید خیام راجع به مسئله بسیار غامض جبر و اختیار عموماً، و علم ازلی خداوند و اختیار آدمی، خصوصاً است. البته در این بین به تشریح مختصر دیدگاههای مهم کلامی و فلسفی راجع به مسئله جبر و اختیار و علم باری تعالی و اختیار آدمی نیز مبادرت شده است. این امر نیز بدین خاطر بوده است که از طرفی بیان آراء و افکار کلامی راجع به مسئله جبر و اختیار موجب فهم و درک بهتر و واضحتر

حکیم عمر بن ابراهیم خیام نیشابوری

سید محمدرضا جلالی نائینی
استاد سابق دانشکده‌ی ادبیات دانشگاه تهران

هیچ‌یک از معاصران خیام او را شاعر ندانسته است. نظامی عروضی سمرقندی هم که شاگرد او بود در «مقاله‌ی دوم» چهار مقاله‌ی خود که در آن به شعر و شاعری و شرح حال گروهی از سخنگویان پرداخته، نامی از خیام نبرده و وی را شاعر ندانسته است. در حالی که همین نظامی — در «مقاله‌ی سوم» کتاب خود — آنجا که سخن از منجمان و کارهای ایشان در میان است، دو حکایت از خیام نقل می‌کند و او را منجم بزرگی می‌داند. ترانه‌های منسوب به خیام نیز هیچ ارتباطی با وی ندارد و اصلاً سروده‌ی شاعر و سخنوری خراسانی است که در سده‌ی ششم یا اوایل سده‌ی هفتم هجری قمری می‌زیسته است و متأثر از فلسفه‌ی مادی‌گری بود.

* * *

سال تولد احتمالی خیام، از روی زابجه‌ی وی که ظهیرالدین بیهقی (ف. ۵۶۵هـ) آن را با جزییات کامل ضبط کرده (← : تمشة صوان الحکمة ۱۳۶۵هـ)، در سایه‌ی همت و دانش سوامی گوویندا تیرتها^۱ — عالم فلکی هندی — محاسبه، و مشخص شده است که خیام در ۴۳۹هـ/مطابق هیجدهم می ۱۰۴۸ چشم به جهان گشود. محاسبه‌ی دقیق تیرتها را انجمن ستاره‌شناسی نظری فرهنگستان شوروی (سابق) نیز تأیید نموده است.

1. Swāmī Govinda Tirtha

- ۱ سید محمدرضا جلالی نائینی / حکیم عمر بن ابراهیم خیام نیشابوری
- ۹ احمد شرف‌الدین / خیام و نوموگرافی
- ۱۷ جعفر آقایانی چاوشی / حکیم عمر خیام و مثلث حسابی
- ۳۳ محمدمهدی فولادوند / سهم صادق هدایت در شناساندن خیام
- محمدرضا صیاد / دستاورد بررسی‌های روش محاسبات تقویم رصد
- ۵۳ نیمروزی و جدول خیامی
- ۷۵ ساسان سپنتا / تأملی در آرای موسیقی خیام
- غلامرضا جمشیدنژاد اول / سخنی درباره‌ی رساله‌ی رسالة فی الوجود از...
(همراه با تصحیح و ترجمه‌ی رساله)
- ۸۵ بهنان هاشمی‌پور / گفتاری در باب رسالة فی الوجود و التکلیف از...
(همراه با تصحیح و ترجمه‌ی رساله)
- ۱۳۱ حامد ناجی اصفهانی / تصحیح و ترجمه‌ی رساله‌ی الجواب عن ثلاث مسائل...
منصور رستگار فسایی / خیام، فرزند و نسخه‌ی جعلی رباعیات
- ۱۵۷ جعفر آقایانی چاوشی / عمر الخیام و الموسیقی النظرية
- ۱۸۱ ترجمه‌ی محمدمحمود عبدالجلیل
- ۲۰۳

زندگانی و کار حکیم عمر خیام نیشابوری

بیرون کشیده‌ای از کار پژوهشگر هندی
سوامی گوند تیرته

ابوالقاسم قندهاریان

پیشگفتار

در دوران دبیرستان (از ۱۳۱۰) همگام بالا رفتن به کلاس و آموختن درسها، گرایشهای درونی مرا با ادبیات فارسی و نوشته‌هایی چون کف‌شناسی، ستاره‌شناسی (۱) قیافه‌شناسی و مانند اینها آشنا ساخت و از میان شعرها بیشتر رباعیات خیام بود که در آن زمان انتشار کارهای پژوهشی دانشمندان اروپایی‌بان روی آن تازه آغاز شده بود. در این میان آنچه بیش از همه خوشنودی خود را در آن می‌یابم، راهنمایی‌ها و اندرزها و یاریهای معلمی بود (که اکنون به دلائی از آوردن نام او خودداری می‌کنم) که در دوران تحصیل در دبیرستان و دانشکده و پس از آن تا امروز مرا با اندیشه‌های فلسفی و دور از تعصب و پیش داورهای حاکم بر سرنوشت انسانها و جماعت‌ها و جامعه‌ها و همچنین با حافظ انس داد. حوادث ۱۳۲۱ به بعد که "آغاز گونه‌ای" تازه از گفتار و کردار و اندیشیدن در جامعه‌ی ایرانی و به‌ویژه میان دانش‌آموز و دانشجوی کتاب‌خوانده با خود آورد، " کشاکش کارهای سیاسی - اجتماعی " گونه‌ای دیگر اشتغال برای من آورد که تاکنون نیز با آن دست به‌گریبان هستم.

در ۱۳۳۳ که برای دنبال کردن آمار و دیدن دوره‌ی کنترل آماری چگونگی کالا

Ferheng-i Iran-i Zemin, cilt: 28 (1368)

Tehran, s. 355-476.

D. 543

133387

الأراء الفلسفية عند أبي العلاء المعري وعمر الخيام

دراسة مقارنة
تشمل الأوضاع
السياسية
والاجتماعية
والاقتصادية
والثقافية
والدينية

تأليف

الدكتورة تغريد زعيميان

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	133387
Tas. No:	892.7 Z A I. A

الدار الثقافية للنشر

Kahire 1423/2003

خیام‌شناخت

تألیف

محسن فرزانہ

چاپ اول

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	18781
Tasnif No:	891.5 FER.H

کلیه حقوق محفوظ و مخصوص مؤلف است

تهران ۱۳۵۳

Makalenin Fenamı "Ömer Hayyam"
pozehededir

Iran XXIV (1986) London

EDWARD FITZGERALD, A READER "OF TASTE",
AND ʿUMAR KHAYYĀM
1809–1883

By R. W. Ferrier
Lewes, East Sussex

Edward Fitzgerald, writing to his friend, E. B. Cowell, in March 1867 on the fickleness of posthumous reputation, remarked that a hundred years ought to elapse before memorials should be made.¹ The centenary of his death passed on June 14th 1983 and it seems appropriate to commemorate his memory, recall his humanity and reflect on his contribution to literature.² He had two principal passions in life, reading and friendship. He described himself to Frederick Tennyson in 1850 as one who pretends "to no Genius, but to Taste" and disclaimed any pretensions to be a poet, for "I cannot write poems".³ As for his friends, their presence glows from his letters. These two influences, imperceptibly interweaving themselves into the fabric of his personality, were responsible for that bright short decade in the middle of his life, when his "languid energies"⁴ were galvanised into literary activity of which his poetic "version" of the *Rubāʿiyyāt* of ʿUmar Khayyām was the fascinating and controversial climax.

Although the initial impact of the publication of Fitzgerald's translation was minimal and it remained generally unknown for a decade, the succeeding years, even within his lifetime, have maintained an attention of interest, which has made it the most universally well-known of poems. This has been accompanied by both adulatory and denigratory comment, microscopic literary scrutiny and pedantic philosophical argument,⁵ reminiscent of the academic dyspepsia of the bald-headed scholars mocked by Yeats,

All shuffle there; all cough in ink;
All wear the carpet with their shoes;
All think what other people think;
All know the man their neighbour knows.

The birth of the poet took place on March 31st 1809 in a Suffolk country mansion near Woodbridge, some seven miles from Ipswich.⁶ The seventh of eight children, his parents were of Anglo-Irish stock of distinguished ancestry but moderate attainments. His father, John Purcell, who adopted his wife's name on the death of his father-in-law in 1818, was more blessed in his matrimonial match than in his good fortune. He was a country gentleman, undistinguished and generous. A Parliamentary member for Seaford in Sussex for six years, he kept up a London establishment in Portland Place commensurate with his social status. As a businessman with mining interests, he was both unfortunate and incompetent. Fitzgerald's mother, "black velvet and diamonds", as she impressed one of her son's friends, was ostentatiously and amply beautiful, imperious and humorous, but lacking the warmth of motherly affection.⁷ Fitzgerald, nevertheless, attended his mother to dinners, theatres, the opera and seasonal visits to Brighton on occasions for many years.⁸ He occasionally assisted his father in his business affairs. "We are different from other people," he once confided to his friend John Allen, "I never have introduced any of my friends to my father or mother, as it is quite out of their way."⁹

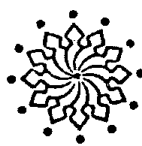
His education as a boy of seven began with a two-year family visit to France, when a year was passed in Paris. It was an enjoyable and impressionable experience, in which his interests in music, painting and literature were stimulated. He later referred nostalgically to Fanny Kemble of "my dear old France, dear to me from childish associations".¹⁰ On returning to England, he was sent to King Edward VI Grammar School at Bury St. Edmunds, with much emphasis on English Literature and "the best Greek and Latin classics". Standards were notably high and discipline was maintained by encouragement rather than reprimand. The school was sympathetic and friendly.

Fitzgerald entered Trinity College, Cambridge in October 1826 to read for a pass degree. He was

***Bibliography
of
Omar Khayyām***

**Compield by
Fāteme Angourāni
and
Zahrā Angourāni**

012
OME

**Society for the Appreciation of
Cultural Works and Dignitaries**

Tehran 2002 / 1381

ISAM 137469

TERCÜMELER

L. JOHANSON
Çev: M. Mahur TULUM Bulgarca ve Türkçede Dolaylamalar Üzerine 245-254

O. PRITSAK
Çev: Kemal BEYDİLLİ Ukrayna-Osmanlı İttifakı 255-284

BELGELER

Adnan AKGÜN Ahmed Hikmet Müftüoğlu'nun Memuriyet Hayatına Dair Ek Bilgiler 285-312

TANITMALAR

Musa DUMAN The Mainz Meeting. Proceedings of the Seventh International Conference on Turkish Linguistics, Wiesbaden 1998. 313-316

Muhammet YELTEN Tunca Kortantamer, Nev'izâde Atâyi ve Hamse'si, İzmir 1997. 317-318

DERGİMİZE GELEN YAYINLAR 319-320

TÜRKÇE'DE RUBÂİYYÂT-I HAYYAM TERCÜMELERİ

M. Fâtiğ ANDI*

"Sâha-i fesîha-i irfânda hıyâm-ı hikem ü hakayık diken Hayyâm gam ocağına düştü; yandı gitti. Mikrâs-ı ecel hayme-i hayatının iplerini kesti; dellâl-ı kazâ onu ucuza satıverdi."

Hayyam (Terc. M.zâde İsmet)

Türk edebiyatının Divan şiiri devresinde yüzlerce yıl Arap ve Fars edebiyatlarıyla çok sıkı bir alışveriş içinde olduğu bilinen bir gerçektir. Bilhassa şekiller, hayâl dünyası ve mazmunlar itibarıyla Fars şiirinin etkisinde kalan Osmanlı şairleri zamanla bu etkiyi geride bırakmışlar, hatta XVI., XVII. yüzyıla gelindiğinde artık bu vadide kendileri de birer üstat olan Türk şairleri Fars şairlerine meydan okur bir ustalığı yakalamışlardır.

Bu etkileşim, bizim şairlerimizin ve hatta edebiyat okurlarımızın Hâfız gibi, Şeyh Sa'dî gibi, Örfî gibi, Maarrî gibi Arap ve Fars şairlerinin eserlerini de okumalarını, onların hayâl ve düşünce dünyalarından da haberdar olmalarını doğurmuştur. Bu haberdar oluş, şairlerimizin söylediklerine ve münevverlerimizin yazdıklarına da bir kültürel zenginlik olarak yansımıştır.

Şüphesiz ki bu şairlerden birisi de Ömer Hayyam'dır¹.

Fuad Köprülü'nün dediği gibi: "Eski Acem edebiyatını kendi edebiyatları kadar ve belki daha fazla bilen bizim eski Osmanlı erbâb-ı dânişi, Hayyam'ın rubâîlerine şiddetle meftûndular."² Zira herhalde Hayyam'ın şiirlerinde çizdiği rindâne tablo, ortaya koyduğu melâmet atmosferi, bizim divan şairlerimizden bir çoğunun şiirlerinde ve şair karakterlerinde yankısını bulmuştur. Bakılsa, Nedim'den Nefîye, Şeyhülislâm Yahya'dan Hâleti'ye pek çok divan şairinin şiirlerinde Hayyamâne esintiler, hatta meâlen benzerlikler yakalamak kolaydır.

Fakat bu yakınlığa ve âşinâlığa rağmen, Divan edebiyatı devresinde Hayyam rubâîlerinin yaygın olarak Türkçe'ye aktarıldığını, bu rubâîlerin Türkçelerinin dönemin edebiyat okurlarının dilinde dolaştığını ileri sürmek, bu konuda etraflı ça-

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

¹ Hayyam'ın hayat hikâyesi hakkında geniş bilgi için bk.: V. Minorsky. "Ömer Hayyam" madd., *MEB. İslâm Ansiklopedisi*, c. IX, İstanbul 1970, s. 472-480; Abdülbâkî Gölpınarlı, *Hayyam-Rubâîler ve Silsilat-al-Tartib, İbn-i Sîna'nın Tamecid'i ve Tercemesi*, İstanbul 1953, s. III-XLVI; a. mlf., *Hayyam ve Rubâîleri*, İstanbul 1973, s. 5-22.

² Fuad Köprülü, *Bugünkü Edebiyat*, İstanbul 1924, s. 271.

25 MART 2003

بناء الدارين ومنفذها عندما كنت محافظاً للحرية الأولى في كل من المحافظتين .
أما كان جديراً بالذي أعطى المؤلف الفاضل هذه المعلومات الخاطئة ان يقرأ على الأقل ما زير على حجر في مدخل البناء الأول والثاني ؟
وبعد فهذه هنات لا تقدر فيما للكتاب من فوائد حمة .

مصطفى الشربالي

المصطلحات الدبلوماسية

في الانكليزية والعربية

تأليف الدكتور مأمون الجموي

« طبع في دمشق سنة ١٩٤٩ »

هذا كتاب صغير الحجم كبير الفائدة يحتوي على نحو ٤٠٠ اصطلاح دبلوماسي مرتبة على حروف المعجم ، منها المعروف الذي لا اختلاف على الفاظه العربية ، ومنها ما خالف المؤلف الفاضل فيه آراء من سبقوه من المؤلفين الباحثين عن المصطلحات . وقد سار المؤلف ، في تحقيق الفاظ هذا القسم الثاني ، على الأسلوب العلمي ، فشرح معنى اللفظ الانكليزي علمياً ، ثم ذكر الألفاظ العربية التي وضعها المؤلفون له ، ثم فند تلك الألفاظ وبين عدم صلاحها ، ثم خرج من هذه الدراسة الى ذكر أصلح لفظ يؤدي معنى اللفظ الانكليزي خير اداء . وكانت مغية هذا العمل المشكور ان جاءت مصطلحات الكتاب أرجح من غيرها إجمالاً .
وفي ذلك خدمة لساننا الضادي .

وبما لا أوافق المؤلف الفاضل عليه كونه جعل أمام Confederation of States اصطلاحاً « جامعة دول » و « اتحاد دول » . وعندني انه يجب الاكتفاء بالاصطلاح الأول كقولنا جامعة الدول العربية مثلاً . اما الاتحاد فيظل مصدراً لفعل Fédérer ، فيقال اتحدت دول كذا وكذا ، والمصدر اتحاد الدول اي :

Fédération des Etats . أما اذا دلت الكلمة الفرنسية الأخيرة على الدولة الناشئة من ذلك الاتحاد فهي دولة الاتحادية اي Etat Fédéral و Fédération على ما ذكره .

وجعل لفظ التقنين أمام كلمة Codification . ولم أر وجهاً لذلك ، فالتقنين لم ترد بهذا المعنى .

وترجم المعنى الدبلوماسي لكلمة Representations بكلمات « تنبيه » و « الفات نظر » . فألفت الرباعي لا وجود له في الأمهات من معجراتنا . والمعروف لفت الثلاثي . يقال لفته عن رأيه صرفه . وتقول اليوم لفت نظره عن كذا او الى كذا ، اي رده عنه أو اليه .

وباليت لم يستعمل لغة الدواوين في مصر ، فهي أسقم من لغة الدواوين في الشام . فقولهم « مدير عام وزارة الخارجية » ليس بعربي . والصحيح مدير وزارة الخارجية العام او المدير العام لوزارة الخارجية .

وبعد فهذه هنات لا تقدر بحسنات هذا الكتاب . ووددت لو ان المؤلف الفاضل داوم على مداورة المصطلحات في العلوم السياسية الأخرى .

م . ش

مصطفى الشربالي

عمر الخيام

Omur Hayyan

الحكيم الفنكي السيابوري ، حياته ، علمه ، رباعياته . تأليف وترجمة الأستاذ أحمد حامد العراف ، عضو المجمع العلمي العربي في دمشق وعضو المؤتمر الفردي في طهران . الطبعة الثانية . عام ١٩٤٩ عدد صفحاته ٣٠٤ من النقص الوسط .

يشتمل هذا الكتاب على حياة عمر الخيام وسيرته ، وعلى الوثائق التاريخية التي اوردت فيها اخباره وحوادثه ، وعلى أثره في الآداب الحديثة . وفيه أيضاً ذكر لأشياء التي نقلوا رباعيات الخيام الى اللغة الانكليزية واللغة الفرنسية

م (٩)

MADE
SONB

STAN
MAN

مصادر ودراسات في تاريخ الرياضيات العربية ٣

رَبِّهِمْ أَكْبَرُ
رَبِّهِمْ أَكْبَرُ
رَبِّهِمْ أَكْبَرُ
رَبِّهِمْ أَكْبَرُ
رَبِّهِمْ أَكْبَرُ
رَبِّهِمْ أَكْبَرُ
رَبِّهِمْ أَكْبَرُ
رَبِّهِمْ أَكْبَرُ
رَبِّهِمْ أَكْبَرُ
رَبِّهِمْ أَكْبَرُ

حَقَّقَهَا وَتَرَجَّمَهَا وَتَمَّهَا

اجتبار

رشدی رایش

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Kütüphanesi	
Kayıt No. :	9931
Yazma No. :	512 "DME. R"

جامعہ طلبہ

معتمد التراث لیبیری

sı ve görüş alışverişinde bulunmasının sağlanmasında önemli rol üstleneceği ortadadır. Sovyetler Birliği devrinde kesintiye uğrayan bilimsel alışverişin bu vesileyle yeniden canlanacağına ve bir rehber çalışması olacağına inanıyoruz. Gelecekte devam edecek olan iki ülke ilim adamlarının rehber çalışması mahiyetini kazanacağını ümit ediyoruz.

KAYNAKÇA

1. Adarov, G., Kurisjanov, A., Tomanov, M., *Köne Türki Jazba Eskertişlerinin Tili*, "Mektep", Almatı, 1971.
2. Kurisjanov, A., *Kazak Tili, Ansiklopediya*, IDK-TIPO redaksiyalık baspa ortaliğı, Almatı, 1989.
3. *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 4, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1977.
4. Caferoğlu, Ahmet, *Kitab al-İdrak Li-lisan al-Atrak*, Evkaf Basımevi, İstanbul, 1931.
5. Caferoğlu, Ahmet, *Türk Dili Tarihi*, Enderun Basımevi, İstanbul, 1984.
6. Majenova, A. N., *Ebu Hayyan, İssledovatel Kıpçaksrogo Yazıka*, Avtoferat kandidatska dissertatsiya Almatı, 1969; Rasulova, N. A., *İssledovanie Yazıka, "Kitab al-İdrak li-Lisan al-Atrak"*, *Ebu Hayyan'a, Avtoferat*, İzdat, "Fan", Uz. SSR, Taşkent, 1969.
7. Veled İzbudak, *El-İdrak Haşiyesi*, Devlet Basımevi, İstanbul, 1936.

ÖMER HAYYAM'IN NEVRÛZ-NÂME'Sİ HAKKINDA

Abid Nazar MAHDUM*

ÖZET

Yazar, Ömer Hayyam tarafından yazılan Nevruz-nâme'de geçen 'Nevruz' ile ilgili motifleri çalışmıştır. Makalede, Hayyam'ın kişiliği ile ilgili kısa bir bilgi verildikten sonra, kitapta geçen nevrüz ve nevrüz ile ilgili yapıları özetleyerek açıklar.

Sonuç kısmında ise, Nevruz-nâme'nin sadece nevrüz ile ilgili bir kitap olmadığı, kültürümüzle ilgili bazı ipuçları da içerdiği ifade edilir.

Anahtar Kelimeler: Ömer Hayyam, Nevruz, Burç, Mihregân, Kabisa.

Nevrûz-nâme, pek alışık olmadığımız bir tarz, farklı bir yaklaşım sergileyen bir eserdir. Dolayısıyla bu inceleme sırasında zihinlerde soru işareti bırakacak noktaların açıklığa kavuşmasına yardımcı olacağını düşünerek eserin yazarı hakkında lüzumu kadar bilgi vermeyi uygun bulduk.

Selçuklular döneminin tanınmış bilgin ve şairi Ömer Hayyam, astronomi ve matematik alanındaki çalışmaları ile öne çıkmış, rubaileri ile ün kazanmıştır. Hayyam'ın İbni Sina'nın öğrencisi olduğu iddia edilmiş, bu konuda gösterilen delillerden biri onun, İbni Sina'dan "Muallim-i men efdalü'l-müteahhirîn, şeyhu'r-re'is Ebû Ali Sinâ-yı Buhârî" şeklinde bahsetmesidir.¹ Hasan Sabbah ve Nizamü'l-mülk'le olan dostluğu, çocukluk döneminde beraber ders aldıklarına dayandırılmıştır. Ancak, Nizamü'l-mülk'ün yaşının uygun olmayışı sebebiyle onun Hayyam ve Hasan Sabbah ile birlikte ders almış olması gerçekçi bulunmamıştır.²

* Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

¹ Zebihullah Safa, *Tarih-i Edebiyat der-Iran*, C. 2, Tahran, Kitab-furuşi-i İbni Sina, 1339, s. 523.

² Zebihullah Safa, *a.e.e.* s. 526-527.

انتشارات دانشگاه تهران

۹۰۳

چند مقاله

تاریخی و ادبی

از

نصرت‌الله فلسفی

استاد دانشگاه تهران

۱۳۴۲

چاپخانه دانشگاه تهران

Omer Hayyam

۱۳۱۱ HAZIRAN 1993

۱۶ - چهارنامه تاریخی از سه مرد بزرگ تاریخ

سرگذشت حسن صباح - نام و نسب او - داستان همدرس بودن او با
 نظام الملک و عمر خیام - سفر مصر - رقعۀ سلطان جلال‌الدین ملک‌شاه سلجوقی -
 به حسن صباح - جواب حسن صباح به رقعۀ سلطان جلال‌الدین ملک‌شاه سلجوقی -
 لشکر کشی ملک‌شاه به الموت - کشته شدن نظام الملک - استعفا نامه نظام الملک -
 عریضۀ خواجه نظام الملک بسطان جلال‌الدین ملک‌شاه - جواب سلطان ملک‌شاه
 بعریضۀ خواجه نظام الملک - پس از مرگ ملک‌شاه - اخلاق و صفات حسن صباح -
 مآخذ مهم این مقاله .

۴۰۳

150134 OMER HAYYAM
ARA IV 1142 BAYYĀTĪ (عبد الوهاب)
54 (Abd al-Wahhāb al-)

كلمات لا تموت . شعر . عبد الوهاب البياتي . الطبعة الثانية .

- Beyrouth, Mansūrāt dār al-adāb, In-16°, 128 p.couv. ill.

- (kalimāt lā tamūt . Si'r)

2° éd.1969.

Arabe.Poésie, XX° s.

A.100271.

ARA IV 1147 BAYYĀTĪ (عبد الوهاب)
54 (Abd al-Wahhāb al-)

الذي يأتي ولا يأتي . سيرة ذاتية لحياة عمر الخيام الباطنية الذي عاش في كل العصور منتظرا الذي يأتي ولا يأتي عبد الوهاب البياتي . الطبعة الثانية .

- Beyrouth, Mansūrāt dār al-adāb, In-16°, 96 p.ill.+ couv.ill.en couv.

- (al-ladī ya'tī wa lā ya'tī . Sīra datīya li-hayāt 'Umar al-Khayyām al-Bāṭiniya al-ladī 'āsa fī kul

) voir : fiche suivante ..

ARA IV 1147 BAYYĀTĪ -2- (Abd ...
54 - al-ladī ...

al-'usūr mustadīran al-ladī ya'tī wa lā ya'tī.)

2° éd.1968.

Arabe.Poésie, XI° s.

(al-ladī ya'tī wa lā ya'tī ...)

A.100277.

ARA IV 1171 BAYYĀTĪ (عبد الوهاب)
54 (Abd al-Wahhāb al-)

عبد الوهاب البياتي . الموت في الحياة " الوجه الآخر لتأملات الخيام في الوجود والمعدم "

- Beyrouth, mansūrāt dār al-adāb, 1968, In-16°, 144 p. couv.ill.couv.+ ill.par Adam Hunayn.

- (Al-mawt fī al-hayāt " al-waḥ al-ahar li ta'amulāt al-Hayyām fī al-wuḡūd wa al-'adam")

A.100211.

Arabe.Poésie, XI° s.

ARA IV 1176 BAYYĀTĪ (عبد الوهاب)
54 (Abd al-Wahhāb al-)

عبد الوهاب البياتي . الموت في الحياة " الوجه الآخر لتأملات الخيام في الوجود والمعدم . الفلاف والرسوم للفنان آدم حنين .

- Beyrouth, Dār al-adāb, 1968, In-16°, 144 p.couv.ill. en couv.+ ill.

- (al-mawt fī al-hayāt ... [méditations de al-Hayyām sur l'être et le néant, nouvelle interprétation.])

A. 100687.

Arabe, Poésie, XX°s.

عبد الحسين زرین کوب، با کاروان حله : مجموعه نقد ادبی ،
تهران ۱۳۷۴، ص. ۱۲۶-۱۴۲. DIA 41851.

Dipnotlar için bkz. s.

891.5 / 352.8

خیام

پیر نیشابور

داستان نخستین آشنایی من با خیام هرگز از خاطرم نمی رود. اول باری که با این پیر سپیدموی دیرینه روز آشنا شدم یازده ساله بودم. درست به یادم نیست که آن نسخه چاپی پاره پرغلط و بازاری رباعیاتش را کدامیک از یاران پدرم به من داده بود، اما یادم هست که با وجود سختگیری و دقتی که پدرم در کار تربیت و تهذیب من داشت نتوانست از ورود این کتاب که آن را سراسر کفر و شک و الحاد می دانست به خانه ما - که آن روز جز بانگ نماز و ذکر قرآن در آن هیچ نبود- جلو بگیرد؛ و مرا از داشتن و خواندن آن منع کند. نه آخر من کودکمی رنجور و بهانه جوی بودم که آن روزها تازه از یک بیماری طولانی برخاسته بودم؟ نمی دانم در آن روز آدینه اواخر ماه اسفند چندبار این مجموعه کوچک را از سر تا آخر خواندم اما می دانم که در آخر روز بسیاری از آن سخنان دلاویز موزون در ضمیر ساده کودکانه ام نقش بسته بود. درست است که آن روز جز زیبایی لفظ، و آهنگ وزن، از آن سخنان چیز درستی نمی فهمیدم، اما سنکری روحانی روح تشنه ام را گرم می کرد. از آنچه این پیر سپیدموی دیرینه روز می گفت بسیاری بر من مجهول بود. در آن روزگاران نه از آنچه در جام او بود چیزی شنیده بودم و نه از لذت مهرورزی چیزی می شناختم، نه چشمان کنجکاو حیرت زده ام با

Omer Hayyam

شاعر زندانی

۱۲۶

شاهنامه - که عوفی آن را دیده بوده است. باری با آنکه مسعود به شیوه قدما نظر داشته است در ابداع تعبیرات تازه - و البته نه در ایجاد معانی و مضامین بی سابقه - از خود قدرت بسیار نشان داده است و روح و تأثیری که در سخن او هست در کلام عنصری - که به قول خاقانی سرمشق وی بوده است - بهیچ وجه نیست.

۳ MART 1997

Ömer Hayyam

عمر الخيام

(٤٢٧ هـ - ٥١٥ هـ = ١٠٣٦ - ١١٢١ م)

05 APR 2006

وتمت بين الثلاثة أحسن صحبة، ثم صار نظام الملك وزيراً للسلطان ألب أرسلان فى الدولة السلجوقية، وصار الحسن بن الصباح زعيم الطائفة الإسماعيلية ومبعث الرعب فى جيوش المسلمين، وقد عرفت فرقته باسم الحشاشين وسموه شيخ الجبل.

توفى عام ٥١٥ هـ الموافق ١١٢١ م.

كان الخيام ذكياً ثاقب الذهن، سمح البديهة، قوى الذاكرة، حريصاً على استطلاع الحقيقة.

وقد تميز عمل عمر الخيام فى الرياضيات بحسن التصنيف والتفريع.

ومما تجدر الإشارة إليه أن الخيام لم يخلط بين البرهان الجبرى المحض المعتمد على نظرية الأعداد والبرهان التحليلى الهندسى الذى يستند إلى خاصيات الأشكال فيطبقها على الجبر لحل المعادلات، ويقرر أن حل المعادلات العددية الطبيعى يتعين فى استعمال الأساليب الجبرية. ومع ذلك فهو يعترف أنه فى بعض الصور لم يهتد إلى الحل

هو غياث الدين أبو الفتح: عمر بن إبراهيم الخيام أو الخيامى النيسابورى، فارسى الأصل، ولعله سمي بالخيام، لأن أباه كان يصنع الخيام. ولد فى نيسابور عاصمة خراسان؛ حيث تعلم وقضى معظم حياته. وتاريخ ميلاده هو على وجه التقريب عام ٤٢٧ هـ (١٠٣٦ م)، فى عهد أول ملوك السلاجقة أرطغرل. وبلغ أوج الشهرة فى عهد جلال الدين ملك شاه، الذى أولى علوم الفلك رعايته الخاصة، بتوجيه من وزيره نظام الملك. وعلى الرغم من أن عمر الخيام رحل إلى كثير من بلاد خراسان، وإلى مكة المكرمة، وبغداد؛ طلباً للعلم والدراسة، فقد قضى أغلب حياته فى نيسابور حيث خصص له ملك شاه راتباً ضمن له معيشة طيبة، وتمكّن بذلك من العكوف على البحث والدراسة.

وقد أخذ علمه فى صباه عن الإمام الموفق وكان صوفياً فى آرائه، مما كان له أثر خاص فى حياته كشاعر صوفى. ولقى بحلقته نظام الملك، والحسن بن الصباح وهما آيتان فى الفطنة والذكاء، وأنس كل منهم بصاحبيه

25 MART 2003

مطابق ۱۵ یا ۱۶ مارس بوده است). روزی که طول سماوی عطارد ۷۶ درجه و اختلاف طول سماوی ماه و عطارد ۱۲۰ درجه بوده است. از طرف دیگر، خط دید عطارد رو به خورشید بوده است. در این صورت، خورشید در روی دایرة البروج در نزدیکی عطارد و به دلیل قرار داشتن عطارد در وسط برج جوزا، در داخل برج جوزا واقع بوده است. بنابراین، طول سماوی خورشید بزرگتر از ۶۰ و کوچکتر از ۹۰ درجه می‌شود. به علاوه، خورشید در طول ماه خرداد، برج جوزا را طی می‌کند، در نتیجه تولد خیام در ماه خرداد است. این تأییدی است بر درستی متن تاریخی درباره تولد خیام. سرانجام، برای تفاضل طول سماوی ماه و خورشید حدود ۱۰۶ تا ۱۳۶ درجه یا ۲۲۶ تا ۲۵۶ درجه به دست می‌آید. با توجه به اینکه اهله مشهور ماه، یعنی مقارنه، تربیع اول، مقابله و تربیع دوم، زمانی اتفاق می‌افتند که تفاضل طول سماوی ماه و خورشید، به ترتیب برابر صفر (یا ۳۶۰)، ۹۰، ۱۸۰ و ۲۷۰ درجه است، در نتیجه در روز تولد خیام هیچیک از این اهله چهارگانه ماه اتفاق نیفتاده بوده است. به همین جهت در متن تاریخی ذکری از اهله ماه به میان نیامده است.

تاریخ تولد

حکیم عمر خیام نیشابوری

ایرج ملک پور

(استاد نجوم دانشگاه تهران)

۳. روش محاسبه

در میان شرایط فوق، طول سماوی عطارد و پدیده تثلیث مهمترین آنها هستند. از این رو، این پارامترها به عنوان پارامترهای اساسی آغازین در نظر گرفته شدند. برای انجام محاسبات نجومی مورد نیاز، دوره زمانی ۳۱ ساله از ۴۰۹ تا ۴۴۰ هجری شمسی (مطابق ۱۰۳۰ تا ۱۰۶۱ میلادی ژولی) انتخاب گردید. آنگاه بدون توجه به ماه سال، روزهایی که عطارد دارای طول سماوی حدود ۷۶ درجه بوده و نیز روزهایی که تثلیث اتفاق افتاده، تعیین شدند. در دوره یادشده، در ۲۷ روز مختلف، واقع در فاصله زمانی ۲۴ اردیبهشت لغایت ۸ تیرماه سالهای مختلف، عطارد دارای طول سماوی حدود ۷۶ درجه بوده و در ۸۵۵ روز مختلف تثلیث واقع شده است. سپس، روزهای یادشده با یکدیگر مقایسه و به دلیل اینکه تغییر شبانروزی طول سماوی ماه حدود ۱۲ درجه است، تاریخهای با حداکثر دو روز اختلاف میان روزهای یادشده پذیرفته شدند. این مقایسه، در محدوده ۶ تا ۸ خرداد ۴۱۱ هجری شمسی و ۸ تا ۹ خرداد ۴۲۰ هجری شمسی را به دست داد.

۴. بررسی نتایج

برای انتخاب یکی از دو محدوده یاد شده و در نهایت تعیین تاریخ مورد نظر، ضرورت دارد که هر دو محدوده با جزئیات بیشتری بررسی شوند:

□ چکیده: به کمک متنی قدیمی که وضعیت آسمان را در روز تولد خیام به دست می‌دهد و با انجام محاسبات نجومی برای سالهای از ۴۰۹ تا ۴۴۰ هجری شمسی، تاریخ شنبه هشتم خرداد ۴۲۰ هجری شمسی مطابق ۱۹ رمضان ۴۳۲ هجری قمری برای روز تولد خیام به دست می‌آید.

۱. مقدمه

تاریخ دقیق تولد حکیم عمر خیام نیشابوری مشخص نیست. از این رو، تاریخهای متفاوتی به عنوان تاریخ تولد خیام اعلام شده است. این تاریخها میان سالهای ۴۱۷ تا ۴۲۹ هجری شمسی مطابق ۴۳۰ تا ۴۴۲ هجری قمری و ۱۰۳۸ تا ۱۰۵۰ میلادی ژولی واقعند (میرنیا، ۱۳۷۹ و Petrovich, 1969). در این پژوهش سعی شده است تا به کمک متنی قدیمی، که وضعیت آسمان را در روز تولد خیام تشریح می‌کند و با انجام محاسبات نجومی، تاریخ تولد خیام پیدا شود.

۲. مدرک تاریخی

بیهقی (معاصر خیام) در کتاب تتمه صوان الحکمة آورده است که «تاریخ تولد خیام در برج جوزاست روز هشتم آنگاه که عطارد در شانزدهمین درجه و در حال تثلیث و رو به خورشید داشت، واقع شد». از این متن چنین استنباط می‌شود که تولد خیام در هشتم جوزا بوده است که مطابق با هشتم خرداد و ۲۳ یا ۲۴ ماه مه می‌شود (در سالهای ۹۵۰ تا ۱۰۸۰ میلادی ژولی، یکم فروردین

رباعیهای اصیل خیام

محسن فرزانه

اطلاع ما بر احوال عمر خیام شاعر و فیلسوف و ریاضی‌دان بدان حد و پایه رسیده است که هر گونه توهّم درباره شخصیت دوگانه یا تردید نسبت به شعر و شاعری او را منتفی بدانیم. ولی آنچه تا کنون به تحقق نپیوسته است شمارش صحیح رباعیهای منتسب باو است. که قدر متیقن کمتر از ۵۴ نیست. با توجه به اوضاع و احوال و محیط عصر خیام باید پذیرفت که رباعیهای جاودانه وی از طریق نسخه برداری کاتبان معمولی تکثیر و توزیع نیافته است بلکه یاران موافق و مصاحبان یکدل تعدادی رباعی را که با مذاق و مشرب خود موافق یافته‌اند یادداشت و نقل کرده‌اند، دلیل آن وجود ترکیب‌های مختلف یک رباعی است.

نیشابوریان قرن‌های پنجم و ششم چیزی از عقاید فلسفی عمر خیام می‌دانستند و همگی او را به‌عنوان حکیم و فیلسوف می‌شناختند ولی مطلع نبودند که او این عقاید را با رباعی معرفی و عرضه میدارد تا دبیرانی چون نظامی عروضی و ابوالحسن زید بیهقی از طبع روان و ذوق سرشار وی آگاهی نداشتند.

برای تحقیق و کشف رباعیهای اصیل باید نهصد سال به عقب بازگشت و این مدت نسبتاً دراز را به سه دوره تقسیم نمود:

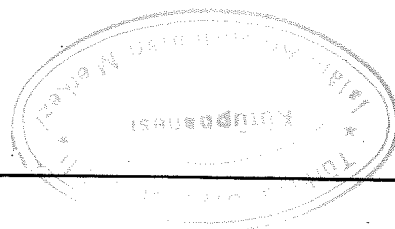
۱ - از سال ۴۶۷ هجری قمری تا ۶۱۷ سال مرگبار حمله مغول که صحیحاً یکصد و پنجاه سال است. عمر خیام در ۴۶۷ که تاریخ اجتماع منجمان و ریاضی‌دانان در اصفهان است با احتساب سال ولادت ۴۳۹ مردی ۲۸ ساله بوده است که دوتن از همکارانش یعنی ابوحاتم مظفر اسفرزاری و عبدالرحمن خازنی کهتر و کم‌سال‌تر از وی بوده‌اند. بدیهی است که خیام در این مدت در صدد کسب معلومات ریاضی و نجومی و پزشکی بوده مجال ترانه‌سرایی بدان وصف که موجود است نداشته چه در این مدت چند رساله ریاضی برشته تحریر در آورده. در حقیقت در صدد تحکیم موقع اجتماعی مناسبی بوده چنانکه از این طریق بود به دستگاه خاقان شمس‌الملوک حاکم بخارا دست یافت و سپس مورد توجه و عنایت خواجه نظام‌الملک و ملک‌شاه قرار گرفت.

مسلماً از این تاریخ بعد است که مطالعات فلسفی را دنبال کرده با عرضه رباعیات بدانها شکل داده است. ظاهراً اوج این گرایش فلسفی تا ۴۸۵ سال شهادت خواجه نظام‌الملک بیش نبوده، چه خواجه نیز صاحب ذوق و متمایل به رباعی‌گوئی بوده است. دوران این مدت بین ۱۵ تا ۱۸ سال است که رباعیهای این دوره مشحون

از سرزندگی و نشاط است و تحرك فلسفی خاصی دارد، سپس از ۴۸۵ تا ۵۱۷ سال در گذشت او است رباعیهایی که بیان‌کننده نگرانی و ناآرامی است سروده. بنابراین در دوران ۱۵۰ ساله تا حمله مغول نحوه اشاعه رباعیها پنهانی و نقلش بین اصحاب فلسفه و پیروان او نجوی‌مانند و دور از انظار بوده است. بدین جهت اگر در دو سده‌ای پیش از حمله مغول نقل قولی شده بی‌ذکر نام گوینده است. نخستین نقل در سندبادنامه ظهیری سمرقندی (۵۵۶) به تقریب ۴۰ سال پس از مرگ حکیم نیشابور است. که پنج رباعی که یکی را دستخوش تحریف ساخته آورده است. دومین در راجع‌الصدور راوندی که در ۵۹۹ آغاز به تحریر شده آمده و یک رباعی بیش نیست، اما سومین به سبب بُعد زمان با ذکر نام گوینده یعنی خیام آمده نخستین ذکر نامی است توأم با رباعی معروف دارنده چو ترکیب چنین خوب آراست و آن از امام فخر رازی (۵۴۴ - ۶۰۶) در رساله التنبیه است. یک رباعی هم در نسخه‌ای از رساله سوانح شیخ احمد غزالی متوفی ۵۲۷ برادر کهتر امام محمد غزالی (آرند یکی و دیگری برابند) مشاهده شد گرچه مصحح در مقدمه متذکر است که این رباعی در طبع ۱۹۴۲ استانبول به‌اهتمام ریتز

هنرمردم - شماره ۱۵۱

(1354/1975) Tehran, s. 26-28

25 MAYIS 1996

J.A. BOYLE

CHAPTER 20 (b)

‘UMAR KHAYYĀM: ASTRONOMER,
MATHEMATICIAN AND POET

Ghiyāth al-Dīn Abu’l-Faṭḥ ‘Umar b. Ibrāhīm al-Khayyāmī (the full name of ‘Umar Khayyām as it appears in the Arabic sources) in Persian texts is usually called simply ‘Umar-i Khayyām, that is, ‘Umar the tent-maker, and it is reasonable to assume that his father or grandfather followed that trade. He was almost certainly born in Nīshāpūr, where he passed the greater part of his life and where his grave is still to be seen. Our earliest authority, the *Tatimma suwān al-ḥikma* (or *Ta’rīkh bukamā’ al-Islām*), by Zāhīr al-Dīn Abu’l-Ḥasan Baihaqī, written some time before 549/1154-5, states quite categorically that ‘Umar was a Nīshāpūrī by birth, as also were his father and his ancestors.¹ On the other hand, a late work, the *Tārīkh-i alfī* of Aḥmad Tatavī (988/1580) refers to another tradition according to which his family came from a village called *Shamshād* near *Balkh*, though he himself was born in the vicinity of *Astarābād* at the north-east corner of the Caspian. So, too, the 9th/15th-century writer Yār Aḥmad Raṣhīdī Tabrīzī in his *Ṭarab-khāna* says that ‘Umar was born near *Astarābād* and passed his early life in *Balkh*.

The dates of his birth and death have only recently been established; thanks to the researches of the Indian scholar Govinda Tirtha and the Soviet scholars Rozenfel’d and Yushkevich, the editors of ‘Umar’s scientific works, it is possible to name, with almost absolute certainty, the actual date not only of his birth but also of his death. It so happens that Baihaqī, our oldest authority, gives the full details of his horoscope, and on the basis of these data Govinda was able to calculate the exact day of ‘Umar’s birth. The Institute of Theoretical Astronomy of the Academy of Sciences of the U.S.S.R. checked Govinda’s calculations and reached the conclusion that between the years 1015 and 1054 the astronomical conditions of the horoscope were satisfied on one day only, 18 May 1048 – the very date that had been calculated by Govinda.

¹ E. D. Ross and H. A. R. Gibb, “The earliest account of ‘Umar Khayyām”, *BSOS*, vol. v (1928-30), pp. 467-73.

Dergi / Kitap
Cilti/phenote Makullar

18 SUBAT 1996

‘UMAR KHAYYĀM

Now according to Nizāmī ‘Arūḍī Samarqandī, our second oldest authority, in a passage in his *Chahār maqāla* he must have died in 526/1131-2, for Nizāmī visited his tomb in 530/1135-6, four years after his death. From evidence in the *Ṭarab-khāna* Rozenfel’d and Yushkevich were also able to calculate that the precise date of his death was Thursday, 12 Muḥarram 526/4 December 1131. Born then in 439/1048 ‘Umar lived to the age of 83.

Of ‘Umar’s early life we know nothing. We must assume that he pursued his studies in Nīshāpūr, but the famous story of the Three Friends, familiar from FitzGerald’s preface to the *Rubā’iyāt*, can now be finally dismissed as pure legend. ‘Umar, it will be remembered, was said to have been a fellow-student at Nīshāpūr with Nizām al-Mulk, the vizier of the Saljuq sultāns Alp-Arslān and Malik-Shāh, and Ḥasan-i Ṣabbāḥ, the founder of the sect of the Ismā‘ilis or Assassins of Alamūt. If, however, ‘Umar was born, as seems reasonably certain, in 439/1048, then Nizām al-Mulk, who was born in 410/1020,¹ would have been about thirty years of age at the time of his birth, and they cannot possibly have been fellow-students. That ‘Umar and Ḥasan-i Ṣabbāḥ should have studied together presents no chronological difficulties, but there is not the slightest evidence that Ḥasan, a native of Ray, received his education in Nīshāpūr.

We first hear of the adult ‘Umar in Samarqand; it was here that he composed his treatise on algebra under the patronage of the chief qāḍī Abū Ṭāhīr ‘Abd al-Raḥmān b. ‘Alaḳ. By Abū Ṭāhīr he must have been presented to the Qarakhānid ruler Shams al-Mulk Naṣr b. Ibrāhīm (460/1068-472/1080), who, so Baihaqī informs us, “used to show him the greatest honour, so much so that he would seat the Imām ‘Umar beside him on his divan”. He was presumably still at Shams al-Mulk’s court in Bukhārā in 466/1073-4, when peace was concluded with Sultān Malik-Shāh, who had invaded the khan’s territory, and it must have been then, at the age of twenty-six, that ‘Umar entered Malik-Shāh’s service. The reformation of the Persian calendar and the building of an observatory at Iṣfahān, undertakings in which ‘Umar played a leading part, are mentioned by the 7th/13th-century Arab historian Ibn al-Athīr under the year 467/1074-5. The new calendar, named *Malikī* or *Jalālī* was more accurate than the Gregorian, although five hundred years earlier. The observatory remained in use until the death of Malik-Shāh in 485/1092-3, but after that it was disused.

² Baihaqī, *Tārīkh-i Baihaq*, p. 130.

0 5 SEBATE 2007

Persian Heritage Series
Number 40
General Editor: Ehsan Yarshater

Omar Khayyam

Omar Khayyam The Mathematician

by

R. Rashed and B. Vahabzadeh

Published with the support and under the auspices of UNESCO
("Bayt al-Hikma Project")

Bibliotheca Persica Press
New York

2000

14

135450

HAYYÂM

HAYATI, FELSEFESİ VE GERÇEK RUBAİLERİ

Muhammed Ali-yi Furûgî (Zekâülmülk): 1876 yılında Tahran'da doğdu ve 1942 yılında aynı yerde vefat etti. Darülfünunda edebiyat ve felsefe okudu (1901). Hayatını edebiyatçı, araştırmacı, siyasetçi (milletvekili) olarak sürdürmüştür, İran'da başbakanlık yapmış, birçok makale ve kitap yazmıştır.

Kâsım-ı Ganî: 1893 yılında Sebzvar'da doğdu ve 1952 yılında vefat etti. Lübnan, Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde tıp okuyarak lisans diplomasını aldı (1919-1920). Hayatını araştırmacı, siyasetçi olarak sürdürmüştür (Türkiye ve Mısır'da büyükelçilik yapmış, Sağlık ve Kültür bakanlığı görevlerinde bulunmuş) ve birçok araştırması bulunmaktadır.

Alî Asgar-ı Halebî: Batı'da felsefe alanında doktora yapmış ve halen Tahran Üniversitesi Edebiyat ve İnsanî İlimler Fakültesinde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Edebiyat ve felsefe ile ilgili birçok çalışması bulunmaktadır.

Hasan Çiftçi: 1962 yılında Elazığ'da doğdu. 1986'da Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Farsça Anabilim Dalını bitirdi. 1996'da 'Ubeyd-i Zâkânî, Ahlâk ve Felsefesi' adlı çalışma ile doktor, 2000 yılında 'Klâsik Fars Edebiyatında Hiciv ve Sosyal Eleştiri' adlı çalışma ile doçent oldu. Halen aynı Fakültede öğretim üyesidir.

Orhan Başaran: 1969 yılında Bingöl'de doğdu. 1990 yılında Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan mezun oldu. 2000 yılında 'İdris-i Bitlisî'nin Heşt Bihişt'inin Hatime'si (Metin - İnceleme - Çeviri)' adlı çalışma ile doktor oldu. Halen aynı Üniversitede araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır.

HAYYÂM HAYATI, FELSEFESİ VE GERÇEK RUBAİLERİ

Alî Asgar-ı Halebî-Muhammed Ali-yi Furûgî-Kâsım-ı Ganî

BABİL 10

DOĞU EDEBİYATI DİZİSİ 3

FARŞA'DAN ÇEV. VE HAZ. Hasan Çiftçi-Orhan Başaran

KİTABIN ÖZGÜN ADI I. Târîh-i Felsefe der İran u Cihân-i İslâmî (Ömer Hayyâm-ı Nişâbüri) II. Rubâ'iyât-ı Hayyâm

DİZGİ-İÇ DİZAYN Orhan Başaran YAYIN YÖNETMENİ Musa Balcı

© BABİL 2002

Bu kitabın her türlü yayın hakları Babil Yayınları'na aittir.

İzinsiz olarak çoğaltılamaz, herhangi bir yolla kopya edilemez.

BİRİNCİ BASIM Kasım 2002

BASKI VE CİLT İstanbul Matbaası

ISBN: 975-8470-11-6

BABİL YAYINLARI

P.K. 15 ERZURUM Tel: 0.442.316 78 59

babel_yayinlari@hotmail.com

Farsça'dan Çevirenler ve Yayına Hazırlayanlar
Hasan ÇİFTÇİ-Orhan BAŞARAN

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	135450
Tas. No:	928 ÖME

BABİL YAYINLARI

AL-KHAYYĀM'S CONCEPTION OF RATIO AND PROPORTIONALITY*

BIJAN VAHABZADEH

INTRODUCTION

One of the main features of Arabic mathematics is the numerous commentaries on the fifth Book of Euclid's *Elements*, which treats of the concept of proportionality, viz. the equality of ratios. The predominant tendency of these commentaries seems to have been to replace the celebrated definition of proportionable magnitudes found in the fifth Book of the *Elements* by another definition involving the so-called Euclidian algorithm, and known as the anthyphairetic definition of equal ratios.

Euclid had given two different definitions of the concept of proportionality. The first one referred to numbers, and stated that, "Numbers are **proportional** when the first is the same multiple, or the same part, or the same parts, of the second that the third is of the fourth."¹ This definition was, to the best of our knowledge, always considered as something self-evident which did not require any explanation or demonstration whatsoever. The second definition referred to magnitudes in general, that is independently of their being commensurable or incommensurable:

Magnitudes are said to be **in the same ratio**, the first to the second and the third to the fourth, when, if any equimultiples whatever be taken of the first and third, and any equimultiples whatever of the second and fourth, the former equimultiples alike exceed, are alike equal to, or alike fall short of, the latter equimultiples respectively taken in corresponding order.²

* We wish to thank the anonymous reviewers of this paper for their suggestions.

¹ Euclid, VII. Def. 20. All quotations of Euclid are from T.L. Heath's translation of the *Elements* [Sir Thomas L. Heath, *The Thirteen Books of Euclid's Elements*, 2nd edn, 3 vols. (New York, 1956)]. In modern notation, this definition is: Four numbers A, B, C, D are proportional, i.e. $A:B :: C:D$, if $A = mB$ and $C = mD$; or $A = (1/n)B$ and $C = (1/n)D$; or $A = (m/n)B$ and $C = (m/n)D$; where m, n are positive integers, $m < n$.

² Euclid, V. Def. 5. In modern notation: $A:B :: C:D$ if, whatever be the positive integers m, n , $mA > nB$ implies $mC > nD$; $mA = nB$ implies $mC = nD$; and $mA < nB$ implies $mC < nD$.

99632

↑

'UMAR AL-KHAYYĀM
AND THE CONCEPT OF IRRATIONAL NUMBER

Bijan VAHABZADEH

De Zénon d'Élée à Poincaré

Recueil d'études
en hommage à Roshdi Rashed

édité par

Régis MORELON et Ahmad HASNAWI

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	99632
Tas. No:	2004

ÉDITIONS PEETERS

Louvain – Paris

2004

One of the main features of Arabic mathematics is the numerous commentaries on the fifth Book of the *Elements*, in which the celebrated Greek mathematician Euclid (*ca.* 300 BC) had expounded the notions of ratio and proportionality between magnitudes, that is what is usually known as the “theory of proportion”. This theory was the one used by Greek mathematicians for measuring magnitudes; and it is this very same theory which was still in use during the 17th century,¹ until it was progressively abandoned and replaced by another conception of measurement based on the notion of number. Thus one will notice, when comparing the way the Ancients measured magnitudes with ours, that there is on the one hand an Euclidean conception, in which only proportions between magnitudes are considered; and on the other hand what one may call a “modern” conception, in which proportions between magnitudes are replaced by equations between numbers.

In order to illustrate this important point, let us consider the measurement of the surface of a circle. In Greek mathematics, this measure was expressed by saying, *that circles are to one another as the squares on their radii*;² in other words, any two circles being given, the ratio of these circles will be the same as the ratio of the squares on their radii. Whereas one would nowadays express this theorem by saying, *that the surface s of a circle of radius r is given by the formula $s = \pi r^2$, where $\pi = 3.1415$ etc.* We see, therefore, that we are in the presence of two different ways for measuring magnitudes: in the first case, we only have a similarity between

¹ See for instance the Third Day of Galileo's *Dialogues Concerning Two New Sciences*, and Newton's *Principia*.

² The exact Greek statement is found in the second proposition of the twelfth Book of Euclid's *Elements*, that is: “*Circles are to one another as the squares on the diameters.*”—All quotations of Euclid are taken from Heath's translation of the *Elements* (T.L. Heath, *The Thirteen Books of Euclid's Elements*, 2nd ed., New York, 1956).

55-64

LES QUATRAINS IRRÉLIGIEUX D'OMAR KHAYYÂM

Lorsque l'aimable organisatrice de ce volume en l'honneur de Philippe Gignoux m'a demandé d'y collaborer, j'ai tout de suite accepté, désireux de m'associer à cet hommage à un collègue et ami qui fut aussi, dans des temps lointains, mon élève. Mais à ce "carrefour des religions" quelle contribution pouvait bien apporter un linguiste et philologue fort peu versé dans les études religieuses auxquelles le dédicataire de ces Mélanges a consacré toute son activité scientifique ? Ayant, ces dernières années, beaucoup fréquenté Omar Khayyâm et traduit, à moments perdus, nombre de ses poèmes, il m'est venu à l'esprit d'évoquer brièvement quelques-uns de ses quatrains qui touchent à la religion. Il m'a semblé que l'attitude, fort peu orthodoxe, de cet important personnage du XIe siècle, savant illustre et poète énigmatique, n'est pas sans intérêt.

Il n'y a pas lieu de reprendre le vieux débat sur l'inspiration majeure de Khayyâm. Il est admis aujourd'hui par tous les spécialistes que les quatrains d'allure mystique que l'on trouve dans les recueils plus ou moins tardifs sont des sédiments déposés au cours des siècles par-dessus la collection originale. Les plus anciens témoignages nous apprennent d'ailleurs que Khayyâm avait très mauvaise réputation auprès des pieux musulmans, mystiques ou non. Il est certes cité avec révérence par de nombreux auteurs comme un grand savant et philosophe, maître dans toutes les sciences, digne successeur d'Avicenne¹. Il est crédité d'une mémoire prodigieuse et d'un savoir universel. Il a joui de la faveur du grand vizir Nezâm-

olmolk, qui, comme on sait, n'était pas tendre avec les hérétiques et les mécréants. Le biographe Qiftî, dans son *Axbâr al-ḥukamâ* en arabe, composé vers le milieu du XIIIe siècle, lui dispense des titres flatteurs, "imam du Khorassan, grand maître de son époque, etc.". Mais il ajoute ceci : « Récemment les soufis se sont laissé séduire par les charmes de sa poésie, qu'ils ont interprétée selon leur doctrine et utilisée dans leurs cérémonies. Ils ne se rendent pas compte que ces poèmes sont comme de charmants serpents, d'un aspect enchanteur, mais emplis d'un venin mortel pour notre sainte Loi. » Il dit aussi que Khayyâm fut critiqué par ses contemporains pour ses opinions religieuses et que, craignant pour sa vie, il s'abstint de les manifester.

De son côté, le soufi Najmoddin Dâyé, dans le *Mersâdol'ebâd* composé en 1223, citant deux quatrains de Khayyâm², les introduit comme l'œuvre d'"un savant qui jouit d'un renom de savoir, de sagesse et de sagacité parmi les esprits superficiels". Et Attâr, dans son *Elâhinâme*, raconte une anecdote qui reflète une opinion semblable. C'est l'histoire d'un personnage extralucide capable de percevoir le destin des morts : conduit sur la tombe de Khayyâm, il eut la vision de ce prétendu savant conscient enfin de son ignorance et de son erreur et plongé dans la honte et dans la confusion³.

Les œuvres en prose de Khayyâm ne permettent guère d'entrevoir ce qui peut justifier cette réputation. Peu abondantes, ce sont soit des travaux purement scientifiques soit, en philosophie, des réponses à des questionneurs, où l'auteur ne se compromet pas. En

¹ Les renseignements sur la vie de Khayyâm ont été rassemblés souvent. Voir, p.ex., Z. Safâ, *Târix-e adabiyât dar Irân*, II, Téhéran 1336/1957, p.523 sq., A. Dashti, *In search of Omar Khayyam*, transl. L. P. Elwell-Sutton, Londres 1971.

² Ce sont ceux que je cite ci-dessous sous le n° 6 et le n° 14.

³ *The Ilâhi-Nâma or Book of God of Farîd al-Dîn 'Attâr*, transl. J. A. Boyle, Manchester 1976, p.252.

al-^curūd for jāmi^c al-^curūd (all latitudes); *abjad* for *abjad* (Arabic alphanumerical notation); Allāh-dād ("Gift of God") for al-Hadad; al-Shi^crā for al-Sha^crā (Sirius); and *ibn* for *ben* (son of) in Arabic names (there is no *e* in Arabic).

On page 137a, the owner is Maghfūr not *Ṣāhibuhu* (= its owner is) Maghfūr. The example on pages 143–144, with a quadrant of hour-lines engraved for a specific latitude, belongs to a minority of instruments identified by John D. North in "Astrolabes and the Hour-Line Ritual," *Journal for the History of Arabic Science*, 1981, 5:113–114. Where on Figure 96 is the remark that the instrument belonged to Galileo (pp. 146–147)? A plate showing this detail would have been welcome. The signature on page 160 is not Khalīl, but Riḍā Khalīl Bannā².

It is difficult to imagine that the crudely fashioned rete (Figs. 115 and 116 on pp. 174–177) could have been original to al-Sahli's astrolabe (Fig. 117), the earliest in the collection. However, crude though the rete may be, the position on it of Regulus confirms that it is early. It would have been appropriate to illustrate one of the plates of this astrolabe, given the unusual markings the authors describe.

Al-Khayyām. *L'oeuvre algébrique d'al-Khayyām*. Edited with a translation and critique by Roshdi Rashed and Ahmad Djebbar. (Sources and Studies in the History of Arabic Mathematics, 3.) 192 pp., figs., indexes (French text); 112 pp., figs., indexes (Arabic text). Aleppo: University of Aleppo, 1981.

^cUmar al-Khayyāmī (ca. 1048–ca. 1131) wrote three works on algebra, of which two survive, *On the Division of the Quadrant* and a *Treatise on Algebra [and al-Muqābala]*. Unknown to European scholars until its edition and translation into French by F. Woepcke in 1851, the *Treatise* has since appeared in English and Russian translations, as has the essay, based on an edition by G. Mossaheb in 1960. Working from all known manuscripts, Roshdi Rashed and Ahmad Djebbar here provide a new critical Arabic edition of the two works, together with a translation and mathematical commentary in French. A French preface offers a brief historical overview both of the works and of their previous publication, leaving detailed information on the manuscripts and on earlier editions and translations to a longer, more substantial introduction in Arabic.

The two works have considerable historical interest. The short treatise on the division of the quadrant contains one of the earliest graphical solutions of a cubic equa-

tion ($x^3 + 200x = 2,000 + 20x^2$) by means of conic sections (a circle and hyperbola). The major treatise on algebra establishes classifications of linear, quadratic, and cubic equations; distinguishes those among the cubic that are reducible to solution by circle and straightedge; and sets out canonical solutions of the irreducible cases by means of conic sections. In an original departure from his classical Greek sources, Khayyāmī focused on algebraic equations as fundamental mathematical entities while insisting on the geometrical nature of algebra as evidenced by the algebraic content of Book II of Euclid's *Elements*. His ideas offer intriguing parallels with similar but apparently independent developments in late sixteenth- and early seventeenth-century Europe.

Such questions as the precise extent of Khayyāmī's originality or the independence of later European work remain unanswered, because unasked, in the present volume. While the commentary offers a careful technical exegesis of Khayyāmī's mathematics, the authors have postponed all historical commentary to a projected second volume, in which they promise to place the present works in relation to those of his predecessors and successors. We look forward to that sequel.

MICHAEL S. MAHONEY

■ Renaissance & Reformation

Paolo Bonasoni. *The Algebra geometrica of Paolo Bonasoni, ca. 1575: Being the Only Known Work of This Nearly Forgotten Renaissance Mathematician*. Edited and translated by Robert Schmidt. 202 pp., figs. Annapolis, Md.: Golden Hind Press, 1985.

This book gives a bare Latin text and translation of the *Algebra geometrica* of Paolo Bonasoni, from the manuscript at the University of Bologna. Both are published here for the first time. An essay by the editor (inside the back cover) discusses modern disputes between formalists and semanticists about the significance of mathematical symbols and asserts that "Bonasoni's work is valuable because it contains the only example of an algebraic symbolism without an algebraic notation." Bonasoni's work is devoted to solving geometrical problems that correspond to quadratic equations. All quantities are represented by lines or by polygons; all

دراسات أدبية ومطامير نقدية

الخمير والشعر

في الحضارة العربية والإسلامية

بقلم المستشرق يوحنا كريستوف بيرجل

ترجمه عن الألمانية وقدم له : ثابت عيد

(باحث من مصر مقيم في سويسرا)

تقديم المترجم

يعالج المستشرق الألماني المعروف يوحنا كريستوف بيرجل في بحثه هذا أشكال حضور الخمير في الشعر بالحضارة العربية الإسلامية⁽¹⁾. لقد ركز بيرجل بالخصوص على أشعار حافظ الشيرازي ، وجلال الدين الرومي ، وعمر الخيام ، الخاصة بالخمير، وهي أشعار لا يعرف المثقف العربي منها ، إلا رباعيات الخيام . أما أشعار حافظ الرومي ، فلم يكتب لها الانتشار بعد في عالمنا العربي ، برغم وجود ترجمة عربية محترمة لديوان حافظ ، وبرغم وجود عدد من الباحثين المصريين والعرب القائمين على ترجمة الأدب الفارسي إلى اللغة العربية. ولعله من المفيد قبل متابعة الباحث في رحلته مع الشعراء وتغنيمهم بالخمير إبداء الملاحظات التالية التي نعرض فيها لأشكال أخرى من حضور الخمير في الفكر العربي الديني منه والأدبي:

أولا: مما أوردته كتب الأدب العربي القديم عن آفات الخمير، " أنها تذهب العقل ، وأفضل ما في الإنسان عقله ، وتحسن القبيح ، وتقيح الحسن ". وحكى صاحب "العقد الفريد" أن مشارب الرجل يقال له نديم من الندامة، "لأن معافر الكأس إذا سكر، تكلم بما يندم عليه"⁽²⁾. وقال قصي بن كلاب لبنييه: "اجتنبوا الخمير، فإنها تصلح الأبدان ، وتفسد الأذهان"⁽³⁾. ولما قيل لعثمان بن عفان: "ما منعك من شرب الخمير في الجاهلية، ولا حرج عليك فيها؟" قال: "إني رأيتها تذهب العقل جملة. وما رأيت شيئا يذهب جملة، ويعود جملة"⁽⁴⁾. ويحكي أن قوما سقوا أعرابية مسكرا،

* العنوان الأصلي للبحث هو: "الخمير في الشعر الإسلامي"، وهو عنوان لا يستقيم بالعربية.

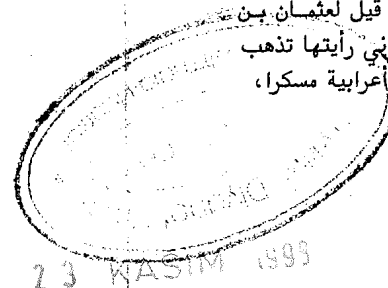
فقال: "أيشرب نساؤكم مثل هذا؟ قالوا: نعم. قالت: فما يدري أحدكم من أبوه"⁽⁴⁾ ومن اللفظ ما قرأت في وصف حالة السكر قول الشاعر:

"أقبلت من عند زياد كالخرف
أجر رجلي بخط مختسلف
كأنما يكتبان لام ألف"⁽⁵⁾

ثانيا: تحكي كتب التاريخ أن أهل الحرمين أباحوا الغناء وحرّموا النبيذ، وأن أهل العراق أباحوا النبيذ وحرّموا الغناء.⁽⁶⁾ ونظرا لأن البصرة كانت منشأ الاعتزال، فقد أباح بعض المعتزلة أنواعا معينة من النبيذ. ويبدو أن ذلك هو سبب وصف المقدسي للمعتزلة بالفسق، حيث نسب إليهم أربع خصال، هي: " اللطافة والدراية والفسق والسخرية"⁽⁷⁾. وقد استغل خصوم المعتزلة من الأشاعرة وأهل الحديث وغيرهم هذه المسألة بالذات، وقاموا بالتشنيع عليهم. من ذلك مثلا اتهام عبد القاهر البغدادي، وهو أشعري متطرف، لابراهيم النظام المعتزلي بإدمان السكر⁽⁸⁾. وهذه التهمة لا يمكن فهمها إلا في إطار الصراع العقائدي العنيف بين المعتزلة والأشاعرة؟ وإلا لو كان الأمر يتعلق حقا باستنكار شرب الخمير - لكان أولى بالبغدادي والأشاعرة أن يهاجموا صاحبهم الخليفة المتوكل الذي قال عنه المسعودي في "مروج الذهب": " ولم يكن أحد ممن سلف من خلفاء بني العباس ظهر في مجلسه اللعب والمضاحك والهزل... إلا المتوكل، فإنه السابق إلى ذلك والمحدث له"⁽⁹⁾. فالأشاعرة والحنابلة تغاضوا عن مساوئ المتوكل الكثيرة، لأنه اضهد المعتزلة، وانتصر لمذهب ابن حنبل. أما تحامله على الشيعة، وظلمه لأهل الكتاب، وحياته المملوءة بالفسق والمجون - كل هذه المساوئ وغيرها سكت عنها الحنابلة والأشاعرة. ومن ذلك أيضا تشنيع أبي منصور محمد بن أحمد الأزهري على المعتزلي ابن دريد في مقدمة كتابه "تهذيب اللغة"، حيث يقول: "وألفيته (= ابن دريد) أنا على كبر سنه سكران، لا يكاد يستمر لسانه على الكلام من سكره..."⁽¹⁰⁾

ثالثا: إن المعتزلة وأصحاب أبي حنيفة، وإن كانوا قد حللوا بعض أنواع النبيذ، على مذهب أهل العراق، إلا أنهم لم يصلوا في ذلك إلى حد الفجر والفسق الذي نعرفه عن أبي نواس مثلا. يحكى أن المكتفي سأل الصولي مرة: "أتعرف أهلك بيت قالتها العرب؟ قال: قول أبي نواس: ألا فاسقتني خمرا، وقل لي: هي الخمير"⁽¹¹⁾. نعم نحن نعرف أن الجاحظ قد امتدح النبيذ في رسالة "الشارب والمشروب"، حيث يقول مثلا: " وإن كل شراب، وإن حلا ورق... وطاب وعذب... فإن استطابتك لأول جرعة منه أكثر... ثم لا يزال في نقصان، إلى أن يعود مكروها وبليية، إلا النبيذ، فإن القدر الثاني أسهل من الأول، والثالث أيسر، والرابع أذ، والخامس أسلس، والسادس أطرب، إلى أن يسلمك إلى النوم الذي هو حياتك"⁽¹²⁾. ولكنه مع ذلك كان دائم التحذير من إدمان الشرب، والإكثار منه.

رابعا: اختلف الأئمة في مسألة تحريم الخمير أو تحليلها. فذهب الشافعي ومالك وابن حنبل إلى القول بأن المراد بالخمير هو ("جميع الأنبيذة المسكرة من نبيذ التمر والزبيب والشعير والذرة والغسل وغيرها. وقالوا: كلها تسمى خمرا، وكلها محرمة"⁽¹³⁾). أما أبو حنيفة، فقد حلل بعض أنواع الأنبيذة، كنبذ التمر والزبيب، "إن طبخ أدنى طبخ وشرب منه قدر لا يسكر"⁽¹⁴⁾. وقد واجه أبو حنيفة أحيانا بعض المواقف الحرجة نتيجة لموقفه هذا من الخمير، ولولا سرعة بديهته، ورجاحة عقله، لما وجد لهذه المأزق مخرجا. يحكي صاحب "محاضرات الأدباء"، قائلا: "قال ابن أبي ليلى لأبي حنيفة: أيحل النبيذ وبيعه وشرأوه؟ قال: نعم. قال: أفسرك أن أمك

25 MAYIS 1996

-Ömer Hayyan

Zu 'Omer-i-Chajjâm. (Mit G. Jakob) 679-699
Der Islam 3. 1912. S. 42-62.

Eilhard Wiedemann

Gesammelte Schriften zur arabisch-islamischen Wissenschaftsgeschichte

2. Band: Schriften 1912-1927

Gesammelt und bearbeitet
von Dorothea Girke
und Dieter Bischoff

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Enstitüsü	
Kayıt No. :	3396-2
Tasnif No. :	297.03 WIE.6

1984

Institut für Geschichte der Arabisch-Islamischen Wissenschaften
an der Johann Wolfgang Goethe-Universität
Frankfurt am Main

Persian Heritage Series
Number 40
General Editor: Ehsan Yarshater

Omar Khayyam **The Mathematician**

by

R. Rashed and B. Vahabzadeh

Published with the support and under the auspices of UNESCO
("Bayt al-Hikma Project")

Bibliotheca Persica Press

New York

2000

Bogazici University Library

39001101887258

14

چنین می‌نماید که پژوهش دربارهٔ رباعیات خیام - چه در زمینه بررسی و بازیافت منابع و مآخذ و چه در مورد شناخت بیشتر نظام فکری حاکم بر این شعرها - به بن‌بست رسیده است. در دهه گذشته، تقریباً هیچ کوشش چشمگیری که رونقی بدین عرصه بازآورد، به ظهور نرسیده است؛ و ظاهراً این تصور پذیرفته شده است که با توجه به منابع موجود و آنچه تاکنون پژوهشگران ایرانی و خارجی جُسته و یافته‌اند، باید کمابیش حقّ مطلب را ادا شده تلقی کرد. به یافته‌های تازه نیز نتوان دل بست که یافته‌های تازه هم چیز زیادی بر یافته‌های پیشین نمی‌افزاید و در نتیجه تحقیق، تغییر و تحول چندانی پدید نمی‌آورد و بر چهرهٔ خیام شاعر نور بیشتری نمی‌تاباند. تنها باید در انتظار روزی بود که نسخه‌ای یا مجموعه‌ای یا سفینه‌ای کهن و نزدیک به دورهٔ حیات خیام کشف و شناخته شود و حوزهٔ خیام‌شناسی را از بن دگرگون کند.

اما به گمان نگارنده این تصور زیادۀ نومیث کننده است. هم می‌توان به یافتن منابع تازه امید بست و هم می‌توان براساس آنچه در دست است معیارها و میزانهای تازه‌تری برای اندیشه و زبان رباعیات خیام عرضه داشت. شایسته نیست به انتظار معجزه‌ای که شاید هرگز به وقوع نپیوندد، دست روی گذاشت و این مبحث شیرین و شریف را مسکوت و راکد رها کرد. هنوز جای بسی از پژوهشهای سبک‌شناختی دربارهٔ اندیشه و زبان و لحن و شکل و ساختار این رباعیات خالی است و انگیزهٔ این مقاله نیز آن است که بخش اندکی از این جای خالی را پر کند.

این مقاله بر آن است که معیار و میزانی سبک‌شناختی به دست دهد که به یاری آن بتوان قدمی در شناخت بهتر رباعیات اصیل خیام برداشت. این معیار البته کارایی خود را در کنار پژوهشهای چندجانبهٔ دیگر - از جمله نسخه‌شناسی، زبان‌شناسی و معناشناسی رباعیات خیام - آشکار خواهد کرد. و در واقع خود نیز در پرتو پاره‌ای از این پژوهشها به دست آمده و از طرفی، نتیجهٔ آن راه چنین پژوهشهایی را هموارتر و بازتر می‌کند.

این مقاله در پی اثبات این نکته است که از میان رباعیات منسوب به خیام، آن رباعیاتی صحت و اصالت بیشتری دارد که بر چهار قافیه بنا شده است؛ چرا که این شکل رباعی، با شیوهٔ رایج سخنوری در زمانهٔ خیام سازگاری و هماهنگی بیشتری دارد. نکتهٔ جزئی‌تر آنکه، از میان روایات گوناگون یک رباعی منسوب به خیام، آن روایتی به اصل سخن او نزدیکتر است که چهار قافیه داشته باشد. البته اما و اگرهایی هم در این کار وجود دارد که بعداً بدان خواهیم پرداخت.

این ادعا یا نظریه اولاً از پشتوانهٔ تاریخی و آماری محکمی برخوردار است. در ثانی، منابع دست اول و کهنه‌تر رباعیات خیام نیز بر آن صحه می‌گذارد. همینجا بگوییم که اول بار نیست که این

رباعیات اصیل خیام کدام است؟

سید علی میرافضلی

د. یوسف حسین بکار

عمر الحیام والرُّبَاعِيَّات في آثار الدارسين العرب

Türkiye İslam Araştırmaları Merkezi İslam Araştırmaları Merkezi İstanbul	
Denizli No:	28674
Tasatıf No:	016.8315 8315.0

دار المناهل
للطباعة والنشر والتوزيع
بيروت

١٤٠٨ - ١٩٨٨

ETUDES SUR LES MATHÉMATIQUES ARABO-ISLAMIQUES, c.I,
s. 49, 1986 (FRANKFURT)

Not. Bu makale 49-256 rasında'dır. Kitap Ars. Ktp. de'd

Omer Haggan

L'ALGÈBRE

D'OMAR ALKHAYYAMI,

PUBLIÉE, TRADUITE ET ACCOMPAGNÉE

D'EXTRAITS DE MANUSCRITS INÉDITS,

PAR

F. WOEPCKE,

DOCTEUR AGRÉGÉ A L'UNIVERSITÉ DE BONN, MEMBRE DE LA SOCIÉTÉ
ASIATIQUE DE PARIS.

PARIS,

BENJAMIN DUPRAT, LIBRAIRE DE L'INSTITUT,
DE LA BIBLIOTHÈQUE NATIONALE, DES SOCIÉTÉS ASIATIQUES DE PARIS,
DE LONDRES ET DE CALCUTTA,
Rue du Cloître-St.-Benoit, 7.

M DCCC LI.

'Umar Khayyām:
Philosopher-Poet-Scientist*

Seyyed Hossein Nasr
The Islamic Intellectual
Tradition in Persia,
Edited by Mehdi Amin Razavi,
Richmond, Surrey 1996, s. 175-177.

IRCIICA: 32234

ISAM: 60783

181.2

NAS. I

There is no figure in the history of Persian literature and in fact of Persian and Islamic thought in general who is so famous in the West and yet remains so unknown as far as the totality of his thought is concerned as 'Umar Khayyām. Practically the object of a cult, Khayyām has been seen by many as a hedonist and fatalistic poet since the beautiful but inaccurate rendition of his quatrains by Fitzgerald. Yet, far from being solely the antidote to Victorian moralism, Khayyām was a gnostic and philosopher, a scientist, historian and an expert on calendars and chronology who also wrote poetry of some consequence and beauty in his mother tongue. But he was not Persia's greatest poet whereas he was one of her greatest mathematicians and the foremost philosopher-scientist between Ibn Sīnā and Suhrawardī.

Khayyām wrote little yet what he did write is of great significance. His some dozen surviving treatises include not only the most important work on algebra before the modern period and the famous study of the Euclidean axiom according to which from a single point only one line can be drawn parallel to another line, but also his work on devising the Jalālī calendar which is used in Persia to this day and which is more accurate than the Gregorian calendar. His corpus includes a valuable book on the Persian new year or Naw-rūz as well as important treatises on metaphysics. It also contains not only the well-known quatrains but also the translation into Persian of Ibn Sīnā's sermon (*khutbah*) on unity (*tawhīd*).

To understand Khayyām fully, one must read and ponder over all these works in the context of the intellectual tradition from which Khayyām issued and not project the skepticism and sensuality of modern European thought back to a world to which they do not belong. Khayyām

This note originally appeared as the preface to *Rubā'yāt of 'Umar Khayyām*, Translated and annotated by Ahmad Saidi, Asian Humanities Press, 1991, pp. xxi-xxiii.

Name-i Aşına
Ortak Kültür Mirasının Arayışında

İmtiyaz Sahibi
İran İslâm Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarlığı

Genel Yayın Yönetmeni ve
Editör

Ferhad Palızdar
Kültür Müsteşarı

Editör Yardımcısı
Ebu'l-Fazl Hodadad

Tercüme ve Redaksiyon
Seyyid Asgar Seyyid Turabî
Firdevs Pişbin
Ertuğrul Ertekin

ISSN : 1304-0189

Yazışma Adresi
İran İslâm Cumhuriyeti Büyükelçiliği
Kültür Müsteşarlığı
Reşit Galip Cad. No:77
Gaziosmanpaşa/ANKARA
Tel:0090-312-448 00 50-51
Faks: 0090-312-446 36 42
Web: <http://www.irankulturevi.com>
E-mail: info@irankulturevi.com

Name-i Aşına

İran ve Türkiye'ye ilişkin müşterek kültürel ve edebî alanları inceler. İki ülkenin kültürel kişi ve kuruluşlarını tanıtır. İki ülkenin ortak kültürüyle ilgili yayınlanan en yeni kitapları tanıtır. İran kültürü, dili ve edebiyatıyla ilgili internet sitelerini tanıtır. Önemli kültürel haberlere yer verir.

Hatırlatma

Name-i Aşına İran ve Türkiye'nin kültür ve edebiyatına ilgi duyan bütün yazar ve araştırmacıların makale ve yazılarını kabul eder. Gönderilen makaleler daha önce Türkiye'de herhangi bir yayım organında yayınlanmamış olmalıdır. Tercüme makalelerin asıl metinleriyle birlikte gönderilmesi gerekir. Name-i Aşına makaleler üzerinde düzeltme yapma ve kısaltma hakkını saklı tutar. Gönderilen makaleler yazarlarına iade edilmez. Makalede yer alan görüş ve düşünceler yalnızca onların yazarlarına aittir.

Bizim Büro Basımevi Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tel : (0312) 431 88 81 - 435 82 07
e-mail: bizimburo2@ttnet.net.tr

11620

İÇİNDEKİLER

Name-i Aşına
Yıl:6 Sayı:17-18
Yaz-Sonbahar
2004

* Başmakale	
Ferhad Palızdar	1
* Makaleler	
İmam Humeynî'nin Basın Özgürlüğüne Yaklaşımı	
Şerif Lakzaî	3
İslâm Dünyasındaki Toplum Değişim ve İnşa Sürecinde Turan ile İran	
Mustafa S. Altunkaya	21
Ömer Hayyâm'ın Gerçek Yüzü	
Dr. Taki Pürnâmdârîyân	33
Hayyâm'ın Türkçe'ye Çevrilmiş Rubâileri İçinde Başka Şairlere Ait Rubâiler	
Doç. Dr. Hasan Çiftçi	43
Hayyâm'ın Yaşamı ve Şiirine Bir Bakış	
Dr. İbrahim Hodâyâr	65
İmam Ali (as.), Hakim Hayyâm ve Fıtrat	
Dr. Celil Muşeyyidî	75
Ortaçağda İran: Zaman ve Mekan	
Osman G. Özgüdenli	83
* Ölümsüz Simalar	
Dr. Taki Pürnâmdârîyân	115
* Kültürel Haberler	
Ömer Hayyâm'ı Anma Töreni	119
Uluslararası İbn-i Sinâ Kongresi	121
İran İslâm Cumhuriyeti ve Türkiye Arasında İmzalanan Turizm Anlaşması	124
12. Uluslararası Tahran Kur'ân Fuarı Üzerine	127
İslâm İnkılabı Edebiyatı ve İran'ın Çağdaş Şiir Semineri	131
III. Ethos Tiyatro Festivalinde İki İran Grubu	133
Prof. Dr. Halman ve Prof. Dr. Kocatürk'ün Dr. Senaî ile Görüşmesi	134
İran ve Türkiye'de Uluslararası Üstad Şehrîyâr Kongresi Düzenleniyor	135
İran İslâm Cumhuriyeti Ankara Kültür Müsteşarı'nın Görevi Sona Erdi	136
* Kültürel Merkezler	
İran İslâm Cumhuriyeti Sanat Akademisi	137
Erzurum Atatürk Üniversitesi Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı	141
* Kitap Tanıtımı	
Güneşin Gölgesinde	157
Türkiye Cumhuriyeti Millî Kütüphanesi Farsça Elyazmalar Kataloğu	158
* İnternet Sitesi Tanıtımı	
Kültür ve İslâmî İrşad Bakanlığı İnternet Sitesi	159
* Makale Çağrısı	
5. Uluslararası Fars Dili ve Edebiyatı Hocaları Kongresi Katılım Çağrısı	161

35 EYİCE, a.g.m., s.551.

36 "Âsitane kelimesi Bektaşî Tekkelerinin en büyüğünü ifade etmek için kullanılmıştır." Bkz. Eyce, s. 566.

37 "Anadolu'dan Dobruca'ya ilk göç, 1263 yılında gerçekleşmiştir. Moğol baskısından kaçan II. İzzettin Keykavus, Bizans imparatoruna sığınmıştır. İmparator, II. İzzettin Keykavus'u ve onun maiyetindekileri, Dobruca'ya yerleştirmiştir. Ayrıca, II. Keykavus, İznik civarında bulunan amcası Sarı Saltuk'u Dobruca'ya davet etmiştir. Sarı Saltuk, yirmi bin kadar Selçuklu Türkü ile beraber Dobruca'ya gelmiştir³⁸. Kıpçak/Kuman prensleri Dobrotiç (Dobruca adının bu Türk prensinden kaldığı tahmin edilmektedir) ile Çolpan'ın idare ettikleri Dobruca Beyliği, I. Murat zamanında Osmanlılara tâbi oldu" Bk. Halil İNALCIK, "Türkler ve Balkanlar", *Balkanlar*, Orta Doğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı yay., İstanbul 1993, s. 9.; "I. Bayezid, Dobruca topraklarını aldıktan sonra, Anadolu'dan getirttiği Yörükleri bölgeye yerleştirmiştir." Tayip GÖKBİLGİN, *Rumeli'de Yörükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fâtihân*, İstanbul 1957, s.13-17; "Osmanlılar için askerî ve stratejik öneme sahip olan Dobruca'ya daha sonraki yıllarda da Türkler yerleştirilmeye devam edilmiştir. II. Bayezid ve ardından Yavuz Sultan Selim bölgeye Türkleri ve Tatarları yerleştirmiştir." Bk. Aurel DECEI, "Dobruca", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1946, C.3, s. 634.

39 EVLİYA ÇELEBİ, c. 3, s. 198-199.

40 "Zâviyedâr Hızır Dede, türbedâr Mustafa Dede, Süleyman Dede, Yusuf Dede." Ömer Lütfi BARKAN, *İstîlâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler*, Vakıflar Dergisi, S.II, Ankara 1942, s. 347.

41 Bk. EYİCE, a.g.m.

42 M. Kâmil DÜRÜST, "Bulgaristan'da Akyazılı Sultan Tekkesi", *Türkiyemiz*, C.IX, S.26, Ekim 1978, İstanbul, s.6.

43 Aynı yerde.

44 EYİCE, a.g.m., 582.

45 İrene MELİKOFF, *Hacı Bektaş Efsanesinden Gerçeğe*, Cumhuriyet Kitapları, 2. Bası, İstanbul 1999, s. 169.

46 EYİCE, s.575.

47 EYİCE, s. 576.

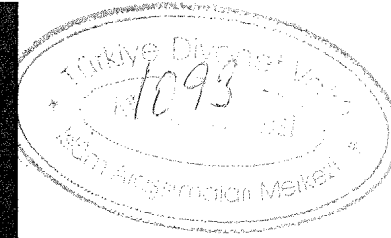
48 EYİCE, a.g.m., s. 575.

49 EYİCE, s. 578.

50 EYİCE, s. 575-576.

51 İrene MELİKOFF, *Uyur İdik Uyardılar Alevilik-Bektaşîlik Araştırmaları*, Türkçesi: Turan Alptekin, 2. Baskı, Cem yayınevi, İstanbul 1994, s. 140.

52 Bk. Ahmet Yaşar OCAK, *Bektaşî Menâkıbnâmelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1983.

HAYYAM VE RUBÂİLERİNİN TÜRK EDEBİYATINA YANSIMALARI*

Prof. Dr. Ahmet MERMER

Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ÖZET

Bu makalede kendi ve rubâileri değerlendirilmiş olan Ömer Hayyâm, gerek İran, gerekse Dünya edebiyatlarında önemli bir şahsiyettir. Bilim adamlığının yanı sıra şâirliğiyle de enteresan bir kişidir. Rubâî nazım şekli onun adıyla özdeşleşmiştir.

Ömer Hayyâm'ın rubâîleri, hayatın gerçeklerini yansıtan ruh ürperişleridir. Ömer Hayyâm'a isnat ettirilen rubâîlerden dolayı da şüirleri yanlış anlaşılabilir, yanlış yorumlanan bir şâir-

dir. Türk Edebiyatında önemli bir yeri olan bu şüir tarzının gelişim çizgisi incelendiğinde tasavvufî konularda ki rubâîlerde Mevlânâ, diğer serbest konularda yazılmış rubâîlerde Hayyâm etkisi görülür. Hayyâm'ın rubâîlerini devam ettiren en önemli Türk şâiri Yahya Kemâl'dir.

ABSTRACT

Ömer Hayyâm who was evaluated himself and his rubâies in this essay, is a precious poet in the worldwide as well as İran's Literature. As well as his scientific proficiency, he is interesting person. Rubâî poem format identified to with its name.

His rubâies which shows life's realities are spirit's shiveries. He was a poet whose poems and himself were misunderstood because of the rubâies which were dedicated to himself. When this kind of poems which is an important place in Turkish Literature, was assessed its developmental lane, Mevlânâ's impact it seen in mystic subjects and Hayyâm's impact in other rubâies which were written in freestyl is seen. Yayâ Kemâl is the most important Turkish poet makes Ömer Hayyâm's rubâies goes on.

Anahtar Kelimeler: Ömer Hayyâm, Rubâî, Türk Edebiyatı

Key Words: Omer Hayyam, Quatrin, Turkish Literature

20 EYLÜL 2003

Hacı Bektaş Veli, s.26, 2003 Ankara

عَمْرُ الْهَيَّامِ

Demirbas No: 40254

صنف وطبع هذا الكتاب بمكتبة ومطبعة الخانجي
ص. ب. ١٣٧٥ القاهرة

عَصْرًا وَبَيْعَةً وَنَتَاجًا

— Ömer el-Hayyam

الطبعة الأولى

١٤١٤ هـ - ١٩٩٤ م

تأليف

الدكتور/عبدالمعز الدين همام

الأستاذ بجامعة الكويت

17 HAZIRAN 1996

928
ôme

الناشر

مكتبة دار العروبة للنشر والتوزيع

هاتف: ٢٦٦٤٦٢٦ - ص. ب. ٢٦٢٢٣، الصفاة، 13123، الكويت

رقم الإيداع ٩٤/٦٤٠

الترقيم الدولي

I.S.B.N

977-505-095-3

ISSN 1023-7976

نشریه

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

دانشگاه تبریز

۳-۴

تبریز و زمستان ۱۳۷۲

سال ۳۶ شماره مسلسل ۱۴۸-۱۴۹

قیمت: ۸۰۰ ریال

226-244

LIBRARY
UNIVERSITY OF TABRIZ

19 EYLUL 2008

Omer Hayyam

A.A.Reza'i

University of Tabriz

THE PLACE OF THE RUBAIYAT IN VICTORIAN POETRY

It is my intention to show how the mid-nineteenth century English artistry climate was favourable to Edward FitzGerald's introduction of Omar Khayyam's Rubaiyat. The favourable factors were principally an existing and developing tradition of poetic interest in the East, and a correspondence between Omar's views and those dominating mid - nineteenth England. Since very early times Europe has been influenced by the East, and has borrowed freely from its literature. In the eighteenth century it was a certain kind of

Umar Hayyam

Arabic Sciences and Philosophy, vol. 20 (2010) pp. 255–279
doi:10.1017/S0957423910000032 © 2010 Cambridge University Press

UMAR AL-KHAYYĀM'S CONTRIBUTION TO THE ARABIC MATHEMATICAL THEORY OF MUSIC

MICHELE BARONTINI AND TITO M. TONIETTI
Dipartimento di matematica, Università di Pisa
Largo Pontecorvo 5, 56127 Pisa, Italy
Email: mpeyglus@free.fr, tonietti@dm.unipi.it

Abstract. We here present the Arabic text, with an English translation, of certain pages dedicated by al-Khayyām to the mathematical theory of music. Our edition is based on a manuscript extant in a library in Manisa (Turkey), and corrects the mistakes found in another transcription. Lastly, we compare the theory of al-Khayyām with other Arabic theories of Music, and with those coming from other traditions.

Résumé. Nous présentons ici le texte arabe, avec traduction anglaise, de certaines pages consacrées par al-Khayyām à la théorie mathématique de la musique. Notre édition se fonde sur un manuscrit conservé dans une bibliothèque de Manisa (Turquie) et corrige les erreurs d'une autre transcription. Nous comparons enfin la théorie d'al-Khayyām avec d'autres théories arabes de la musique, et avec certaines théories issues d'autres traditions.

I. THE TEXT: "AL-QAWL 'ALĀ AJNĀS ALLADHĪ BI-AL-ARBA'A" [DISCUSSION ON SOME OF THE GENERA CONTAINED IN A FOURTH]

The text was established by comparing the manuscript housed in the İl Halk Kutuphanesi at Manisa (Manisa Public Library, Turkey) with the version edited by Jamal al-Din Humai in the appendix to *Khayyam-Nama* [*The book of Khayyam*].¹ We would like to thank

¹ Jamal al-Din Humai, *Khayyam-Nama* (Teheran, 1967), pp. 340–4. The Iranian scholar acknowledged the following sources. "The present epistle is to be found in a collection of hand-copied treatises also containing other mathematical works by Khayyam, in file 509, on pages 97–9, in the Central Library of the University of Teheran, in the section composed of books transferred from Turkey to Teheran through the agency of Fadil Karami Agha. The date marked on the back of the original is VII-VIII century Egira [XIV–XV century A.D.]. We have simply re-copied, in turn, the text already copied at the University Library (though we are not sure of its correctness, especially as regards the numbers), without omitting anything; we have also transcribed a few paragraphs of hand-written comments in the margin, which complete the text and demonstrate that at least the copy that is used here is a complete whole. It would have been much better if we had been able to dispose of another copy of the same text, in order to compare them and correct them against each other!" The manuscript found in the Central University Library in Teheran was quoted by A. P. Youschkevitch & B. A. Rosenfeld, entry 'Al-Khayyāmī', *Dictionary of Scientific Biography* (New York, 1981), vol. V, pp. 323–34, p. 332, as "509, fols. 97–99". A copy of this manuscript is said to be present today also in the Biruni Library at Tashkent; private communication by Amnon Shiloah.

DS15

24 Nisan 2018

MADDE YAYINLANDIRILAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

767. **Wilhelm Litten**, *Was bedeutet Chäjjam? Warum hat Omar Chäjjam*, Verfasser der berühmten persischen Vierzeiler, gerade diesen Dichternamen gewählt? Versuch einer Erklärung. Berlin W 10 und Leipzig 1930, Walter de Gruyter & Co.

Verfasser gibt zu Anfang eine „Übersicht über die Arten der Umschrift“, und stellt dabei die Umschrift der „tatsächlichen Aussprache“ zu der Umschrift „der Gewohnheitsfreunde“ in Gegensatz. (5/6). Leider ist im folgenden die Umschrift der „Gewohnheitsfreunde“ nicht ganz richtig durchgeführt z. B. abu'l-fath 'amaru'bn ibrahim für abül — fathi 'amaru'bnu ibrahîma (7). — 1. Die wörtliche Bedeutung von hajjäm ist „Zeltmacher“ (?). — 2. War der Dichter ein Zeltmacher? Verfasser antwortet: Nein, da sich ein Handwerk mit der intensiven wissenschaftlichen Tätigkeit 'Umar's nicht vertragen hätte. Ebenso lehnt es Verfasser ab, daß 'Umar Sohn eines Zeltmachers war (8/10). — — 3. W. Litten möchte in hajjäm auch nicht den Familiennamen sehen, trotzdem die ältesten Nachrichten al-Ḥajjāmī überliefern, weil a¹⁾) gegen sie spräche, daß im Arabischen zwar der Name der Sippe meist mit dem Artikel zugefügt wird, daß der Artikel aber auch in anderen Fällen steht. b) Außerdem komme diese Form nur(!) in den ältesten Nachrichten vor. c) Im Persischen gäbe es keinen Artikel, so daß in den Vierzeilern selbst der Name immer nur in der Form Chäjjam (hajjäm) vorkommt. d) Auch sei zu beachten, daß die arabische Form *Al-Chäjjamī* (al-ḥajjāmī) die Endung i, die sogenannte Nisba, der Beziehung hat, daher nicht eigentlich „der Chäjjam“ sondern „der Chäjjamische“, also der, „der Chäjjam genannt wird oder sich so nennt bedeutet“. — Dies ist in dieser Uneingeschränktheit nicht richtig. Es heißt z. B. Abū 'Alī Muḥammad b. 'Ubaidallāh b. Jahjā allgemein al-Ḥāqānī, obwohl sein Vater 'Ubaidallāh b. Jahjā b. Ḥāqān hieß. (cf. Hilāl aṣ-Ṣābī, *Kitāb al-wuzarā'* ed. H. F. AMEDROZ, Index sub Ibn Ḥāqān). — e) In das Bild des Dichters passe es, nach W. Litten, schlecht, daß er sich als Dichternamen einfach den Sippenamen zulegte. (10/11). — 4. Die Fachausdrücke der persischen Metrik nach *al-Mu'jam fi ma'āyiri ash'ārī'l-'ayam* von Shamsu'd-dīn Muḥammad ibn Qays ar-Rāzī (E. J. W. Gibb Memorial X). (12—18). — 5. Zusammenstellung der Fachausdrücke, die größtenteils vom Zeltbau genommen sind. Allen Zeitgenossen des Dichters waren die Gedankenverbindung Dichtung-Zelt geläufig. (18—22). — 6. Also Zeltmacher = Dichter. — 7. Also beziehen sich die Anspielungen auf den Versmacher in 'Umar's Vierzeilern nicht auf ihn selbst, sondern auf den Dichter im allgemeinen. — Die Argumentation von W. Litten ist nicht überzeugend. Daß die metrischen Bezeichnungen dem Zeltbau entlehnt sind, besagt nichts für den Namen Ḥajjām, der sich, falls er „Dichter“ bedeuten würde, sicher auch bei anderen fände. Vielmehr scheint es, als ob der Weg zur Erklärung des Namens Ḥajjām über das von W. Litten mit Unrecht so

¹⁾ Die Buchstaben, Sperrungen und Ausrufezeichen sind vom Rezensenten eingefügt.

gering gewertete Zeugnis der ältesten Überlieferungen al-Ḥajjāmī zu suchen ist. Ob 'Umar bei der Verwendung seiner Nisbe der Gedanke an den Vers, der im übrigen *bait*, nicht *ḥaimah* heißt, bestimmt hat, ist nicht zu entscheiden.

H. G.

ÖMER HAJJAM

17. JUNI 1981

Der Islam, XXV, 76-77, 1937 Berlin

-Ömer Hayyan

عمر الخيام (الشاعر: الرياضي الفلكي)

عمر بن ابراهيم ،...، الخيامي، الفارسي، أبو الفتح:

... — * ٥١٥ هـ

... — م ١١٢١

* في تاريخ الوفاة خلاف فيما بين سني ٥١٧، ٥٢٦ هـ. فليراجع.

١- الكامل في التاريخ - بيروت: دار الكتاب العربي في ٨ : ١٢١.

٢- تراث العرب العلمي / قدر طوقان - ط ٣ في سنة ١٣٨٢ هـ في ص ٣٥٩ .

٣- الأعلام ط ٣ في ٥ : ١٩٤ ، ط ٤ في ٥ : ٣٨ -

٤- معجم المؤلفين ٧ : ٢٦٩ .

26 OCAK 1995

—Omar Hayyam

572. SORAVIA, G., «Alcuni problemi teorici della traduzione, esemplificati nella traduzione delle *robâ'iyât* di 'Omar Khayyâm». *Sicilorum Gymnasium*, Rassegna della Facoltà di Lettere e Filosofia dell'Università di Catania, n.s. XXXIII (1980), pp. 847-892.

Dissertation sur les problèmes soulevés par les théories de la traduction. L'exemple choisi est la version des quatrains de Xayyâm par E. FitzGerald. L'analyse du FitzOmar à la lumière des théories les plus sophistiquées aboutit à la conclusion que tout le monde connaît depuis toujours : ce diable de poète britannique a bien réussi son coup. L'affirmation que la langue des quatrains «est une langue symbolique ayant son point de repère en la tradition ésotérique *siifi*» (p. 884) est forcément contestable.

A. M. P.

Abst. Tr. Supp. 8, 1985 Leiden. 143-149

18 / EKIM 1986

MAHDI YATIM ANDERSON
SOCIETY FOR IRANIAN STUDIES

323. JAVADI, Hasan. *Persian Literary Influence on English Literature: With Special Reference to the Nineteenth Century*. Costa Mesa, Mazda Publishers, 2005, xiii + 254 p. (Bibliotheca Iranica, Literature Series, 8)

This work, begun as a Cambridge dissertation under A. J. Arberry, surveys the English encounter and literary adaptation of Persia and Persian literature through the 19th century, highlighting the specifically Persianate contribution to orientalism in Europe. This 2nd edition, with new preface (first published Calcutta, Iran Society, 1983), makes the work accessible to a wider audience, and fills a needed gap by drawing together in one place information that had been scattered in several solid, but now dated works of scholarship (Conant, *The Oriental Tale in England*, 1908; Chew, *The Crescent and the Rose*, 1937; Gail, *Persia and the Victorians*, 1951). Javadi adds some discoveries of his own gleaned from manuscript works (Persian and English) held by the British Museum, and punctuates his narrative with judiciously chosen quotations that illustrate the style and tenor of the works under discussion. Chapter one (pp. 1-47) recovers the early image of Persia in England up to the last quarter of the 18th century, drawing upon travel narratives, Elizabethan drama, poems and scholarship. The focus of Chapter two (pp. 48-71) is the impact of William Jones and other scholars of the late 18th/early 19th century on the Romantic movement. The rediscovery of the neglected role of Dr. John Leyden (1775-1811) is a particularly important contribution to the survey (pp. 59-63). Chapters three (pp. 72-107) and four (pp. 108-36) cover the Romantic writers and poets and 19th century travelers, with a special focus on James Morier. Chapter five (pp. 137-208) considers the poetic translations and imitations of Ferdowsī, the Sufi poets, Ḥayyām, Ša'dī and Ḥāfez. A selection of black and white illustrations precedes the bibliography and index. Various individuals or aspects of this study have been treated elsewhere at greater length (D. Metlitzki on Islamica in medieval England; Sir D. Ross on Anglo-Persian interchanges; J. Yohannan on literary influences in the 20th century, and H. Johnston on James Morier), but Javadi's excellent overview of the topic will serve as a useful reference for scholars of Persian, English, and Comparative Literature, as well as the general reader. F.L.

- Omar Khayyam
- Sa'diy: Shirazi
- Omar Khayyam
- Ferdowsi
- Hafiz Shirazi

05 KASIM 2008

MADE TAYMILAN
SONRA GELEN DOKUMAN

323. JAVADI, Hasan. *Persian Literary Influence on English Literature: With Special Reference to the Nineteenth Century*. Costa Mesa, Mazda Publishers, 2005, xiii + 254 p. (Bibliotheca Iranica, Literature Series, 8)

This work, begun as a Cambridge dissertation under A. J. Arberry, surveys the English encounter and literary adaptation of Persia and Persian literature through the 19th century, highlighting the specifically Persianate contribution to orientalism in Europe. This 2nd edition, with new preface (first published Calcutta, Iran Society, 1983), makes the work accessible to a wider audience, and fills a needed gap by drawing together in one place information that had been scattered in several solid, but now dated works of scholarship (Conant, *The Oriental Tale in England*, 1908; Chew, *The Crescent and the Rose*, 1937; Gail, *Persia and the Victorians*, 1951). Javadi adds some discoveries of his own gleaned from manuscript works (Persian and English) held by the British Museum, and punctuates his narrative with judiciously chosen quotations that illustrate the style and tenor of the works under discussion. Chapter one (pp. 1-47) recovers the early image of Persia in England up to the last quarter of the 18th century, drawing upon travel narratives, Elizabethan drama, poems and scholarship. The focus of Chapter two (pp. 48-71) is the impact of William Jones and other scholars of the late 18th/early 19th century on the Romantic movement. The rediscovery of the neglected role of Dr. John Leyden (1775-1811) is a particularly important contribution to the survey (pp. 59-63). Chapters three (pp. 72-107) and four (pp. 108-36) cover the Romantic writers and poets and 19th century travelers, with a special focus on James Morier. Chapter five (pp. 137-208) considers the poetic translations and imitations of Ferdowsi, the Sufi poets, Ḥayyām, Na'dī and Ḥāfez. A selection of black and white illustrations precedes the bibliography and index. Various individuals or aspects of this study have been treated elsewhere at greater length (D. Metlitzki on Islamica in medieval England; Sir D. Ross on Anglo-Persian interchanges; J. Yohannan on literary influences in the 20th century, and H. Johnston on James Morier), but Javadi's excellent overview of the topic will serve as a useful reference for scholars of Persian, English, and Comparative Literature, as well as the general reader.

F.L.

ABSTRACTA IRANICA: Supplement a la Revue Studia Iranica,

vol..XXVIII, 2005 TAHRAN. pp. 192

-Ömer Hayyâm
-Sadiq-i Shirazi
-Ömer Hayyâm
-Ferdowsi
Hafiz-i Shirazi

05 KASIM 2008

MAHDI YAZDANABADI
IRANIAN JOURNAL OF IRANIAN STUDIES

329. AMINRAZAVI, Mehdi. *The Wine of Wisdom. The Life, Poetry and Philosophy of Omar Khayyam*. Oxford, Oneworld Publications, 2005, 396 p., index.

Razavi presents his book as the first comprehensive survey of 'Omar Ḥayyām's life and works in English for the Western reader. He endeavours to reconstruct Khayyam's multiple identities (Chap. 1 to 3) which he sees compromised mainly by later interpreters, both in the East and the West. He discusses the context of what he calls Ḥayyām's exotic fame in the West and the various approaches to interpreting Ḥayyām, his quatrains and his philosophy in the Islamic world, in particular in Iran (Chap. 4 to 6, 8). Razavi also includes a chapter that surveys Ḥayyām's stature as a scientist (Chap. 7).

S.B.

05 KASIM 2008

MADDE YAYINDI ANDIKTAN
SONRA BULGUSUN

Omar Khayyam

14. *Persica*. Volume 20, 2004-2005, Louvain, Peeters, 150 p.

Jos Biegstraaten, « Omar with a Smile Parodies in Books on FitzGerald's Rubáiyát of Omar Khayyám », pp. 1-37 ; Teresa Kirk, « The Edinburgh al-Biruni Manuscript A Holistic Study of its Design and Images », pp. 39-81 ; Bernd Radtke, « Eine alte Frage Woher stammt die islamische Mystik? », pp. 83-89 ; Leo Jungeon Oh, « Islamicised pseudo-Buddhist Iconography in Ilkhanid Royal Manuscripts », pp. 91-154 ; Riccardo Zipoli, « Semiotics and the Tradition of the Image », pp. 155-172. R.

05 KASIM 2008

MADDE YATIRIM ANDIZI
SONRA GELME DOKUMAN

348. QANBARĪ, Moḥammad-Reḏā. *Ḥayyām-nāme: rūzegār, falsafe va še'r-e Ḥayyām*. Tehrān, Entešārāt-e Zavvār, 1384/2005, 653 p.

Kudos to the publisher, Zavvār, for its detailed attention to the layout of this book, which among other things includes a photograph and short biography of the author on the cover flap. From this we learn that Professor Qanbarī has taught Civil Law for two decades in various universities in Iran, including the College of Law at the University of Tehrān. He currently practices law and has published on that topic, as well as on classical Persian poets (see the abstract on his book about Ṭāleb-e Āmolī), in addition to his own poetry.

Ḥayyām-nāme is divided into twenty-five chapters, ranging over Ḥayyām's life and the historical figures and circumstances of his era; Ḥayyām as mathematician and philosopher; the *robā'ī* as a literary form; Ḥayyām's relation to: Sufism, agnosticism, reincarnation, the Brethren of Purity, the Ismailis, epicurean thought, materialism, and Zurvanism; Ḥayyām's views on wine, etc. Other chapters explore his works (including a separate chapter devoted to the *Nowrūz-nāme* and its attribution), the influences on Ḥayyām, his influences on others, and his reception in the West. The extensive endnote section (pp. 370-465) goes well beyond citation of source titles and page numbers (which are mostly found within the main text), but is unfortunately printed in a smaller font that is rather difficult to read for extended passages. A long section of (not especially well re-produced) images – including photographs of scholars, facsimiles of ms. folios and book title pages, drawings and photographs (pp. 473-535) – is followed by detailed indices (pp. 539-92). An extensive bibliography (pp. 597-631) neatly presents works in Arabic and Persian, graphically sectioned for easy reference, with each new letter of the alphabet boxed in its own rubric. A much shorter bibliography of works in western languages (pp. 631-3), and an interpretive English summary of the contents of the book, translated by the author's son, Ḥamīd-Reḏā, round out the collection. *Ḥayyām-nāme* does not add anything new to our knowledge of Ḥayyām, but rather attempts to distill for an educated general readership the vast amount written about Ḥayyām into a unified narrative.

F.L.

ذکاوتی قراگزلو، علیرضا (۱۳۲۲ -)

۷۴۰۳ - «عمر خیام میان فلسفه و

کلام»، کتاب ماه دین، پیاپی ۵۳ و ۵۴، ص ۴۴-۴۹،

فارسی، کتابنامه: ۴۹.

کد پارسا: ۸۵۰۷۱۱

Ömer Hayyam

شخصیت

22 JUL 2008

پژوهشی در اثبات جنبه شاعری عمر خیام و جمع بین دو وجهه فلسفی - ریاضی و شعری - احساسی اوست. نویسنده با رد نظریه محیط طباطبایی در انکار صدور شعر از خیام و نفی جنبه شاعری وی، گفته است خیام در ظاهر مدرس حکمت مشاء سینایی بوده و در رسالاتش به پرسش‌های مخالفان و در رباعیات خود به تناقضات متکلمان پاسخ گفته است. وی نام افرادی را که خیام را شاعر دانسته‌اند برشمرده و طرح رباعیات اعتراضی و عصیانگرانه را نه به معنی نفی مسلمات دینی، که به معنی اعتراض به نظریات اعتقادی فرقه‌های کلامی دانسته است. به گفته وی، با یقین عادی می‌توان رباعیات را به عمر خیام نسبت داد و مراد وی از سرودن این اشعار شک‌آلود بیان نارسا بودن فکر بشر، انتقاد بر عالم نمایان عصر، تأیید جبر در حد معقول، و نفی غرض از خداوند بوده است.

رامین، فرح

«حرکت از دیدگاه صدرالمآلهین

و هگل». (شماره ۷۲۹۴)

بررسی تطبیقی اندیشه‌های ملاصدرا

رضوی، سجاد

«اعراض ذاتیه، قیاسات و امکان

علم، تعریف مابعد الطبیعه در اسفار

اربعه». (شماره ۷۲۱۷)

اندیشه‌های فلسفی ملاصدرا

رضوی، سعید

«موجود بما هو موجود مطلق قسمی

یا مقسمی؟». (شماره ۷۲۹۶)

اندیشه‌های فلسفی ملاصدرا

MAADU'YATIMLAKETAN
SUNDA GELAN DOKUMEN

28 TEMMUZ 1992

- 15) Dilgan, Hâmit:
Şair Matematikçi Ömer Hayyâm. İstanbul, Şirketi Mürettibiye
Basımevi, 1964. 29 S..
(İstanbul Teknik Üniversitesi Kütüphanesi ; 604)
Sign.:56025

Lancaster. This should be one of the essential lighter books necessary as an introduction to this charming country as it is at the present day.

I. C. W.

Omar Khayyam. A New Version based upon Recent Discoveries. By Professor Arthur J. Arberry. John Murray. Pp. 159. 15s.

The discovery some two years ago, in Teheran, of a hitherto unknown manuscript encouraged Professor Arberry to produce this new English version of Omar Khayyam, thus adding to the already substantial literature on the subject.

The manuscript, now in the possession of the Cambridge University Library, is the oldest that has yet come to light, having been written only seventy-five years after the poet's death and fifty years earlier than that acquired by Mr. Chester Beatty a short time previously.

These two manuscripts have thrown a great deal of fresh light on the work of Omar Khayyam and, as Professor Arberry says, it is necessary to make an entirely new estimate of Omar's position as a poet.

In a very interesting and able introduction Professor Arberry discusses a number of problems to which the Cambridge Codex gives rise. There has been much doubt in the minds of scholars about what poems can genuinely be ascribed to Omar Khayyam and opinions on the matter have been very varied, one authority, indeed, being reported to have declared that Omar wrote virtually nothing. Professor Arberry has made a detailed comparison of the recent discoveries with the other principal manuscripts and editions, which he has embodied in an appendix to the present volume, and he comes to the conclusion that the Cambridge and Chester Beatty manuscripts may be regarded as the most authoritative. He does not, however, rule out the possibility of further discoveries. At any rate, it is now certain that Omar Khayyam wrote many more quatrains than scholars were formerly prepared to credit him with.

Professor Arberry's opinion that there was a decline in Omar's reputation is certainly correct, and he advances a number of theories to account for it. There is no doubt that Fitzgerald's translation was to some extent responsible for a renewed interest in the poet's work in Persia.

Much of the preface is of course more for scholars and students of Persian rather than for the general reader, but this does not make it any the less interesting.

An analysis of the method of translation used by Fitzgerald in his celebrated and exquisite paraphrase is followed by a discussion of the intellectual background in the time of Omar Khayyam. Professor Arberry rejects the theory, sometimes advanced, that Omar was a mystical poet and rightly maintains that he was a rationalist. Omar's poems are in fact a series of epigrams spontaneously composed and founded possibly on incidents in his own life.

Professor Arberry's translation is a complete English version of the 252 stanzas contained in the Cambridge manuscript, and he makes it clear that it is not in any way intended to supersede Fitzgerald's beautiful work. What he has attempted to do is, as he says, to convey Omar's meaning with greater accuracy and fidelity. In place of Fitzgerald's quatrain with ten syllables to the line he has allotted to each quatrain of the original two four-line stanzas with eight syllables to the line, thus giving considerably greater scope for translation as well as for preserving the rhythmical qualities of the Persian original. The experiment is ingenious and can on the whole be considered successful.

The book is a valuable addition to the literature on Omar Khayyam and is to be recommended to all admirers of his work.

R. W. H.

Avicenna : Scientist and Philosopher. Ed. by G. M. Wickens. Luzac and Co. Pp. 128. 1952. 15s.

Avicenna was a great philosopher, a successful physician, a busy minister of state, and, it seems, a jolly good fellow; a tough job for any reviewer, more especially as

Asian Affairs C40 (S.2) 5. 96, 1953 (GERMANY)

* الخيام (عمر بن إبراهيم ، غياث الدين ، أبو الفتح) ت ٥١٧ هـ / ١١٢٣ م .
- *Ömer Hayyam* - ١ - الجبر والمقابلة أو (رسالة في براهين الجبر والمقابلة) :

○ عناية ف . وبكه Woepcke ، باريس : مطبعة الأخوين فيرمان
ديده ، ١٢٦٧ هـ / ١٨٥١ م ، ٢٠٤ ص ، منها ٥٢ ص بالعربية ،
م ١٩ ص بالفرنسية + ٥ ص نماذج مصورة من المخطوط + ١٢٨ ص
ترجمة فرنسية .

○ تصحيح غلام حسين مصاحب ، طهران : جانجانه وكتاب بقروشي
مركزي ، ١٣١٧ هـ ، ٧٧ ص ، م ٤ ص ، ف ٧ ص : المحتوى ، خطأ
وصواب .

٢ - رسائل الخيام الجبرية :

○ تحقيق وترجمة وتقديم : رشدي راشد وأحمد جبار ، حلب : معهد
التراث العلمى العربى ، مطبعة جامعة حلب ١٩٨١ م ، ١٣٩ ص ،
م ٣٢ ص ، ف ١٠ ص : أهم المصطلحات ، الأسماء ، الأماكن ،
الكتب ، و ١٩٢ ص ترجمة فرنسية .

٣ - رسالة في شرح ما أشكل من مصادرات كتاب إقليدس :

○ طهران : مطبعة سيروس ، ١٩٣٦ م .
○ تحقيق عبد الحميد صبرة ، الإسكندرية : منشأة المعارف ،
١٩٦١ م ، ٩٠ ص ، م ٤ ص + ٧ ص نماذج مصورة من المخطوط ،
ف ٣ ص : الأعلام ، الخطأ والصواب .

٤ - رسالة في الوجود بحسب رأي أرسطو طاليس وغيره :

○ عناية محيي الدين الكردي ، القاهرة : المطبعة العلمية (كردستان)
١٣٣٥ هـ / ١٩١٩ م .

'Omar Khayyām, real name Ghiyāšoddīn Abū al-Faṭḥ 'Omar b. Ebrāhīm al-Khay-yāmī (b first half of the 11th century Nishapur, d 1122/3 *ibid.*), Persian poet who is probably the best known in Europe and America, thanks to Edward Fitzgerald's translation *Rubāiyāt of Omar Khayyām* (first published 1859). The extraordinary success of the work caused interest in Khayyām's poetry to arise in his own country, Iran, where he had always been honoured as an all-round scholar, a mathematician, astronomer, physicist, philosopher and doctor. His contribution to mathematics and astronomy was an original one; from 1074 to 1079 he collaborated on a reform of the calendar for the Sultan Malekshāh. As a philosopher he is considered an epigone of Ibn Sīnā (qv). His scientific work is reliably documented (works written in Arabic) and so are some events in his life: his studies, life at court, pilgrimage to Mecca, and the course of the last day in his life. The question of the poetical legacy, however, is more involved.

The *robā'i* (qv), the form in which he wrote, is a complete unit both in form and content, and has no continuation. It is found at the onset of Persian poetry in the new era, with a great variability in metre and a wide range of themes. No information has come down to us from his own day that he collected his quatrains. Apart

from isolated examples in Persian chronicles, *robā'is* assigned to him do not appear until the following centuries. The ardent admiration of the poet, as he appears in Fitzgerald's version, was followed from the late 19th century onwards by detailed research aimed particularly at the analysis of the existing manuscripts and those since discovered. It would be desirable to arrive at a definite conclusion as to the original form of his work, in order to assess his personality as a poet properly. Some features of his personality can be outlined from the themes most stressed in his quatrains, ie profound pessimism, echoes from the lines on human helplessness in the hands of Fate, culminating in a protest to God. Complaints of the ephemeral nature of this life and doubts about the next, lead to the only reliable philosophy of life, '*carpe diem*'. This was the impression created by Fitzgerald's version in the minds of Western readers. In Iran interpretation of Khayyām's verse has followed the line of Islamic mysticism (Sufism, qv), and some Western scholars also share this approach. Research into 'Omar Khayyām's work, and translations of it, are continuing. Thanks to the translators his *Robā'iyāt* have found their place among the treasures of world literature.

Trans.: A. J. Arberry, *Omar Khayyam: a New Version Based Upon Recent Discoveries* (London, New Haven 1952); R. Graves and Omar Ali-Shah, *The Rubaiyyat of Omar Khayyam* (London, Toronto 1967); M. Fouladvand, *Khayyam, Omar. Les quatrains* (Paris 1960).

A. G. Potter, *A Bibliography of Omar Khayyām* (London 1929); C. Rempis, *Beiträge zur Hayyam-Forschung* (Leipzig 1937). HS

DICTIONARY OF ORIENTAL LITERATURES, ed. JIRI BECKA
c. III, () LONDON. s.

145-146

Helena Spurná

.02 NISAN 1991

2- رباعيات عمر خيام - في الحكم والأمثال (ف)

حاجي بكتاش رقم 84 ؛ بايزيد رقم 2/5724 ورقة 74-90 ؛
رقم 3599 ورقة 32 ؛ وقسم 28926/K ورقة 32 ؛
نورعثمانيه رقم 3892 ؛ عاطف أفندي رقم 2257 ؛ أسعد
أفندي رقم 2882 ؛ محمد رشاد رقم 541 ورقة 24 ؛ عزينيه
رقم 811 ورقة 40 ، 924 هـ رقم 1093 ورقة 75-81
في الهامش ؛ قره حصار رقم 18252 ورقة 39 ؛ طبع في باريس
1867 وفي لندن 1898 ؛

3- رسالة في الصنائع الإلهية

روان كوشكي رقم 21/2042 ؛

4- رسالة في ضرورة النضاد - في الفلسفة

أحمد ثالث 8/1584 ورقة 100-103 ، 914 هـ

5- رسالة في الصفات والموصفات - في الفلسفة

حسين جلبي رقم 1183 ورقة 192-195 ؛

6- رسالة في الوجود - في الفلسفة

أحمد ثالث رقم 7/1584 ورقة 98-100 ، 91 هـ

...
3278 - عمر خيام بن إبراهيم بن محمد أبو القسح

التيسابوري الشاعر الحكيم الفيلسوف الكيميائي المعروف بالخيام

المتوفى بنيسابور سنة 1123/517

(أنظر : كشف الظنون 972 ؛ معجم المؤلفين 269/7 ؛ تاريخ

حكماء الإسلام 119 ، 123 ؛ الزركلي 38/5)

من تصانيفه :

1 - ترجمة وشرح رسالة التمجيد لابن سينا (ف)

جامعة إستانبول رقم 658 ورقة 3 ؛

1031

علي رضا قره بلوط، معجم المخطوطات الموجودة في مكتبات

إستانبول، الجزء الثاني، [y.y.,t.y.]، İSAM 141628

- Omer Hayyam

الغيثام

غيث الدين ابو الفتح عمر بن ابراهيم (٥١٧ هـ)

- ١- الجبر والمقابلة .
- نشرها : ويكة Woepcke
باريس ، ١٨٥١ م مع ترجمة باللغة الفرنسية
- نشرها : غلام حسين محاسب .
طهران .
- ٢- رسالة في شرح ما اشكل من مصائدات كتاب اقليدس .
- نشره : عبد الحميد صبره .
الاسكندرية ، منشأة المعارف ، ١٩٦١ م ، ٨٦ ص
- نشره : ت . ايراني .
طهران ، مطبعة سيروس ، ١٩٣٦ م
- ٣- رسائل الغيatham .
- نشره : بوريس ، وزنفيلد ، وادولف بوشكفيتش .
٤- رسالة في الوجود بحسب رأي ارسطو طاليس وغيره .
- مطبوعة في مجموع : جامع البدائع
جمع : محيي الدين الكردي .
القاهرة ، ١٣٣٥ هـ = ١٩١٩ م
- ٥- رباعيات الغيatham .
أ- عربيها نظما : وديع البستاني .
القاهرة ، ١٩٣٢ م
القاهرة ، دار المعارف ، ١٩٥٣ م
ط٤ : ١٩٦٩ م ، ١٤٠ ص
ب- نظماً بالمرية : احمد زكي ابو شادي
القاهرة ، ١٩٣١ م
- ج- تعريب : محمد السباعي .
ط٣ : القاهرة ، المكتبة التجارلية الكبرى ، ١٩٣٠ م ، ١٤١ ص
- د- تعريب : طالب الحيدري
بغداد ، مطبعة المعارف ، ١٩٥٠ م ، ١٣ ص
- ط٢ : ١٩٦٤ م ، ١٦٧ ص
هناك ترجمة : احمد الصافي التجفي .
دمشق ، مطبعة التوفيق ، ١٩٣٦ م ، ١٢٧ ص
- ط٢ : بيروت ، مطابع صادر وربيعاني ، (د ت)
و- ترجمة احمد رايمي .
ط٤ : القاهرة ، الدار القومية للطباعة والنشر ، ١٩٦٣ م ، ٨٧ ص
- ز- ترجمة : جميل الملائكة .
بغداد ، مطبعة الرابطة ، ١٩٥٧ م ، ٥٠ ص
- ح- ترجمة : توفيق مفرج .
ط٢ : القاهرة ، ١٩٥٠ م
بيروت ، دار عويدات ، ١٩٦٨ م

فاطمة عباس عبدالرحمن مها أحمد علام, دليل الرسائل الماجستير و
الدكتوراه التي نوقشت في كلية دار العلوم منذ عام 1985 و حتى نهاية
فبراير 1997, القاهرة 1418 - 1999: (جامعة القاهرة) . ISAM KTP 88569

[٥٣] عبدالحيظ محمد حسن
رياعيات الخيام بين الاصل الفارسي والترجمة العربية : إشراف رجاه
عبدالنعم جبر ، ١٩٨٧ - ٨١ هـ ورقة . - ماجستير
٩١٠

0.4 TEMMUZ 2005

Omar Hayyam

488. MĪR-AFDALĪ, Seyyed 'Alī. « Kār-nāme-ye Ḥayyām-pažūhī dar sāl-e 1377 ». *Našr-e Dāneš*, 16, 2 (1378/1999), pp. 33-41.

Examen des quatre livres parus (en persan) en 1377/1998 sur l'œuvre de Ḥayyām Neyšāpūrī. Deux sont des rééditions (écrits bien connus de Šādeq Hedāyat et de 'Alī Daštī), deux autres sont nouveaux, l'un est l'étude critique sur l'œuvre philosophique et poétique de Ḥayyām, l'autre, une édition critique de treize traités, arabes et persans, attribués à Ḥayyām, ainsi que cinquante-sept *robā'ī* tirés des meilleures sources. L'un est de 'Alī-Reḡā Dakāvātī Qaragozlū ('Omar Ḥayyām, 'Elm va Honar, 1377), l'autre est le *Dāneš-nāme-ye Ḥayyāmī*, de Raḥīm Reḡāzāde Malek ; 'Elm va Honar, 1377). Cet auteur a aussi publié un complément à ce volume sous le titre de 'Omar Ḥayyām, *qāfele-ye sālār-e dāneš*. C.F.

27 510 X 200

4772- Khayyām, *The algebra of Omar Khayyam*, trans. by O.S. Kasir,
New York, 1931.

Translation of the *Algebra*, introduction on Khayyām, his influence in
East and West and his method, and an appendix on the works of Abu'l-Jūd.

ترجمه جبر خیام و مقدمه ای درباره خیام و نفوذ او در شرق و غرب و روش او
و ذیلی درباره آثار ابوالجود.

- Omar Khayyam
4773- Khayyām, *L'Algèbre d'Omar Alkhayyāmī*, ed. by F. Woepcke,
Paris, 1851.

The classical edition of the *Algebra* of Khayyām based on the Bibliothè-
que nationale mss. 1136 and 1104 and the U. of Leiden ms. belonging to
the Warnerian fund with translation, notes and introduction. Five ad-
ditions contain translations of short mathematical treatises by Ibn al-
Haytham, Kūhī, Abul-Jūd and Sijzī.

معروفترین چاپ منقح جبر خیام مبتنی بر نسخ کتابخانه ملی پاریس و لیسن
با ترجمه و حواشی و مقدمه. در پنج ذیل ترجمه هایی از رسائل کوتاه ریاضی
از ابن هیثم و ابوسهل کوهی و ابوالجود و عبدالجلیل سجزی اضافه شده
است.

- Omar Khayyam
4774- Khayyām, *Traktate*, per. B.A. Rozenfelda. Vctupit. statya
B.A. Rozenfelda i A.P. Yushkevicha, Moscow, 1961, 338 pp.

Text, translation and commentary of several treatises by Khayyām, in-
cluding *Fī sharḥ mā ashkala min musādarāt Kitāb Uqlīdus*, his algebra and
the *Nawrūz-nāmah*.

متن و ترجمه و شرح چند رساله از خیام من جمله فی شرح ما اشکل من مصادرات
کتاب اقلیدس و جبر و مقابله و سرورنامه.

26 ARALIK 1995

داستان و تمثیل و اصطلاحات صوفیان سود جسته است. این مثنوی در هفت هزار و نه صد و پنجاه و نه بیت سروده شده که هفت هزار و هفت صد و چهل و پنج بیت آن فارسی، سی و پنج بیت آن عربی، بیست و دو بیت آن به یونانی و صد و پنجاه و هفت بیت آن به ترکی است که به گفته گیب کهن ترین نمونه شعر ترکی غربی است که به جا مانده است. گیب در تاریخ شعر عثمانی گفته که سلطان ولد پدید آورنده شعر ترکی عثمانی است. از نظر ارزشیابی ادبی رباب نامه باید گفت که یک مثنوی عرفانی آموزنده است و اصولاً در این گونه کتاب‌ها، شاعر قصد هنرنمایی ندارد، چرا که قافیہ اندیشی قریحۀ شاعر را ملول می‌کند. سلطان ولد به صنایع بدیعی در رباب نامه بی توجه بوده است. در بسیاری از ابیات خطاب‌هایی مانند ای کیا، ای فقیر، ای معنوی، و ای فلان را به کار برده که همه حشو است و از زیبایی سخن کاسته است. عیوب قافیہ در آن دیده می‌شود. به طور کلی شعرهای این مثنوی ارزش ادبی چندانی ندارد و آن را نمی‌توان اثری زیبا و شاعرانه شمرد. رباب نامه با بیت «بشنوید از ناله چنگ و رباب - نکته‌های عشق در هر گونه باب» آغاز می‌شود و با بیت «شد تمام از داد دادار این کتاب - بس کنم والله اعلم بالصواب» پایان می‌گیرد. این اثر به تصحیح علی سلطانی گرد فرامرزی به چاپ رسیده است (تهران، ۱۳۵۹ ش).

منابع: انتهای نامه، ۱۲؛ تاریخ ادبیات در ایران، ۷۰۷/۳؛ تاریخ ادبی ایران، ۲۰۱/۳؛ تاریخ نظم و نثر، ۱۹۹/۱؛ الذریعه، ۱۲۷۹/۹ - ۱۲۸۰؛ ۶۷/۱۰؛ رباب نامه؛ فهرست مشترک نسخه‌های خطی فارسی پاکستان، ۲۷۴/۷؛ فهرست میکروفیلم‌های کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، ۱۰۳/۱؛ فهرست نسخه‌های خطی فارسی، ۲۸۲۴/۴؛ فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه مغنیه، ۱۷۱؛ فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه‌های ترکیه، ۴، ۸۱، ۴۵۴؛ فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه‌های قونیه، ۴ - ۶؛ کاتب‌شناسی مولوی، ۵۶۲؛ ولدنامه، ۱۲ - ۱۳؛ اص، «سلطان ولد»، ارمنان، سال سی و دوم، شماره ۸، آبان ۱۳۴۲ ش، ص ۲۷؛

A history of Ottoman poetry, 1/157; *Iranica*, 3/435-436;

Türk edebiyatı ansiklopedisi, 4/985.

رشنوزاده

رباعیات خیام (ro.bā.i.yāt-e.xay.yām)، رساله‌ای به ترکی درباره

وی در ۱۲۶۴ ق/ ۱۸۴۸ م معلم زبان فارسی در رشدیۀ بایزید شد و در پی آن در مدارس گوناگون درس داد. به سفر حج رفت. رأفت سرانجام به رتبه مدرس دست یافت. از تاریخ تولد و مرگ وی آگاهی روشنی در دست نیست، اما چون خود او دیوانچه‌اش را در ۱۲۸۹ ق به چاپ رسانده است، پس تا این تاریخ زنده بوده است. رأفت به فارسی و ترکی شعر می‌سرود. از اشعار او است: «دوستان رحم بر این دیده گریان بکنید - دورم از بزم بتان چاره هجران بکنید / ز آب دریا نشود آتش عشقم تسکین - چاره سوز دل از دیده گریان بکنید...»

منابع: تاریخ سلیمانیه، ۲۸۰؛ تاریخ مشاهیر کرد، ۴۲۹/۱؛ سجل

عثمانی، ۳۶۳/۲ - ۳۶۴؛

Son asrı Türk şairleri, 4/1380-1381.

حمیدیان

رباب نامه (ro.bāb.nā.me)، مثنوی عرفانی به فارسی، سروده بهاءالدین محمد بن جلال‌الدین محمد مولوی، مشهور به سلطان ولد (۶۲۳ - ۷۱۲ ق). این اثر که دومین منظومۀ سلطان ولد و بر وزن مثنوی مولوی است، به نام اولجایتو (۷۰۳ - ۷۱۶ ق) سروده شده است. سلطان ولد در آغاز کتاب مقدمه کوتاهی به نثر درباره انگیزه خویش در سرودن کتاب و انتخاب نام آن بیان کرده و آن‌گاه به متن کتاب پرداخته است. انگیزه او در سرایش این مثنوی شرح دشواری‌های زبان و سخن مولانا بود. سبب گزینش نام رباب نامه بر این مثنوی این بوده که عرفای آن روزگار به پیروی و الهام از مولانا تجلی حق را در این ساز و رباب را جانشینی برای نی مولوی دانسته‌اند که در بزم و سنوک نالان از جدایی بوده است. مولانا با این ساز دمخور بوده و حتی پرده‌هایی بر آن افزوده است. سلطان ولد در رباب نامه هرگز نتوانسته است به زیبایی‌های شاعرانه و جنبه‌های خلاق مثنوی نزدیک شود و خود گفته که سخنانش دقیقاً همان مطالبی است که از پدر شنیده و درک کرده است. سلطان ولد در این کتاب از پدرش و شمس تبریزی و امیری از معتقدان به نیکی یاد کرده است. او در آغاز هر گفتار نخست خلاصه سخنان و نظریات خود را به نثر نوشته و برای تفسیر و تأویل مثنوی به زبان ساده از آیات قرآنی، احادیث قدسی و نبوی، اشعار دیگران، امثال عربی و فارسی، مضامین شاعران و عارفان، به‌ویژه پدرش، بیان

۱۸۷-۱۸۸؛ هدیه العارفين، ۱/۱۳۲؛

A history of Ottoman poetry, 2/172, 377; 3/62, 86; *Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi*, 4/169; *Türk edebiyatı ansiklopedisi*, 3/621; *Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi*, 17/3-5.

محمدی

خیام در ترکیه و بالکان (xay.yām.dar.tur.ki.ye.va.bāl.kān)،

حکیم ابوالفتح غیاث‌الدین عمر بن ابراهیم خیام نیشابوری (۴۳۹ - ۵۲۶ ق)، حکیم، ریاضی‌دان، شاعر و از برجسته‌ترین چهره‌های علمی و ادبی ایران است. برای راه یافتن به جهان بینی خیام که به نظر می‌رسد رابطه‌ای مستقیم با میزان تأثیرگذاری او در ایران و آناتولی در سده‌های پنجم و ششم هجری دارد، بهتر است که از خیام ریاضی‌دان که در روزگار خود آوازه‌ای بلندتر از خیام شاعر داشته آغاز کنیم. برخی یافته‌های خیام در علم ریاضی اهمیتی فراوان دارد؛ نخست آن‌که منطوق و ریاضیات نزد خیام از یکدیگر جدا نبود، چندان‌که اصل توازی اقلیدس را به گونه‌ای بیان کرد که به نظر او منطقی‌تر از سبک اقلیدس است. پیوستگی منطوق و ریاضیات در نظریات علمی خیام به اصلی می‌انجامد که اکنون در فلسفه علم از مبانی بنیادگذاری علوم به شمار می‌رود و آن اصل علیت به مفهوم علمی آن است و به قولی «تا بوده نشان بودنی‌ها بوده است.» و اما خیام شاعر از آخرین نمایندگان آن موج نیرومند آزاداندیشی است که از روزگار سامانیان و مأمونیان در سراسر ایران، به‌ویژه خراسان، برخاسته بود. در سده‌های پنجم و ششم، از امیران متعصب حنفی و حنبلی گرفته تا صوفیان، همگی در کار نبرد با آزاداندیشی بودند و هر شکلی از آن را محکوم می‌کردند. درون‌مایه‌های رباعیات خیام، مفاهیمی چون لبخند و استهزا بر یقین بی‌خبرانی است که مدعی معرفت‌اند. در رباعیات خیام که جلوه‌های جهان‌شناسی او را بازمی‌تاباند با اندیشه‌ای یکسر خوش‌باشانه روبه‌رویم که مفاهیم اصلی آن، گونه‌ای تناسخ ادواری و نیست‌انگاری‌ای است که او را از درگیری با مقولات انتزاعی دور می‌کند و خواست زندگی را فرامی‌خواند. وی بر این باور نیست که تصوف را به درک راز جهان راهی باشد و آیات و احادیث همه مسائل را حل کنند. او آدمی را اسیر سرنوشت می‌داند و خبری را که دین درباره

بهشت و جهنم می‌دهد مسلم نمی‌داند؛ چه، کسی از جهنم و بهشت خبری باز نیاورده است. گمان می‌رود مفاهیم اصلی، چون خوش‌باشی، در رباعیات خیام پرخاش به اندیشه‌ای است که جهان و تن و زندگی را خوار می‌شمرد و درباره مرگ و ترس همیشگی از عذاب‌های آن جهان موعظه سر می‌دهد. البته در اشعار خیام دو گونه پرخاش به چشم می‌خورد؛ یکی آن‌که گفته شد و دیگری پرخاش به سرنوشت طبیعی انسان و به طبیعت فناپذیر او است. تعیین روند میزان تأثیرگذاری خیام ریاضی‌دان و خیام شاعر در سرزمین آناتولی با بررسی جریان‌های علمی و مذهبی در آن سرزمین امکان‌پذیر خواهد بود. در روزگار خیام، سلجوقیان برای از میان بردن تأثیرات سیاسی، نظامی و مذهبی تشیع، شیعیان را از مشاغل اداری کنار می‌گذاشتند و جای آنان را به کسانی که معتقد به آیین رسمی (تسنن) بودند می‌دادند و از سوی دیگر برای تربیت نیروهایی با کمیت و کیفیت مناسب، نظام آموزشی اسلامی را بازسازی و برای این منظور مساجد و مدارس علمی که وظیفه اصلی آن‌ها تقویت مذهب رسمی بود برپا می‌کردند. نکته اساسی این است که جنبش عرفانی صوفیانه که نیاز عمومی به یک مذهب فردی‌تر را برمی‌آورد خود را با مفاهیم تشکیلات مذهب رسمی هماهنگ کرد. فرقه‌های صوفیانه چون گروه‌های اصیل مذهبی به رسمیت شناخته شدند و برای رویارویی با شیعیان در سراسر آناتولی پراکنده شدند. در یک بررسی کلی می‌توان به حضور نیرومند و همزمان گرایش‌های صوفیانه در ایران و آناتولی پی برد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که میزان تأثیرگذاری آثار خیام پیش از جمهوریت به اندازه آثار حافظ و سعدی در عثمانی نبوده است، اما پس از استقرار جمهوریت در ترکیه کوشش‌هایی که در زمینه خیام‌شناسی و ترجمه آثار این شاعر بزرگ صورت گرفته، پیشرفت چشمگیری داشته است. البته تأثیر کم‌رنگ خیام در آناتولی یکسر کنشی در برابر اندیشه خیام نیست، چه، عواملی چون پراکنده بودن اشعار او نیز به این امر دامن می‌زد. رباعیات خیام تا سال‌ها پس از خیام نیز در مجموعه‌ای گرد نیامد. از سوی دیگر دامنه فعالیت‌های خیام به نیشابور و یکی دو شهر دیگر محدود بود و آثار او هیچ‌گاه حاملی برای انتشار در آناتولی نداشت و نیز با توجه به برتری کیفی مؤسسات علمی ایران بر مؤسسات آناتولی، حتی تا سده‌های هشتم و نهم هجری،

150134

MAUDE YATIMLANDIRGAN
SONRA GELER DOKÜMAN

Ömer Hayyam

0331 Nasr, Seyyed Hossein
An anthology of philosophy in Persia.
Volume I, From Zoroaster to ‘Umar
Khayyām / Seyyed Hossein Nasr with
Mehdi Aminrazavi ; with the assistance
of M.R. Jozi. - London : I.B. Tauris in
association with The Institute of Ismaili
Studies, 2008. - XXII, 506 p. ; 25 cm
Bibliografia: p. 485-495. - Índice
ISBN 978-1-84511-541-8
1. Filosofia - Persia
I. Razavi, Mehdi Amin II. Titulo. III.
Titulo: From Zoroaster to ‘Umar
Khayyām
1(55)(091)
ICMA 4-31760 R. 71409

04 KASIM 2011

150134

MAUDE YATIMLANDIRGAN
SONRA GELER DOKÜMAN

263 BARONTINI, Michele & TONIETTI, Tito M. ‘Umar
al-Khayyām’s contribution to the Arabic mathematical
theory of music. *Arabic Sciences and Philosophy*, 20
ii (2010) pp.255-279. [With abstract in French.]

Ömer Hayyam

04 KASIM 2011

ISO13U

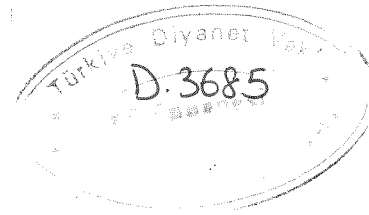
- 1973 AMINRAZAVI, Mehdi. Khayyam and Sufism. *Sufism. Volume III: Ritual, authority and word*. Ed. Lloyd Ridgeon. London: Routledge, 2008, (Critical Concepts in Islamic Studies), pp.233-252. [Originally published in *The wine of wisdom* by Mehdi Aminrazavi (Oxford, 2005), pp.134-156.]

Omar Khayyam

ISO13U

- 1983 SEYED-GOHRAB, Asghar. 'Momentary glimpse': final report of the conference The legacy of Omar Khayyam (6-7 July 2009, Leiden University). *Persica*, 23 (2009-2010) pp.123-126. [Reception of his literary efforts, as well as his contributions to mathematics, etc.]

Omar Khayyam

مقالات

تقدیم به
دوست دیرین دانشمند ارجمند،
استاد دکتر محمدرضا شفیعی کدکنی (دامت افاداته)

Öner Hayyam (15034)

طبیعیات عمر خیام

پرویز اذکائی* (سپستان)

چکیده:

با مراجعه به آثار برجای مانده از خیام، درمی یابیم که از او در حوزه مباحث مربوط به حکمت طبیعی، جز یک رساله کوتاه، چیزی بر جای نمانده است. این در حالی است که او را از سویی به عنوان یک ریاضیدان و فیلسوف مشائی می شناسند، و از سوی دیگر به عنوان شاعری بر طریق اپیکور شهرت دارد.

این گفتار بر اساس رسائل برجای مانده از خیام، می کوشد، معنای متناسبی از شهرت این حکیم ایرانی به «دهری» و «طبایعی» فرانماید، و اصول معرفت شناسی او را در میزان نقد و سنجش قرار دهد. بررسی این بخش از آراء او در ارتباط با آموزه های فیلسوفان یونانی و حکیمان ایرانی، از جمله ارسطو و میرداماد نیز مورد توجه نویسنده بوده است.

*. عضو شورای علمی آئینه میراث.

(19134)

2420
Omar Khayyam

BOOKS

GARRARD, Garry. *A book of verse: the biography of the Rubāiyāt of Omar Khayyām*. Stroud: Sutton, 2007. 270pp.

HADE YAYINLANDIRGAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

15 ARA 2011

MADDE YAYINDAN
SONRA KATILAN OKULUN

0.8 HAZ 2012 150134

Omer Hayyam

‘Umar Hayyām. [Rubā‘iyāt. Español. Antología]. *Rubaiyat* / prólogo, traducción del árabe y notas José Gibert. - 1ª ed. - Sant Vicenç de Castellet (Barcelona) : Azul, 2009. - 103 p.

15013u

044 Coumans, Jos *Ömer Hayyām*
The Rubáiyát of Omar Khayyám : an
updated bibliography / Jos Coumans. -
Leiden : Leiden University Press, 2010.
- 249 p. : il. ; 24 cm. - (Iranian studies)
Bibliografía: p. 51-222. - Índices
ISBN 978-90-8728-096-3
1. 'Umar Ḥayyām - Crítica e
interpretación
2. Poesía persa - Historia y crítica
3. Bibliografías
I. Título. II. Serie.
929Hayyām, 'Umar
811.222.1-1"11"
019.911
ICMA 4-61352 R. 72208

MADDE YAYIMLANDIRTAN
SONRA GELİNİZ HAYKÜMAN
21 HAZ 2012

بیهقی، سالروز تولد خیام را ۱۸ مه ۱۰۴۸، برابر با ۲۸ اردیبهشت ۴۲۷، یا اول ذیحجه ۴۳۹ دانسته است (بیهقی، ۱۹۴۱، مقدمه، ص ۳۳۳-XXXIV). در قرن نهم، رشیدی تبریزی سال تولد خیام را ۴۵۵ ذکر کرده است (بیهقی، ۱۳۶۷، ص ۱۴۷) که نادرست است زیرا بعضی از رسائل خیام در ۴۷۰ نوشته شده است (بیهقی، مقاله).

خیام در نیشابور به دنیا آمد، پدران و نیاکانش همه اهل این شهر بودند (بیهقی، ص ۱۱۲). رشیدی تبریزی مولد او را دهک، از توابع فیروزگند و از بلوکات استرآباد، گفته است (بیهقی، ۱۳۶۷، همانجا) که باتوجه به گواهی معاصران خیام اعتباری ندارد. درباره استادان خیام و تحصیلاتش، در منابع مطالب چندانی یافته نمی‌شود، جز آنکه نزد ابوالحسن انباری، حکیم و هندسه‌دان هم‌روزگارش، کتاب مجسطی را آموخت (بیهقی، ص ۹۷) و نزد ناصرالدین محمدمنصور، از فقیهان حنفی آن روزگار که استاد سنایی غزنوی نیز بود، کسب کمال کرد (خیام، ۱۳۶۷، ص ۱۴۸-۱۵۰). سنایی (ص ۱۰۲-۱۰۸، نیز ص ۲۱۴-۲۱۵) هنگام گرفتاری در شهر نیشابور، نامه‌ای به خیام نوشته و از او کمک خواسته است. شاید آشنایی خیام با سنایی مربوط به همدرسی آن دو نزد محمدمنصور بوده باشد (نیز ص ۱۳۸۳، ص ۱۳۸۳، مقدمه برگ‌نسی، ص ۴۳-۴۴). خیام در رساله کون و تکلیف، ابن‌سینا (متوفی ۴۲۸) را معلم خود خوانده است (بیهقی، ۱۳۷۷، ص ۳۲۹). باتوجه به اینکه ابن‌سینا قبل از تولد خیام درگذشته، خیام قاعدتاً به واسطه یا از روی تألیفات شیخ‌الرئیس، شاگرد او بوده است. برخی خیام را شاگرد بهمینیار*، از شاگردان معروف ابن‌سینا، دانسته‌اند (بیهقی، ۱۳۸۳، ص ۴۵؛ رضازاده ملک، ص ۱۴۳؛ قس اقبال آشتیانی، بخش ۱، ص ۴۰۵-۴۰۹ که خیام را شاگرد منبتقیم بوعلی می‌داند).

ابوالحسن بیهقی در تتمه صوان‌الحکمة که در فاصله سالهای ۵۴۸ تا ۵۶۵ پرداخته شده، به تفصیل از خیام یاد کرده (ص ۱۱۲-۱۱۷) و اثر وی معتبرترین سندی است که درباره زندگی خیام وجود دارد. بیهقی در ۵۰۷ به همراه پدرش به محضر خیام رسید (همان، ص ۱۱۶). به گفته وی (ص ۱۱۲) خیام حافظه‌ای نیرومند داشت. او همچنین از تبحر خیام در اقسام علوم، از جمله حکمت و ریاضیات و لغت و فقه و تاریخ خبر داده است (ص ۱۱۲-۱۱۳). سلطان سنجر (حک: ۵۱۱-۵۵۲) به خیام بی‌محبت بود اما ملکشاه سلجوقی (حک: ۴۶۵-۴۸۵) او را احترام می‌کرد (همان، ص ۱۱۵). خیام را از واضعان

بهاء‌الدین محمدالعالمی مشهور به شیخ بیهانی، چاپ غلامحسین جواهری، [تهران، بی‌تا]؛ محمدمظفر حسین بن محمد یوسفعلی صبا، تذکره روز روشن، چاپ محمدحسین رکن‌زاده آدمیت، تهران ۱۳۲۳ ش؛ صدیق حسن‌خان، شمع انجمن، چاپ سنگی بهویال ۱۲۹۳؛ عصمت بخاری، دیوان، چاپ احمد کرمی، تهران ۱۳۶۶ ش؛ محمدعلی مدرس تبریزی، ریحانة‌الادب، تهران ۱۳۶۹ ش؛ سعید نفیسی، تاریخ نظم و نثر در ایران و در زبان فارسی تا پایان قرن دهم هجری، تهران ۱۳۶۳ ش؛ امیرعلیشیر نوانی، تذکره مجالس‌النفائس، [ترجمه فارسی]، چاپ علی‌اصغر حکمت، تهران ۱۳۶۳ ش؛ علیقلی بن محمدعلی واله داغستانی، ریاض‌الشعراء، ج ۱، چاپ شریف حسین قاسمی، رامپور ۲۰۰۱؛ رضاقلی بن محمدهادی هدایت، تذکره ریاض‌العارفین، چاپ ابوالقاسم رادفر و گیتا اشیدری، تهران ۱۳۸۵ ش؛ بدرالدین هلالی جغتایی، دیوان هلالی جغتایی، با شاه و درویش و صفات العاشقین او، چاپ سعید نفیسی، تهران ۱۳۶۸ ش؛ احسان یارشاطر، شعر فارسی در عهد شاهرخ (سیمه اول قرن نهم)، یا، آغاز انحطاط در شعر فارسی، تهران ۱۳۳۴ ش.

/ آرزو عرب‌آف /

خیام، شهرت و تخلص غیاث‌الدین ابوالفتح غمربین ابراهیم نیشابوری، حکیم، ریاضی‌دان، منجم و شاعر رباعی‌سرای مشهور ایران در قرن پنجم و ششم.

مقاله حاضر مشتمل است بر:

- ۱) شرح حال
- ۲) رباعیات خیام
- ۳) خیام در ادبیات عرب
- ۴) ریاضیات
- ۵) نجوم
- ۶) آرای فلسفی

۱) شرح حال. شهرت او در برخی منابع قدیم، از جمله تتمه صوان‌الحکمة بیهقی (متوفی ۵۶۵؛ ص ۱۱۲، ۱۱۷)، خیام و در برخی دیگر از جمله چهارمقاله نظامی عروضی (ص ۶۳)، خیامی است و غالباً لقب امام را برای او ذکر کرده‌اند (برای نمونه بیهقی، ص ۱۱۴-۱۱۷؛ نظامی عروضی، همانجا). خیام در لغت به معنای خیمه‌دوز است و به نظر جلال‌الدین همائی (۱۳۴۲ ش، ص ۲۲۱) آمدن «ی» نسبت در آخر کلمه خیام، به معنای خود شخص خیمه‌دوز نیست، بلکه منسوب به کسی است که این حرفه را داشته است.

تاریخ تولد خیام به درستی دانسته نیست. ابوالحسن بیهقی (ص ۱۱۲)، که در کودکی خیام را ملاقات کرده، زایچه او را بیان نموده است. گویندا تیرته^۱، پژوهشگر هندی، براساس زایچه

1. Govinda Tirtha

2. Khayyām

Teimourian, Hazhir. *Omar Jayyam : poeta, rebelde, astrónomo* /
traducción de Laura Herrero Felipe. - 1ª ed. - [Córdoba] : Berenice,
2010. - 501 p.

Omar Hayyam 150134

554. Lamb, Harold

Omar Khayyam / Harold Lamb ; traducción de Jorge
de Burgos. - [1ª ed.]. - Barcelona : Apóstrofe, 1996. -
281 p. ; 22 cm. - (Novela histórica)

Traducción de: Omar Khayyam

ISBN 84-455-0123-2

1. Narrativa (Estados Unidos) I. Burgos, Jorge de. II.

Título. III. Serie: Novela histórica (Apóstrofe)

821.111(73)-3"19"

ICMA 4-35544 R. 34.055

*Omar Hayyam
150134*

Ruba'iyat of Omar Khayyam

by Ahmad Karimi and Pamela S. Loy

Omar Khayyam 150134

Authorship of the *Ruba'iyat* (commonly spelled *Rubaiyat*) is attributed to the Persian scientist and poet Omar Khayyam. Khayyam (c. 1048-1122) was born Ghiyas al-Din Abulfath Omar bin Ibrahim Khayyam in Nishapur (also spelled Naishapur, Naishabur, or Nayshabur), a city located in Khurasan, the northeastern province of Persia. His family had lived there for several generations, engaged perhaps in the trade of "tent-making," as the surname *Khayyam* suggests. Khayyam attained his early education in Nishapur and Balkh, another Khurasan city, studying mathematics, geometry, and astronomy, subjects that would preoccupy him throughout life. Legend tells of a pact of lifelong friendship he formed in childhood with two renowned personages: Nizam al-Mulk, who later became a powerful vizier, and Hasan Sabbah, the leader of the Isma'ili Muslims, a variant of the Shi'ite branch of Islam and later of the radical groups known as the Assassins. After completing his education, Khayyam traveled to Samarqand, where he wrote a treatise on algebra and worked for the chief magistrate, Abu Tahir, and Tahir's master, Shams al-Mulk Nasr, the ruler of Bukhara. Later, Khayyam entered the service of the Seljuk sultan Malikshah (r. 1072-1092) and his famous vizier Nizam al-Mulk (possibly Khayyam's childhood friend) as one of several distinguished astronomers. In that capacity he was appointed in 1074 to a team of mathematicians, astronomers, and other scholars commissioned to reform the inexact solar calendar that Iran had relied upon since the early centuries of

THE LITERARY WORK

Quatrains set in Persia (Iran) at an unspecified time; written in the eleventh century; found in Persian manuscripts dating from 1207-08; published in English in 1859.

SYNOPSIS

A philosopher-poet contemplates such issues as the beauties of nature, the essence of love, the mysteries of existence, the limits of private life, the joys of wine, and the necessity of seizing the day.

Islam. The reformed calendar, one of the most precise in the world, is still used in Iran today. Khayyam's contribution to this scientific endeavor earned him the respect of his patron and spread his fame through the vast empire. After Malikshah's death and Nizam al-Mulk's murder at the hands of the Assassins in 1092, Khayyam may have fallen from favor, for he retired from the royal court, returning to his hometown, Nishapur. There he lived the rest of his life in relative obscurity, restricting his circle of acquaintances.

Khayyam probably composed the *ruba'i's*, or quatrains, upon which his poetic reputation rests throughout his adult life. None of the verses attributed to him appear to have been set down or collected in manuscript until after his death, leading some scholars to reject him as the